Aziz Çalışlar

SHAKESPEARE SÖZLÜĞÜ

MİTOS BOYUT

TİYATRO/KÜLTÜR DİZİSİ: 7

AZİZ ÇALIŞLAR / SHAKESPEARE SÖZLÜĞÜ

TİYATRO/KÜLTÜR DİZİSİ : 7

Dizi Yönetmeni: Aziz ÇALIŞLAR

Ofset Hazırlık:TEM Yapım
Baskı:Prestij Matbaası/İstanbul
Cilt:Yeni Güven Ciltevi,Tel.567 69 20
1.Baskı:Haziran /1994

ISBN 975-7468-98-3
*Mitos*BOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Oba Sok.9/1 Cihangir / İstanbul
Tel.249 87 37-38,faks 249 02 18

Tiyatro / Kültür Dizisi 7

SHAKESPEARE SÖZLÜĞÜ

AZİZ ÇALIŞLAR

MitosBOYUT Yayınları

ÖNSÖZ

Mitos-Boyut Yayınları Tiyatro/Kültür Dizisi'nde sözlük kitapları olarak yer alan *Tiyatro Kavramları Sözlüğü* (Aziz Çalışlar, 1993, 2. Basım, Kültür Bakanlığı Ödülü), *Tiyatro Adamları Sözlüğü* (Aziz Çalışlar, 1993), *Tiyatro Oyunları Sözlüğü-1* (Aziz Çalışlar, 1994, Cilt 1: Dünya Tiyatrosu) ve *Tiyatro Oyunları Sözlüğü-2* (Aziz Çalışlar, 1994, Cilt 2: Türk Tiyatrosu) yanısıra yayınlanan *Shakespeare Sözlüğü*, Türkiye'de bu nitelikte yayınlanan yine ilk çalışmadır.

Tiyatro kavramıyla eşanlamlı anılan Shakespeare, başlı başına bir bilgi ve tiyatro okulu alanını oluşturduğu gibi, tiyatro tarihinde en çok oynanmış ve yayınlanmış yazar olarak en çok başvurulan, en "klasik" ve en "çağdaş" tiyatro adamıdır da. İşte, *Shakespeare Sözlüğü*, bu alanı karşılamak için hazırlanmış bir "Shakespeare Tiyatrosu Sözlüğü"dür.

Bu bağlamda, *Shakespeare Sözlüğü*, Shakespeare oyunlarını (kaynak ve özetleri) ile oyun kişilerini kapsadığı kadar; (Shakespeare dönemi tiyatro oyuncuları, oyuncu toplulukları, oyunculuk sanatı, izleyici, oyun yazarları ve sahne, tiyatro yapıları, tarihsel drama kaynakları ile yazınsal türler, vb. gibi) Shakespeare Dönemi Tiyatrosu'nun da başlıca alanlarını kapsamaktadır. Ancak, *Shakespeare Sözlüğü*'nde birincil önemde yapıt, kişi, olgu, ad ve kavramlara yer verilmiş ; sözlük, Shakespeare dönemiyle sınırlı tutulurken, maddeler de yalnızca, Shakespeare'le ilintileri içinde ortaya konmuştur. (Kuşkusuz, sözlük, her yeni basımında daha da genişletilmiş olarak yayımlanacaktır).

Sözlüğün hazırlanışında, (örneğin, *A Shakespeare Encyclopaedia*, 1967, Haz. Campbelle-Quinn, vb. gibi) çok geniş kap-

samlı Shakespeare kaynakçaları içinden en yeni ve özlü yayınları seçtik ve özgürce yararlanarak en uygun gördüğümüz kapsam içinde dizinleştirdik. *Shakespeare Sözlüğü*'nün ana kaynakçası başlıcaklıkla şu yapıtlardan oluşmaktadır: *The Hutchinson Shakespeare Dictionary*, 1993, Haz. S.Clark; *An ABC af Shakespeare*, 1992, P. Bayle: *Companion to Shakespeare*, 1990, G. ve B. Lloyd Evans; *Shakespearean Concepts*, 1989, S. Trussler; *Who's Who in Shakespeare*, 1993, F. G. Stokes. (Kuşkusuz, yalnızca Shakespeare dilini, sözcük ve deyim kapsamını içeren Shakespeare Glossary gibi "Shakspeare Sözlükçeleri", kendilerine özgü alana ilişkin dilbilimsel sözlükler olarak, gerek sözlük, gerekse kaynakça kapsamımız dışında tutulmuştur.) Bu arada, *Shakespeare* ve *Hamlet* (Mina Urgan, 1984) de başvuru kitabımız oldu.

Sözlükte, ayrıca, yapıtlara kaynakça olarak, Türkiye'de son dönemde yayınlanmış Shakespeare oyunları çevirileri (başlıcalıkla, Remzi Yayınevi, Adam Yayınları, İmge Yayınevi, Yapı Kredi Yayınları ve Milli Eğitim Bakanlığı) alınmış; Ssözlük'te geçen ad ve sıfatlar için (yanlış, eksik ya da çelişkili olarak saptadıklarımız dışında) bu yayınlardaki uygulamalar gözetilmiştir.

Shakespeare Sözlüğü'nün tüm tiyatroseverlerin kitaplığını bütünleyecek önemli bir başvuru kitabı olduğuna inanıyoruz.

Aziz ÇALIŞLAR

A

AARON

Titus Andronicus'ta, Got Kraliçesi Tamora'nın zenci sevgilisi. Bassinius, Quintus ve Martius'un öldürülmelerine, Titus ile Lavinia'nın aralarının açılmasına neden olur. Hainliği ve acımasızlığı yüzünden yeni İmparator Lucius tarafından cezalandırılır.

ABERGAVENNY, Lord

VIII. Henry'de, Wolsey'e karşı Buckingham'ın yanında yer alan ve Buckingham'la birlikte, Londra Kulesi'ne gönderilen bir kont.

ABHORSON ("Korkunç")

Kısasa Kısas'ta, işini bir "gizem" (beceri) gibi gören bir cellât.

ABRAM

Romeo ve Juliet'te, Montague'nün bir hizmetkârı.

ADAM

Beğendiğiniz Gibi'de, Orlando'nun ağabeyi Oliver'in hizmetinden ayrılarak, sürgüne giden Orlando'yu izleyen yaşlı bir hizmetkâr.

ADAM CUPİDO

Romeo ve Juliet'te, Cupido'nun takma adı.

ADMIRAL'S MEN, bak. LORD ADMIRAL'S MEN

ADRIAN

Coriolanus'ta, bir Volsiyalı.

ADRIAN

Fırtına'da, Alonso'yu izleyen ve onunla birlikte gemi kazasına uğrayan bir lord.

ADRIAN

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Efesli Antipholus'un karısı.

Kocasını, ikizi Siraküzalı Antipholus'la karıştırır.

AEMILIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un kardeşi Marcus'a Lucius'u İmparator yapmayı öneren bir Romalı soylu.

AENEAS

Troilos ve Kressida'da, Kressida'nın Yunanların tutsağı Troyalı savaşçı Antenor'la değiş tokuş edileceğini bildiren bir Troyalı komutan.

AGAMEMNON

Atreus'un oğlu, Menelaos'un erkek kardeşi, Yunanların Troya'ya karşı askeri seferinin başkomutanı. *Troiles ve Cressida*'da, Yunankomutan. Yunanların Troya Savaşı'ndaki kötü talihlerini Nestor, Odysseus ve Menelaos'la tartışır.

AGRIPPA

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un bir dostu. Antonius'un Octavius'un kızkardeşi Octavia'yla evlenmesini önerir.

AGUECHEEK, Sir ANDREW ("Sıtmayanak")

Onikinci Gece'de, pısırık, ama eğlendirici bir taşra efendisi. Sir Toby Belch'in dostu.

AİAS

Troilos ve Kressida'da, bir Yunan komutan. Savaşmak istemeyen Akhilleus'u savaşa sokmak için öbür komutanlarca Akhilleus'a nispet yapılır.

AKHİLLEUS

Yunanların Troya Savaşı'ndaki başkahramanları.

Troilos ve Kressida'da, dostu Patroklos'un savaşta ölmesi üzerine savaşa katılan bir Yunan komutan. Dostunun öcünü almak için zırhsız Hektor'a saldırır ve Myrmidonlar'a Hektor'u öldürmelerini buyurur.

AKTARMA

Bir oyunun metnine yazarın kendi dışındaki kaynaklardan yapılan eklemeler. Shakespeare'de Aktarma'ya, örneğin *Macbeth*'te rastlanır; burada, Hekates'nin konuşmaları, hemen hemen kesinlikle Middleton'undur (*The Witch*, 1610-16, Cadı).

ALARBUS

Titus Andronicus'ta, Tamora'nın büyük oğlu.

Titus'un oğulları tarafından kurban edilişi, Tamora'da kanlı ve acımasız öc alma duygularını kamçılar.

ALBANY DÜKÜ

Kral Lear'da, Lear'ın en büyük kızı Goneril'in kocası.

Oyunun başında, kişiliksiz biriymiş gibi görünür; ancak, daha sonra, Goneril ve Regan'ı Lear'a yakışıksız davranışlarından dolayı suçlayan, onurlu bir kişi olduğu ortaya çıkar.

ALCİBİADES

Atinalı Timon'da, Senato'nun, dostlarından birini bağışlamayı geri çevirmesi üzerine yaptığı konuşma yüzünden sürgüne gönderilen Atinalı bir komutan.

Timon Atina'yı alışında kendisine yardım eder, böylece ortak düşmanlarından öclerini alırlar.

ALENÇON DÜKÜ

VI.Henry'de, İngilizlerden küçümseyerek söz eden, ancak savaştaki yiğitliliklerini öven bir Fransız soylusu. Jan Dark'ı över.

ALEKSAS

Antonuis ve Kleopatra'da, Kleopatra'nın bir adamı.

Enobarbus'un anlattığına göre, Antonius'u terk ederse de, Octav'us tarafından asılmaktan kurtulamaz.

ALICE

V. Henry'de, Prenses Katherine'nin yardımcısı bir lady. Prenses'e İngilizce dersleri verir.

ALIENA

Beğendiğiniz Gibi'de, çobankızı kılığında Rosalind'in peşinden giden Celia'nın takındığı ad.

ALIK

Windsor'un Şen Kadınları ile *IV. Henry*'de (2.Bölüm) önemsiz, kendi halinde bir köy yargıcı.

Gençliğinde biçkin bir kişi olduğunu öne sürer. IV. Henry'de (2.Bölüm), Hal, Falstaff'ı yüzüstü bırakınca, yeni Kral'dan iyilik görecek vaadiyle Falstaff'ın kendisinden kopardığı 1.000 pound'u geri alma umudu da suya düşer. *Windsor'un Şen Kadınları*'nda, Falstaff'a karşı dava açmakla gözdağı verir.

ALONSO

Fırtına'da, Prospero'nun Dukalığının elinden alınmasında Antonio'ya yardım etmiş olan Napoli Kralı.

Tunus'tan geriye dönerken uğradığı gemi kazası sonunda Prospero'nun adasına düşer; yaptıklarına pişman olur. Oğlu Ferdinand, Miranda'yla evlenir.

AMAZONLAR KRALİÇESİ, bak. HIPPOLYA

AMIENS

Beğendiğiniz Gibi'de, Rosalind'in sürülen babasına eşlik eden lordlardan biri.

Neşeli hali, Lord Jaques'ın kara düşünceli haliyle karşıtlık oluşturur. "Yeşil ormanda ağacın altında" ve "Es, es kış rüzgârı' şarkılarını söyler.

ANDROMAKHE

Troilos ve Kressida'da, Hektor'un karısı.

Hem kendisi, hem de Kassandra ile babası, Troya Kralı Primaos, öldürüleceğini önceden sezdikleri için, Hektor'a savaşa gitmemesi için yalvarırlar.

ANGELO

Yanlışlıklar Komedyası'nda, bir kuyumcu.

ANGELO

Kısasa Kısas'ta, Dükün Vekili.

Dük Viyana'yı terk edeceği zaman bütün yönetsel yetkiyi kendisine bırakır. Angelo, kadın avcılığı yüzünden Claudio'yu ölümemahkum eder; ancak daha sonra, Claudio'nun kız kardeşi Isabella'nın kendisinin olması karşılığında Claudio'yu bağışlamayı kabul eder. Dük yeniden yerine geçtiği zaman, Angelo'yu cezalandırarak, nişanlısı Mariana'yla evlenmek zorunda bırakır.

ANGUS

Macbeth'te, Malcolm'u Macbeth'e karşı destekleyen bir İskoç soylusu.

ANNE, Lady

III. Richard'ta, tarihsel kişi olarak Anne Neville, Warwick'in kızı, Galler Prensi Edward'ın dul eşi.

Kocasını öldürdüğü için Richard'ı lânetlemesine karşın, ko-

nuşmasına ve büyüleyiciliğine kapılarak, kendisiyle evlenir. Richard, Elisabeth'le evlenmeyi kafasına koyduğunda, kendisini bir yana bırakır. Daha sonra, anlaşılmadık nedenlerle ölür. Hayaleti, Bosworth Savaşı'ndan önce Richard'a görünür.

ANTAKYA KRALI, bak. ANTIOCHUS

ANTIGONUS

Kış Masalı'nda, Yunanlar tarafından tutsak alınan, daha sonra da Kressida'yla değiş tokuş edilen birTroyalı komutan.

ANTIGONUS

Kış Masalı'nda, Sicilyalı bir lord ve Paulina'nun kocası.

Leontes tarafından Perdita'yı kimsesiz bir yere bırakması için görevlendirilir; ama, Antigonus Perdita'yı "Bohemya deniz kıyısı"na bırakır, orada da bir ayı tarafından öldürülür.

ANTIOCHUS

Perikles'te, Antakya Kralı.

Kendi kızıyla olan ilişkisini öğrendiği için Perikles'i öldürmeye kalkar. Gökyüzünden inen ateşle yıkıma uğrar.

ANTİPHOLUS, Efesli ve ANTİPHOLUS, Sirakuzalı

Yanlışlıklar Komedyası'nda, birincisi sert, ikincisi yumuşak huylu, ikiz kardeşler. Siraküzalı tüccar Egeon ile karısı Emilia'nın oğulları. Birbirleriyle karıştırıldıklarından, tıpatıp görünüşleri ve karşıt huylarıyla olayların karmaşıklaşmasına neden olurlar.

ANTONIO

Venedik Taciri'nde, oyuna adını veren tüccar.

Bassanio'nun gereksinimini karşılayabilmek için Shylock'tan borç para almak zorunda kalır, parayı belli bir zaman içinde ödeyemezse karşılığında kendi gövdesinden bir parça et vermeyi kabul eden bir anlaşma imzalar. Parayı ödeyemeyince, yaşamını yitirmek gibi bir durumla karşı karşıya kalır; ancak, hukukçu kılığına girmiş olan Portia tarafından kurtarılır: Portia, Shylock'a Antonio'dan hukuki hakkı olan bir parça eti bir suç edimi olan kan dökmeksizin alamayacağını söyler. Böylelikle de Shylock'un Venedikli bir yurttaşın yaşamına kastettiğini kanıtlar.

ANTONIO

Kurtı Gürültü'de, Messina Valisi Leonato'nu ağabeyi.

Leonato'nu kızı Hero'nun adı Cladio tarafından lekelenince, Leonato'yu avutmaya çalışır ve Claudio'ya meydan okur.

ANTONIO

Fırtına'da, zorba Milano Dükü, Prospero'nun kardeşi.

Prospero'nun oniki yıl önce çıktığı adaya gemi kazası sonunda çıkar. Prospero'nun yaptığı büyüyle pişmanlık getirerek, Dukalığı hakkı olan yöneticisine, Prospero'ya verir.

ANTONIO

Onikinci Gece'de, Sebastian'a bağlı bir kaptan.

Para kesesini Sebastian'a bırakır; ancak daha sonra, İllyria'ya çıktığı zaman, Viola'yı ikiz kardeşi Sebastian'la karıştırır; döğüş çıkartınca, Dük Orsino'nun görevlilerince tutuklanır; para kesesini Viola'dan geri almayla kalkar

ANTONIO

Veronalı Iki Centilmen'de, Proteus'un babası.

ANTONIUS

Antonius ve Kleopatra'nın kahramanı, bak. **MARCUS ANTONIUS.**

ANTONIUS VE KLEOPATRA (ANTONIUS VE KLEOPATRA TRAGEYDASI)

Shakespeare'nin bir tragedyası. Yazılışı ve sahneye konuşu, 1607'ler; basılışı, 1623.

Oyunun anakaynağı, North'un Plutarkhos'un "Suylu Yunan ve Romalıların Yaşamları" yapıtından Antonius'un yaşamının çevirisine dayanır. Shakespeare, çeviriyi yakından izlemiş, Plutarkhos'un Antonius'un son yıllarıyla ilgili kaydettiği hemen hemen tüm olayları kullanmıştır. Plutarkhos'us Antonius'u Shakespeare'inkinden daha acımasız ve sert olmakla birlikte, her ikisinde de benzer yanlar yer alır. Ancak, Shakespeare, kimi eklemeler ve değişiklik de yapmış; örneğin, Enobarbus'u oyun kişisi olarak eklemiş, oyunun son sahnelerinde zaman aralığını kısaltmıştır. Sezar'ın kişiliğine ilişkin ipuçları, Simon Goulart'in "Sezar Octavius Augustus'un Yaşamı" (1603) yapıtının North tarafından çevirisine dayanabilir. Shakespeare, Plu-

tarkhos'un askeri arkaplanla ilgili bilgilerini İskenderiyeli Appian'ın "Roma İç Savaşları" (1578, 5.Kitap) yapıtıyla bütünleştirmiştir, bu yapıt, Fulvia, Lucius Antonius (Antonius'un kardeşi), ve Pompey'in savaşlarını ayrıntılarıyla vermektedir. Antonius ve Kleopatra öyküsü, Rönesans'ta ilgiyle karşılanmış, öyküyle ilgili birkaç oyun kaleme alınmıştır. Kimi yönlerden, Shakespeare'in Garnier'in *Marc Antoine* (1592) adlı oyununa başvurmuş olabileceği söyleniyorsa da, Shakespeare'in daha çok Samuel Daniel'in *Cleopatra* adlı oyunundan yararlandığı belirtilmektedir. Shakespeare'in Daniel'in "A Letter from Octavia to Marcus Antonius" (Octavia'dan Marcus Antonius'a Bir Mektup, 1599, *Poeticall Essayes*) adlı şiirinden de yararlanmış olması olasıdır.

Öykü. İskenderiye'de, Kleopatra'yla gönül eğlendirerek, Mısır sarayında zevk içinde yaşayan Antonius, karısı Fulvia'nın ölümü ve Pompey'in ayaklanması haberi üzerine Roma'ya yola çıkar. Roma'da Octavus'la tartışan Antonius, Octavius'la arasını düzeltmek için Octavius'un kızkardeşi Octavia'yla evlenmeyi kabul eder. Bu arada, Antonius'un özlemini çeken Kleopatra, Antonius'un evlilik haberi ulaştığında, kıskançlığından haberciyi öldürecek olur. Roma'da iki Triumvir arasındaki karşıtlık sürer ve Keopatra'dan uzakta yaşamaya dayanamayan Antonius, Mısır'a döner. Octavius ise, Lepidus'u hapse atar, Pompey'e karış yeniden savaş açar ve Antonius'a karşı sefere çıkar. Mısır'da, Octavius, Antonius'u deniz savaşma çağırır; ordusu karada daha güçlü olmasına karşın, Antonius, bu çağrıyı kabul eder. Actium Savaşı sırasında, Kleopatra donanmasına geriye çekilme emri verince Antonius da peşinden gider; böylece savaşı kaybettiği gibi, onurunu da kaybeder. Octavius'la barış yapmaya çalışan Antonius, Roma'ya dönmek için izin ister; ancak, Octavius, Antonius'un bu isteğini geri çevirdiği gibi, Kleopatra'ya da bir haberci göndererek, Antonius'u terk etmesini söyler. Böylece, iki sevgilinin arasındaki ilişkiler de gerginleşir; bu arada, Antonius'un izdaşları ile dostu Enobarbus da kendisini terk ederler, yıkım Antonius için kaçınılmaz görünür. Kara savaşı başlar, ancak Kleopatra yeniden geriye çekilince zaferi Octavius'a kazandırır. Antonius, bu ihaneti yüzünden Kleopat-

ra'yı öldürmeye karar verir; Kleopatra, korku içinde mezarlığa kaçar ve Antonius kendini öldürdüğü haberini yollar. Habere inanan Antonius'a kendini kılıcının üzerine atar, ancak hemen ölmez, Kleopatra'nın yanına götürülür; iki sevgili birbirlerine olan sonsuz sevgilerini yinelerler. Kleopatra, kendisini bir engerek yılanına sokturarak, ölümü seçer.

APEMANTOS

Atinalı Timon'da, Timon'u sahte dostlarına karşı uyaran kuşkucu bir filozof.

İnsanlardan kaçan ve insan sevmeyen Timon ise, Apamentos'u mağarasından kovar.

ARCADIA

Sir Philip Sidney'in bir pastoral romansı.

Shakespeare, *Veronalı Iki Centilmen*'den *Bir Kış Masalı*'na kadar, bu romanslara büyük ilgi göstermiştir; Kör Paphlagonia Kralı'nın öyküsü, *Kral Lear*'daki Gloucester yan eylemine kaynaklık eder.

ARCHIDAMUS

Kış Masalı'nda, Bohemyalı bir lord.

ARDEN ORMANI

Warwickhire ile Orta İngiltere'nin içlerine uzanan bir İngiliz ormanı. Birçok yazara göre, *Beğendiğiniz Gibi*'nin Arden Ormanı, Fransız Felemenk'indeki Ardennes Ormanı'dır.

ARIEL

Fırtına'da, Prospero'nun buyruğunda bir "hava cini".

Prospero, kendisine yardımcı olacağına söz vermesi üzerine, (Caliban'ın annesi) cadı Sycorax'ın bir çam yarığının içinde yaşamaya mahkum ettiği Ariel'i kurtarır, Ariel de kendisine büyük bir iyi niyet ve beceriyle yardım eder. Oyunun sonunda, Ariel iki aşığın, Ferdinand ile Miranda'nın önünde çok hoş bir oyun sunduktan sonra, Prospero kendisini azat eder. Oyunda "Gelin sarı kumlara hele", "Tam beş kulaç dipte" ve "Arının konduğu yere" gibi şarkılar Ariel tarafından söylenir.

ARMADO, Don Adriano de

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, incelikli bir dille konuşan ve Jaquenetta için Costard'la yarışa girişen,serüvenci bir İspanyol.

ARNE, Thomas Augustine (1710-1778)

Özellikle Shakespeare oyunları şarkı bestecisi.

Beğendiğiniz Gibi ("Under the Greenwood Tree") ve *Fırtına* ("Where the Bee Sucks") için müzik yazmıştır.

ARRAGON PRENSİ

Venedik Taciri'nde, Portia'nın ikinci evlilik adayı.

Portia'nın resminin içinde olduğu düşüncesiyle, gümüş sandığı seçer, ancak yanılır ve Portia'yı kaybeder.

ARTEMIDORUS

Julius Caesar'da, Sezar'ı gönderdiği bir uyarıyla ölümden kurtarmaya çalışan bir retorik öğretmeni.

ARTHUR

Kral John'da, tarihsel kişi olarak Britanya Dükü Arthur; Constance ile (ölümden sonra) Geoffrey Plantagenet'in oğulları, John'un ağabeyi.

Arthur Kral seçilecekken, Büyük Kurul John'u Kral seçer. Arthur, kararı beğenmeyen İngiliz soylularını çevresine toplayınca, John öldürülmesi için buyruk çıkarır. Hubert de Brugh tarafından kurtarılan Arthur kaçar, ancak böyle yapmakla kendi ölümünü de hazırlamış olur.

ARVIRAGUS

Cymbeline'de, Cymbeline'in oğlu.

Morgan adıyla gizlenen sürgün Lord Belarius'un oğlu Cadwal adıyla yetiştirilir.

ASLAN

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, doğramacı Snug'ın ara oyunda oynadığı rol.

AŞKIN GAYRETİ GÜME GİTTİ

Shakespeare'in bir komedyası. Oynanışı, 1595'ler; basılışı, 1598.

Oyunun özgün başlığı Shakespeare adının ilk kez bir oyunun önkapağında yer aldığını gösterir *(A Pleasant Conceited Comedie called Love's Labour's Lost as it was presented before her Highness this last Christmas, Newly corrected and augemented by W.Shakespeare. Imprinted 1598)* W. Shakespeare tarafından düzeltilmiş ve geliştirilmiş olarak son Noel'de Ekselansları önünde sunulan *Aşkın Gayreti Güme Gitti* adlı haysiyetli, lâtif bir komed-

ya. Basılışı 1598). Oyunla ilgili herhangi bir kaynağa rastlanmadığı için, olayların Shakespeare'in buluşu olduğu olasıdır, nitekim oyun kişileri ile oyunun temasının da izlerine rastlanamamıştır. Ancak, oyunun biçiminde, özellikle de mantık ve retorik konusunda bilgiçlik taslamayla dalga geçerek dilin komik kullanılışında, John Lyly'nin etkisi (*Endimion*) açıkça görülmektedir. Palavracı Armado ile bilgiç Holofernes gibi oyun kişileriyse, İtalyan *commedia dell'arte*'sini çağrıştırmaktadır. Bir grup genç adamın okumak adına kadınlardan ve dünya işlerinden el etek çekmeleri temasını ise, Shakespeare, Pierre de la Primaudaye'nin böyle bir temayı savunan *Academie Française* (1577) adlı yapıtından almış olabilir. Oyundaki (Berowne, Longaville, Dumain, Boyet, Mercade, vb. gibi) adlar, bu dönemde Kraliçe Elizabeth'in desteklediği Navarre Kralı'nın yandaşı Fransız soylularının adlarından gelmektedir. Maskeli Moskova oyunu(5. 2), Rus elçisinin Elizabeth'i 1584'teki ziyaretine, ya da 1594-95'te Gray's Inn'deki Noel (*Onikinci Gece*) eğlencesinde Rus elçisi kılığına girmiş kişilere bir anıştırma olabilir.

Öykü. Genç Navarre Kralı ile üç arkadaşı (Berowne, Longaville, Dumain), kendilerini bütün bütüne okumaya ve bilgi edinmeye verebilmek için, üç yıl boyunca aşka sırt çevirmeye ve kadınlardan uzak durmaya karar verirler. Ancak, Fransa Prensesi, üç nedimesi (Rosaline, Maria ve Katherine) ile birlikte, babasının Kral Ferdinand'a borcunu görüşmek üzere Navarre'a gelince, Ferdinand Prenses'e, üç delikanlıdan herbiri de kızlardan birine tutulur. Ama, verdikleri sözü tutmadıkları ortaya çıkacak diye, üç genç, aşık olduklarını birbirlerinden saklarlar. Bu arada, soytarı Costard, Berowne'nin Rosaline'e, Armado'nunsa köylü kızı Jacquenetta'ya mektuplarını birbirine karıştırır. Öte yandan, gençler, sevdikleri kızlara yazdıkları mektupları yüksek sesle okurlarken yakayı ele verirler ve birbirlerine gerçeği açık ederek aşkı kabul ederler. Genç hanımların yanına Rus giysileriyle yaklaşmaya çalışırlar; ancak, genç hanımlar maske takınca, sevgililerini karıştırırlar. Daha sonra, Costard, Amado ve okul müdürü Holofernes ile öbürleri tarafından *"Dokuz Değerliler "* adlı maskeli oyun sunulur. Bu arada, Prenses'in babasının ölüm haberi gelir ve Prenses ile

kendisine eşlik eden genç hanımlar dönmek zorunda kalırlar. Kral ile arkadaşları, genç kızlara hiç olmazsa söz kesmeleri için yakarırlarsa da, kızlar önemsemezler. Bunun üzerine, gençler bir yıl boyunca birbirlerini görmemeye karar verirler; eğer bu süre sonunda yine birbirlerini sevdiklerini anlayacak olurlarsa evleneceklerdir.

ATİNALI TİMON (ATİNALI TİMON'UN YAŞAMI)

Yazılışı, 1605-08; basılışı, 1623; oynanışı, 1678 sonrası.

Shakespeare'in bir tragedyası.

Shakespeare, oyunu tüm olarak bitirmemiştir. Anakaynak, North'un Plutarkhos'un *"Soylu Yunan ve Romalıların Yaşamı"* adlı yapıtın çevirisi olup, Shakespeare, *"Marcus Antonius'un Yaşamı"* ile *"Alcibiades'in Yaşamı"*ndan yararlanmıştır. Bu birincisinden Shakespeare, başlıcalıkla, Timon'un insansevmezliğini, dostlarınca terk edilmesini ve Alcibiades'le olan ilişkisini; ikincisinden de, Alcibiades'in Atina'yı yıkmaya kalkmasını almıştır. İkinci önemli bir kaynak da, Samosatalı Lucian'ın *Timon* adlı diyalogodur. Bu diyalog, Shakespeare döneminde İngilizceye çevrilmemiş olmakla birlikte, Shakespeare'in onu Erasmus'un Latince çevirisinden, ya da İtalyanca, ya da Fransızca çevirisinden okumuş olması olasıdır. Shakespeare, bu kaynaktan Plutakhos'ta olmayan şeyleri, örneğin Timon'un dostlarına olan sevecen tavrını, kendisine ikiyüzlüce para önerilerini, ve altın bulduktan sonra kendisine yanaşan asalakları kovalayışını almış olabilir. Shakespeare, en çok benimsediği kaynak kitaplardan biri olarak William Painter'in *The Palace of Pleasure*'ndaki (1560, Zevk Sarayı) Timon öyküsünü kuşkusuz biliyorduysa da, bundan yararlanmadığı görülmektedir.

Öykü. Timon, sevecen ve iyiyürekli bir Atinalı olmakla birlikte, evsahibi olarak savurgan biridir. Oldukça borca girdiğini fark edince, sürekli eğlence düzenlediği dostlarından yardım ister. Ancak, dostları sadece "iyi gün dostu"durlar ve yardımı geri çevirirler. Bunun üzerine, Timon, hepsini son bir şölene çağırır ve önlerine yalnızca sıcak su koyduğu gibi, bu suyu da yüzlerine çarpar. Bütün insanlara sırtını çeviren Timon bir mağaraya çekilerek, topladığı otları yiyerek yaşamaya başlar. Günün birinde yerde gönülmüş bir hazine bulur; Alcibiades'in

Atina'ya saldırmaya hazırlandığını öğrenince de, kendisine altın yardımında bulunmaya karar verir. Bu arada, bir takım kişiler kendisini görmeye gelirler, hepsinin derdi yaltaklanıp kendisinden altın kopartabilmektir. Timon'un tatlılıkla konuştuğu tek kişi yardımcısı Flavius'tur, ancak, ona da yol verir. Alcibiades Atina'ya geldiğinde, Timon'un denizde öldüğü haberi ulaşır.

AUDREY

Beğendiğiniz Gibi'de, beceriksiz bir taşralı kız.

Touchstone kendisine Arden Ormanı'nda rastlar ve evlenir.

AUFIDIUS, Tullius

Coriolanus'ta, Volsiyalıların komutanı.

Roma'dan sürgün edilen eski düşmanı Coriolanus'un Roma'ya karşı Volsiya ordusunun başına geçmesi önerisini kabul eder. Ancak, Coriolanus, Roma'yı kurtardığında, Volsiyalılar kendisini öldürürler.

AUTOLYCUS

Kış Masalı'nda, kurnaz bir gezgin satıcı. "Zerenler fışkırmaya başlayınca" şarkısını söyler.

AUVERGNE KONTESİ

VI. Henry'de (1.Bölüm), Fransız bir soylu kadın.

Denerse de, Talbot'u tuzağa düşürmeyi başaramaz. Talbot ona gücünün kendisinden değil, ordusundan geldiğini kanıtlar.

AVUSTURYA DÜKÜ (LYMOGES)

Kral John'da, Philip ile Dauphin'in bir müttefiği; (Arslanyürekli) I.Richard'ı onun öldürdüğü sanılır. Philip Fauicanbridge tarafından savaşta öldürülür.

AYIŞIĞI

Bir Yaz Gecesi Rüyası'ndaki araoyunda, terzi Starveling'in oynadığı rol.

B

BAGOT

II. Richard'da, Kral Richard'ın asalak bir yandaşı.

Richard'ın yerinden edilmesinden sonra hapse atılır, Aumerle'ye karşı bilgi verir.

BALTHAZAR

Venedik Taciri'nde, Portia'nın bir hizmetkârı.

Portia, avukat kılığına girdiğinde bu adı alır.

BALTHAZAR

Kuru Gürültü'de, Don Pedra'nun bir hizmetkârı.

"Hanımlar, hayıflanmayın" şarkısını söyler.

BALTHAZAR

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun hizmetkârı.

Montova'da Romeo'ya Juliet'in öldüğü haberini verir ve kendisiyle birlikte Verona'ya döner.

BALTHAZAR

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Efesli Antipholus'u karısı kapı dışarı ettiğinde, kendisine eşlik eden bir tüccar.

BANDELLO, Matteo (1480-1562)

İtalyan yazar.

Novella'ları ya da Boccaccio'nun Decameron'una benzer düzyazı romansları, Belleforest tarafından Fransızcaya, Sir Geoffrey Fenton tarafından da İngilizceye çevrildi (*Certain Tragicall Discourses*, 1567,Bir Takım Trajik Söylemler). 214 özgün öyküsünden kimilerine William Painter'in *The Palace of Pleasure* (1565-67, Zevk Sarayı) adlı yapıtında yer verildi. A. Brooke'un çevirisi yoluyla, Shakespeare, Bandello'dan "Romeo ve Juliet" öyküsünü, *Onikinci Gece* için Orsino-Viola öyküsü ile *Kuru Gürültü* için Hero öyküsünü almıştır.

BANQUO

Macbeth'te, Lochaber Beyi.

Kral'ın ordusunda Macbeth'le aynı rütbede bir komutandır; ancak, Macbeth gibi, ne kör tutkuları, ne de ahlâkça güçsüz yanları vardır. Macbeth, kendisinin soyundan gelenin Kral olacağına ilişkin cadıların kehaneti üzerine kendisini öldürür; hayaleti, Macbeth'in verdiği şölende kendisine görünerek onu dehşete ve korkuya boğar. (Holinshed, adından söz etmekle birlikte, Banquo, tarihsel bir kişilik değildir; Kral I.James'i hoşnut kılmak için oyuna konmuş bir kişidir).

BAPTISTA MINOLA

Hırçın Kız'da, Padualı zengin bir bey.

"Hırçın kız" Katherina ile uysal Bianca'nın babaları. Katherina koca buluncaya kadar Bianca'nın evlenmesine izin vermez.

BARDOLPH

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), Falstaff'ın avanesinden bir otlakçı.

Yüzünün kırmızılığı yüzünden Falstaff, kendisini "Kırmızı Fener Şövalyesi" diye çağırır. *V.Henry*'de de "ciğer suratlı" olarak geçer. Asker olarak yaptığı işlerden biri, *V. Henry*'de, kiliseyi soymak olur; bu yüzden de (Piştov'un gözünde haksız yere) asılır. *Windsor'un Şen Kadınları*'nda, Falstaff tarafından kovulmuştur, Garter Inn'de garsonluk yapar.

BARDOLPH, Lord

IV. Henry'de (2. Bölüm), Northumberland'ı destekleyenlerden.

Yanlışlıkla, Hotspur'un Shrewbury'de, Prens Hal karşısında zafer kazandığı haberini getirir. Başpiskapos Scroop, Lord Hasting ve Lord Mowbray'le ayaklanma konusunu tartışır; daha sonra Northumberland'la birlikte yenilgiye uğradığı haberi Kral'a gelir.

BARNARDINE

Kısasa Kısas'ta, yabani ve asık yüzlü bir idam mahkumu.

Dük'ün vekili Angelo tarafından ölüme mahkum edilen Claudio'nun yerine ölüme mahkum edilir. (Ancak Bernardine o gün ölmeyi reddeder, sonunda da bağışlanır)

BASSANIO

Venedik Taciri'nde, Venedikli bir soylu.

Antonio'nun dostu; Portia'nın sonunda başarılı çıkan evlilik

adayı. Antonio, Portia'yı elde edebilmek için paraya gereksinimi olan Bassanio için kendini tehlikeye atarak Shylock'la borç anlaşması yapar.

BASSET

VI. Henry'de (1. Bölüm), Lancaster ("Kırmızı Gül") saflarının bir destekleyicisi.

York ("Beyaz Gül") saflarını tutan Vernon'la kavga eder.

BASSIANUS

Titus Andronicus'ta, Saturninus'un kardeşlerinden biri, son Roma İmparatoru'nun oğlu.

Lavinia'ya evlenir, ancak Tamora'nın oğulları tarafından öldürülür.

BATES, John

V.Henry'de, Agincourt Savaşı'ndan önce, kılık değiştirmiş Kral'la karşılıklı konuşan bir İngiliz askeri.

Kral için bütün yüreğiyle savaşmaya kararlıdır; arkadaşı Williams'a (kılık değiştirmiş Kral'la) giriştiği tartışmayı kesip, Fransızlarla savaşmaya hazır olmasını söyler.

BEATRICE

Kuru Gürültü'te, Leonato'nun neşeli ve dikbaşlı yeğeni, Benedick'in asi sevgilisi.

Şen, zeki ve düzencidir. Benedick'le olan aşkı oyunda bir yan eylem olarak yer almakla birlikte, kişiliğiyle öbür ana oyun kişilerini bastırır; özellikle, daha önce izleyiciye Benedick'e olan aşkını açık etmiş olmakla birlikte, Benedick'e kafa tutması ve sonunda birbirlerine olan karşılıklı aşklarını kabul etmeleri, oyunun en güzel yerlerini oluşturur. Claudio'nun Hero'yu yalan yere suçlamasını ilk fark eden odur; Benedick'ten Claudio'yu düelloya çağırmasını ister, böylelikle kendisine olan aşkını da sınamış olur.

BEAUFORT

Shakespeare'in oyunlarında yer alan kimi kişilerin geldikleri ailenin adı; "Beaufort Hanedanı".

BEAUFORT, John, bak. Somerset Baronu.

BEAUFORT, Henry, bak. Winchester Piskaposu.

BEAUFORT, Thomas, bak, Exeter Dükü.

BEAUMONT

V.Henry'de, bir Fransız lordu.

BEĞENDİĞİNİZ GİBİ

Shakespeare'in bir komedyası.Oynanışı, 1599; basılışı,1623.

Oyun, Thomas Lodge'un *Rosalynde* (1590) adlı düzyazı romansına dayanır. Lodge'un öyküsü ise, Chaucer'a verilen *Tale of Gamelyn* (Gamely Masalı) adlı bir ortaçağ şiirinden alınmıştır. Shakespeare, *Rosalynde*'i yakından izlemiş, gerek genel anlayışını, gerekse ayrıntıları korumakla birlikte, bir takım değişiklikler de yapmış; kadın başkahramanın adı dışında, Lodge'un bütün kişilerini adlarını değiştirmiştir. Lodge'un Arden Ormanı, aslında Fransa'da Ardennes'dedir, ancak Shakespeare'in İngilizleştirilmiş çevre düzeni gibi, gerçek bir ormanla herhangi bir ilgisi yoktur. Shakespeare, Le Beau, Touchstone ve melankolik Jaques gibi, oyuna alaylı bir hava katan kişiler yanısıra, Audrey ve William gibi, çoban kızı Phebe ile sevgilisi Silvius'un pastoralizmine karşıtlık oluşturacak kişileri de katmıştır. Shakespeare'in yaptığı kimi değişiklikler, oyunda simetri kurmak için yapılmıştır; örneğin, Celia'nın babası, zorba Dük ile Rosalind'in babası, gerçek Dük kardeş yapılarak, Oliver ile Orlando kardeşler arasında bir koşutluk kurulmuştur. Shakespeare, Lodge'dan kır ile saray, doğa ile toplum arasındaki karşıtlık temasını da almıştır; ancak, Lodge'un romansı, acımasız bir toplumdan kırsal, çobanıl bir dünyaya kaçışı işlerken; Shakespeare'in oyunu, çobanıl yaşama eleştirel bir gözle bakmakta, çobanıl yaşamı gerçek ve yanılsatıcı davranışlar açısından ele almaktadır.

Öykü. Babası Rowland de Boys ölünce, Orlando, kendisine kötü davranan kardeşi Oliver'in koruyuculuğu altına verilmiştir. Oliver, ağabeyi Büyük Dük'ün elinden Dukalığı alan Frederick'in düzenlediği bir güreş karşılaşmasında Orlando'nun canını yakmayı tasarlamaktadır. Büyük Dük, yanında melankolik Jaques olduğu halde, Arden Ormanı'na kaçmış, kızı Rosalind ile Rosalind'in kuzeni ve arkadaşı olan Frederick'in kızı Celia Saray'da kalmışlardır. Güreş karşılaşması sırasında, Orlando ile Rosalind birbirlerine aşık olurlar; Orlando, rakibini yenince, yanına emektar aile hizmetkârı Adam'ı alarak, Arden Ormanı'na

kaçar. Orada sürgün yaşayan Dük'le ve kendisine eşlik edenlerle karşılaşır. Bu arada, Frederick, Rosalind'i de saraydan sürmüştür. Oğlan kılığına giren ve Ganymede adını alan Rosalind, (Ganymede'in kızkardeşi kılığına giren ve Aliena adını alan) Celia'yla birlikte Arden Ormanı'na sığınır. Soytarıları Touchstone da onlarla birlikte gider. Rosalind, Arden Ormanı'nda, Orlando'yla karşılaşır ve kendisini Ganymede sanan Orlando'nun sevgilisi Rosalind'miş gibi yakınlık göstermesine izin verir. Bu arada, Orlando'nun peşini izleyen Oliver, bir arslanın pençesine düşmekten kurtulmuştur; yaptıklarına pişman olmuş bir halde, Celia'ya aşık olur. Ganymede, Orlando'ya Rosalind'in ertesi gün düğün için çıka geleceğine söz verir; nitekim, o an geldiğinde, Rosalind kendini açık eder. Birleşen çiftlere iki çift daha (Audrey ve Thouchstone, Phebe ve Silvius) katılır; bu arada, Orlando'nun ikinci kardeşi, Jaques de Boys gelerek, Frederick'in bir manastıra çekildiğini ve Dukalığı ağabeyine geri verdiğini bildirir.

BELARIUS

Cymbeline'de, Morgan adlı altında gizlenen, sürgün bir lord.

Öc almak için, Cymbeline'in oğullarını, Arviragus ile Guiderius'u kaçırır ve onları kendi oğullarıymış gibi öne sürer. Cymbeline, Romalılara tutsak düşünce, kendisini kurtarmaya gelir; böylece barışırlar ve oğullarını kendisine geri verir.

BELCH, Sir Toby ("Geğirti")

Onikinci Gece'de, Olivia'nın amcası.

Yiyip içip, şarkı söylemekten zevk alan, cümbüşçü bir şövalyedir. Maria'nın Malvolio'ya oynadığı oyundan çok hoşlanarak, Maria'ya evlenme teklif eder.

BELLARIO, Doktor

Venedik Taciri'nde, Padualı saygın bir hukukçu, Portia onun yerini alarak duruşmaya çıkar.

BELLE FOREST, François de (1530-83)

Fransız yazar.

Bandello'dan yaptığı ve 1559-82'de yayınlanan 7 ciltlik yapıt, Sir Geoffrey Fenton tarafından İngilizce'ye *Certain Tragicall Discourses*, (Bir TakımTrajik Söylemler) adı altında çevrilmiş ve bu çeviriler Shakespeare'in *Romeo ve Juliet*, *Kuru Gürültü*,

Onikinci Gece ve *Hamlet* adlı yapıtlarına kaynak oluşturmuştur.

BELMONT

Venedik Taciri'nde, Portia'nın malikânesi.

BENEDICK

Kuru Gürültü'de, gülmece dolu, aşkı alaya alan, şakacı, Padualı bir genç bey.

Uslanmaz bekâr pozunu takınarak, Beatrice ile çene yarışına girer, ancak Claudio ve Don Pedro'nun çevirdikleri dolap sonunda, Beatrice'e aşık olmaktan kurtulamaz. Dostu Claudio'yla döğüşmeyi kabul ederek, Beatrice'e olan aşkını kanıtlar.

BENVOLIO

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun bir dostu ve Montague'nün yeğeni.

Davranışlarıyla oyunun trajik gelişimine yol açar: Oyunun başında Tybalt'la giriştiği kavga sonunda kentte sokak kavgasının yasaklanmasına neden olurken, Romeo'yu Capulet'lerin toplantısına gitmeye zorlayarak, Juliet'le karşılaşmasına da neden olur.

BERKELEY

III. Richard'da, Lady Anne'a eşlik eden bir bey.

BERKELEY, Lord

II. Richard'da, Bolingbroke'a niye İngiltere'ye silahlı döndüğünü sormak için sahnede görünen bir yan oyun kişisi.

BERMOOTHES

Bermuda'nın eski bir adı; *Fırtına*'daki ada.

BERNARDO

Hamlet'te, Danimarkalı bir subay.

Öldürülen Kral'ın Hayalet'ini Marcellus'la birlikte ilk kez o görür.

BEROWNE (BIRON)

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Navarre Kralı'na eşlik eden üç Lorddan biri. Bilgi kazanmak için okulda üç yıl boyunca öğrenim görmeye, bu süre içinde de kadınlardan uzak kalmaya ant içerler. Berowne, istemeye istemeye bu andı verir. Çünkü, böyle bir andın anlamsızlığının farkındadır. Fransa Prensesi ile nedi-

melerinin, bu arada uçarı Rosaline'in sahnede görünmesiyle birlikte, lordlar da, Kral da, aşık olduklarını ve verdikleri andın da böylece suya düştüğünü anlarlar. Öbürleri, gülünç duruma düşmüş aşıkları oynarlarken, Berowne, Rosalind'e aşkın acıları üstüne yaptığı konuşmayla kendisini yüceltir.

BERTRAM

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Helena tarafından sevilen ve evlenmeye zorlanan genç Rossillion Kontu.

Olanaksız görünen kimi koşulları yerine getirmedikçe kendisini karısı olarak göremeyeceğini wHelena'ya bildirir, Helena bu koşulları Bertram'a bir oyun oynayarak yerine getirince, Bertram da onunla birlikte yaşamayı kabul eder.

BEVIS, George

VI. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'i destekleyenlerden biri.

BEZELYE ÇİÇEĞİ

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, bir peri.

BIANCA

Othello'da, Kıbrıslı bir kadın, Cassio'nun kadını.

Cassio'nun kendisine bağlılık göstermemesine karşın, Cassio'ya bağlı biri olarak kalır.

BIANCA

Hırçın Kız'da, Katherina'nın ("Hırçın kız"ın) uysal kızkardeşi.

Hortensio ve Gremio kendisine yanaşmaya çalışırlarsa da, sonunda kazanan Lucentio olur.

BIGOT, Lord

Kral John'da, Arthur'un ölümünden sonra Fransızlara katılan, ancak daha sonra İngiltere'ye dönen bir İngiliz soylusu.

BIONDELLO

Hırçın Kız'da, Lucentio'nun bir uşağı.

BIRNAM ORMANI

Macbeth'te, İskoç Krallarının kaldığı Dunsinane yakınında bir orman. Cadılar, Birnam Ormanı Dunsinane Tepesi'ne yürümedikçe Macbeth'in yıkıma uğrayacağını söylerler. Bu öngörü, Macduff'ın ordusunun çalılar altına gizlenerek Macbeth'in üstü-

ne yürümesiyle gerçekliğe kavuşur.

BİR YAZ GECESİ RÜYASI

Shakespeare'in bir komedyası. Yazılışı, 1959 ya da 1596; oynanışı, 1595-99(?); basılışı, 1600.

Tek bir olaylar dizisine dayanmayan oyunda beş eylem örgüsü içiçedir: 1) Theseus ile Hippolyta'nın evliliği, 2) Titania ile Oberon'un kavgası, 3) aşık dört kişi arasındaki ilişkiler, 4) Bottom'un serüvenleri, 5) "Pyramus ve Thisbe" oyunu. Hiçbir kaynak bütün bu öyküleri birarada içermemektedir. Theseus ile Hippolyta, North'un Plutarkhos'tan yaptığı *"Theseus'un Yaşamı"* çevirisinden, ya da Chaucer'ın *Knight's Tale*'inden (Şövalye'nin Öyküsü) gelebilir. Oberon ile Titania yazınsal periler olup, Oberon, *Huon of Bordeaux*'dan (1534'ler, Bordeauxlu Huon) gelebileceği gibi, Robert Greene'in James IV'undan (IV. James) da gelebilir; Titania ise, Ovidius'un *Metamorphoses*'undan (Değişimler) gelmektedir. Cinler ile Puck, İngiliz folklorundandır. Bottom'un eşek biçimine girmesi ile Titania'yla olan aşkı da belli bir kaynaktan gelmemektedir; ancak, benzerlerine rastlanabilmektedir: Midas ve eşek kulakları, *Altın Eşek*'te aşık Apuleius'un değişime uğraması, Reginald Scot'un *Discoverie of Witchcraft*'ında (1584, Cadılığın Bulgularışı) yer alan çeşitli öyküler. Shakespeare'in Ovidius'un *Metamorphoses*'unu (Değişimler) okumuş ve etkilenmiş olduğu ise kesindir. Shakespeare, *A Handful of Pleasant Delites* (1584) adlı antolojide yer alan *A New Sonet of Pyramus and Thisbe* (Pyramus ile Thisbe'nin Yeni Sonesi) yanısıra, *A Gorgeous Gallery of Gallant Inventions* (1578, Parlak Buluşlar) ile T. Mouffet'nin *The Silkwormes and Their Flies* (1599, İpek Böceği ile Sinekleri) adlı öğretisel şiirenden de yararlanmış olabilir.

Öykü. Hermia ile babası, Egeus, Atina Dükü Theseus'un sarayına gelirler; Egeus, Hermia'nın (daha önce arkadaşı Helena'yı seven, Helena'nın da hâlâ sevmekte olduğu) Demetrius'la evlenmesini ister. Ancak, Lysander de Hermia'yı sevmekte, Hermia da Lysander'i istemektedir. Thesus, Atina yasalarına uyarak, dört gün içinde kendisine yanıtını vereceğini Egeus'a söyler; Hermia, Dük'ün bu yargısına karşın, dikbaşlılığını sürdürecek olursa, rahibeliği ya da ölümü seçmiş olacaktır. Ancak, Hermia ile Lysander o gece ormanda buluşup, Atina yasalarının ulaşamayacağı bir yere kaçmak için plan kurmayı kararlaştırırlar. Her-

mia, planı Helena'ya anlatır, Helena da bunu aşkını yeniden kazanmak için Demetrius'a söyler. Demetrius, ormanda Hermia ile Lysander'in peşine düşerken, Helena da Demetrius'un peşine düşer. Ormanda, Theseus ile Hippolyta'nın düğünü için gelmiş olan periler de vardır. Periler Kraliçesi ile Kralı, Titania ile Oberon, Titania'nın genç ir delikanlıyı beğenmesi yüzünden kavga etmektedirler. Oberon, Titania'yı cezalandırmak için, uyurken gözkapaklarına bir çiçek iksiri damlatır, böylece Titania uykudan uyandığı zaman karşısına çıkan ilk yaratığa aşık olacaktır. Bu kişi ise Theseus ile Hippolyta'nın düğünleri onuruna sunacakları oyunu ormanda prova etmeye gelmiş bir grup Atinalı zanaatkâr arasında yer alan Bottom adlı bir dokumacıdır. Oberan'un hınzır hizmetkârı Puck, bir oyun oynamış ve Bottom'a eşek kulakları takmıştır. Oberon, Demetrius Helena'ya yeniden aşık olsun diye Puck'u görevlendirir. Ama, Puck, Lysander ile Demetrius'u karıştırır ve iksiri yanlış kişinin gözüne sürer; uykudan uyanan Lysander, Helena'yı karşısında görür ve aşık olur. Oberon hatayı düzeltmeye kalkar ve Demetrius'a yardımcı olmaya çalışır; bu kez, uyandığında karşısında Helena'yı gören Demetrius aşık olur, böylece oyunun başındaki durumun tam tersi ortaya çıkar: Her iki genç Helena'ya aşıktır. Ancak, ne Helena'nın, ne de Hermia'nın olanlardan haberi vardır; Hermia ile Helena, bu nedenle, atışırlar. Titania ise, Bottom'un eşek kulaklarına aşık olup gitmiştir. Oberon, Titania'nın haline acır ve büyüyü çözer; yeniden barışırlar ve Titania genç delikanlıdan vazgeçer. Puck, da Lysander'in yeniden Hermia'ya, Demetrius'un da Helena'ya aşık olmasını sağlar. Bu arada, Theseus ile Hippolyta, genç çiftlerle ormanda karşılaşırlar ve sarayda üçlü düğün yapmaya karar verirler. Düğün töreninde, zanatkârların hazırlamış oldukları "Pyramus ve Thisbe" adlı "çok acıklı komedya" sunulur. Aşıklar çekildikten sonra, periler sarayda dansa başlarlar, Puck da son sözü söyler.

BLACKFRIARKS THEATRE

Londra'da bir özel tiyatro (1576-1584). The Children of the Chapel ve The Children of Paul gibi çocuk tiyatrolarının gösterimler sunduğu ve 1596'da yeniden açılan Blackfriars Theatre'a 1608'de The King's Men tiyatro topluluğu geçmiş; Richard Bur-

bage ve Shakespeare ile daha başka oyuncular tiyatroya ortak olmuşlardır. Blackfriars, kapalı bir tiyatro olduğu için, buradaki oyunculuk da açık tiyatrolardakinden farklı bir biçimi gerektiriyordu. Shakespeare, romantik komedyalarının sahne gereklerini bu tiyatronun koşullarına göre kaleme almıştır. 1655'te yıkılmıştır.

BLANCH, İspanya Prensesi

Kral John'da, Kastilya Kralı'nın kızı ve John'un yeğeni, Kastilya Prensesi Blanch. John ile Fransızların arasında barışı pekiştirmek için Fransız Veliahtı'yla evlenir, ancak Pandulph'un John'a karşı tavır alması ve Fransızların John'a savaş açması sonunda, Kraliyet haklarını kaybeder. Fransız Veliahtı'nın peşinden gider.

BLUNT

IV. Henry'de (2. Bölüm), John tarafından asi Colevile'e gözcülük etmesi için Lancaster'e atanan bir Krallık Ordusu subayı.

BLUNT, Sir Walter

IV. Henry'de (1. Bölüm), Kral Henry'yi destekleyenlenden Sir Walter Blount.

Shrewbury Savaşı'ndan önce, Kral ile isyancıların arasını bulmaya çalışır. Daha sonra, Douglas, Kral Henry sanarak kendisini öldürür.

BOARS'S HEAD

Londra'da, Eastcheap'teki bir meyhane; *IV. Henry*'de (1. ve 2. Bölüm), Falstaff'ın eğlencelerine sahne olan yer.

BOCCACCIO, Govanni (1313-75)

İtalyan bilgin, şair ve *Decameron*'un (On Gün) yazarı.

100 *novella*'dan oluşan Decameron, Shakespeare'in kimi oyunlarına kaynaklık etmiştir (örneğin, *Venedik Taciri*'ndeki sandık olayı, *Yeter ki Sonu iyi Bitsin*'deki olaylar dizisi, *Cymbeline*'deki bahis olayı).

BOHEMYA DENİZ KIYISI

Bir Kış Masalı'nda, Antigonus'un Perdita'yı bırakıp terk ettiği yer.

(Bugün için Çek Cumhuriyeti'nin bir toprağı olan Bohemya'nın denizkıyısı bulunmadığından, böyle bir şey, Shakespea-

re'in bir yanlışı olarak gösterilmektedir).

BOHEMYA KRALI, Bak, POLIXENES

BOLINGBROKE, Henry

II. Richard'da, tahtı ele geçiren kişi; *IV. Henry*'de (1. ve 2. Bölüm), İngiltere Kralı (yani, IV. Henry'in kendisi); Hereford Dükü, John Gaunt'un oğlu, onun ölümüyle de Lancaster Dükü.

II. Richard'da, pratik ve tutkulu bir adam olarak görünen Bolingibroke güçsüz ve şair ruhlu, ama kendisinden daha çekici bir kişi olarak görünen Richard'ı tahta geçirir. *IV. Henry*'de (1. Bölüm) ise, daha az hareketli bir kişidir. Krallığın içinde kimi bölünmeler başgösterdiği bir sırada, oğlu Prens Hal'in başıbozuk halinden üzüntü duymakta, kendisinin şövalye ruhlu yiğit Hotspur gibi olmasını istemektedir. *IV Henry*'de (2. Bölüm), kendi gücüyle elde ettiği ve koruduğu Krallığın geleceği üstüne daha da kaygılı bir hale düşmüştür; duyduğu bu güvensizliği tahtı ele geçirmenin bir bedeli olarak görür.

BOLINGBROKE, Roger

VI. Henry'de (2. Bölüm), bir büyücü.

Tacı ele geçirmeyi bekleyen Gloucester Düşesi Eleanor için büyü yapar. York, ikisini de hain olarak tutuklar.

BONA

VI. Henry'de (3. Bölüm), Warwick'in önerisini üzerine IV. Edward'la evlenmeye razı olan, ancak IV. Edward'ın kendisi için Lady Grey'i seçtiğini gören Fransa Kraliçesi'nin kızkardeşi.

BORACHIO ("Kırba")

Kuru Gürültü'de, Don John'un bir adamı.

Margaret'le arasında geçen düzenlenmiş sahne, Claudio'nun Hero'nun kendisini aldattığı sonucunu çıkarmasına yol açar. Tutuklanır ve Dogberry'nin sorgulaması sonunda, kurulan kumpası açık eder.

BOTTOM, Nick

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, zanaatkârların oynadıkları oyunda Pyramus'u oynayan Atinalı bir dokumacı.

Coşkulu ve tutkulu bir kişi olarak, oyundaki bütün rolleri oynamak ister. Ormanda oyunu prova ederlerken, Puck tarafından eşek kulakları takılır. Bu kılıkla Titania'nın karşısına çıkar.

Titania, Oberon'un yaptığı büyü sonunda uykudan uyandığında karşısına çıkan ilk yaratığa aşık olacaktır. Karşısında eşek başıyla Bottom'u görünce, o anda aşık olur; ancak, daha sonra Oberon büyüyü çözer. Oyunda perileri görebilen tek kişi kendisidir.

BOULT

Pericles'te, Midilli'de, Muhabbet Tellâlı'nın uşağı.

BOURBON DÜKÜ

V.Henry'de, Agincourt'ta Fransız güçlerini saldırıya geçirdikten sonra tutsak düşen bir Fransız Ordusu komutanı.

BOURCHIER, Kardinal

III. Richard'da, Canterbury Başpiskopusu.

Gloucester, Duke of York'u annesi Kraliçe Elizabeth'ten kaparması için ikna etmeye çalışır; böylece, tahta çıkmayı bekliyor görüntüsü içinde kendisini hapse atma olanağı doğacaktır.

BOYET

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Fransız Prensesi'ne eşlik eden alaycı, neşeli bir lord.

BÖLÜMLEME

Bir oyunu sahne ve perdelere ayırma işlemi. Elizabeth dönemi tiyatrosunda, Senaca'nın oyunlarının izinde uygulanmıştır. Ancak, Elizabeth dönemi tiyatrosunda bir oyunun gösterimi sırasında araya yer verilmediği gibi; *Quarto*'larda da Bölümleme'ye yer verilmemiş, ancak, Birinci Toplu Basım'da *(1. Folio)*, oyunların çoğu sahne ve perdelere bölümlenmiştir. *V. Henry*'de, *Pericles*'te koronun sahnede görünmesi doğrultusunda, Shakespeare'in de "eşperdelik yapı"yı seçtiğine tanık olunmaktadır.

BRABANTI

Othello'da, Venedikli bir senatör, Desdemona'nın babası. Desdemona'yla evlenmesi yüzünden Othello'ya çok sert karşı çıkar.

BRAKENBURY, Sir Robert

III. Richard'da, Gloucester'in yolladığı iki katili Clarence'in üzerine salan Londra Kulesi teğmeni.

BRANDON

VIII. Henry'de, vatana ihanet suçuyla Buckingham ile Aber-

gavenny'in tutuklamak üzere gelen bir subay.

BRANDON, Sir William

III. Richard'da, Richmont Kontu'nun bir yandaşı.*VIII. Henry*'de, Sufolk Dükü Charles Brandon'un babası.

BROKE (ya da BROOKE), Arthur

Ünlü aşk tragedyası *Romeo ve Juliet*'in ilk İngiliz çeşitlemesi olan *The Tragicall Historye of Romeus and Julieit*'i (1562, Romeus ve Julieit'in Trajik Öyküsü) yazan İngiliz çevirmen. Shakespeare, büyük olasılıkla, *Romeo ve Juliet*'in olay örgüsüne bu yapıtı kaynak almıştır.

BROOK,

Windsor'un Şen Kadınları'nda, karısıyla işi pişirmeye çalışan Falstaff'ı oyuna getirmek için Ford'un takındığı ad.

Brook'un gerçek kimliğinden habersiz olan Falstaff, Bayan Ford'la olan ilişkisindeki gelişmeleri kendisine böbürlenerek anlatır.

BRUTUS, Decius

Julius Caesar'da, Calphurnia'nın gördüğü düşü hayıra yorarak Sezar'ın Capitol'e gelmesine yardımcı olan suikastçılardan biri.

BRUTUS, Junius

Coriolanus'ta, Sicinius'la birlikte, Romalıları ayağa kaldırarak, Coriolanus'un sürgüne gitmesine neden olan bir halk temsilcisi.

BRUTUS, Marcus

Julius Caesar'da, başsuikastçı, Marcus Junius Brutus.

Suikastçılar, zorba olarak gördükleri Sezar'a karşı yardımını koparabilmek için Roma'ya ve Roma'nın geleneksel özgürlüklerine olan sevgisinden yararlanmaya bakarlar. Brutus, Sezar'ın dostudur; öldürme anında, Sezar, büyük bir düşkırıklığı ve şaşkınlık içinde, "Sen de mi Brutus? O halde yıkıl Sezar" sözlerini söyler. Brutus, siyasetin ve savaşların pratik yanını olduğu kadar, kendi güçsüzlüğünün nedenlerini de anlayamamaktan ötürü yıkıma uğrayan, dürüst ve onurlu bir kişidir. Cassius'un uyarısına karşın, Antonius'un Sezar'ın cesedi başında Romalılara ateşli bir konuşma yapmasına izin verir; daha sonra, ken-

dilerini destekleyenlerden parasal yardım almayı yasaklayarak Cassius'u kendinden uzaklaştırır; son olarak da, Cassius'un sözleri doğrultusunda geri çekilmeyip, Antonius ve Octavius'la Philippi düzlüğünde döğüşmeyi seçer. Savaş yitirildiğinde de kendi canına kıyar.

BUCKINGHAM DÜKÜ

VI. Henry'de (2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Humphrey Stafford. Gloucester'i yıkıma gönderen soylulardan biri. İsyancı Jack Cade'in peşinden gidenlerin dağılmasını sağladıktan sonra, Yorklarla savaşta Henry'yi destekler. *VI. Henry*'de (3. Bölüm), St. Albans Savaşı'nda (1455) yaşamını yitirdiği bildirilir. (Gerçek Buckingham Dükü, 1460'ta Northampton'da öldürüldüğünden, Shakespeare burada tarihi oyuna uydurmaya çalışmıştır).

2. BUCKINGHAM DÜKÜ

III. Richard'da, tarihsel kişi olarak Henry Stafford, Richard'a (Gloucester) suikast ve cinayetlerinde yardım eden kişi.

Buckingham, IV.Edward'ın dul eşinin yakınlarını(Rivers, Grey, Dorset) tutukladıktan sonra, Richard'a karşı tuzak kurduğunu öne sürerek, Hastings'i karalar. Daha sonra da, Londralılar için bir gösteri düzenleyerek, Richard'ı kendini bütün bütüne dine vermiş biri olarak gösterir. Bu gösteri, Richard'a tahtı getirmekle birlikte, Richard daha da ileriye giderek, kendisinden Londra Kulesi'nde tutulan iki prensin, IV. Edward'ın iki oğullarının öldürülmesini ister. Ancak, Buckingham vicdanının sesine kulak verince, Richard'ın gözünden düşer. Toprak isteği Richard tarafından geri çevrildiği gibi, Richmond'un ordusuna katılmak üzere yola çıktığında yolda öldürülür. Bosworth Savaşı arifesinde, hayaleti Richard'a görünerek, sonunun geldiğini bildirir.

3.BUCKINGHAM DÜKÜ

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Edward Stafford, III. Richard'ın öldürttüğü Buckingham'ın oğlu.

İngiltere'ye düşman gördüğü Wolsey'in düşmanıdır. Wolsey tarafından Henry'nin yaşamını tehdit etmekle suçlanarak tutuklanır.

BULLEN, Anne

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Anne Boleyn, Kral'ın ikinci karısı ve birinci karısı Katherine'in eski nedimesi.

Elizabeth'in annesi.

BURBAGE, Cuthbert (1566-1636)

İngiliz tiyatro işletmecisi James Burbage'in büyük oğlu ve birlikte Globe Theatre'ı inşa ettiği oyuncu Richard Burbage'in ağabeyi.

Pay sahiplerinin topluluğa ortak oldukları "Hisseli Kumpanya" sistemini tiyatroya getirmiştir.

BURBAGE, James (ö.1597)

İngiliz tiyatro oyuncusu ve İngiltere'de ilk tiyatronun kurucusu; Richard ve Cuthbert Burbage'in babaları.

1576-77'de özellikle tiyatro oyunları için kurulan ilk İngiliz tiyatro yapısını inşa etti. Bu tiyatro yapısı ahşaptı ve adı The Theatre idi. Bu yapı, daha sonra 1598'de Bankside'a taşınmış ve Globe Tiyatrosu olarak yeniden inşa edilmişti. Burbage, 1596'da Blackfriars Theatre'ın yeniden yapılanmasına da katkıda bulunmuştur.

BURBAGE, Richard (1567-1619)

İngiliz tiyatro oyuncus; James Burbage'in oğlu.

Kardeşi Cuthbert'le birlikte The Theatre'ın, daha sonra da Globe ile Blackfriars Theatre'ın hissedarı oldu. 1594'te (daha sonra 1603'te The King's Men adını alan) Lord Chamberlain's Men topluluğunun oluşturulmasında Shakespeare ile ötekilere katıldı. Shakespeare'in birçok oyununda, başlıcalıkla da Hamlet, Lear ve Othello rollerinde oynadı. Oyunculuk biçimiyle, Shakespeare'in oyunlarında yarattığı kahramanlar üstünde etkili olduğu sanılmaktadır. Tregedyada doruğuna çıkan Burbage, yazarların olduğu kadar, izleyicinin de beğenisini kazandı. Oyunculuğu yanısıra, ressamlığıyla da tanınan Burbage'in günümüze kalan Shakespeare portrelerinden birini çizen kişi olarak da anılmaktadır.

BURGONYA DÜKÜ

V. Henry'de, Fransızlar ile İngilizler arasındaki barış koşullarını düzenleyen Fransız soylusu.

Yaptığı uzun ve incelikli konuşmada, savaştan yıpranmış Fransa'yı ölüme terk edilmiş, bakımsız bir bahçeye benzetir. *VI. Henry*'de (1. Bölüm), önce İngilizler safında dövüşür; ancak,

V.Henry'de yaptığı konuşmanın aynısıyla, bu kez, Jan Dark, kendisini Fransızlar'ın safına çekmeyi başarır.

BURLESK

Öbür sanat ve tiyatro biçimlerinin parodisini yapan dramatik yazma türü.

Shakespeare'in *Aşkın Gayreti Güme Gitti*'deki maskeli oyun yanısıra, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda "Pyramus ile Thisbe" alaylı tragedyası, burlesk öğeleri içerir.

BUSHY

II. Richard'da, Kral'ın bir yandaşı.

BUTTS, Doktor

VIII. Henry'de, Kral'ın hekimi; gerçek tarihi kişi olarak Sir William Butts.

BUZDAĞI, Peter

IV. Henry'de (2. Bölüm), bir asker.

BÜYÜ

Elizabeth döneminde gündelik yaşam ile doğaüstü güçler arasında bugünkü gibi bir ayrım gözetilmiyordu. Folklor da büyüsel inançlarda önemli bir rol oynuyordu. Örneğin, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda, perilerin adları, kırsal çiçek ve böcek adlarıdır; Puck'un öbür adı, Robin Goodfellow, bu oyun kişisinin doğaüstü kişiliklerle ilintisini gösterirken, *Fırtına*'daki Ariel de, bir "hava cini" olarak karşımıza çıkar.

BÜYÜK DÜK

Beğendiğiniz Gibi'de, Rosalind'in babası.

Kardeşi Frederick tarafından sürgüne gönderilir; ancak, daha sonra, Frederick'in pişman olması üzerine, yerine döner.

C-Ç

CADE, Jack

VI. Henry'de (2. Bölüm), isyancıların başı; tarihsel kişi olarak John Cade.

Tahtı ele geçirmeyi tasarlayan York, İngiltere'de karışıklık çıkarması için Cade'i kışkırtır. Cade, Mortimer adını alarak, tahta istekli çıkar. Londra Köprüsü'nü ele geçirirse de, yandaşları kendisini terk ederler; kaçar ve Alexander Iden tarafından öldürülür.

CADILAR

Macbeth'te, üç doğaüstü kadın.

Bir sahnede görünerek oyunun havasını kurarlar. Macbeth'i Glamis Beyi, Cawdor Beyi, "sonra da Kral" olarak selâmlarlar. Az sonra, Macbeth, Cawdor Beyi olduğunu öğrenince, söyledikleri çıkar. Macbeth, kendilerine ikinci kez başvurduğunda, söyledikleri tam bir güvence vermez. Cadı kişilikleri, İskandinav Yazgı Tanrıçaları'ndan gelir.

CADILIK

Cadılık, folklarik bilginin taşra insanının elinde ustaca kallanılışı olmuştur. Doğal yıkımların, ya da benzeri olguların kötüye ya da iyiye yorulması, kimi kişilerin Cadılık yapışına yorulmuş, özellikle de I. James döneminde "cadı avı" artmıştır. Şeytana tapını gibi olaylara da bu bağlamda rastlamakla birlikte, *Macbeth*'teki Cadılar, bu anlam kapsamı içine girmezler.

CADWAL

Cymbeline'de, Arvigurus'un çocukluktan bu yana yetiştirildiği ad.

Cadwal olarak Arvigurus, kendisini Morgan'ın (aslında Belarius'un) oğlu diye görür.

CAESAR, Julius

Julius Caesar'da, Roma'nın geleneksel özgürlüklerini kısıtlayacak kaygısıyla, Brutus ve Cassius'un başı çektiği suikastçılar tarafından öldürülen Roma diktatörü.

Shakespeare'in Caesar'ı çeşitli yönleri içerir: Soylu bir kişi olmanın yanısıra, bencil bir kişidir, kişisel benliğini özenle korumaya çalışır; kibirli, ancak fizikçe güçsüzdür, batıl inançlı olmakla birlikte, insanlar üstüne keskin bir bilgisi vardır.

CAITHNESS

Macbeth'te, bir İskoç beyi.

CAIUS

Kral Lear'da, Kent'in kendine takındığı ad.

CAIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un bir yakını.

CAIUS, Dr.

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Anne Page'e aşık bir Fransız doktor.

Anne ile evlenmeyi ayarlamışken, elinden kaçırır.

CAIUS MARCIUS, bak. CORIOLANUS

CALIBAN

Fırtına'da, çarpık ve vahşi bir yaratık köle. Prospero'nun gemisi kazaya uğrayıp adaya çıkmadan önce adayı yöneten cadı Sycorax'ın oğlu.

Prospero'nun büyüsü sonunda tutsağı haline gelir. Kaderine karşı çıkıp, Stephano ve Trinculo'yla işbirliği yaparak özgürlüğüne kavuşmak ister. Prospero'nun ayrılmasından sonra adada tek başına kalır.

CALPHURNIA

Julius Caesar'da, tarihsel kişi olarak Sezar'ın karısı.

Gördüğü düşlerden ötürü kocasının esenliğinden kaygıya düşerek, Capitol'a gitmesini önlemeye çalışır.

CAMBRIDGE BARONU

V. Henry'de, tarihsel kişi olarak Cambridge Kontu Richard, Kral'ı öldürmek için Scroop ve Grey'le tuzak kuran bir suikastçı.

Tuzak ortaya çıkarılır ve Kral onları görevli olarak gitmeyi

bekledikleri Fransa seferi yerine ölüme gönderir. *II. Richard*'da, York Dükü'nün oğlu ve Aumerle'in erkek kardeşidir. Oğlu York, *VI. Henry*'de (1., 2. ve 3. Bölüm) gözükür.

CAMILLO

Kış Masalı'nda, Sicilyalı bir soylu.

Polixenes'i kurtarır ve Leontes'in Florizel ile Perdita'yı korumasını sağlar.

CAMPEIUS, Kardinal

VIII. Henry'de, Wolsey'le birlikte, Kral'ın Katherine'den boşanmasını ele alan bir Papalık delegesi.

CANIDIUS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un başteğmeni.

Güçlerini deniz savaşında öne sürmez ve Antonius'un savaşı kaybettiğini gördüğü zaman, Octavius'a katılır.

CANTERBURY BAŞPİSKAPOSU

V. Henry'de, Kral'ın bir danışmanı; Fransa'ya bir savaşın Kral'ı Kilise'nin topraklarına elkoymaktan alakoyacağını, kadın soyundan gelenlerin tahta çıkmasını yasaklayan yasanın Fransa'ya uygulanamayacağını ve Henry'nin soysal geçmişinin Fransız toprakları üstünde hak iddia etmesine elverdiğini düşünen biri.

CAPHIS

Atinalı Timon'da, Timon'un bir alacaklısının uşağı.

CAPUCIUS

VIII. Henry'de, V. Charles'in ölmek üzere olan Catherine'e gönderdiği elçi.

CAPULET

Romeo ve Juliet'te, Juliet'in babası; tutkulu bir mizacı olan, neşeli, kaba bir adam.

Romeo'yla evliliğinden habersiz, Juliet'in koca olarak kendisine Paris'i seçmesinde diretir.

CAPULET, Lady

Romeo ve Juliet'te, Juliet'in kızının Paris'le evlenmesini isteyen annesi.

CARLISLE PİSKAPOSU

II. Richard'da, Richard'ın destekleyenlerden biri.

Bolingbroke'un tahta çıkmasına karşı çıkar; "Toprakların İngiliz kanıyla sulanacağı"nı ve gelecek kuşakların bunun acısını çekeceği"ni söyler. Hıyanetle tutuklanırsa da, Bolingbroke tarafından bağışlanır.

CASCA

Julius Caesar'da, Caesar'a karşı suikastçılardan biri.

Caesar'ın kendisini ezdiği düşüncesiyle suikastçılara katılır.

CASSIBELAN

Cymbeline'de, tarihsel kişi olarak Cassivellaunus; Caesar tarafından tutsak alındığı bildirilen bir Britanyalı prens.

CASSIO, Michael

Othello'da, Othello'nun bir teğmeni.

Güçsüz, ancak onurlu bir kişi; Iago'nun çevirdiği dolaplarla Othello'nun kıskançlığının hedefi haline gelir.

CASSIUS

Julius Caesar'da, tarihsel kişi olarak Gaius Cassius Longinus; Roma'nın özgürlükçü geleneklerinin tehdit altında olduğu kaygısıyla, ama daha çok kıskançlıktan, bir tür de Brutus hayranlığıyla, Caesar'ı öldürmeye kalkışan biri.

Son derece gerçekçi bir kişi olmakla birlikte, Brutus'a duyduğu saygınlık, aklı yatmasa da, Brutus'un isteklerini kabule götürür; örneğin, Caesar'ın cenaze töreninde Antonius'un konuşma yapmasına izin verir. Phillip Savaşı'ndan sonra Brutus'un tutsak düştüğünü sanarak, canına kıyar. Sezar kendisini "Kuru ve aç bakışları olan ve "Çok düşünen" biri olarak betimler.

CATESBY, Sir William

III. Richard'da, Richard'ın bir yandaşı.

CATO, Genç

Jül Sezar'da, Brutus ve Cassius'un bir dostu;.

Philippi Savaşı sırasında kısa bir süre için gözükür.

CAWDOR BEYİ

Macbeth'te, sahip olduğu mevkii Macbeth'e cadılar tarafından söz verilen varlıklı bir bey.

Cadıların bu öngörüsünün hemen sonrasında, Macbeth, Caw-

dor Beyi'nin Duncan tarafından ihanet suçuyla ölüme mahkum edildiğini öğrenir. Cawdor Beyi, soylu bir biçimde ölüme gider ("Yaşamda hiçbir şey ona yaşamı terk ederken kadar yakışmadı"), ve yerine Macbeth geçer. Cawdor Beyi'nin durumu, Kraliçe Elisabeth tarafından boynu vurulan Essex Baronu'nun durumuna benzetilir. Cawdor Beyi sahnede görünmez.

"CEHENNEM" "

Halk tiyatrolarında, "Cennet"e karşılık, sahne-altı.

Hamlet'in Babası gibi hayaletler, sahnenin altından konuşurlar ya da görünürlerdi.

CELLA

Beğendiğiniz Gibi'de, tahtı ele geçiren Dük Fredericik'in kızı, Rosalind'in kuzeni ve sadık dostu.

Çoban kızı Aliena olarak, Rosalind'e Arden Ormanı'nda eşlik eder. Orlando'nun ağabeyi Oliver'e aşık olur ve evlenirler.

CERES

Fırtına'da Prospero'nun Ferdinand ile Miranda'nın birbirlerine verdikleri sözü kutsamasını istediği bir cin.

CERIMON

Pericles'te, Thaisa'yı yeniden yaşama döndüren Efesli bir lord.

Thaisa'yı Artemis (Diana) tapınağına gönderir ve Thaisa tapınağın rahibelerinden biri olur.

CESARIO

Onikinci Gece'de, Viola'nın gizlenmek için takındığı ad.

CHAMBERLAIN

IV.Henry'de (1. Bölüm), Rochester hanını bekleyen biri.

Gadshille'e zengin konukları haber verir, buna karşılık kendisine soygundan pay sözü alır.

CHAMBERLAIN, Lord, bak. LORD CHAMBERLAIN

CHAMBERLAIN'S MEN, bak. LORD CHAMBERLAIN'S MEN

CHANCELLOR, Lord, bak. LORD CHANCELLOR

CHARLES

Beğendiğiniz Gibi'de, Dük Frederick tarafından tutulan ve Orlando tarafından yenilgiye uğratılan bir güreşçi.

VI. CHARLES

V. Henry'de, Fransa Kralı.

Troyes Andlaşması'nı yapar; bu andlaşmaya göre, kızı Katherine, Henry ile evlenecek ve öldükten sonra Fransa Henry'ye kalacaktır.

CHARLES, Veliaht (DAUPHIN)

VI. Henry'de (1. Bölüm), VI. Charles'ın oğlu (Shakespeare'in koyduğu gibi, tarihsel kişi olarak veliaht değildir.) Jan Dark, askeri birlikler toplamak için geldiğinde, kendisini düelloda alteden Jan Dark'tan etkilenerek ve ona aşık olur, Fransa'nın kazandığı zaferleri onun adıyla anar; tutsak düştükten sonra, Henry'nin buyruğu altında, genel vali olur.

CHATHAM KÂTİBİ

VI. Henry'de (2. Bölüm), okuma yazma biliyor diye Jack Cade'in başını çektiği güruh tarafından saldırıya uğrayan bir yazman.

CHATILLON

Kral John'da, John'un tahtı Arthur'e bırakması için Philip'in gönderdiği bir Fransa elçisi.

CHAUCER, Geoffrey (1340?- 1400)

Ortaçağın en büyük İngiliz yazarı; İngiliz dilinin, İngiliz edebiyat biçimlerinin ve gelişmesinin kurucusu.

Shakespeare, *Troilos ve Kressida*'da, Chaucer'ın *Troilus and Criseyde* adlı yapıtındaki olaylar dizini izlemiştir. Shakespeare, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda geçen Theseus ile Chaucer'ın *Canterbury Tales* (Canterbury Masalları) yapıtındaki aşıkları da, *"The Knight's Tale"*den (Şövalye'nin Öyküsü) almıştır.

CHIRON

Titus Andronicus'ta, Tamora'nın oğullarından.

Kardeşi Demetriusla birlikte birtakım kirli işler işlerler; Titus, boğazlarını keserek her ikisini de öldürdükten sonra, pasta yapıp annelerine ikram eder.

CHRONICLES OF ENGLAND, SCOTLAND, AND IRELAND, THE (İNGİLTERE, İSKOÇYA VE İRLANDA TARİHİ)

Raphael Holinshed tarafından 1577'de yayınlanan, (bu nedenle "Holinshed Tarihçesi" olarak da bilinen) tarih yapıtı.

Shakespeare, *Macbeth, Cymbeline* ve *Kral Lear* yanısıra, *II. Richard, III. Richard, IV. Henry, V. Henry, VI. Henry,* ve *VIII. Henry* gibi tarih oyunlarını bu yapıta dayanarak ele almıştır.

CICERO

Julius Caesar'da, suikasta katılması kendisinden istenmeyen Romalı senatör.

CIMBER, Metellus

Julius Caesar'da, suikastçılardan biri.

(Kardeşi Publius'u sürgünden döndürmesi için) Sezar'ı yoldan çevirdiği sırada, suikastçılar Sezar'ı öldürmek için çevresini sararlar.

CINNA

Julius Caesar'da, tarihsel kişi olarak Gaius Helvius Cinna, bir şair. Öbür Cinna ile karıştırıldığı için öldürülür.

CINNA

Julius Caesar'da, tarihsel kişi olarak Lucius Cornelius (Genç) Cinna, Sezar'a karşı suikastçılardan biri.

CINTHIO, Giovanni Battista Giraldi(1504-73)

İtalyan yazar ve retorik hocası.

Bandello ve Boccaccio tarzında cinsel dolantıları ve romansları içeren *Hecatomithi* (1565, Bin Öykü) adlı öykülerin yazarı. Shakespeare, *Othello* öyküsünü Cinthio'dan almış olduğu gibi, George Whetstone'un *Promos and Cassanda*'sı (1578, Promos ve Kassandra) yoluyla da *Kısasa Kısas*'ın olaylar dizinini almıştır.

CIVILE WARS BETWEEN THE HOUSES OF LANCASTER AND YORK (LANCASTER VE YORK HANEDANLARI ARASINDAKİ İÇ SAVAŞLAR)

Sauel Daniel'in tarihsel epik yapıtı (1595/1619).

II. Richard'ın hükümdarlığından (1377-99) VII. Henry'nin 1485'te tahta geçişine kadarki İngiliz tarihini ele alır. VII. Henry'nin 1485'te Bosworth Alanı'nda III. Richard'a karşı kazandığı zafer, taht için çarpışan iki önde gelen (akraba) aile arasındaki çatışmaya, "Güller Savaşı"na (Beyaz Gül: York, Kırmızı Gül: Lancaster) son vermiştir. Shakespeare, *II. Richard, IV. Henry* ve *V. Henry* oyunları için bu yapıttan yararlanmıştır.

CLARENCE DÜKÜ, George

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak George Plantagenet, kendisini Clarence Dükü ilân eden IV. Edward'ın kardeşi.

Lady Grey'le evlendi diye öfkelenerek Kral'ı terk ederse de, daha sonra yeniden kendisine katılır. *III. Richard*'da, IV. Edward tarafından hapse atılır ve ölüme mahkum edilir. Kraliçe'nin Edward'ın ölüm kararını ertelemeye çalışması Gloucester (Richard) tarafından önlenir ve Dük ölüme gider.

CLARENCE, Thomas

IV. Henry'de (2. Bölüm), Clarence Dükü, Kral'ın ikinci oğlu ve Prince Hal'ün kardeşi.

Kral, Clarence'den Kral olduğu zaman başıbozuk dostlarından kendisini uzakta tutması için Hal'e uyarıda bulunmasını rica eder. *V. Henry*'de, Henry, Fransız Kralı'yla aralarında barışın kurulmasına yardımcı olması için kendisine ricada bulunur.

CLAUDIO

Kısasa Kısas'ta, Isabella'nın Julieti'i baştan çıkardığı için ölüme mahkum edilen erkek kardeşi.

Angelo, Isabella aracılığıyla, Isabella'ın kendi kadını olması halinde yaşamını bağışlayacağını kendisine bildirir. Claudio, Angelo'nun isteklerini yerine getirmesi için Isabella'ya yalvarır, ancak bu önerisi Isabella tarafından geri çevrilir. Daha sonra, Angelo, kendisini ölüme mahkum ederse de, zindancı kararın yerine getirilmesini önler.

CLAUDIO

Kuru Gürültü'de, Hero'ya aşık genç bir Floransalı.

Hero'nun sadakatsizliğine inanırsa da, daha sonra kendisiyle evlenir.

CLAUDIUS

Hamlet'te, Danimarka Kralı ve Hamlet'in amcası.

İşini bilen bir yönetici olmakla birlikte, tutkularını gerçekleştirmek için hıyanete ve cinayete başvurmaktan geri durmayan, içinden pazarlıklı ve vicdansız biridir. Kendisinden kurtulmak için Hamlet'i İngiltere'ye gönderme tasarısı suya düşünce, Hamlet ile Laertes arasında bir düello düzenleyerek, Laertes'in ucu

açık ve zehirli bir kılıçla döğüşmesini sağlar. Vurulan ve ölmek üzere olan Hamlet, Claudius'u son sahnede aynı zehirli kılıçla öldürür.

CLAUDIUS

Brutus'un bir hizmetkârı.

CLEOMENES

Kış Masalı'nda, Hermoine'in temiz olup olmadığını sorması ilçin Leontes tarafından Dion'la birlikte Delphoi'ye gönderilen bir Sicilyalı soylu.

Delphoi'den olumlu bir yanıt alarak döner.

CLEON

Pericles'te, Marina'nın öldürülmesinin öcünü almak için yanlış yere yakılarak ölüme gönderilen Tarsus Valisi.

CLIFFORD, Lord

VI. Henry'de, Lancaster saflarında yer alan ve Kral'ı destekleyen biri.

Buckingham'la birlikte, başkaldıran güruhu kendilerine önderlik eden Cade'den ayırmak için çaba harcar. St. Albans Savaşı'nda York tarafından öldürülür.

CLIFFORD, Lord

VI. Henry'de (2. Bölüm), yaşlı Lord Clifford'un oğlu.

VI. Henry'de (3. Bölüm), Lancaster saflarında yer alır ve Wakefield Savaşı'nda York'un oğlu Rutland'ı öldürdükten sonra York'u da öldürerek, babasının öcünü alır. Towton Savaşı'nda yaralanır ve Lancaster, davasından umudunu kesmiş olarak ölür.

CLITUS

Julius Caesar'da, Brutus'un bir hizmetkârı.

CLOTEN

Cymbeline'de, Kraliçe'nin daha önceki kocasından olan oğlu.

Imogen tarafından reddedilir. Oyunun ilk bölümünde beceriksiz bir palavracıdır; ancak, dördüncü perdede, erkeklikten geri kalmaz.

COLEVILE, Sir John

IV. Henry'de (2. Bölüm), Gaultree Ormanı'nda Falstaff'a tes-

lim olan ve York'a ölüme gönderilen bir "ünlü isyancı"

COMINIUS

Coriolanus'ta, bir Romalı komutan.

Coriolanus'u sürgüne göndermemeleri için Roma halkını inandırmaya, Coriolanus Volscialı güçlere katıldığı zaman da, Roma'ya kıymaması için Coriolanus'u inandırmaya çalışır.

COMMEDIA DELL'ARTE

İtalyan doğaçlama halk güldürüsü tiyatrosu.

Commedia dell' arte'nin başlıca komik tipleri şunlardı: Genç aşıklar, yaşlı bunak (doktor, vb.), zalim ve/ya da aldatılmış baba, palavracı asker; soytarılar ve hizmetkârlar. Shakespeare'in komik oyun kişilerinde bu komik tiplerin izlerine rastlanır. Shakespeare, bu tipleri gezici İtalyan tiyatro topluluklarında görmüş olabileceği gibi, Lyle'nin oyunlarından da bilebilir. Bu tipler, antik Roma komedyasından (Plautus, Terentius) kökenlenirler. Shakespeare, bu oyun kişilerine gülmece ve kendilerine özgü özellikler kattığı gibi, Roma ve İtalyan oyunlarında görülmeyen insani gerçeklik ve değer duyusu da katmıştır; örneğin, *Aşkın Gayreti Güme Gitti*'deki "Palavracı", *Yeter ki Sonu Iyi Bitsin*'deki Parolles, ve Henry Üçlemesi'ndeki Falstaff ("Capitano") ,*Commedia dell'arte* ve Plautus kaynaklıdırlar.

CONRADE

Kuru Gürültü'de, Don Pedro'nun evlilik dışı kardeşi Don John'un bir adamı.

CONSTANCE

Kral John'da, Britanya Dükü Arthur'ün annesi.

CORDELIA

Kral Lear'da, Lear'ın en küçük kızı.

Babasına sevgisini göstermede soğuk kalışı Lear'in kalbinin kırılmasına neden olur ve Lear kendisini mirasının dışında tutar; kendisini derinden gerçek bir sevgiyle sevdiğini, ancak bunu kanıtlamak için yaranmaya kalkmadığını anlayamaz. Lear, her şeyini kendilerine bıraktığı büyük kızlarının kötü davranışlarıyla yüzyüze gelip, kapı dışarı edilince aklını yitirir; bunu öğrenen Cordelia, Lear'ı kurtarmak için Fransa'dan bir orduyla gelir; ancak, yakalanır ve hapisteyken öldürülür. Aklı başına gelen Lear, kuca-

ğında Cordelia'nın ölü bedeni, yığılıp ölür.

CORIN

Beğendiğiniz Gibi'de, bir çoban.

CORINTHIAN

IV.Henry'de (1. Bölüm), neşeli biri.

CORIOLANUS

Coriolanus'ta, Caius Marcius'un adı.

Boyun eğmeyen, kibirli, basit halktan nefret eden, aristokrat bir Romalı asker; kendi kişiliğini üstün tutmada diretişi ve uzlaşmaya yanaşmayışı, kendi yıkımına yol açar.

CORIOLANUS (CORIOLANUS TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Yazılışı, 1607-08; basılışı, 1623.

Oyunun anakaynağı, Plutarkhos'un *"Caius Marcius Coriolanus'un Yaşamı"* adlı yapıtı olup, Shakespeare, bunu North'un Plutarkhos'untan yaptığı *Lives* (1579, Yaşamlar) adlı çevirisinden okumuş, olasılıkla da Livius'un *Ab Urbe Contita* ve *Epitome* adlı yapıtların çevirilere yardımcı kaynak olarak başvurmuştur. Shakespeare, North'un Plutarkhos'undan yararlanırken, kimi yerlerde değişiklikler yapmış; bu arada, yalnızca Coriolanus ile ona yakın kişileri yeniden çizmekle kalmamamış; Roma'daki siyasal durumu, yoksulların toprak beylerine karşı yiyecek sıkıntısı yüzünden ayaklandıkları 1607-08'lerin İngilteresi'yle uygunluk içinde yorumlamayı da amaçlamış, böylece, ta oyunun başından plepler ile Coriolanus arasındaki düşmanlığı öne çıkarmıştır. Plutarkhos'ta, Coriolanus, sürgünden döndükten sonra, yalnızca basit halkı cezalandırmayı düşünürken; Shakespeare, Coriolanus'u bütün Roma'yı baştan aşağı yıkmak isteyen biri olarak ortaya koyar.

Öykü. Caius Marcus, bir Volsiya kenti olan Corioli'yi ele geçirdikten sonra Roma'ya döndüğünde kendisini onurlandırmak için Coriolanus soyadı verilir. Senato, konsüllük önerir; ancak, göreneklere göre, Coriolanus'un önce Roma halkı önüne çıkması, aldığı yaraları gösterip halkın desteğini istemesi gerekmektedir. Yüksek bir aileden gelen bir Romalı olarak halkı küçük görmesine karşın, Coriolanus, göreneklerin gereklerini yerine getirir, halk da onu konsül olarak seçmeyi kabul eder. Ancak, Sicinius ve Brutus adlı iki senatör, halkı Coriolanus'un zorba bir yönetici ola-

rak hareket edeceğine inandırınca, Roma halkı kararından döner. Coriolanus, öfkesinden kalabalığın üstüne yürür. Dostu Menenius ile annesi Volumnia'nın kendisini yatıştırması üzerine, duyduğu nefreti gizlemeye çalışarak bir kez daha halka yanaşır. Ama halk temsilcilerinin suçlamaları karşısında yeniden kendini kaybedince bu kez Roma'dan sürülür. Öc alma duygularıyla, eski düşmanı Tullius Aufidius'a giderek Volsiya ordularının başına geçmeyi önerir. Coriolanus komutasında Volsiyalılar başarılı bir biçimde Roma üzerine yürürler. Eski dostları Menenius ile Cominius, Coriolanus'u kent kapıları önünde karşılayarak Roma'yı esirgemesi için ricada bulunurlar. Karısı Virgilia ve oğlu ile annesinin de yakarmaları karşısında, Coriolanus, yumuşar. Volsiyalıların yanına dönerek, Roma'yı ele geçirmeyeceğini bildirir. Coriolanus'un askeri becerisini ve başarılarını kıskanan Aufidius, kendisini hain ilân edince, öfkeli Corioli halkı, Coriolanus'u bıçaklayarak öldürür.

CORNELIUS

Cymbeline'de, bir hekim.

Kraliçe'nin kötü niyetini sezer ve zehir yerine uyku-hapı vererek, Imogen'in yaşamını kurtarır.

CORNWALL DÜKÜ

Kral Lear'da, Regan'ın kocası.

Verdiği karardan dönmeyen, acımasız ve tutkulu bir kişidir. Gloucester'in gözlerini oyar; bunun üzerine Gloucester'in hizmetkârlarından biri tarafından öldürülür.

COSTARD

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, okumuş kafalı bir adam olmaya özenen, soytarı kılıklı bir köylü.

Shakesepare kendisine saçmasapan uydurma sözler söyletir (örneğin, *"honorificabilitudinitatibus"* Berowne'nin mesajını Rosaline'e, Armado'nun mesajını da Jacquenetta'ya taşırken mektupları karıştırır.

COURT, Alexander

V.Henry'de, Kral'ın ordusunda bir asker.

CRAB ("Yengeç")

Veronalı Iki Centilmen'de, Launce'ın köpeği.

CRANMER

VIII.Henry'de, tarihsel kişi olarak Thomas Cranmer, Canterbury Başpiskoposu.

Soylular kendisini dinden sapmakla suçlamaya çalışırlsa da, Katherine'nin Henry'den boşanmasını sağlayarak, Kral'ın gözdesi haline gelir. Kral kendisini Prenses Elizabeth'in vaftiz babası yapar. Cranmer, vaftiz töreninde, Elizabeth'in Kraliçe olarak İngiltere'ye zaferler kazandıracağını söyler.

CROMWELL

VIII. Henry'de, Wolsey'in hizmetkârlarından biri.

Kurul'un yazmanı olarak, Cranmer'i Gardiner'in saldırılarına karşı korur.

CUPIDON

Atinalı Timon'da, Timon'un evindeki maskeli oyunda yer alan biri.

CURAN

Kral Lear'de, bir saraylı.

CURIO

Onikinci Gece'de, Illyria Dükü Orsino'a eşlik eden bir soylu.

CURTAIN , The

Londra'da 1576'larda kurulmuş bir tiyatro.

Shakespeare'in burada Lord Chamberlain's Men'in bir üyesi olarak kendi oyunlarında oynadığı sanılmaktadır. Adını (anlam karşılığı olarak "perde"den değil), kurulduğu yer olan Curtain Close'dan alan tiyatro, 1. Clarles'ın tahta çıktığı 1625'e kadar açık kalmıştır.

CURTIS

Hırçın Kız'da Petruchio'nun bir uşağı.

Önce erkek hizmetçi olarak belirtilen, olasılıkla da Curtis Greville adlı bir oyuncu tarafından oynanan bir oyun kişisi, daha sonra da Petruchio'nun ev sahibi yaşlı kadın olarak yer alır.

CYBELINE

Cybeline'de, Britanya Kralı.

Yenilgiye uğrayan Romalılarla bağışlayıcı bir andlaşma yapar.

CYMBELINE

Shakespeare'in bir oyunu. Sahneye konuşu 1610'lar; basılışı, 1623.

Oyundaki olayların tümüne ilişkin herhangi bir kaynak bilinmemektedir; ancak, oyundaki üç olay akışının her biri ayrı bir kaynaktan kökenlenir. Imogen'in öyküsü, Posthumus Leonatus'a aşkı, Leonatus'un saraydan uzaklaştırılışı, Imogen'in üvey kardeşi Cloten, sürgün Belarius, Tanrı Jüpiter'in araya girmesi, bütün bunlar, *The Rare Triumphs of Love and Fortune* (1589, Aşkın ve Talihin Benzersiz Zaferleri) adlı, anonim bir oyundan gelmektedir. Shakespeare açılış sahnesini, pastoral sahneleri ve son sahneyi bu oyundan almıştır. İngiliz tarihinin söylencesel dönemini oluşturan arkaplan ise, olasılıkla, *The Mirrour for Magistrates*'e (1578, 1587, Yöneticiler İçin Ayna) yapılan eklemelerden ve Holinshed'in *Chronicles*'ı (1587, Tarih) ile Spencer'in *The Faerie Queene*'nindeki (1590, Periler Kraliçesi) *"The Chronicle of Briton Kings"*ten (Britanyalı Krallar Tarihi) gelmektedir. Ancak, bu her üç kaynak, Cymbeline'in krallığını çelişkili biçimde sunmaktadır; burada, kimi olaylarda, Shakespeare'in tarihsel olgulara bağlı kalmaktan çok, dramatik zorunlulukla hareket ettiği sanılmaktadır. Iachimo'nun Posthumus'la tutuştuğu bahis ise, Boccaccio'nun *Decameron*'undan (2. Gün, 9. Öykü) kaynaklanır.

Oyunda, Roma tarihi ile, İtalyan Rönesans fabliau ve Elizabeth dönemi romantik drama öğelerinin bir bileşimi, oyunun sanatsal anlatımını oluşturmada kullanılmıştır.

Öykü. Britanya Kralı Cymbeline'in kızı Imogen, saraydan bir kişi olan Posthumus Leonatus'la gizlice evlenmiştir; ancak, Imogen'in (oğlu Cloten'le evlenmesini isteyen) üvey annesi Kraliçe bu evliliği Kral'a bildirince Leonatus sürgüne gönderilir. Roma'da, Posthumus, kendisine bağlılığından emin olduğu karısını baştan çıkaracağını öne süren Iachimo adlı zeki bir Romalıyla bahse tutuşur. Iachioma bahsi kazanacak olursa, Posthumus Imogen'in bir armağanı olan elmas yüzüğü Iachimo'ya verecektir. Bir gece, Imogen'in yatak odasında bir sandığın içine saklanan iachimo, Posthumus'a Imogen'in sadakatsizliğini inandıracak kadar ayrıntıyı saptama olanağını elde eder, bu arada çaldığı bir kolyeyi de kanıt olarak kendisine gösterir.

Bunun üzerine, Posthumus, uşağı Pisanio'ya bir mektup yazarak, Imogen'i öldürmesi için buyruk verir. Ama, Pisanio, Imogen'i uşak kılığına sokarak kaçmasına yardım eder. Imogen, yolunu kaybeder ve Romalılara katılacağı yerde, yirmi yil önce Cymbeline'nin iki oğlunu, Guiderius ile Arviragus'u kaçırmış olan Belarius adlı, sürgünde yaşayan, Posthumus'un kılığına girerek Imogen'in peşine düşen ir soylu ile karşılaşır. Kraliçe'nin oğlu Cloten ise, Guiderus tarafından öldürülür. Cymbeline'in iki oğlu, öldü sandıkları Imogen'i, başını uçurdukları Cloten'in yanıbaşına yatırırlar; Imogen kendine geldiğinde, yanında yatanı kocası sanır. Sonunda, Romalı Komutan Lucius, Imogen'i bulur ve yanına uşak olarak alır. Bu arada, Belarius'un, Cymbeline'in iki oğlunun ve Britanya'ya dönmüş olan Posthumus'un kahramanca savaşmaları sonunda Romalılar yenilgiye uğratılırlar, Iachiomo da tutsak düşer. (Hâlâ uşak giysileri içinde olan) Imogen, Kral'ın isteği üzerine, Iachimo'dan nasıl olup da elmas yüzüğün sahibi olduğunu söylemesini ister. Iachimo anlatınca, Imogen'in kim olduğu da ortaya çıkar ve Imogen Posthumus'la yeniden birleşir. Kral da oğullarını yanına alır ve Romalılarla barış yapar.

ÇARŞAFYIRTAN, Doll

IV. Henry'de (2. Bölüm), bir fahişe, Falstaff'ın kadını. Pistov'la kavga eder ve hapse götürülür.

ÇOBAN

VI. Henry'de (1. Bölüm), Jan Dark'ın babası.

D

DADI

Romeo ve Juliet'te önce iki aşık arasında arabuluculuk yapan, ama Romeo'nun Verona'dan sürülmesi üzerine, Juliet'e Romeo'yu unutturmaya çalışan kişi.

Çok pratik biri olduğu gibi, oyunda komik bir kişi olarak da yer alır.

DADI

Titus Andrenicus'ta Tamora'nın Aaron'dan evlilik dışı çocuğunu dünyaya getirmesine, bu yüzden de Aaron tarafından öldürülmesine tanık olan kişi.

DANIEL, Samuel (1562-1619)

İngiliz şair ve oyun yazarı.

1595'te dört cilt halinde yayınladığı ve 1609'da sekiz cilde çıktığı halde yine de tamamlanmadan kalan *The Civil Warres between The Two Houses of Lancaster and York* (Lancester ve York Hanedanları Arasındaki İç Savaşlar) adlı koşuklu tarihi, Shakespeare'in *II. Richard, IV. Henry* ve *V. Henry* gibi tarih oyunlarına anakaynaklık eder.

DARDANIUS

Julius Caesar'da Brutus'un hizmetkârlarından biri.

Efendisinin kendisini öldürmesi isteğini geri çevirir.

DAVY

IV. Henry'de (2. Bölüm), Yargıç Alık'ın bir adamı.

Efendisinden dostunu yargılarken kayırmasını ister; çünkü, "Saygın bir adam kendini savunabilir, ama sefiller savunamaz." (5.1)

DEĞİŞİMLER

Ovidius'un 15 kitaplık yapıtı.

Değişimler, Yunan mitolojisi, Roma ve Latin halk masalları, söylenceleri yanısıra, Doğu'dan da kimi masalları da içeren 250 öykülük bir derlemeyi oluşturur. Burada, birleştirici öğe, Tanrı, insan ve hayvanların çeşitli biçimlerde değişime uğra-

malarıdır. Ovidius'un çeşitli antik yazar ve ozandan derlediği bu söylence yüklü parlak yapıt, Batı edebiyatının vazgeçilmez ve tükenmez bir esin kaynağı olduğu gibi; içerdiği öykü, olay, eylem, düşünce ve kişilerle Shakespeare için de ayrılmaz bir başvuru kitabı olmuştur.

DEIPHOBOS

Troilos ve Kressida'da, Troya Kralı Priamos'un oğullarından biri.

DEMETRIUS

Antorius ve Kleopatra'da, Antonius'un bir dostu.

DEMETRIUS

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Hermia'ya aşık, Yunan bir genç bey. Dostu ve rakibi Lysander'den çok az ayırdedilir.

DEMETRIUS

Titus Andronicus'ta, Got Kraliçesi Tamora'nın oğullarından biri, Chiron'un kardeşi.

DENNIS

Beğendiğiniz Gibi'de, Oliver'in bir hizmetkârı.

DENNY, Sir Anthony

VIII. Henry'de, Cranmer'i Kral'a tanıştırmak için görünen (5.1) bir saraylı.

DERCETAS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un kendini öldürdüğü kılıç onun kılıcıdır; Antonius'un ölümünü Octavius'a bildirir.

DERECE

Dünyanın düzeni ya da "derece"si, Elizabeth yazınında çok önemli bir kavram olarak yer alır. Tanrı, yaratırken, yarattığı her şeyin en yüksekten en aşağıya Derece'sini saptamış, böylece meleklerin bile Derece sırasında girdiği yeryüzüne Gökyüzü'ndeki düzeni getirmiştir. Yaratılan dünya, Gökyüzü'ndeki büyük-evrenin (makrokosmos) derecesini ve düzenini yineleyen küçük-evreni (mikrokosmos) oluşturuyordu. Yaratılan dünya ile Gökyüzü dünyası arasında tam bir uygunluk sistemi vardı. Bu nedenle, dünyadaki düzenin derecesinde herhangi bir değişiklik (örneğin, bir kralın tahtından edilmesi ya da öldürülmesi), Gökyüzü dünyasında ve doğada

korkunç tepkimelere yol açıyordu. Örneğin, Shakespeare'de, *Kral Lear*'deki fırtına; *Macbeth*'te, Duncan'ın öldürülmesinden sonra atların birbirlerini yediği korkunç haberi. *Troilos ve Kressida*'da, Odysseus, Derece üstüne ünlü konuşmasını yapar; tarih oyunları ile tragedyalar, Tanrı'nın doğal düzeninin bozulmasının yol açtığı düzensizlikten doğan kargaşayı ortaya koyarlar. Derece düşüncesi, kendisine karşılık veren imgeler içinde ortaya konur (örneğin, Tanrı-kral-güneş-arslan-kartal-meşe-yunus).

DESDEMONA

Othello'da, Othello'nun karısı ve Venedikli senatör Brabantio'nun kızı.

Iago'nun dolduruşu sonunda, kendisini aldattığı inancıyla, bir öfke anında, Othello tarafından öldürülür. Shakespeare, Desdemona'yı kocasına bütün bütüne bağlı, alçakgönüllü, tertemiz, sevgisinden ötürü ölüm anında bile ona boyun eğen bir kişi olarak çizerek, Othello'nun yanılgısı çevresinde düğümlenen tragedyayı daha da yükseltir. Neler olup bittiğini hiç anlamayacak, böylece kendisini de hiç savunamayak kadar masum oluşu, kendi yıkımına yol açar.

DIANA

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Helena'nın yanında kaldığı Floransalı kadının kızı.

Bertram'la buluştuğunda Helanan'ın kendi yerini almasına izin verir; böylelikle de sonunda Helena'nın Bertram'la birleşmesini sağlamış olur.

DIANA

Pericles'te, rüyasında Perikles'e görünen ve karısı Thaisa'yı bulması için Diana Tapınağı'na gönderen Tanrıça.

DICK, Kasap

VI. Henry'de (2. Bölüm), Ashfordlu bir kasap, Jack Cade'in bir izdaşı.

DIOMEDES

Antonius ve Kleopatra'da, Kleopatra'nin bir adamı.

DIOMEDES

Troilos ve Kressida'da, Kressida'yı Yunan karargâhına götür-

mekle görevlendirilen bir Yunan komutan.

Kressida, kendisine yüz verdiği gibi, Troilosdan kalma bir aşk armağanını da verir.

DION

Kış Masalı'nda, Cleomenes'le birlikte Delphoi Tapınağı'na gönderilen Sicilyalı bir lord.

DIONYZA

Pericles'te, Kleon'un karısı.

Marina'yı öldürmeye kalkışır; sonunda kocasıyla birlikte yakılarak ölüme mahkum olur.

DİLSİZ GÖSTERİ

Tudor ve Elizabeth tiyatrosunda, oyunda yer alan ya da alacak olan eylemi görüntüsel olarak, önceden oyun özeti gibi sunan, gösteren ya da simgesel olarak müzik eşliğinde anlatan, hiç söz geçmediği için de "dilsiz" olarak adlandırılan kısa mimsel araoyunlar (görsel öykülemeler). *Gorboduc*'tan (1562) 1630'a kadar 150 örneğine rastlanmıştır. Dilsiz Gösteri, oyunda ibret alınacak yeri öne çıkarışı, olayları açıklığa kavuşturuşu ve izleyiciye diyaloglarla kolayca anlatılamayacak şeyleri bildirişiyle oyunun eylemine yoğunluk katar. Shakespeare, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda, zanaatkârların "Pyramus ve Thisbe" adlı oyunundaki olayların akışını saraylı izleyicilere önceden gösterebilme amacıyla bir Dilsiz Gösteri tasarlamış olabilir. En ünlü Dilsiz Gösteri'nin yer aldığı *Hamlet*'te, "tuzak sahne"nin olayları "oyun" başlamadan önce sözsüz oynanır, böylece Kral'ın göstereceği tepki ile Hamlet'in kendisini yakından izlemesi üstünde yoğunlaşma sağlanır. *Macbeth*'te ise, tam bir Dilsiz Gösteri değil, ama Cadılar'ın çağırdıkları ruhlar tarafından sunulan bir "gösteri" yer alır. *Perikles*, *Cymbeline* ve *VIII. Henry*'de, küçük Dilsiz Gösteriler olarak kısa tablolar yer alırken; *Fırtına*'da, bir şölen hazırlayan cinlerin gösterisine tanık olunur.

DOGBERRY

Kuru Gürültü'de, tuhaf tavırlı bir güvenlik görevlisi (polis).

Borachio'nun Hero ile ilgili sahte bir sahne düzenlemesinden sonra Borachio ile Conrade'ı yakalar ve gerçeği söylemeye zorlar. Ancak, Dogberry'nin derdini düzgün bir dille anlatma gücünden

yoksun oluşu yüzünden, Leonato neyin olup bittiğini anlayamaz ve sonuç Hero için nerdeyse bir tragedya olur.

DOĞA

Doğa kavramı çağlar boyunca değişik anlamlarda algılanmıştır. Ortaçağ sanatı ve yazını Doğa'yı şiirsel gözleyim (temaşa) olarak değil, insanın eylemlerinin göreneksel dekoru olarak alırken; ortaçağ insanı, Doğa'yı değerlendirmekten çok, bastırmaya yönelmiştir; nitekim, *Macbeth*'te de görüldüğü gibi, insanlar "doğa güçleri"nden korktuları için cadılar büyü yapmayı sürdürebilmişlerdir. Elizabeth Dönemi'nde, "uygarlaştırılmış" Doğa, pastorallerde de görüldüğü gibi, nitelikli sanatın nesnesi haline gelmekle birlikte; temel bir güç olarak "Doğa", tehlikelerle, abartılmış güçlerle yüklü olarak algılanmaya da devam etmiştir. "Doğa", genellikle "uygarlaşmış olan"ın karşısına konmakla ve insanın "doğal hali"yle eş görülmekle birlikte, kutsal, ama duyusal algılanan bir güç olarak da ortaya konmuştu. Bütün bu Doğa algılamaları, sanat yapıtının nasıl algılandığına da bağlı olmuştur; örneğin, Aristoteles'e göre, sanat yapıtı, doğanın (gerçeğin) öykünülmesidir (*mimesis*); yeni klasikçi anlayışa göre ise, kendi öykünme kurallarına bağlı olarak, "ikinci bir Doğa'nın yaratılması"dır (Scaliger). Bütün bu yönlerden Shakespeare'de Doğa anlayışı önemli bir yer içerir; başlıcalıkla da, Shakespeare, Rönesans anlayışına bağlı olarak Doğa'ya bağlanımı, Doğa'yı "doğal değerleri yitirmiş uygarlık" karşısında görmeyi sonuna kadar götürmemiş; uygarsal olan karşısında doğal olanı eleştirel bir yaklaşımla ele alarak, insanın ikili varlığını, yani hem doğal, hem de toplumsal bir varlık oluşunu, karşılıklı etkileşimi içinde, çok yönlü olarak görmeye çalışmıştır (özellikle, bak. *Beğendiğiniz Gibi*, *Fırtına*, vb.).

DOKUZ DEĞERLİLER

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Navarre Kralı Ferdinand ve Fransa Prensesi ile öbür saraylılar önünde konan maskeli oyun. Bu maskeli oyunda, Costard Pompey, Sir Nathanipu İskender'i, Moth Herkules'i, Armado da Hektor'u oynar.

DÖRTLEME (Birinci)

(Üç bölümlü) *VI. Henry* ile "*Güller Savaşı*"nı işleyen *III. Richard*'tan oluşan dört oyun.

1589-1592 arasında yazılmış olan Birinci Dörtleme, İkinci Dörtleme'de yer alan olaylardan sonra geçenleri, birbirlerine, rakip akraba iki aile arasındaki iç savaşları ele alır (15. yüzyılın ikinci yarısı).

DÖRTLEME (İkinci)

II. Richard, (iki bölümlü), *IV. Henry* ve *V. Henry*'den oluşan dört oyun.

İkinci Dörtleme, Bolingbroke'un (IV. Henry) tahtı II. Richard'dan alışını, Gal ve İskoç ayaklanmalarını ve V. Henry'nin kaybedilen Fransız topraklarını geri almayı başaran askeri zaferleriyle biten çetin hükümdarlık yıllarını ele alır. 1596-1599 yıllarında yazılmış olan İkinci Dörtleme, Birinci Dörtleme'de yer alan olaylardan önce geçenleri işler (1390-1420).

DROMIO, Efesli ve DROMIO, Siraküzalı

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Efesli Antipholus ile Siraküzalı Antipholus'un uşakları.

Dromio aptal bir uşaktır, Siraküzalı Dramio ise zeki.

DUL

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Helena'nın yanında kaldığı bir Floransalı kadın, Diana'nın annesi.

DUL

Hırçın Kız'da, Hortensio'yla evlenen kadın.

DULL

Aşkın Gayreti Güme Gitti'te, (Armado kılığında) Kral'ın buyruğunu çiğnediği ve Jaquenetta'ya yanaştığı için Costard'ı tutuklayan görevli.

DUMAIN

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Navarre Kralı'na eşlik eden üç Fransız lordundan biri.

Katherine'e aşık olur.

DUNCAN

Bir İskoçya Kralı.

Büyükbabası II. Malcolm'un ölümü üzerine 1034'lerde tahta çıktı, 1040 ya da 1039'da Elgin tarafından öldürüldü. *Macbeth*'te, Macbeth tarafından öldürülen sevecen, yücegönüllü bir yaşlıdır.

E

EARL OF PEMBROKE'S MEN

II. Pembroke Baronu Herbert'in koruyucusu olduğu oyunculuk topluluğu.

Shakespeare'in Chamberlain's Men'e katılmadan önce (1594) bu topluluğun bir üyesi olduğu sanılmaktadır.

EDGAR

Kral Lear'da, Gloucester Kontu'nun oğlu.

Gloucester'in evlilik dışı oğlu Edmund'un çevirdiği düzen yüzünden Gloucester tarafından kovulur; kaçık dilenci kılığında dolaşırken Lear'a rastlar; daha sonra da, kör Gloucester'e kılavuzluk eder. "Uçurum" sahnesinde, Gloucester'ı uçurumun kıyısına kadar götürerek aşağıya "düşmesi"ne izin verir. Oyunun sonunda, Albany'yle birlikte krallığı onarmaya girişir.

EDMUND

Kral Lear'da, Gloucester Kontu'nun evlilik dışı oğlu.

Edgar'ın kovulmasına neden olur; babasının topraklarına sahip çıkar; Lear'a karşı Goneril, Regan ve Cornwall'la birleşir. Tıpkı Goneril ve Regan gibi, babasına ne saygı ne de sevgi besler; yalnızca kendi çıkarını düşünür. Goneril ve Regan'la ayrı ayrı düzen kurar; sonunda düelloda Edgar tarafından öldürülür.

IV. EDWARD, bak. **EDWARD, March Kontu**

V. EDWARD bak. **EDWARD, Gal Prensi.**

EDWARD, Mach Kontu

VI. Henry'de (2. Bölüm), York Dükü Richard Plantagenet'in büyük oğlu.

VI. Henry'de (3. Bölüm), Buckingham Dükü'nün yaralarıyla kana bulanmış kılıcını babasına gösterir. Babasının ölümü üzerine, York Dükü olur. Lancasterleri yenilgiye uğratır, IV. Edward olarak Kral ilân edilir ve Lady Grey'le evlenir. *III. Richard*'da, tersini buyruk olarak verdiği halde, Clarence'in ölüm

hükmünün yerine getirildiğni öğrenir. Daha sonraki sahnede öldüğü haberi gelir.

EDWARD, Galler Prensi

VI. Henry'de (3. Bölüm), VI. Henry'nin biricik oğlu.

Yorkların Kral'ı tacı York soyuna bırakması için inandırmaları sonunda babasının mirasından olur, Tewkesbury'de yakalanıp öldürülür.

EDWARD, Galler Prensi

VI. Henry'de (3. Bölüm), IV. Edward'ın oğlu.

III. Richard'da, babasının ölümü üzerine V. Edward olarak Kral olur, ancak kardeşiyle birlikte Londra Kulesi'ne konur ve Gloucester Dükü Richard tarafından öldürülür.

EGEON

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Siraküzalı bir tüccar, Emilia'nın kocası; Antipholuslu ikizlerin babası.

ELBOW ("Dürüst")

Kısasa Kısas'ta, *Kuru Gürültü*'deki Dogberry'yle karşılaştırılabilecek bir zindancı.

ELEANOR, Gloucester Düşesi, bak. **GLOUCESTER DÜŞESİ, Eleano**

ELINOR, Kraliçe

Kral John'da, John'un annesi.

Fransa'ya gider ve John onun orada öldüğünü öğrenir. Tarihsel kişi olarak VII. Louis'yle, daha sonra da II. Henry'ye evlenen Eleanor Aquitaine'dir.

ELISABETH

VIII. Henry'de, geleceğin Kraliçe Elizabeth'i.

Bu oyundaki vaftiz sahnesi, İngiltere'yi iyi günlerin beklediğinin işareti olan bir çeşit doruk noktasını oluşturur.

ELİSABETH (I. ELIZABETH, ELIZABETH TUDOR, 1533-1603)

VIII. Henry ile Henry'nin evlenebilmek için Catherine Araon'u boşadığı Anne Boleyn'in kızları.

Yeni-hümanizm düşüncesiyle yetişti, hoşgörü siyasasıyla yönetti. Ulusal birliği kurduğu hükümdarlığı döneminde (1558-

1603), İngiltere barış içinde yaşadığı gibi, İspanya yanısıra bir dünya gücü haline de geldi. Tiyatro ve yazın, (1580'lerden Jakobyen ve Caroline dönemlerine uzanan) Elisabeth Dönemi'nde Altın Çağ'ını yaşadı; nitekim, "Shakespeare tiyatrosu" ile "Elizabeth tiyatrosu" (Elizabeth dönemi tiyatrosu) eş anlamlı olarak anılır. Yazın ve tiyatronun yakından koruyucusu olan Elizabeth dönemi sırasında, tiyatro toplulukları sarayda sık sık gösteriler sunuyordu. 1583'te, Elizabeth, Shakespeare'in de 1587'lerde bir üyesi olduğu düşünülen Queen's Men (Kraliçe'nin Adamları) tiyatro topluluğunun koruyucusu oldu. 1594'te, Queen's Men'in yerini sarayda Admiral's Men ile Shakespeare'in katıldığı yeni bir topluluk olan Chamberlain's Men aldı. Çeşitli yerlerde belirttiği üzere, Shakespeare'in oyunları Elizabeth tarafından beğeniyle karşılanmaktaydı; nitekim, Shakespeare, *Windsor'un Şen Kadınları*'nı Elizabeth'in isteği üzerine kaleme almıştı: *IV. Henry*'deki (1. ve 2. Bölüm) Falstaff tipinden çok hoşlanmış olan Elizabeth, Falstaff'ı aşık gösterecek bir oyun izleme isteğindeydi. Shakespeare'in oyunlarında Elizabeth'e birkaç gönderme olup, bunlar, hükümdardan övgüyle söz edilmesini izleyen niteliktedir.

ELIZABETH DÖNEMİ TİYATROLARI, bak. **TİYATRO YAPILARI**

ELIZABETH, Kraliçe, bak. **GREY, Lady**

ELSINORE

Danimarka'da bir kent olan Helsingor'un İngilizce adı; *Hamlet*'in geçtiği Kronborg Şatosu buradadır.

ELY PİSKAPOSU

V. Henry'de, Kral'ın Fransa'yla savaşınm yasallığını destekleyen Canterbury Başpiskaposu'nun yandaşı bir danışman.

EMILIA

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Egeon'un karısı ve Antipholuslu ikizlerin annesi.

Efes manastırında rahibe olur ve aklını kaçırdığı sanılan Siraküzalı Antipholus'u manastırda saklar.

EMILIA

Othello'da, Iago'nun karısı.

Oyunun başında, kocasının düşüncelerinden habersiz, Desde-

mona'nın mendilini ona verir. Ancak, yaptığı şeyi kavradığı anda, yaşamına malolsa da, gerçeği açığa koymaktan geri kalmaz.

ENOBARBUS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un bir dostu.

Küt ve kaba konuşan biri olmakla birlikte, bir dereceye kadar gülmeceli davranma yetisini de gösterir. Saltanat kayığıyla Cydnus'a gelmekte olan Kleopatra'yı anlatışıyla ünlenir:Enobarbus gibi romantik olmayan bir erkeği bu denli etkileyişi Kleopatra'nın erkeklerin başını döndürme gücüne tanıklık eder. Antonius'uterk ettikten sonra arkasından kendisine ait olduğu değerli eşyaları göndermesi karşısında Antonius gibi bir dostuna hıyanetettiği düşüncesine kapılır ve o düşünce içinde ölür.

ERCLES

Herkules adının bir çeşitlemesi.

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Bottom tarafından kullanılır.

EROS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un özgürlüğü verilen bir kölesi.

Antonius'a bağlı biridir; Antonius kendisini öldürmesini buyurduğunda, kılıcını çekerek kendi canına kıyar.

ERPINGHAM, Sir Thomas

V. Henry'de, Henry'nin bir subayı.

ESCALUS

Kısasa Kısas'ta, Angelo'nun suçlulara daha hakça davranmasını söyleyen yaşlı bir lord.

ESCALUS

Rome ve Juliet'te, Verona Prensi.

(Gerçek Romeo ve Juliet, 1301-04'te, Bartolomeo della Scala'nın hükümdarlığı sırasmda yaşamışlardır; "Escalus" adı, della Scala'nın bozulmuş biçimidir.)

ESCANES

Pericles'te, Helicanus'la birlikte görünen Surlu bir lord.

ESSEX KONTU

Kral John'da, Kral'a eşlik eden bir lord.

EŞYAZARLIK

Elesabeth döneminde, eşyazarlık, bir istisna olmaktan çok bir kural olmuştur. Kim oyunların, 5-6 yazarca birlikte kaleme alındığı oluyordu. Tiyatroların yapısı, telif sorunları, ödemeler, vb. Eşyazarlığı zorluyordu. Shakespeare de mesleğine Eşyazarlık yaparak başlamış olabilir. Nitekim, *VIII. Henry*'yi I. Fletcher'la birlikte yazmış olduğu belirtilmektedir.

EUPHRONIUS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un Octavius'a gönderdiği elçi.

EVANS, Sir Henry

Windsor'un Şen Kadınları'nda, basit düşünceli, işgüzar bir Galli rahip.

Falstaff'a oyun oynandığı gece, Peri Kraliçesi olarak çocukların eğlencesini yönetir.

EV SAHİBİ

Veronalı Iki Centilmen'de, Julia'ya Proteus'u bulması için yardım eden konuksever bir kişi.

EXETER DÜKÜ

V. Henry'de, tarihsel kişi olarak Sir Thomas Beaufort; Kral'ın amcalarından biri.

Hıyanet suçuyla Cambridge, Scroop ve Grey'i tutuklar; Fransa elçisi olarak görev alır; Henry'yle birlikte Fransa Seferi'ne gider; Suffolk ile York'un savaşta öldüklerini bildirir. *VI. Henry*'de (1. Bölüm), Henry'nin ölümünün yasını tutmakla birlikte, özel valisi olduğu genç Kral'la birlikte Fransızları yenmeye bakar. Barıştırıcı bir kişi rolü oynamakla birlikte, Güller Savaşı'nın yaklaştığını görür.

EXETER DÜKÜ

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Henry Holland; Güller Savaşı'nda Kral Henry'yi destekleyenlenden.

EXTON, Sir Pierce

II. Richard'da, IV. Henry'nin Richard'ın ölümünü istediğini duyduktan sonra, Richard'ı Pomfret Kalesi'nde öldüren bir soylu.

F

FABIAN

Onikinci Gece'de, Olivia'nın uşağı.

Olivia'nın gözünden düşmesine neden olduğu için, Maria'nın Malvolio'ya karşı kurduğu oyuna katılır.

FABLIAU (çoğ. FABLIAUX)

Gündelik yaşama ilişkin kısa, komik, koşuklu öykü.

Daha çok din adamlarını,kafasız kişileri ve kadınları hedef alan *Fabliau*, 13. yüzyıldan sonra Fransa'da gelişmiş; İtalyan *novalla'sı* gibi, Elizabeth dönemi tiyatrosu için önemli bir konu kaynağı olmuştur.

FALSTAFF, Sir John

Shakespeare'in *IV. Henry* (1. ve 2. Bölüm) tarih oyunları ile *Windsor'un Şen Kadınları* komedyasında yer alan ünlü bir oyun kişisi.

V. Henry oyunlarında, şişman, şakacı bir şövalye; sarhoş, yalanlar atan, azıcık da tabansız biri. Prens Hal'ün taklidini yaptığı (*IV. Henry*, 1. Bölüm) kahraman yürekli, şair ruhlu Hotspur'la karşıtlık oluşturur; Hal Hotspur'u alt edene kadar ölü taklidi yapmasına karşın, Shrewsbury'de Hotspur'u öldürdüğünü öne sürer. *IV. Henry*'de (2. Bölüm), daha eleştirel bir gözle verilir; hiçbir sorumluluk duygusu taşımayan, utanmaz, yaşlı bir adam olarak ortaya konur. Başyargıç Lord'a kelimelerle oynayarak gözükapalı hakaret eder, borca batmış Mistrees Quickly'yi tongaya bastırır, teslim olan Colevile'i yakalamış geçinir, kahraman havalarına girip Yargıç Alık'ı yerer. Kişiliği gitgide kaba bir hal alır; Hal, Kral olduğu sırada ise, sınırı aşar (bu yüzden de kendisine yol verilir). *V. Henry*'de, Piştov, Falstaff'ın ölüm nedeninin Henry'nin kendisine kötü davranması olduğunu söyler. Belirtildiği üzere, Kraliçe Elizabeth'in isteğiyle, *Windsor'un Şen Kadınları*'nda yeniden ortaya çıkar. Aynı Sir John değilse de, onun bir çeşitlemesini oluşturur; başkalarının oyuncağı haline gelmiş biri olarak yer alır.

FALSTAFF'IN UŞAĞI

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'a hizmet eden ve yılışıkça konuşan bir oğlan çocuk. *V. Henry*'de, Bardolp, Nym ve Piştov'a hizmet eden "Oğlan" İngiliz ordusunun mühimmatını beklerken Fransızlar tarafından öldürülür.

FARS

Kaba güldürülü eylemleri içeren, hızlı bir gelişime ve neşeli bir havaya dayanan bir güldürü türü.

Yalnızca güldürüye dayanması ve ciddi bir töre eleştirisinden yoksun oluşuyla komedyadan ayırdedilen Fars'a, kimi eleştirmenlerce, Shakespeare'de *Yanlışlıklar Komedyası*'nda rastlanır Güldürü yapısından ötürü böyle bir kanı doğmuş olmakla birlikte, oyunun kendi tanımlaması gereği, *Yanlışlıklar Komedyası*'nın "Fars" değil, ama "komedya" olduğu görülür.

FAS TACİRİ

Venedik Taciri'nde, Portia'nın evlilik sınavında başarısızlığa uğrayan bir evlilik adayı.

İçinde Portia'nın resminin olduğu sandık olarak altın sandığı seçer, böylece Portia'yı kaybeder.

FASTOLF, Sir John

VI. Henry'de (1. Bölüm), Rouen Savaşı'ndan kaçan korkak bir şövalye.

Tarihsel kişi olarak Fastolf, bir İngilizdir ve Oxford'da Magdelan College'in yardımcısıdır. Kimilerince Shakespeare'in Sir John Falstaff'ının özgün kişisi olduğu söylenmekle birlikte, bu konudaki kanıtlar yetersizdir.

FAULCONBRIDGE, Lady

Kral John'da, Sir Robert Faulconbrdidge'in dul eşi, Robert ve Philip Faulconbridge'in anneleri.

Philip'e babasının Kral (Aslanyürekli) I. Richard olduğunu açıklar.

FAULCONBRIDGE, Philip (SOYSUZ PHILIP)

Kral John'da, (Arslanyürekli) I.Richard'ın evlilikdışı oğlu, Robert Faulconbridge'in yarı kardeşi.

John'u Fransa Savaşları'nda izler; Kraliçe Elinor tarafından torunu olarak kabul edilir. Fransa'yla barış yapma siyasetini acı

bir dille alaya alır ve açık savaşı önerir.

FAULCONBRIDGE, Robert

Kral John'da, Lady Faulconbridge'in küçük oğlu.

FENTON

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Anne Page'e aşık bir bey. Onunla parası için evlenmek isterse de, kendisine gerçekten aşık olur.

FERDINAND

Fırtına'da, Napoli Kralı'nın oğlu ve Miranda'nın sevgilisi.

FERDINAND, Navarre Kralı

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, sarayını "küçük bir akademi"ye çevirmek isteyen Navarre Kralı. Ancak, yanındaki lordlarla birlikte, kadınlardan üç yıl uzakta duracaklarına ilişkin verdikleri anttan kısa sürede döner: Oyunda gözüktükten az sonra, Fransa Prensesi'ne aşık olur.

FESTE

Onikinci Gece'de, Olivia'nın soytarısı.

Malvolio'nun oyuna getirilmesinde rol alarak, Malvolio'yu kaçık durumuna düşüren Sir Topas olur. "Ey sevgilim", "Neredeysen, ey ölüm, gel yaklaş" ve "Ben çelimsiz, minik bir çocukken" gibi tanınmış şarkıları söyler.

FIDELE

Cymbeline'de, oğlan kılığına girdiğinde, Imogen'in takındığı ad.

FIRTINA

Shakespeare'in bir oyunu. Yazılışı ve oynanışı, 1611 ya da 1612; basılışı, 1623.

Shakespeare'in son oyunu. Oyunun olay örgüsü ve kişileriyle ilgili herhangi bir kaynağa rastlanmamakla birlikte, kimi olaylarla benzerlik kurulmaktadır. Örneğin, Shakespeare'in, Amerika'yı sömürgeleştirme sırasında, 1609'da, Bermuda kıyılarında, "Deniz Serüveni" adlı bir geminin kaza sonucu batması olayıyla ilgilendiği kesindir. Shakespeare'in okumuş olacağı S. Jourdain'ın *Discovery of the Bermudas* (1610, Bermuda Adaları'nın Keşfi) ile V. Stachey'in *True Repertory of the Wracke* (1610, Kazanın Gerçek Tutanağı) adlı tutanak, Ariel'in anlattığı deniz fırtınası yanısıra

Alonso ve arkadaşları arasında geçen konuşmalar ile Stephano ve Trinculo'nun konuşmaları için kaynak oluşturmaktadır. Virginia Kurulu'nun *True Declaration of the State of the Colony in Virginia* (1610, Virginia Koloni Devletinin Gerçek Bildirisi) adlı bildirisinde belirtilen deniz kazasına uğrayan sömürgecilerin kurtuluşlarının ilahi takdire bağlı bir iş olduğu düşüncesine, Shakespeare, oyununda önemli bir tema olarak yer vermiştir. Shakespeare, Montaigne'in "Yamyamlar Üstüne" adlı denemesini de okumuş olmalıdır; Gonzalo'nun ideal uluslar topluluğu düşüncesi yanısıra, uygarca davranışlar ile doğal davranışlar arasındaki karşıtlık üstüne düşünceler buradan gelmektedir. Prospero'nun büyüyü terk ettiği üstüne yaptığı konuşma ise, yer yer Ovidius'un *Metamorphosese*'una *(Değişimler)* dayanmaktadır. (Shakespeare, bu yapıtı özgün Latinceden okumuş olabileceği gibi, W. Golding'in 1587 çevirisinden de okumuş olabilir). Burada, Ariel'e folklordan kimi şeyler katılmış olabileceği gibi, vahşi insan ve Amerikan yerlisi düşüncesi de Caliban çizimini etkilemiş olabilir; ancak, Ariel ve Caliban gibi oyun kişileri daha çok Shakespeare'in kendi imgelem gücünden kaynaklanmaktadır.

Öykü. Napoli Kralı Alonso'nun yardımıyla kardeşi Antonio tarafından Milano Dukalığı elinden alınmış ve güzel kızı Miranda'yla birlikte bir gemiyle denize bırakılmış olan Prospero, aradan geçen oniki yıl sonra, büyülü bir tropikal adada Miranda'yla birlikte mutluca yaşamaktadır. Prospero, büyü sanatı bilgisini kullanarak bir ağacın içine hapsedilmiş hava cini Ariel'i kurtarmış, cadı Sycorax'ın oğlu yabanıl Caliban'ı da hizmetkârı yapmıştır. Ariel'in yardımıyla eski düşmanlarının adanın yanından geçmekte olduğunu öğrenen Prospero, fırtına çıkartarak geminin adaya düşmesine ve içindekilerin ayrı ayrı gruplar halinde adaya çıkmasını sağlar. Napoli Kralı'nın oğlu Ferdinand, Prospero'nun mağarasına ulaşır ve orada Miranda'yı görerek aşık olur, Miranda da ona aşık olur. Bu arada, (Ferdinand'ın öldüğüne kanaat getiren öbürleri, Ariel'in müziğiyle uykuya dalarlarken, Alonso'nun kardeşi Sebastian ile Antonio, Alonso'yu öldürmeyi tasarlarlar. Ancak, Ariel, öbürlerini tam zamanında uyandırarak bu girişimi önler. Kazadan kurtulan sarhoş kilercibaşı Stephano ile soytarı Trinculo ise, Caliban'a rastlarlar ve ona da içirirler. Caliban, onlara, yardımlarına hazır olduğunu söyleyerek, Pros-

peroy'u öldürüp adayı ele geçirmeyi önerir; böylelikle, Stephano da Mirada'yla evlenecektir. Ancak, bu konuşulanları Ariel işitir ve Prospero'ya haber verir, o da herkese lâyık olduğu dersi verir. Alonso ile Antonio'ya cezalarını vermek içinse, Prospero ile Ariel, bu aç adamların önüne zengin bir sofra hazırlar, ancak onlar yiyeceklere uzandıkça, sofra yok olur. Ariel, yırtıcı bir kuş kılığına girerek, Prospero'ya karşı işlediği suçlar yüzünden Alonso'yu cezalandırma işine girişir. Daha sonra, Prospero, yeni nişanlanan Ferdinand ile Miranda önünde bir maskeli oyun sunarken, Caliban'ın çevirdiği dolaplar aklına gelince gerekini yapar. Caliban ile yanındakiler köpek kılığına girmiş cinler tarafından kovalanarak, adayı dört dönerler. Öbürleri ise, Ariel'in müziğinin etkisinde Prospero'nun mağarasının önüne gelirler; Prospero onlara kendi gerçek kimliğini açık ederek, hakkı olan Dukalığı geri ister. Bu arada yaptıklarına pişman olan Alonso'ya satranç oynayan Ferdinand ile Miranda'yı gösterir. Daha sonra, Prospero, büyü sanatına son vererek, Ariel ile Caliban'ı özgür bırakır. Hepi birden ertesi gün Napoli'le doğru yelken açarlar.

(*Fırtına*, Shakespeare'in son oyunu olduğundan, kimi eleştirmenler, Prospero'nun oyundaki rolünü Shakespeare'in kendi sanatına veda edişi olarak yorumlamışlardır. Bu anlamda, *Fırtına*, Shakespeare'in oyun yazarlığına toplu bir özet halinde son verişi olarak görülmektedir.)

FITZWATER, Lord

II. Richard'da, Aumerle'yi, Gloucester Dükü'nü öldürmekle suçlayıp, çarpışmaya çağıran bir soylu.

FLAMINIUS

Atinalı Timon'da, Timon'un bir uşağı.

FLAVIUS

Julius Caesar'da, bir halk temsilcisi.

Dostu Marullus'la birlikte, Caesar'ın gücünü arttırmasına karşı çıkar.

FLAVIUS

Atinalı Timon'da, Timon'un kâhyası.

Timon'a har vurup harman savurduğu için uyarıda bulunursa da dinletemez; Timon yıkıma uğradıktan sonra, kendisini ya-

şadığı mağarada ziyaret eder. Timon, önce söverse de daha sonra kendisinin "tek namuslu insan" olduğunu ve "insanların uzakta" durması koşuluyla kendisine altın verecğini söyler.

FLEANCE

Macbeth'te, Banquo'nun oğlu.

Babası öldürülünce kaçar. (İskoç geleneğinde kendisinin Stuart Kralları soyundan geldiği söylenmekle birlikte) babası gibi, onun da tarihte hiçbir kaydı yoktur.

FLORANSA DÜKÜ

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, ikincil bir oyun kişisi.

FLORIO, Giovanni (1553?-1625)

Ünlü İtalyan dilbilgisi ve sözlüğü yazarı.

Shakespeare, büyük olasılıkla, İtalyanca biliyordu, Florio'nun ünlü Montaigne *Denemeler*'inin çevirisini ondan (1603) okumuştu; nitekim, *Kral Lear* ile *Fırtına*'da yer alan birçok söz ve deyiş ile Hamlet'in kendi kendini sorgulaması, bu yapıta çok şey borçlu olduğunu göstermektedir.

FLORIZEL

Kış Masalı'nda, Perdita'ya aşık, Bohemya Prensi.

Babası Polixenes'ten uzaklaşmasına karşın, Sicilya'da Leontes'in sarayında karşı karşıya geldiklerinde yeniden barışırlar.

FLUELLEN

V. Henry'de, yürekli bir Galli subay.

Romalı asker yaşamının erdemlerine özen gösterir.

FLUTE, Francis

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, bir zanaatkâr.

Oyunda, Thisbe'yi oynar.

FOLIO

Shakespeare'in (*Pericles* dışında) bütün oyunlarının 1623'teki Birinci Toplu Basımı: *Mr. William Shakespeare Comedies, Histories, and Tragedies. Published according to the True Originale Copies* (Bay William Shakespeare'in Komedyaları, Tarih Oyunları ve Tragedyaları. Gerçek Özgün Metinlere Uygun Basım).

Başsayfada, Shakespeare ve Richard Burbage'le birlikte "26 Shakespeare oyuncusu"nun adlarına yer verilir (bak. Oyuncu-

luk), ayrıca, yayımcı olarak Heminges ve H. Condell'in de adları yer alır. *Folio*'daki oyunlardan 18'i, ilk kez basılmaktadır. Oyunlar, türlerine göre, üç ayrı bölüm içinde yer alır. Adını sayfa boyutundan alan Folio, bir tabaka matbaa kâğıdının ikiye katlanmasıyla elde edilen dört sayfalık, iki yapraklı, yarım boyutlu kitaptır (Sayfa boyutları 27-40 cm. x20-28 cm.dir). 907 sayfa tutan Birinci Folio, 1.000 adet basılmış olup, 240'ı kalmıştır. Daha önce yayınlanan kitaplar, *Quarto* basımlardır (bak. *Quarto*). Daha sonraki Toplu Basımlar ise şöyledir: *1. Folio*'nun yeniden basımı olan *2. Folio* (1632); *Pericles* yanısıra, Shakespeare'in olduğu kabul edilmeyen altı oyunu daha kapsayan *3. Folio* (1663, 1664); düzeltilmiş *3. Folio* olarak *4. Folio* (1685).

FORD, Bay

Windsor'un Şen Kadınları'nda, hali vakti yerinde bir bey.

Bay Brook adını takınarak, Falstaff'a karısı Bayan Ford'u nasıl sevdiğini ve kocası Ford'u nasıl aldattığını anlattırır.

FORD, Bayan

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Ford'un karısı. Falstaff, ("şen kadınları"a) Bayan Ford ve Bayan Page'e, aynı aşk mektuplarını yazar; onlar da Falstaff'la oyun oynarlar.

FORREST

III. Richard'da, Lonra Kulesi'nde tutuklu Prenses'i öldürmesi için kiralanan bir katil.

FORTINBRAS

Hamlet'te, Norveç Prensi.

Babasının elden çıkardığı toprakları ve iktidarı kazanmaya çalışır.Polonya üzerine sefere giderken Danimarka'dan geçer ve Hamlet tarafından karşılanır.

FOXE, John (1516-87)

Protestan din adamı ve yazar.

Hıristiyan din şehitlerini işleyen *Book of Martyrs* (1653, Din Şehitleri Kitabı) adlı kitabından, Shakespeare, *Kral John, VI. Henry* (2. Bölüm) ve *VIII. Henry* için yararlanmıştır.

FRANCIS

IV. Henry'de (1. Bölüm), Poins ile Prens Hal'in eğlendikleri bir meyhane garsonu.

FRANCIS, Rahip

Kuru Gürültü'de, Claudio'nun aşkını yeniden canlandırmak için Leonato'ya Hero'nun üzüntüden ölmüş gibi yapmasını öneren rahip.

FRANCISCA

Kısasa Kısas'ta başrahibe.

FRANCISCO

Hamlet'te, Bernardo'nun nöbet değiştiği bir asker.

FRANCISCO

Fırtına'da, Alonso ile birlikte deniz kazasına uğrayan bir lord.

FRANSA GÜVENLİK BAŞKANI

V. Henry'de, başlıca Fransız lordlarından ve askeri önderlerinden biri.

Agincourt'ta öldürülür.

FRANSA KRALI

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Helena'nın iyileştirdiği; daha sonra, Bertram'ın Helena'yı öldürdüğünü sanan Kral.

Oyunda epilogu söyler.

FRANSA KRALI

Kral Lear'da, Cordelina'nın kocası.

Lear'ı kurtarmak için bir orduyla birlikte gelir; ancak, birinci sahneden sonra sahnede görünmez.

FRANSA PRENSESİ

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Navarre Kralı'nın "akademi"sini ziyaret edenlerden.

Kral kendisine aşık olur ve üç yıl aşktan uzak duracağına değin verdiği sözden döner.

FREDERICK, Dük

Beğendiğiniz Gibi'de, sürgün kralın elinden tahtı alan kardeşi.

FROTH ("Pürtük")

Kısasa Kısas'ta, Elbow tarafından tutaklanan bir meyhaneci ve "kaçık bir soylu".

G

GADSHILL

IV. Henry'de (1. Bölüm), Falstaff'ın başıbozuk bir arkadaşı. Falstaff'la birlikte yolcuları soyar, buna karşılık Prens Hal ile Poins de kendisini soyarlar. Prens Hal kendisini sorguladığında, Falstaff'ın yalanlarına arka çıkar.

GALLUS

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un bir dostu.

GANYMEDE

Beğendiğniz Gibi'de, oğlan kılığına girdiğinde, Rosalind'in takındığı ad.

GARDINER

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olark Stephen Gardiner. Kral'ın yazmanı; daha sonra, Winchester Piskaposu olur ve Cranmer'e yönelik saldırıların başını çeker.

GARGRAVE, Sir Thomas

VI. Henry'de (1. Bölüm), bir İngiliz subay.

GAUNT, John, bak. **JOHN GAUNT**

GEORGE, Clarence Dükü, bak. **CLARENCE DÜKÜ, George**

GEMİ KAPTANI

Onikinci Gece'de, Illyria kıyılarında batan geminin kaptanı. Viola'yı, uşak kılığında, Dük Orsino'ya tanıtmak için söz verir.

GERTRUDE

Hamlet'te, Hamlet'in annesi, Danimarka Kraliçesi. Oğluna bağlı bir anne, ancak Claudius tarafından kolayca aklı çelinen güçsüz bir kadındır. Claudius'un hazırlamış olduğu zehirle ölür.

GESTA ROMANORUM (ROMANLILARIN İŞLERİ)

Latince öyküler demeti (1400). Şövalyelik, ermişlerin yaşa-

mı ve halk söylencelerine ilişkin 200 öykü içerir. Elizabeth dönemi tiyatrosunun başlıca bir kaynağı olarak, Shakespeare*Venedik Taciri*'nde yararlanmıştır.

GLAMIS BEYİ

Macbeth'te, Macbeth'in oyunun başında sahip olduğu unvan.

Cadılar,"Glamis Beyi" diye selâmlayarak kendisini tanıdıklarını gösterirler. (Güney İskoçya'da Glamis ya da Glammis adında bir köy ile Macbeth'e bağlı bir şato da vardır).

GLANSDALE, Sir William

VI. Henry'de (1. Bölüm), bir İngiliz subay.

GLENDOWER, Owen

IV. Henry'de (1. Bölüm), Percy'lerin müttefiki bir Galli.

Doğaüstü güçlere inancı ve uluorta konuşmalarıyla aralarında sert atışmalar geçen Hotspur'la karşıtlık oluşturur. Shrewsbury Savaşı'nda yer almaz.

GLOBE , The

Richard ve Cuthbert Burbage tarafından 1599'da inşa edilen ünlü tiyatro yapısı. Globe, çokkenâr biçimliydi ve ortası gökyüzüne açıktı; balkonlar ve sahne bir çatıya bağlıydı. 1613'te, *VIII. Henry*'nin gösterimi sırasında yanlış açılan bir top ateşi sonunda bu çatı alev almış ve tüm yapı yanmıştır. 1614'te bu kez kiremit çatıyla yeniden inşa edilmiş, ancak 1644'te Püriten yönetim sırasında yerlebir edilmiştir. Shakespeare, bu tiyatroda gösteriler sunan Lord Chamberlain's Men'in (daha sonra King's Men) ortaklarından ve bina sahiplerinden biriydi ve oyunlarının çoğunun ilk gösterimi bu tiyatroda yapılmıştı. (1909'da yapılan kazılar, Globe'un kalıntılarından küçük bir bölümünü açığa çıkarmıştır).

GLOUCESTER DÜKÜ, Richard

VI. Henry'de, (2. ve 3. Bölüm), daha sonra III. Richard olan York Dükü; Richard Plantagenet'in dördüncü oğlu.

Tahta giden yolda önüne çıkan herkesi kanlı biçimde yok ederek ilerler. Tewkesbury Savaşı'ndan sonra Galler Prensi'ni, Londra Kulesi'nde de VI. Henry'i öldürür. Prenses'i Kule'de öldürtmeye varıncaya kadar, III. Richard olma yolunda hiçbir

engel tanımaz. Tyrrel tarafından işlenen bu cinayet, Richard'ın hunharlığının en üst noktasını oluşturmakla birlikte, bu olaydan sonra talihi tersine döner. Hiçbir acıma duygusu olmayan ve hiç kimseye acımayan, gözü dönmüş, hunhar biri olmakla birlikte, zekâsı ve canlılığıyla ilk bakışta ilgiyi üstüne çekerse de, oyunun ikinci yarısında, kendine güvenini yitirir. Çok geç nadim olsa da hak ettiği ölümden kurtulamaz.

GLOUCESTER DÜŞESİ

I. Richard'da tarihsel kişi olarak Eleanor de Bohun, Gloucester Dükü Thomas Woodstock'un dul eşi.

Eşinin (II. Richard'ın buyruğuyla Mowbray tarafından öldürülmesi üzerine) Gaunt'a başvurarak, öç isteminde bulunur.

GLOUCESTER DÜŞESİ, Eleanor

VI. Henry'de (2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Eleanor Cobham, Humphrey Gloucester'ın karısı.

Kraliçe olmak ister, bu amaçla da büyü yapar, ancak York Dükü Richard tarafından ortaya çıkarılır. Elinde mumla sokaklarda üç gün yürüyerek nedamet getirdikten sonra, sürgüne gönderilir. Sokakta Gloucester'e rastlar ve kendisini utanca boğduğu için söylenir; bu arada, Suffolk, York ve Kardinal Beaufort'a karşı kendisini uyarır.

GLOUCESTER, Humphrey

IV. Henry (2. Bölüm) ile *V. Henry*'de, IV. Henry'nin küçük oğlu.

Prens Humphrey Gloucester ve Gloucester Dükü olarak ikincil bir rol oynar. *VI. Henry*'de (1. Bölüm), Kral'ın amcasıdır ve Beaufort ailesinin İngiltere'yi yönetme isteğinden duyduğu kuşkuyla, Winchester Piskaposu Henry Beaufort'la tartışır. Kral'ın sadık bir destekçisi ve acılara sabırla göğüs geren biri olarak *VI. Henry*'de görünür; burada, çeşitli düşmanlarının kendisine karşı işbiriliği yapmaları sonunda Kral vasiliği elinden alınır. Daha sonra, tutuklulara işkence yaptığı ve ordunun parasını çaldığı savıyla tutuklanarak ölüme mahkum edilir.

GLOUCESTER KONTU

Kral Lear'da, Edgar ile Edmund'un babaları.

Kendisiyle ilgili öykü, Sidney'in *Arcadia*'sındaki Paphlagonia

Prensi'nden gelir. Evlilikdışı oğlu Edmund tarafından terkedilişi yanında, öbür oğlu Edgar'a gösterdiği acımasızca tavır, daha alt düzlemde, Lear'ın kızları tarafından terk edilişi ile Cordelia'ya karşı acımasız tavrına bir karşılık oluşturur. Çektiği acılar sonunda ve körlüğünün kendisine öğrettikleriyle, Edgar'a görevini yerine getiremediği gibi, bütün insanlığa olan görevini de yerine getiremediğini anlar ve tıpkı Lear gibi, o da yaşamı daha derinden kavrar. Edgar geri döndüğünde yarı üzüntülü, yarı sevinçli bir halde can verir.

GOBBO, Lancelot

Venedik Taciri'nde, aklı havalarda, bilmiş bir hizmetkâr.

Vicdanına uyarak Shylock'un yanında kalırsa bunun şeytana hizmet etmek olacağını, ama şeytanın sesine kulak vererek kaçarsa bunun akla hizmet edeceğini düşünerek, Shylock'u terk eder, Lorenzo'nun da Jessica'yla birlikte kaçmasına yardım eder. Shakespeare'in en iyi soytarılarından biri olarak karşımıza çıkar.

GOBBO, Yaşlı

Venedik Taciri'nde, Launcelot Gobbo'nun babası.

Shylock'a bir armağan vermek için gelmiştir; ancak, Bassanio'nun hizmetine girmeyi gözüne kestiren Launcelot'un kendisini kandırması sonunda, armağanı Bassanio'ya vermek durumunda kalır.

GOFF, Matthew

VI. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'in bir yandaşı,

GONERIL

Kral Lear'da,Lear'ın en büyük kızı.

Evinden kovduğu Lear'a gösterdiği sevecenlik yüzünden onurlu kocası Albany'yi aşağılar. Albany'yi öldürerek, yerine sevdiği kişi olan Edmund'la evlenmeyi tasarlarsa da, kardeşi Regan'ın da Edmund'u sevdiğini öğrenince, kızkardeşini zehirler, sonunda da kendi canına kıyar.

GONZAGO

Hamlet'te, oyuncuların oynadığı oyunda öldürülen kral. (Claudius'un gözünde, Hamlet'in babasını temsil eden kişi).

GONZALO

Fırtına'da, denize bırakıldıklarında Prospero ile Miranda'ya

erzak ve kitap veren "namuslu, yaşlı bir Meclis Üyesi".

Alonso ile birlikte deniz kazasına uğrayarak, Prospero'nun adasına çıkar.

GORBODUC

T. Norton ile T. Sackville'in yazdıkları bir erken tragedya (1562).

Uyaksız koşukla ilk kez yazılmış, koroyu ve dilsiz gösteriyi içeren Senaca'vari kanlı bir tragedya olup, Kral Gorboduc'un krallığını bölmesini izleyen iç karışıklıkları ve cinayetleri ele alır.Shakespeare'in *Kral Lear* oyununu dolaylı olarak etkilemiştir.

GOTLAR KRALİÇESİ. bak. **TAMORA**

GOWER

IV. Henry'de (2. Bölüm), krallık ordusunda bir subay.

V. Henry'de, Fluellen'e Kral'ın bütün tutukluları öldürme buyruğunu verdiğini söyler.

GOWER

Pericles'te, sahnede korunun yerini alan kişi (öyküyü sunar, zaman boşluklarını doldurur, her perdeyi tanıtır ve epilogdaki olayları özetler); sekiz heceli ya da on heceli ikili dizelerle konuşan şair Gower.

GOWER, John (1330-?-1408)

Şair ve yazar.

Apollonius of Tyre (Surlu Apollonius) adlı uzun öyküsü, Shakespeare'in *Perikles, Sur Prensi* oyununa anakaynaklık ettiği gibi; Shakespeare, kendisine oyunda koro rolünü vermiştir.

"GÖKYÜZÜ" ("CENNET")

Elizabeth dönemi halk tiyatrolarında platform sahnenin aşağıya donatımlıkların indirildiği üst örtüsünü belirten terim.

"Gökyüzü", iki sutün ya da "sahne direği" üzerinde duruyordu, ve (Witt'in Swan Theatre için yaptığı çizimde görüldüğü üzere) çatısı kiremitlerle kaplıydı, altı ise normal olarak boyalıydı ya da güneş, ay , yıldızlar ve burçları gösteren çizimlerle bezenmişti.

GÖLGE, Simon

IV. Henry'de(2. Bölüm), Falstaff tarafından askere alınan biri.

GÖSTERİMLER

Oyunların Gösterimleri halk tiyatrolarında öğleden sonraydı ve iki saat sürüyordu. Shakespeare'in topluluğu saat 2'de Gösterim'e başlıyordu. (Lord Chamberlain'in verdiği söze göre, oyunlar "artık ikide başlayacak ve dörtte beşte sona erecek"ti, 1594). Kapalı tiyatrolarda ışıklama gerekli olduğundan, Gösterimler'in öğleden sonra yapılması gerekmiyordu. Açık tiyatrolarda, Gösterim'in gerçekleştiğini belirtmek üzere, üst kuleden bir bayrak dalgalandırılıyordu. Eğer oyun tragedya idiyse, üst dış duvara, ya da "Gökyüzü"ne bir kara perde asılıyordu. "Para toplayıcılar", girişte giriş parasını, öbürleri de balkon koltuklarının parasını topluyorlardı. Gösterimlerin başlayışı üst kuleden üç kez trompet çalışıyla işaret olarak veriliyordu.

GRANDPRÈ

V. Henry'de, Agincourt Savaşı sabahında İngiliz ordusunun bitkin ve umutsuz görünüşünü renkli bir dille anlatan bir Fransız soylusu.

GRATIANO

Venedik Taciri'nde, Bassanio'nun arkadaşlarından biri.

Çenesi düşük, şakacı bir kişi olup, Shylock'u mahkum edenlerin başında yer alır. Nerissa'yla evlenir.

GRATIANO

Othello'da, Brabantio'nun kardeşi, Desdemona'nın amcası.

GREEN

II. Richard'da, Kral'ın bir hizmetkârı.

GREENE, Robert (1558-1592)

Oyun yazarı.

Pandosto, The Triumph of Time (1588, Pandosto, Zamanın Zaferi) adlı düzyazı romansı, Shakespeare'in *Kış Masalı*'na düşünce ve olay olarak temellik eder. 1592'de, ölümünden sonra yayınlanan *Groatsworth of Wit* adlı yapıtında, Shakespeare'in yükselişini alaylı ve küçümseyici bir dille ilk kez saptayan kişi olmuş; Shakespeaer'i Londra sahnelerini kuşatmaya kalkan "acemi çaylak" bir oyuncu ve yazar olarak nitelediği gibi "ülkenin biricik titreyen-sahnesi" (*Shakescene*) olduğunu sanan kişi olarak da nitelemiştir.

GREGORY

Romeo ve Juliet'te, Capulet'nin hizmetkârlarından biri.

Birinci sahnede, Sampson'la birlikte, Montague'nun hizmetkârlarıyla döğüşür.

GREMIO

Hırçın Kız'da, Bianca'nın zengin, ama yaşlı bir isteklisi. Petruchio ile Katherina'nın evliliğini parlak bir dille anlatır.

GREY, Lady

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Elizabeth Woodvill.

Oyunda, Sir John Grey'in dul eşidir ve kocasının el konan mülkünü geri almak için ricada bulunur, ancak bu istediği şeyin yerine daha büyük bir öneri olarak IV. Edward'tan evlilik önerisi alarak kendisiyle evlenir. Bu yüzden de Warwick kendisini terk eder. *III. Richard*'da, Kraliçe Elizabeth olarak, Richard ile akrabalarını barıştırmaya çalışır. Edward öldüğü zaman, Prens'i sığınağından çıkarır. York Düşesi ve Margaret'le birlikte, kendisini kardeşleri ile çocuklarından eden Richard'ı lânetler. Ancak, kızını isteyen Richard geri çevirmeyerek dinler; daha sonra da, kızının Richmond'la evlendiği haberi gelir.

GREY, Lord

III. Richard'da, Kraliçe Elizabeth'in (Lady Gray) daha önceki kocasından olan oğlu.

Grey ile Rivers, Richard'ın buyruğuyla Pomfret'te öldürülürler.

GREY, Sir Thomas

V. Henry'de, Kral'a karşı Scroop ve Cambridge'in yanında yer alan suikastçılardan biri.

Ele geçtiği zaman, "lânetli bir işten kurtulduğunu" haykırır.

GRIFFITH

VIII. Henry'de, Kraliçe Katherine'nin bir habercisi.

GUIDERIUS

Cymbeline'de, Cymbeline'in oğlu.

Polydore adı altında gizlenir ve Morgan'ın oğlu olarak büyür.

GUILFORD, Sir Henry
VIII. Henry'de, bir saraylı.

GURNEY, James
Kral John'da, Lady Faulconbridge'in bir yardımcısı.

"GÜLLER SAVAŞI"
İngiltere'nin önde gelen iki soylu ve akraba ailesi, "Beyaz Gül" taşıyan York Hanedanı ile "Kırmızı Gül" taşıyan Lancaster Hanedanı arasında, 15. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz tahtı için otuz yıl boyunca süren amansız çekişmelere verilen ad.

Shakespeare, Birinci Dörtleme'sinde (*VI.Henry-* 1. Bölüm,2. ölüm, 3. Bölüm, ve *III. Richard*), "Güller Savaşı"nı (1454-85) konu alır. Bu oyunların yazımında, Shakespeare, tarihi kaynaklara, başlıcalıkla da Hall ile Holinshed'in tarihlerine başvurmuştur. 1390-1420 olarak daha önceki dönemi ele alan, ama daha sonra yazılmış olan İkinci Dörtleme'de (*II. Richard, IV. Henry-* 1.Bölüm, 2. Bölüm, *V. Henry*), II. Richard'ın IV. Henry adıyla tahta çıkan kuzeni Bolingbroke tarafından tahttan edilişi olarak "Güller Savaşı"nın kökenlerine tanık olunur. Shasekpeare oyunlarında, "Güller Savaşı" şöyle sıralanabilir: St. Albans Savaşı, 22 Mayıs, 1455. York Dükü, Somerset'i yenilgiye uğratır ve öldürür (*VI. Henry*, 2. Bölüm); Northampton Savaşı, 10 Temmuz 1460. VI. Henry, Yorklar tarafından tutsak alanır; Wakefielde Savaşı, 30 Aralık 1460. York öldürülür (*VI. Henry*, 3. Bölüm); Mortimer's Cross Savaşı, 2 Şubat 1461. Yorkların zaferi (*VI.Henry*, 3. Bölüm); St. Albans Savaşı (ikinci), 17 Şubat 1461. Warwick, Kraliçe Margaret tarafından yenilgiye uğratılır (*VI. Henry*, 3.Bölüm); Towton Savaşı, 29 Mart 1461. Yorkların zaferi (*VI. Henry*, 3. Bölüm); Hedgeley Moor Savaşı, 25 Nisan 1464, ve Hexam Savaşı, 8 Mayıs 1464. Yorkların zaferleri; Barnet Savaşı. Warwick IV. Edward tarafından yenilgiye uğratılır ve öldürülür (*VI. Henry*, 3. Bölüm); Tewkesbury Savaşı, 4 Mayıs 1471. Margaret IV. Edward tarafından yenilgiye uğratılır (*VI. Henry*, 3. Bölüm); Bosworth Savaşı, 22 Ağustos 1485. III. Richard, VII. Henry adını alan ve evlilik yoluyla iki aileyi birleştiren Richmond tarafından yenilgiye uğratılır ve öldürülür *(III. Richard).*

H

HALK TİYATROLARI

Elisabeth döneminde, özellikle dramatik gösterimler için inşa edilmiş olan ve izleyicileri toplumun bütün kesimlerinden oluşan tiyatro yapıları.

16. yüzyılın ikinci yarısındaki kültürel zenginleşme döneminde, The Theatre'ın inşa edildiği 1576'dan ikinci Globe Theatre'm açıldığı 1614'e kadar, 200.000 nüfuslu Londra'da 11 tane halk tiyatrosu ile özel tiyatro yapısı açılmıştı, (başlıcakla): The Theatre (1576), Blackfriars I (1576), Blackfrians II (1596), Curtain (1577), Rose (1587), Swan (1595), Globe I (1598), Globe II (1614), Fortune I (1607), Fortune II (1623), Hope (1613).

Kraliçe, dramatik gösterileri, oyuncuları ve oyuncu topluluklarını desteklerken, gitgide bağnaz Pürintenlerin eline geçmeye başlayan kent yönetimi, 1580'lerden sonra, tiyatro gösterimlerine karşı tavır almaya başlamış; bunun sonunda, tiyatro etkinlikleri bu iki gücün etkisi altında kendini belirleye gelmiştir. İlk Halk Tiyatrosu, Leicester Baronu'nun hizmetinde olan ve "komedya, tragedya, araoyun ve sahne oyunları"nı gerçekleştirme yetkisini alan James Burbage tarfından kurulmuştur (The Theatre). Saray, Elisabeth ve I. James dönemlerinde tiyatrolara destek olmaya devam etmiş ve I. James, Lord Chamberlain's Men topluluğunu kendi topluluğu (King's Men) olarak tutmuştur; bu topluluğun en önemli üyesi, William Shakespeare idi. Halk Tiyatro yapıları, bir çeşit amfitiyatro biçiminde, yuvarlak, sekizgen ya da dikdörtkendi. Üç katlı balkonlar yapıyı çevreliyor ve sahnede kesiliyordu. Zeminde oturma yerleri yoktu, izleyiciler ayakta izliyordu; balkonlarda ise oturmak için, sıralar ya da tabureler vardı. Sahne, izleyici yerine, öne doğru çıkıyordu ve üç yandan izlenebiliyordu. 1.5 m. yüksekliğindeki sahne, 13.3m. eninde ve 8.4 m. derinlikteydi; bu anlamda da tiyatronun iç çapı 16.8 m. idi. Gösterimler saat ikide başlıyor ve genellikle iki saat sürüyordu; girişte 1

penny ödeniyordu, ikinci balkondaki localar için ayrıca 6 penny, üst balkondaki özel loca içinse 12 penny ödeniyordu. Sahnenin tavanı en üstte kuleyle biten iki sütunla destekleniyordu. Sahne, iki kapıyla arkadan sahne arkasına açılıyordu; arka sahnenin üstü, ikinci balkonun bir devamı olarak, müzikçilerin yeriydi; ayrıca, sahneye yukardan indirilecek sahne donanımları ile oyun kişileri (Tanrılar, vb.) de bu bölümde yer alıyordu. Sahnenin üstünden aşağıya kumaş bir örtü iniyordu (Lord Admiral's Men topluluğununki Güneş ve Ay resmiyle, Globe Tiyatrosu'nunki ise "küre" resmiyle bezeliydi). Böyle bir örtü, süsleyici bir işlev gördüğü kadar, sahne gerisindeki teknik işlemleri de gizliyordu. Işıklamanın her zaman için bir sorun olduğu tiyatroların gösterim mevsimleri de, İngiltere'nin iklimine bağlı olarak, oldukça kısa sürüyordu.

HALL (HALLE), Edward (1498-1547)

İngiliz tarihçi, *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancaster and York* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adlı yapıtın yazarı.

Tarihe ahlâki bir bakış açısıyla bakan ve Güller Savaşı'nın sona ermesini hayırla karşılayan bu yapıt, Holinshed'in yapıtı yanısıra, Shakespeare'in tarih oyunlarına anakaynaklık etmiştir.

HAL, Prens

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Galler Prensi Henry; Falstaff'ın kafadarları arasında yer alan, neşeli, alem bir delikanlı.

HALSİZ, Francis

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'ın askere aldığı kişilerden biri.

HAMLET

Hamlet'te, oyunun başkişisi.

Oyunun başında, annesinin davranışı karşısında düşkırıklığına uğradığı kadar, babasının ölümüne de derinden üzülen bir genç adam olarak yer alır. Babasının hayaletinin kalede görünerek, ölümünün doğal bir ölüm olmadığını kendisine bildirmesiyle aklı uçar. Tüm varlığıyla babasının öcünü almayı kararlaştırır. Bunun için de kaçık rolü yapar; ancak, kaçıklığının ne

kadarının gerçek, ne kadarının rol olduğu bir tartışma konusu olagelmiştir. Öcünü almaya kararlı olmakla birlikte, bunu yerine getirmede gecikir, Polonius ile Ophelia'nın ölümlerini beklemesi gerekir. İngiltere yolculuğundan çok daha kararlı ve ne istediğini bilir biri olarak döner ve sonunda annesi ile kendisinin ölümüne yol açan çatışmada Claudius'u öldürür.

HAMLET (DANİMARKA PRENSİ HAMLET TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası.

Hamlet öyküsü çok gerilere, Amlotha biçiminde 1230'lara, İzlandalı şair Snorri Sturluson'un *Prose Edda*'sındaki bir koşuklu parçaya kadar uzanır. Öyküyü ilk kez yazınsal hale Danimarkalı Saxo Grammaticus getirerek, 12. yüzyılın sonunda *Historica Danica* (Danimarka Tarihi) adlı Latince yapıtına koymuştur. François de Belleforest, Saxo'nun çeşitlemesini *Histories Tragiques* (1582, Trajik Öyküler) adlı, Shakespeare'in de yararlanmış olduğu yapıtında genişleterek kullanmıştır; nitekim, Shakespeare'in, Saxo'nun çeşitlemesini bilmekle birlikte, gerçek kaynağının Bellefrost olduğu, genel kanı olarak yer almaktadır. Ancak, her iki çeşitleme de, özünden birbiriyle benzerlik gösterir ve her ikisi oyundaki tüm başlıca olayları ve öğeleri içerirler. Ama, Saxo'da da, Belleforest'te de hayalet sahnesi, oyuncuların oynadıkları tuzak oyun sahnesi, Laertes ve Fortinbras, Ophelia'nın aklını yitirmesi ve boğulması sahnesi ile mezar sahnesi yer almz. Öte yandan, T. Nash'ın R. Greene'in *Menaphon* adlı romansına yazdığı önsözden 1589'larda bilinen bir *Hamlet* oyununun varlığından söz edilir. Nitekim, birçoklarınca, Thomas Kyde'in ilk *Hamlet*'in, *Ur-Hamlet*'in (Kök-Hamlet) yazarı olduğu sanılmaktadır. P. Henslowe da, 1594'te, Newington Butts'taki bir tiyatroda oynanan bir *Hamlet* gösteriminden söz etmektedir. Bu bakımdan, Shakespeare'in *Hamlet*'i, olasılıkla, *Ur-Hamlet*'ten etkilenmiş ve Shakespeare, hayalet sahnesi, tuzak sahnesi, Ophelia'nın aklını yitirmesi ve ölümü gibi, Saxo ya da Belleforest'te yer almayan ve Thomas Kyd'ce yazılmış Seneca tarzında bir öç oyunundan gelebilecek öğeleri kendine almıştır. Shakespeare'in *Hamlet*'ine daha başka kaynaklar da aracılık etmiştir. Hayalet, *Ur-Hamlet*'ten kaynaklanmıyorsa, Seneca'nın *Agamemnon* ya da *Troades*'indeki ha-

yaletlerinden kaynaklanabilecği gibi, R. Scot'un *The Discoverie of Witchcraft* (Hayaletler ve Ruhlar Üstüne) gibi hayalet yazılarından kaynaklanabilir. Öte yandan Gonzago'nun öldürülmesi, *A Warning for Faire Women* (1599, Güzel Kadınlara Bir Uyarı) adlı anonim bir oyuna dayanabileceği gibi, 1538'de Urbino Dükü Francesco Maria'nın zehirle öldürülmesi olayına da dayanabilir. *Hamlet*, 1600 ya da 1601'de oynamış, 1603'te basılmıştır. Birinci Toplu Basım olarak bilinen ve olasılıkla *Ur-Hamlet*'e dayanan bu basım, İkinci Basım'dakinden yarısı kadar kısa olan, yetersiz bir basımdı. 1604'teki İkinci Basım, Shakespeare'in istediği gibi tamamladığı basım sayılmaktadır.

Öykü. Danimarka Prensi Hamlet, Elsinore'a döndüğünde babasını kısa bir süre önce öldüğünü ve annesi Gertrude'un Kral olan amcası Claudius'la evlendiğini öğrenir. Hamlet'in başta bu çabuk evlilik karşısında uğradığı düşkırıklığı ve şaşkınlık, kısa süre sonra, babasının Hayalet'inin kendisine Claudius tarafından öldürüldüğünün bildirilmesiyle yerini öç duygularına bırakır ve Hamlet Claudius'u öldürerek öcünü almaya karar verir. Bu tasarısını Claudius'tan gizlemek için, Hamlet, kaçık rolü oynamaya başlar; bu arada da, daha önce yakınlık gösterdiği Polonius'un kızı Ophelia'yı geri çevirir. Hayalet'in söylediklerinin doğruluğunu ölçebilmek için de, Kral'ın önünde öldürme olayını sahneyelen bir oyun oynattırır. Nitekim, Kral'ın gösterdeği tepkiden suçlu olduğuna kanaat getirirse de, dua ederken yakaladığı Claudius'u öldürmekten vazgeçer ve annesiyle tartıştığı sırada kendilerini gizlice dinliyor sandığı Polonius'u Claudius diye öldürür. Hamlet'in aklından geçirdiklerini kavrayan Kral, öldürülmesi buyruğuyla Hamlet'i İngiltere'ye gönderir, ancak Hamlet kurtularak Danimarka'ya döner ve aklını kaçırdıkdan sonra suda boğularak ölmüş olan Ophelia'nın cenaza töreniyle karşılaşır. Bu arada, Fransa'dan dönmüş olan Polonius'un oğlu Laertes, babasının ve kızkardeşinin öcünü almak ister. Claudius bundan yararlanmaya bakar, Laertes ile Hamlet arasında bir düello düzenler; ancak, Laertes ucu zehirli bir kılıçla döğüşecektir. Döğüş sırasında Hamlet, Laertes'in kılıcıyla yaralanırsa da, kılıcı eline geçirip Laertes'i öldürür. Laertes, ölüm anında Kral'ın hıyanetini açık eder. Bu arada, Kral'ın Hamlet için hazırladığı zehirli şaraptan içen Gertrude ölürken, Hamlet de zehirli kılıçla Claudius'u öldürür.

HAN AVLUSU TİYATROLAR

Londra'da ilk tiyatro yapısı (The Theatre) kurulmadan önce, oyunlar han avlularında oynanıyordu. Elisabeth döneminin han yapıları oyunların gösterimleri için çok uygundu: Bu yapılar, her iki ucundan kendisine dik açıyla bağlı iki eklemi olan bir ana yapıydı. Ana yapıya girişi ve yanlara açılımı olan bir köprü-sahne kuruluyor, böylece hanın avlusu tiyatro haline geliyordu. Konuklar, gösterimleri eklem binalarının pencerelerinden, ya da isterlerse, ana yapıdan sahneye aşağıya bakarak izliyorlardı. Yabancılar ile içkici takımı ise, gösterimi, han avlusundan, oyuncularla birlikte ve açık havada izliyorlardı. 1550'lerde Londra'da bir takım malikâne sahipleri avlularını tiyatro haline getirmişlerdi. Han sahipleri ise, bu artı kazanç kaynağınan çok hoşnuttular. Bu dönemde başlıca Han Avlusu Tiyatroları Islington'da Saracen's Head ile Aldgate'te Boar's Head'di. *IV. Henry*'de (1. Bölüm), adı belirtilmemekle birlikte, Falstaff'ın kendine mesken tutuğu meyhane, Boar's Head idi. 1574'te, Londra kenti yetkilileri, sarhoşluk, çıngar ve suçişleme olayları yüzünden Han Avlusu Tiyatroları'nı yasakladılar. Bu da profesyonel tiyatro yapılarının yapımına yol açtı; nitekim, Han Avlusu Tiyatroları'ın yapı biçimi, (üstü açık, çok kenarlı ve çokkatlı) profesyonel tiyatrolarm (yapı ve sahne) tasarımı üstünde etkili olmuştur. Londra'da Han Avlusu Tiyatrolar, gerek araoyunların (kısa oyunların) oynandığı, tiyatro sanatının yürütüldüğü, gerekse yenip içilen, şarkılı cümbüşlü yerler olarak, halkın ilgi odağı olagelmiştir. Shakespeare, bu her iki geleneği de yakından biliyordu.

HANCI

Windsor'un Şen Kadınları'nda, müşterilerinin işlerine karışan bir han (Garter Hanı) sahibi.

Dr. Caius'u, Evans'la kavga etmeye zorlar, ancak öbürleri oyuna getirildiklerini anlayınca, atları çalarlar. Fenton'a Anne Page'e yanaşması için yardım eder.

HARCOURT

IV. Henry'de (2. Bölüm), Kral'ın yanında yer alan biri. Henry'ye Yorkshire Şerifi'nin zaferini bildirir.

HARDAL TOHUMU
Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, bir peri.

HARFLEUR VALİSİ
V. Henry'de, kenti Henry'ye kuşattıran vali.

HARPIER
Macbeth'te, bir cin ya da yabanıl bir yaratık.

HARVEY
IV. Henry'de, (1. Bölüm), Bardolph'un özgün adı.

HASTINGS, Lord
IV. Henry'de (2. Bölüm), Prens John'la barış yaptıktan sonra tutuklanan bir asi.

HASTINGS, Lord
VI. Henry'de (3. Bölüm), ve *III. Richard*'da, IV. Edward'ın hapisten kaçmasına yardım eden biri.

Edward'ın eşi, Kraliçe düşmanı olmakla birlikte, Edward'ın ölümünden sonra Richmond'a tahta çıkması için yardım etmeyi geri çevirir. Richmond tarafından hıyanetle suçlanarak, ölüme mahkum edilir.

HAYALETLER
Elisabeth döneminde Hayaletler'e çokça inanılıyordu; Elizabeth tiyatrosu, Hayaletler'i öç tragedyasının en iyi örnekleri olarak Seneca'nın tragedyalarından almıştır. Shakespeare, beş oyununda Hayaletler'i kullanmıştır. *III. Richard*'da savaştan önceki gece, kralın öldürdüğü kurbanların Hayaletler'i kendisine rüyasında gözdağı vererek görünürlerken, rakibi Richmond'a cesaret vererek görünürler. *Julius Caesar*'da, öldürülen Caesar'ın Hayalet'i kendisini öldürenlerin başı olan Brutus'a görünür. *Macbeth*'te, öldürülen Banquo'nun Hayalet'i şölende görünür (kendisini yalnızca Macbeth görür). *Hamlet*'te, Hamlet'in babasının Hayalet'i kardeşi Claudius'un kendisini öldürdüğünü söylemek için Hamlet'e görünür ve Hamlet'le konuşur; daha sonra Kraliçe'nin odasında da yine yalnızca Hamlet'e görünür. *Cymbeline*'de, Posthumus'un babasının, annesinin ve kardeşlerinin Hayaletler'i yardım etmesi için Tanrı Jupiter'e yakarırken görünürler. (Geleneğe göre, Hayaletler, yalnızca tek bir kişiye görünmeyi seçiyorlardı ve gündoğmadan da dönmek zorunday-

dılar.) Elizabeth tiyatrosunda, Hayaletler, teatral ve etki uyandırma amacıyla kullanılırken, Shakeseare, Hayaletler'i oyun kişilerinin anlamca gelişimi için kullanmıştır. Hayaletler, büyük bir teatral etki yaratmakla birlikte (özellikle, *Hamlet* ve *Macbeth*'te), oyun yazarı tarafından oyun kişisinin karışık kafasını ya da rahatsız vicdanını göstermek, izleyiciyi trajik kahramandan yapması beklenen ve manevi açmazını çözecek korkunç işleri yapması gerektiğine inandırmak için yetkin bir araç olarak da kullanılıyordu. İnsanın dünyası dışında doğaüstü bir dünyanın varlığının anıştırılması ya da kanıtlanması, bütün büyük tragedyalarda önemli bir öğe olarak yer almıştır. (Kendi denetimi dışındaki olayların kıskacı içinde kalmış insanın çaresizliği, o kişi ne denli yanılgılı da olsa, izleyicinin bu kurban konumundaki kişiye yakınlık duymasına götüren büyük bir gücün varlığı düşüncesine yol açmıştır hep. Hayaletler oyunda gözükse de gözükmese de, Shakespeare'in bütün büyük tragedyalarında yatan düşünce bu olmuştur).

HEKATE

Macbeth'te, Cadılar'ın başı.

Shakespeare'in gününde bilinen Hekate, Yunan mitolojisinden gelmektedir; burada, ay ile geceyi, yeryüzünü ve yeraltını içeren üçlü bir güce sahiptir. Cinlerle ve cadılıkla ilintisi buradan kaynaklanır.

HEKTOR

Troilos ve Kressida'da, Troya Kralı Priamos'un oğullarından biri, Andromakhe'nin kocası.

Yunanları teke tek döğüşmeye çağırır ve Aias'la döğüşür, daha sonra Akhilleus tarafından öldürülür.

HELEN

Cymbeline'de, Imogen'in nedimesi.

HELEN

Troilos ve Kressida'da, Menelaos'un güzel karısı.

Paris'e kaçışı, Troya Savaşı'nı başlatır.

HELENA

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, karısı olması için kendisinden istediği koşulları gerçekleştirene kadar Bertram'ın peşini bırakma-

yan kadın kahraman; zekâsı ve bağlılığıyla sevdiği adamı kazanan erdemli, saygın bir kadın.

HELENA

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, oyunun başında Hermia'ya aşık Demetrius'u seven bir Atinalı genç kız.

Puck, yanlışlıkla, hem Demetrius'u, hem de Lysander'i kendisine aşık ederse de, Oberon'u buyrultusuyla her iki aşığın da aklını başına devşirir, ve sonunda Helena Demetrius'u elde eder.

HELENOS

Troilos ve Kressida'da, Troyalı bir yalvaç, Priamos'un oğlu. Helen'i Yunanlara geri vermekten yanadır.

HELICANUS

Pericles'te, Pericles'e bağlı bir Surlu lord.

IV. HENRY, bak. **BOLINGBROKE, Henry**

IV. HENRY (1. BÖLÜM/KRAL DÖRDÜNCÜ HENRY'NİN BİRİNCİ BÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu.Oynanışı, 1597; asılışı,1598.

IV. Henry (*2. Bölüm*) ve *V. Henry*'yle birlikte, Elisabeth döneminin ulusalcı İngiliz halkının ideal kralı olarak algılanan ve Agincourt zaferini kazanmış kişinin gençliğni içeren üçleme. Bu oyunlar, ayrı oyunlar olarak sahnelene gelmiştir. Oyunda eylem 1402 Haziran'ından 1403 Temmuz'una kadarki bir yılı kapsar; bu nedenle de Holinshed'de geçen kimi olaylar atlanmış, kimileri de kısaltılmıştır. IV. Henry'nin askeri bir sefere ilişkin göndermeleri Holinshed'ce hükümdarlığının son yılı içinde verildiği gibi, kendisi Shrewbury Savaşı'nda otuzyedi yaşında olmakla birlikte, yaşlı bir adam olarak da çizilmektedir. Mortimer'in Glendower tarafından yenilgiye uğratılması ile Sir Walter Blunt'un birliklerinin Holmedon'da Douglas Kontu karşısında kazandığı zafer aynı günde yer almamış olduğu gibi, Prens Henry de Shrewsbury'de Hotspur'u öldürmemiştir; ayrıca, Shakespeare'in çizdiği gibi, genç rakipler de de-

ğillerdir, Prens Henry onbeşindekyen, Hostpur otuzdokuzundadır. Shakespeare'in Kate adını verdiği Hotspur'un karısı ise, bütün bütüne Shakespeare'in kendi yaratısıdır. Oyundaki kimi ayrıntılar, örneğin Hotspur'un hızlı bir delikanlı olarak sunuluşu, Hal'ün babasını savaş alanında Douglas Kontu'nun elinden kurtarışı, S.Daniel'in *The First Fowre Bookes of the Civile Wars* (1595, İç Savaşların İlk Dört Kitabı) adlı yapıtından gelmektedir. *The Famous Victories of Henry the Fifth* (bas. 1598, Beşinci Henry'nin Büyük Zaferleri) adlı anonim oyun, on yıl önce yazılmış olmakla birlikte, *IV. Henry*'nin (1. Bölüm) oyun kişileri ile komik olaylarına ilişkin kimi malzemeyi sağlamaktadır; örneğin, Gadshill soygunu, Prens Henry'nin meyhane yaşamı, Poins, Gadshill ve "Jockey Old Castle" gibi kişiler. Shakespeare, bu sonuncu kişiyi değiştirerek, Falstaff adını vermiştir. Falstaff'ın oyun kişisi olarak hiçbir tarihsel dayanağı yoktur; ancak, edebiyattaki "palavracı asker", *miles gloriosus* tipinin bir örneğini oluşturur. *Thomas of Woodstock* adlı anonim oyun da, Falstaff ile arkadaşlarının yolcuları tuzağa düşürmeleri sahnesi bakımından bir kaynak oluşturabilir. *IV. Henry*'de (1. Bölüm), Henry'ye (Prens Hal) yüksek bir kişi olarak rastlanmaz; burada gerek Sir John Falstaff, gerekse Hotspur (Harry Percy) kendisini gölgelerler.

Öykü. IV. Henry, tahtın haklı isteklisi Lady Precy'nin erkek kardeşi Edmund Mortimer'i Owen Glendower'in elinden kurtarmaya yanaşmayınca, Percyler de İskoç tutsaklarını Henry'ye vermezler. Henry Percy (Hotspur), babası Northumberland ve amcası Worcester'le birlikte, yanlarına York, Glendower, Mortimer ve Douglas'ı da alıp, Henry'ye karşı bir ayaklanmayı başlatmaya karar verir. Bu arada, genç Galler Prensi, Prens Hal, Sir John Falstaff ve arkadaşlarıyla birlikte, sorumsuz ve uçarı bir yaşam sürmektedir. Falstaff ve avenesi, bir grup yolcuyu soymak için planlar yapar; ancak, Prens Hal ile Poins, soyguna bulaşmamayı, Falstaff ile arkadaşlarının kaçmalarına yardımcı olabilmek için geride kalmayı, böylece, açığa çıkmamayı seçerler. Boar's Head Meyhanesi'nde, Falstaff, başlarından geçen serüveni ballandırarak, bu arada, Prens'in savaşçılığını da abartarak anlatır. Hal, sorumsuzca davranışları yüzünden babasından büyük azar işitir ve ele geçirdikleri

zaman krallığı kendi aralarında nasıl bölüşeceklerini tartışan asillerin üstüne savaşmaya gönderilir. Shrewsbury'de Hotspur ile Douglas, Nortumberland ile Glendwer'in kendilerini terk ettiklerini öğrenirlerse de, krallık ordusuyla çarpışmaya hazırlanırlar. Worcester ise, Kral'ın barış yapma önerisini isyancı dostlarına bildirmez ve isyancılar çarpışmada ağır bir yenilgiye uğrarlar. Hal, çarpışmada Hostpur'u yaralar; bu arada, Hotspur'u öldürdüğünü söyleyen Falstaff'a da göz yumar.

IV. HENRY (2. BÖLÜM/KRAL DÖRDÜNCÜ HENRY'NİN İKİNCİ BÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu.

IV. Henry 1. Bölüm'de olduğu gibi, burada da Shakespeare'in anakaynağı Holinshed'in *Chronicles*'ı (2. bas., 1587, Tarih) olmuş ve 1403'ten V. Henry'nin tahta çıkışı olan 1413'e kadarki zaman dilimini almıştır. Shakespeare, Holinshed'in yapıtını çeşitli yönlerden değiştirip uyarlamıştır. Örneğin, Northumberlandcılar ile York Başpiskaposu'nun IV. Henry'ye karşı ayaklanmalarını kısaltmış; Notrhumberland'ın Kral'ın ordusuyla karşı karşıya gelmemek için İskoçya'ya kaçmasını kendi yaratmış, IV. Henry'nin hastalığını da, karışıklık havasını pekiştirmek için öne almıştır. Kral'ın suçluluk duygusunu dile getirişinde, Shakespeare, S. Daniel'in yapıtının etkisinde kalmıştır; Stowe'un *Chronicles of England* (15802, İngiltere Tarihi) ile *Annales of England* (1592, İngiltere Yıllıkları) adlı yapıtları da bu sahneyi etkilemişolabilir. *The Famous Victories of Heny the Fifth* (bas. 1598, Beşinci Henry'nin Büyük Zaferleri) ise, önemli bir kaynağı oluşturur. Shakespeare, Prens'in babasına davranışını buradan alırken; V. Henry'nin tac giyme töreni için daha önceki oyundan yararlanır. Bayan Quickly, Doll Çarşafyırtan ve Gloucestershire köyünden kişiler, Shakespeare'in kendi yaratmasıdır. Shakespeare'in bu oyunu *IV. Henry-1. Bölüm*'de yer alan Sir John Falstaf'a izleyicilerin gösterdiği büyük ilgi üzerine kaleme aldığı söylenmektedir.

Öykü. Westmoreland ile Lancaster, isyancılara karşı bir ordu kurma hazırlıkları içindedirler. Londra'da Kral, Falstaff'ı askere alma işiyle görevlendirmiştir. Prens Hal ile Falstaff, arkadaşlarını Boar's Head Meyhanesi'nde bırakarak, kuzeye doğru yol alır-

lar. Gloucester'da Yargıç Alık'ın evinde, Falstaf, askere aldığı kişileri para karşılığında serbest bırakarak, yerlerine yoksul insanları toplar. Nortumberland isyancıları yine terk eder; York, Mowbray, Hastings ve ötekiler, Kralın ordusunun karşısına moralleri bozuk olarak çıkarlar. Lancaster, onları alt etmeyi başararak hepsini öldürür. Kral, hasta ve bitkin bir durumda olduğu için isyancılara karşı kazanılan zaferi gereğince kutlamayasa da, oğluna artık güvendiğini ölmeden önce belirtir. Hal'ün V. Henry olduğunu öğrenen Falstaff, Londra'ya koşturursa da, yeni Kral tarafından soğuk bir yüzle geri çevrilir.

V. HENRY

İngiltere Kralı.

Erken yaşta sorumluluğu üstüne alarak, daha onaltı yaşındayken Krallık ordusuna Shrewsbury'de Percy'lere karşı komuta etti (ve söylentiye göre Harry Percy'yi-Hotspur-öldürdü). 20 Mart 1413'te tahta çıktı ve iç barışı güvence altına aldı. Babasının sağlığında Fransızlar'ın Glendower'in isyanı sırasında Gal'i desteklemiş olmaları nedeniyle, Fransa üstüne sefer açarak, 1415'te Fransa'ya çıktı, Harfleur'ü alarak Calais'ye yürüdü. Agincourt'ta 13.000 kişilik ordusuyla 50.000 kişilik Fransız ordusunu yenilgiye uğratarak yoluna devam etti. Daha sonra, İngiltere'ye dönerek, hazırlıklarını tamamladıktan sonra yeniden Kanal'ı geçerek Caen'i aldı, Rouen'i kuşattı, Normandiya'nın büyük bir kesimini ele geçirdi, 1416'da da Paris'e yaklaştı. 1420'de Troyes Antlaşması'yla ana hedeflerine ulaştı: Fransa Kralı VI. Charles'ın kızı Catherine Valois'yla evlendi, Kral Naibi ve Kral'ın mirasçısı oldu. Paris'e görkemli bir törenle girdikten sonra, Kraliçe'yi İngiltere'ye götürerek tac giydirdi. Daha sonra Normandiya'da çıkan bir isyanı bastırmak için döndüğünde Meaux kuşatması sırasında hasta düştü, bir sonraki yaz da öldü (1421). Yerine, dokuz aylık oğlu VI. Henry geçti. Henry, ideal kral olarak görülmüştür; nitekim Shakespeare de kendisini örnek bir kral olarak, Elizabeth'ten önce İngiltere'nin büyüklüğünün doruğu olarak koymuştur.

V. HENRY (BEŞİNCİ HENRY'NİN YAŞAMI)

Shakespeare'in bir tarih oyunu. Oynanışı, 1600'den önce; basılışı 1600.

Ana tarihsel kaynak, Holinshed'in *Chronicles*'ı (2. basım, 1587, III. Cilt) olmakla birlikte, Shakespeare, Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1584, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adı yapıtına da başvurmuştur. Shakespeare, Titus Livius'un (1513'te İngilizceye çevrilen) *Vita et Gesta Henrici Quinti* (Beşinci Henry'nin Yaşamı ve Eylemi) adlı tarih yapıtına da başvurmuş olabilir. Shakespeare'in daha önce IV. Henry oyunları için yaralandığı *The Famous Victories of Henry V* (Beşinci Henry'nin Büyük Zaferleri) adlı anonim yapıttan bu oyun için de yararlandığı açıktır; örneğin, tenis topu sahnesi, basit halkın savaşa karşı tavrını gösteren sahneler, İngiliz soytarının Fransız askerle karşılaşması, vb. Shakespeare, İngiltere ile Fransa arasında, özellikle de Agincourt Savaşı sırasında geçen kahramanca mücadele üstünde yoğunlaşacak ve Henry'yi yürekli, etkin, görevinin bütünüyle bilincinde, ideal bir kral olarak gösterecek biçimde, kaynakları yeniden düzenlemiştir. *IV. Henry-1.Bölüm* ve *IV. Henry-2.Bölüm*'le birlikte bir üçleme oluşturan *V. Henry*, Hal'ün bütün bütüne kurtularak güçlü bir kral haline gelişini verir. Falstaff ise hiç gözükmez; oyunun başlarında öldüğü haberi gelir.

Öykü. V. Henry, bir yandan Canterbury Başpiskaposu'nun Fransa tacına hakkı olduğu savlarını desteklemesi; öte yandan da, Fransa Veliahtı'nın gençlik çılgınlıklarını anımsatmak için kendisine armağan olarak tenis topları göndermesine duyduğu öfkeyle, Fransa'ya karış askeri seferi başlatır. Ayrılmadan önce de, Grfy, Scroop ve Cambridge'in hıyanetlerini öğrenerek, öldürülmeleri için buyruk verir. Boar's Head Meyhanesi'nde, Bayan Quickly, Falstaff'ın nasıl öldüğünü, eski kafadarlarının da (Piştov, Nym, ve Bardolp) askere yazılmalarını anlatır. Fransa'da, Harfleur önünde, Henry askerlere bir konuşma yapar ve Harfleur'ü ele geçirdekten sonra Agincourt'ta çok daha büyük sayıdaki kendisini bekleyen ordunun üstüne yürür. Savaş öncesi gecesi, Kral, kılık değiştirerek, basit bir asker gibi, ordu saflarında dolaşıp, askerin kendisine olan güvenini sınar. Daha sonra da Fransızlara karşı bire beş döğüşeceklerini öğrenince daha da keyiflenir. Ertesi gün İngilizler savaşı kazanırlar ve Troyes Antlaşması yapılır; Henry, Prenses

Katherine'i almakla kalmaz, Fransa Kralı öldükten sonra tahtın sahibi olacağma ilişkin söz de alır.

VI. HENRY

İngiltere Kralı VI. Henry.

Tarihsel olarak, daha dokuz ayını doldurmamışken, amcası Bedford Dükü John'un koruyuculuğu altında tahta geçer; ancak Bedford, Krallık Naibi olarak Fransa'da bulunduğundan, İngiltere'de bu görev, Bedford'un kardeşi, Gloucester Dükü Humphrey tarafından yerine getirilir. 1445'te, Margaret Anjou'yla evlenir; tek oğulları Edward 1453'te doğar. VI. Henry, güçsüz bir kral olduğundan, yönetim her zaman başkalarına geçiyordu. Nitekim, York tahtın kendisinin olduğu savıyla çıkarken, soylular da ikiye bölününp silahlanmışlar; böylece "Güller Savaşı" da başlamıştı Henry, 1470'te yeniden Kral olarak dönmüş; ancak, 1471'de Kraliçe Margaret'in ordusu Tewkesbury'de yenilgiye uğramış, Prens Edward da ölmüştü. Henry, daha sonra Londra Kulesi'nde ölmüş, ya da öldürülmüştür. Oyunda, kendisinin öldüren kişi Gloucester Dükü Richard'dır (III. Richard).

VI. HENRY (1. BÖLÜM / KRAL ALTINCI HENRY'NIN BİRİNCİ BÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyun.Yazılışı, 1589-91; oynayışı, Henslowe'un "Harry the VI" kaydına göre, 1592.

Kimi yazarlar Greene ya da Nash'le işbirliği yaptığını savlıyorlarsa da, oyun, Shakespeare tarafından yazılmıştır. *VI. Henry 1*, *VI. Henry* 2 ve *VI Henry 3*, bir üçleme oluşturmamakla birlikte, üç oyunda da kalıcı bir tema işlenir: Tahtı ele geçiren IV. Henry'nin cezasını torunu olan VI. Henry'nin çekmesi; VI. Henry'nin tahttan indirilerek, IV. Edward'ın yerine geçirilmesinde doruk noktasında ulaşır. Shakespeare, anakaynak olarak Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adlı tarih yapıtı yanısıra, Holinshed'in *Chronicles*'ı (1587) ile R. Fabyan'ın *The New Chronicles of England and France* (1516, Yeni İngiltere ve Fransa Tarihi) adlı yapıtından yararlanmıştır. Shakespeare, bu tarih yapıtlarındaki olaylar dizisini izlememiş, tarihsel olgulardan istediği yönde kopmuştur. Örneğin, yurtsever bir oyun yazabilmek için,

Shakespeare, İngiliz birlikleri Fransa'da savaştığı bir sırada, tarihte bir değişiklik yaparak, VI. Henry'nin Margaret Anjou ile evlenmesinden iki yıl önce geçen ateşkesi, Veliaht Charles'la yapılan barışa çevirmiştir. Jan Dark ise, gerek Holinshed'in yapıtında, gerekse başka tarihlerde geçtiğinden çok daha set çizgiler içindedir; Shakespeare'in kendi yaratısı doğrultusunda, kara büyüye inanan, düşük ahlâklı biri olarak verilmiştir. Shakespeare, Geoffrey of Monmouth'un *Historia Regum Britanniae* (Britanya Krallığı Tarihi), Hardyng'in *Chronicle* (Tarih) ile Sir T. Coningsb'nin *Siege of Rouen* (1591, Rouen Kuşatması) adlı tutanaklarından da yararlanmıştır; kimi sahnelerin ise (örneğin, Tapınak Bahçesi sahnesi, Talbot ile oğlunun sahnesi, Suffolk'un Margaret'e yanaşması sahnesi, vb.) tarihte hiçbir dayanağına rastlanmaz. Shakespeare, sözkonusu döneme ilişkin tarihin her iki yönünü de gösterecek biçimde malzemeyi biçimlendirmiş; bir yandan, Salisbury, Talbot ve Bedford'un kahraman geleneğini işlerken, öte yandan Gloucester ile Winchester Piskaposu arasındaki çekişme, Yorklar ile Lancasterler arasındaki düşmanlık, ve Suffolk'un çevirdiği işler yüzünden ülkeyi ikiye bölen iç karışıklığı işlemiştir.

Öykü. Oyun, V.Henry'nin ölümü ve bebek yaştaki VI. Henry'nin tahta geçmesiyle başlar. V. Henry'nin güçlü yönetiminin kalkmasıyla birlikte, büyük soylular arasında, Gloucester ile Winchester, Yorklar ile Lancasterler arasında "Güller Savaşı"na yol açan kopmalar da patlak verir. İngiltere'nin Fransa'daki varlığı ise en kötü günlerini yaşar: Orleans Fransızlarca geri alınmıştır ve İngilizler gerisin geriye püskürtülmektedirler; Fransız birliklerinin başında, (İngiliz gözüyle bir fahişe ve cadı olarak verilen) Jan Dark vardır. İngiliz saflarında gerçekten güçlü tek kişi, oyunda can veren Talbot'tur. Oyun, kötü talihi tersine çevirmek amacıyla, Henry'nin Margaret Anjou'yla evlenmesiyle biter.

VI. HENRY (2. BÖLÜM / KRAL ALTINCI HENRY'NİN İKİNCİ BÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu. Özgün adı, *The First Part of the Contention betwixt the Two Famous Houses of York and Lancaster'dir* (İki Ünlü Aile, York ve Lancaster'ler Arasındaki Çelişmenin Birinci Bölümü).

VI. Henry- 1.Bölüm ve 3. Bölüm için de olduğu gibi, oyunda Marlowe, Greene, Kyd, Lodge ve Nash'ın da yazar olarak katkısı olduğu söylentiler arasındadır. Oyunun anakaynağı, Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adlı tarihi ile Holinshed'in *Chronicles*'ıdır (1587); oyunun kimi sahneleri (Simpcox'un sahte mucizesi ile Jack Cade sahnesi) için J. Foxe'nin *Acts and Monuments of Martyrs*'ı (1583, Din Şehitlerinin İşleri ve Anıtları) ile anonim bir yapıt olan *The Life and Death of Jack Staw*'dan (1593, Jack Staw'un Yaşamı ve Ölümü) da yararlanılmıştır. Shakespeare, tarihten ayrılarak, 1444-55 arasındaki olayları özetleyebilmek için değişiklikler de uygulamıştır; örneğin, Gloucester'in işlediği suçlar yüzenden suçlanması, Suffolk'un Gloucester'in öldürülmesinde yer alması, Cade'in izdaşlarının başıbozuk takımı olarak konması, York kişiliğinin daha kara ve dinamik hale getirilmesi, Richard'ın yaşça büyütülmesi, vb. Shakespeare, oyunu, Suffolk, Wincherster, Piskapos Beaufort, ve York gibi güçlü kişilerin bencilce tutkuları yüzünden yol açtıkları kargaşayı ve bu kişilerin Dük Humphrey ile güçsüz VI. Henry gibi iyi insanları alt etmelerini vurgulayacak biçimde kurmuştur.

Öykü. Henry'in Anjou Pernsesi Margaret'le evlenişi Henry'nin İngiltere'deki konumunu güçlendireceği yerde, daha da kötüleştirmiştir. York ile Suffolk'un desteğini alan Margaret, Gloucester'e karşı kumpas çevirerek, büyücülük yaptığı savıyla Gloucester Düşesi'ni tutuklattığı gibi, Gloucester'in sonunda öldürülmesini de sağlar. Bu arada, Jack Cade ayaklanması, Margaret'in sevgilisi Suffolk'un sürülmesi gibi tarihsel olaylar da sahneye çıkarılır. Sonunda, York-Lancaster çekişmesi, "Güller Savaşı"yla sonuçlanır; oyun, 1455'te St. Albans Savaşı'nda Somerset'in ölmesiyle biter.

VI. HENRY (3. BÖLÜM / KRAL ALTINCI HENRY'NİN ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu. Yazılışı, 1589-91; basılışı 1595; oynanışı 1592'den önce; özgün başlığı, *The true Tragedie of Richard, Duke of York, and the Death of Good King Henry the Sixt*'dir (York Dükü Richard'ın Gerçek Tragedyası ile İyi Kral

Altıncı Henry'nin Ölümü).

Greene'in *A Groatsworth of Wit* adlı, ölümünden sonra yayınlanan kitapta Shakespeare'den "Bizim kanatlarımızın altında palazlanan acemi çaylak" diye söz ederek, Shakespeare'in *VI. Henry*- 2. ve 3. Bölüm'lerin tümünün ya da çoğunu çaldığını araştırması, birçok yetkili kişice, Greene'in Shakespeare'e yalnızca bozuk atması olarak nitelendirilmektedir. 2. Bölüm'de olduğu gibi, burada da anakaynak, Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve Yorklar'ın Birleşmesi) adlı tarihi ile Holinshed'in özellikle York'un acımasızca öldürülüşü sahnesini veren *Chronicles*'ıdır (1587, Tarih). Shakespeare, Fabyan'ın *The New Chronicles of England and France* (1516, Yeni İngiltere ve Fransa Tarihi) adlı yapıtı gözönüne almış olacağı gibi, (Gloucester Dükü Richard'ın VI. Henry'yi öldürüşü için) *Mirrour for Magistrates*'ten de (Yöneticiler İçin Ayna) yararlanmış olabilir. Shakespeare'in bu oyundaki ana amacı, (oyunda geçen olaylar sırasında daha genç bir delikanlı olan) Gloucester Dükü Richard kişiliğini geliştirmek, ve güçsüz, ama melek gibi bir kişi olan VI. Henry'yle karşı karşıya getirmek olmuştur; anlaşıldığı kadarınca, *III. Richard*'ı yazma düşüncesi, Shakespeare'in başından beri kafasında vardı. Richard'ın, babasının öcünü alan ateşli bir genç halinden kardeşlerine karşı tuzak kuran Machiavelli tarzında dolantıcı bir kişi haline gelişi, Shakespeare'in kendi yaratısıdır.

Öykü. Henry'den sonra York'un tahta geçmesiyle, oğlu tahtan yoksun kalacağı için öfkelenen Kraliçe Margaret, (Clifford'un yardımıyla) sorunu savaş alanında çözmeye karar verir. Wakefield'de, Kraliçe, zafer kazanır; York tutuklanarak öldürülür. Ancak, York'un oğulları (daha sonra IV. Edward olarak İngiltere'yi yönetecek olan) Edward ile (ilerde III. Richard olacak) Richard, Margaret ile Lancasterleri Towton'da yenilgiye uğratırlar ve Henry'yi yakalayarak, Edward'ın tahta kral olarak çıkmasının önünü açarlar. Ancak, sorun çözüme kavuşmaz; York saflarında bölünmeler, daha ileriye doğru gidilmeyi önleyerek, tahtın sahipliğinin belirsiz kalmasına yol açar, ancak Tewkesbury'de Lancasterler'in yenilgiye uğratılmasıyla bu be-

lirsizlik de çözülür. Margaret'in oğlu öldürülürken, Richard da VI. Edward'ı acımasızca öldürür.

VII. HENRY, bak.**RICHMOND KONTU, HENRY TUDOR.**

VIII. HENRY

İngiltere Kralı (1509-47), VII. Henry'nin oğlu.

22 Nisan 1509'da babasının yerine tahta geçti; 3 Haziran'da ölen kardeşinin dul eşi Aragon Prensesi Catherine'le evlendi. Canterbury Başpiskaposu ile Papalık'ın kuşkulu baktığı bu evlilik sonunda, ilerde Kraliçe olarak tahta geçen 1. Mary doğdu. Ancak, "Güller Savaşı"ndaki gibi ülkenin bir kez daha iç savaşlara sürüklenmemesi düşüncesiyle kendisine bir oğul isteyen VIII. Henry, Roma Kilisesi'ne bağlı biri olmakla birlikte, Catherine'den boşanma işlemlerini başlattı; böylece evlenmeyi düşündüğü ve kendisinden çocuk bekleyen Anne Boleyn'den çocuğuna da yasallık kazandırmış olabilecekti. Papalık kurallarının safdışı bırakılması ve Papa'nın VIII. Henry'nin Catherine'le olan evliliğini daha önce onamış olmasının Canterbury Başpiskaposluğunca geçersiz sayılmasıyla, VIII. Henry, Anne Boleyn'le (gizlice) evlenebildi (1533). Bu evlilikten, ilerde Kraliçe Elizabeth olarak tahta geçecek kızları doğdu. Anne Boleyn'in zina suçundan ölüme mahkum edilmesinden sonra Jane Seymour'la evlenen VIII. Henry'nin VI. Edward olarak ilerde tahta geçen oğlu doğdu. Karısının ölümünden sonra bu kez, Anne Cleves'le, ondan boşandıktan sonra (ilerde zina suçundan başı uçurulan) Catherine Howard'la, daha sonra da Catherine Parr'la evlendi. Henry, Krallığı süresince, ülkesini güçlendirmeyi ve kralın gücünü pekiştirmeyi ana amaç edinmiştir.

VIII. HENRY (KRAL SEKİZİNCİ HENRY'NİN YAŞAMININ ÜNLÜ ÖYKÜSÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu. Oynanışı, 29 Haziran 1613, (tarih kesin olarak bilinmektedir, çünkü gösterim sırasında ateşlenen bir top yüzünden Globe Tiyatrosu o gün yanmıştır); basılışı, 1623.

Oyunun kimi bölümlerinin. Shakespeare tarafından, kimilerininse John Fletcher tarafından yazıldığı öne sürülmekle birlikte, günümüzde eleştirmenler tümünün Shakespeare tarafından yazıldığı üstüne görüş birliği etmektedirler. Oyunun anakayna-

ğı Holinshed'in *Chronicles*'ı (1587, Tarih) olmakla birlikte, Shakespeare, Samuel Rowley'in VIII. Henry üstüne *When You See Me You Know Me* (bas. 1605, Beni Görünce Anlarsın) adlı daha erken tarihli bir oyunundan da yararlanmıştır (Rowley de Holinshed'den yararlandığı için o oyun ile Shakespeare'inki arasında belirli benzerlikler kaçınılmaz olmuştur); ancak, kimi yerlerde (örneğin, Kral'ın soytarıları sahnesi, Kral'ın kılık değiştirerek gece vakti kente inişi ve bir geneleve bulaşması yüzünden hapse atılması sahnesi, vb.) Shakespeare, Rowley'den ayrılmıştır. Shakespeare, Kral'ı, güçsüz ve duyusal yanıyla vermekle birlikte, güçlü ve saygın yanıyla da vermektedir. Shakespeare, yirmi yılı kapsayan olayları oyununa sığdırmış, bunun için de gereken yerlerde tarihle oynamıştır. Shakespeare, kimi sahneler için Hall'ün *The Union of... Lancastre and Yorke* (1548, Lancaster ve York'ların Birleşmesi), Foxe'un *Acts and Monuments of Martyrs* (1583, Din Şehitlerin İşleri ve Anıtları), gibi yapıtlardan da yararlanmıştır. *VIII. Henry*, Shakespeare'in İngiliz tarihini uygun bir sonla bitirmesine olanak vermiştir. *VIII. Henry*, Shakespeare'in tarih oyunları arasında, ünlü kişilerin hatalarına ilişkin en çok ortaçağ ahlâk oyunlarına benzer olanıdır.

Öykü. Buckingham Kardinal Wolsey'in gizli niyetlerini Kral'a bildirmeye hazırlanırken, Wolsey'in ihbarıyla hıyanet suçundan tutuklanır. Kraliçe Katherine (tarihsel kişi olarak Aragon Prensesi Catherine, Kraliçe Mary'nin annesi), Henry'ye ezici vergileri kaldırması ve Buckingham'ı bağışlaması için ricada bulunur. Kral, birinci rica-yı kabul eder, ancak ikincisini geri çevirir ve Buckingham duruşmadan sonra ölüme mahkum edilir. Bu arada, Kral, Anne Bullen'le (tarihsel kişi olarak Anne Boleyn, Kraliçe Elizabeth'in annesi) Wolsey'in düzenlediği bir toplantıda karşılaşır ve aşık olur. Katherine, ölen erkek kardeşinin dul eşi olduğu için, yakın akrabalıktan dolayı Katherine'le olan evliliğinin geçeriz sayılması sonunda Katherine'den boşanmayı bekler. Boşanma işlemi sonunda Henry'nin kendisine dinsel nedenlerle karşı olduğu Anne'a evleneceğini anlayan Wolsey, boşanma işlemlerini kesintiye uğratır. Kral, Wolsey'in ikiyüzlü davranışının farkına varır, ve Kardinal çekilir. Canterbury Başpiskaposu Cranmer, Katherine'le olan evliliği yok sayar, Katherine de kısa bir süre sonra üzütüsünden ölür. Henry, Anne'la gizlice

evlenir, ancak dinden sapmakla suçlanan Cranmer için duruşma açılır; ama, Kral kendisine destek çıktığı gibi, Elisabeth'in vaftiz babası olma onurunu da ona verir. Oyun, vaftiz töreniyle biter.

HENRY BOLINGBROKE, bak. **BOLINGBROKE, Henry.**

HENRY, Galler Prensi, bak. **V. HENRY**

HENRY PERCY, bak. **HOTSPUR**

HENRY, Prens

Kral John'da, John'un oğlu.

John'un ölümünden sonra, lordlar kendisine (III. Henry olarak) bağlılık sözü verirler.

HENSLOWE, Philip (ö. 1616)

İngiliz tiyatro işletmecisi ve tiyatro sahibi.

Boar's Head ile daha başka hanların sahibi oldu. 1585'te Bankside'da toprak alarak, 1591'de Rose Tiyatrosu'nu kurdu. 1592'de, tiyatro da gördüğü işleri *Günce*'sine kaydetmeye başladı. Burada, yeni oyunların tarihleri, gösterim giderleri, oyun yazarlarına ödediği tutarlar, vb. yer alır. 1600'de, damadı, oyuncu ve Lord Admiral's Men'in başı Edward Alleyn'le birlikte, Fortune Tiyatrosu'nu inşa etti. *Günce*'si 1790'a kadar kayıp kaldı; daha sonra, Edmund Malone tarafından Shakespeare yayımları sırasında bulundu. (W. W. Greg'in yayınladığı) *Günce*, 1592-1603 yıllarını iki bölümde içerir: Rose Tiyatrosu'nda oynamış olan topluluklar, oyunların adları, ve tiyatronun sahibi olarak Henslowe'un makbuzları; 1597'den sonra, Lord Admiral's Men'e oyunlar, sahne giysileri, donatımlıklar ve oyuncular için ödediklerinin bir listesi. "Henslow'un Günceleri", Elizabeth ve Jakobyen dönemleri tiyatro tarihi için önemli belgeleri oluşturur.

HERBERT, Sir Walter

III. Richard'da, Richmond'u destekleyenlerden biri.

HEREFORD DÜKÜ, bak. **BOLINGBROKE, Henry**

HERMIA

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Lysander'e aşık, Atinalı bir lady, Egeus'un kızı.

Daha kısa boylu ve tezcanlı oluşuyla Helena'dan ayrılır.

HERMIONE

Kış Masalı'nda, Sicilya Kraliçesi, kıskanç Leontes'in karısı.

HERO

Kuru Gürültü'te,Leonato'nun kızı, Beatrice'in arkadaşı ve kuzeni. Claudia tarafından Kilise'de temiz olmadığı savıyla geri çevrilince bayılır ve Rahip Francis'in öğüdüne uyularak öldüğü bildirilir. Claudio, yanlış yere kendisini suçladığına nadim olduğu zaman, yüzü örtülü olarak kendisine getirilir ve iki sevgili barışırlar.

HIPPOLYTA

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Amazonlar Kraliçesi, Theseus'un sözlüsü.

HIRÇIN KIZ

Shakespeare'in bir komedyası. Basılışı 1623.

A Taming of the Shrew adlı bir oyunla aralarındaki yakın benzerlik yüzünden, *Hırçın Kız* (*The Taming of the Shrew*) ile sözkonusu bu oyundan hangisinin birincilik taşıdığı tartışma konusu olmakla birlikte, her iki oyunun da ortak, ama kayıp bir kaynaktan geldiği genel olarak kabul edilmektedir. Her iki oyun da aynı üç ana öğeden oluşmaktadır: Lehimci Sly'la ilgili sahneler, Katherina'nın dize getirilmesi, kendisiyle karşıtlık oluşturan kızkardeşinin kalbinin çalınması. Her iki oyunda da, *fabliaux* olarak daha önceden bilinen hırçın kız olayı, benzer biçimlerde ele alınmış olmakla birlikte, Shakespeare'de çok daha canlı bir kişileştirme içinde ortaya konmaktadır. Shakespeare, yan olayları, yer yer Aristo'nun *I Suppositi* (1509) adlı koşuklu oyunun düzyazı bir çeşitlemesini oluşturan G. Gascoine'in *Supposes* (1566) adlı klasik komedyasından almıştır. *A Shrew*'deki ana malzeme ile *Supposes*'un birkaç öğesi, Shakespeare'de, keskin, ince zekâ ürünü bir aşk ve evlilik komedyası halinde biraraya gelmiştir.

Öykü. Christopher Sly, bir soylu tarafından sarhoş halde sızmış olarak bulunur. Sly'a bir oyun oynamaya karar veren soylu, Sly'ı evine götürür; kendisine görkemli bir biçimde davranılır ve onbeş yıllık bir bellek yitiminden sonra yeniden kendini bulmuş bir soylu kişi olduğu kendisine söylenir. Kendisini eğlendirmek için de gezgin bir oyuncu topluluğu "Hırçın Kız" oyununu oynar: Baptista Minola'nın iki kızı vardır, kanı kaynayan, huy-

suz Katherine ile uysal ve tatlı Bianca. Baptista, Katherine kendisine bir koca buluncaya değin Bianca'nın evlenmesine izin vermez. Petrouchio, hem dostu Hortensio Bianca'yı alsın diye, hem de Katherina'nın yüklüce bir çeyizi olduğu için, Katherina'ya yanaşır. Karşılaştıklarında, Katherina, Petrouchio'nun üstüne yürürse de, Petrouchio hiç bozuntuya vermeden kendisine yola getirmeyi aklına koyar. Düğüne eskiyüzlü giysiler içinde, bir sütçü beygirine binmiş olarak, üstelik geç gelir; Katherina'nın düğün yemeğine kalmasını geri çevirerek, kendisini evine götürür; orada, hizmetçilerine hiç acımasızca davranışı, Katherina'nın onları korumak için davranmasına yol açar, bu arada, Katherina'ya yesin diye hiçbir şey vermez, uyuyamasın diye de yatakta yapmadığını bırakmaz, Katherina'nın yeni giysilerini de geri gönderir. Bütün bu davranışlardan yorgun ve şaşkın düşen Katherina, sonunda dize gelir. Bu arada, öğretmen kılığına giren genç Lucentio, Bianca'nın kalbini kazanırken, düşkırıklığına uğrayan Hortensio, zengin bir dulla kendini avutmaya bakar. Lucentio'nun düğün şöleninde, Petruchio, orada bulunanlar arasında en uysal, yumuşakbaşlı kadına kendisinin sahip olduğu üstüne bahse girişir ve bahsi kolaylıkla kazanır.

HOCA

Hırçın Kız'da kendisni Lucentio'nun babası Vincentio yerine koyan bir öğretmen.

Lucentio'nun Bianca'yla evlenmesine yardımcı olur. Lucentio'nun gerçek babası ortaya çıktığında ortalıktan koybolursa da, oyunun mutlu sonunda yeniden ortaya çıkar.

HOLINSHED, Raphael (1530?-?80)

İngiliz tarih yazarı.

The Chronicles of England, Scotland and Ireland (1577, İngiltere, İskoçya ve İrlanda Tarihi) adlı yapıtının 2. Basım'ı (1587), Shakespeare'in tarih oyunları ile yer yer *Macbeth* ve *Cymbeline* oyunlarının ana malzemesini oluşturur. Hall'e çok şeyler borçlu olan Holinshed'in bu yapıtı, Shakespeare'in *II. Richard*'dan *V. Henry'ye, VIII. Henry* ile *VI. Henry* ve *III. Richard*'a kadarki tarih oyunlarının en büyük kaynağıdır.

HOLLAND, John

VI. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'in bir izleyicisi.

HOLOFERNES

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, "Dokuz Değerliler" adlı maskeli oyunda Judas Maccabaeus'un rolünü oynayan bilgiç bir okul müdürü.

HORATIO

Hamlet'te, Hamlet'in yakın dostu ve sırdaşı.

Oyunun sonunda Hamlet "Anlat beni, anlat benim haklı davamı, inanmayanlar varsa" diyerek kendisini yükümlendirir.

HORNER, Thomas

VI. Henry'de (2. Bölüm), söylediği hainice sözler için suçlanan bir zırh yapımcısı.

Çırağı Peter Thump'la giriştiği çatışmada ölümcül yara alması sonunda, hıyanetini kabul eder.

HORTENSIO

Hırçın Kız'da, Bianca'nın bir evlilik adayı.

Kendisinin Bianca'yla evlenebilmesi için, Petrouchio'yu Bianca'nın ablası olan Katherina'yla evlenmeye zorlar; ancak, Bianca, Lucentio'yla evlenince, o da dul bir kadınla evlenir.

HORTENSIUS

Atinalı Timon'da, bir uşak.

HOTSPUR

II. Richard'da ve *IV. Henry*'de (1.Bölüm), Sir Henry (ya da Harry) Percy, Northumberland'ın oğlu.

IV. Henry'ye karşı kuzey ayaklanmasına önderlik eder ve Shrewbury'de öldürülür. Romantik onur tutkusu, savaşı yüce bir gözle görüşü, Nortumberland Kontu ile Worcester Kontu'nun çevirdikleri dolaplara kolayca kurban gitmesine neden olur. Shakespeare, kendisini Prens Hal'le aynı yaşlarda göstererek (tarihsel kişi olarak Hotspur Hal'dan yirmi yaş daha büyüktü), bu yürekli ve onurlu kişi ile büyüklüğünü daha kanıtlayamamış Hal arasındaki karşıtlığı ortaya koymak istemiştir.

HUBERT DE BURGH

Kral John'da, Kral'ın mabeyncisi.

John'un genç yeğenini öldürme buyruğu alan Hubert, Art-

hur'un ricaları karşısında yumuşayarak, kendisini salıverir, Kral'a da Arthur'un öldüğünü bildirir. Arthur ölü bulununca (kaçmaya çalışırken kaza sonucu ölünce), Hubert kuşkuları üstüne çeker.

HUME, John

VI. Henry'de (2. Bölüm), Gloucester Düşesi'nin cadılık yaptığını söylemesi için rüşvet alan bir rahip.

HUMPHREY

VI. Henry'de (3. Bölüm), bekçilerden biri; öbürü Sinklo'dur.

HYMEN

Nikâh tanrısı; *Beğendiğiniz Gibi*'de oyun kişisi olarak yer alır.

I-İ

IACHIMO

Cymbeline'de, karısı Imogen'i elde edeceği üstüne bahse girerek, Posthumus'u oyuna getiren Romalı numaracı, pişkin bir çapkın.

IAGO

Othello'da, Othello'nun mevki ve iktidarını çekemeyen, kötü ruhlu, alçak bir kişi.

Bütün hareketlerine iyilikten nefret etme ve gördüğü yerde mutluluğu yıkma güdüsü yön verir. Othello'nun kendine güvenini sarstığı kadar, Desdemona'nın kendisini Cassio'yla aldattığına inanmasını da sağlayarak Othello'yu işler. Her şeyi horgörücü, çıkardüşkünü bir kişi olarak, soylu ve idealist Othello'yu da kendine çevirmeye çalışır. Alçaklığı karısı tarafından açığa konursa da, Desdemona yaşamını çoktan yitirir.

IDEN, Alexander

VI. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'in katili.

ILLYRA DÜKÜ, bak. **ORSINO**

IMOGEN

Cymbeline'de, Cymbeline'in kızı, Pothumus'un karısı.

Kendisini geri çevirmesine karşın kocasını sevmeyi sürdüren, kocasına bağlı, temiz ahlâklı bir kadın. Iachimo'nun kandırmacaları yüzünden Posthumus uğruna çok acı çekerse de sonunda birleşirler.

INNS OF COURT

15. yüzyılda, Londra'da hukuk öğrenimi gören soylu kesimden genç kişiler için yurtlar (Gray's Inn, Inner Temple, Middle Temple, Lincoln's Inn).

Burada, öğrenciler, yalnız hukuk öğrenimi görmekle kalmıyor, ama müzik, dans, şarkı, çalgı da öğreniyorlardı. Öğrenci-

ler kendileri oyun koydukları gibi topluluklar da buralarda gösterimlerini sunabiliyorlardı. Akademik dramanın, maskeli oyunların gelişme gösterdiği *Inns of Court*, Londra'da tiyatronun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Shakespeare'in *Yanlışlıklar Komedyası*, *Onikinci Gece*, *Troilos ve Kressida* gibi oyunları gösterimlerini buralarda yapmışlardır.

IRAS

Antonius ve Kleopatra'da, Kleopatra'nın kendisiyle birlikte ölüme giden nedimelerinden biri (öbürü Kharmian).

IRIS

Fırtına'da, Ferdinand ile Miranda'nın nişanını kutlarken sunulan maskeli oyundaki bir kişi.

ISABEL

V. Henry'de Fransa Kralı VI. Charles'ın Kraliçesi.

ISABELLA

Kısasa Kısas'ta, Claudio'nun kızkardeşi, ve Angelo'nun heves ettiği kişi (ancak, oyunun sonunda Dük Vicentio'yla evlenir). Bir rahibe adayı olarak konumu, kardeşinin yaşamını kurtarma karşılığında Angelo'nun kendisini elde etme önerisini kabule elvermemekle birlikte, yine de davranışlarında bir soğukluk ve duygusuzluk sezilir. Angelo gibi, o da insanın duygu ve coşkularından azçok habersiz biri olup, oyun içinde yavaş yavaş bunları edinmeyi öğrenir.

IŞIKLAMA

Halk tiyatrolarında oyunlar kışın saat ikide başlıyor ve en geç beşte bitiyordu, dolayısıyla yazınki daha geç saatte başlayan oyunlar gün ışığında oynanıyordu. Özel tiyatrolar ile sarayda, öğleden sonra başlayan ya da eğlenceler dolayısıyla daha geç saatte oynanan oyunlar, fener ve kandil ışığında oynanıyordu.

İZLEYİCİ

1560-1640'larda, Londra'nın nüfusu: 200 000; Globe, Fortune ve Swan gibi tiyatroların alımgücü ise 2.000'di. Henslowe'un *Günce*'sine göre, ortalama izleyici sayısı halk tiyatrosunda yarı yarıya, özel tiyatrolarda ise en çok 1.000'di. Halkın tiyatro, oyun ve oyunculara karşı yaklaşımı ya da tepkisi iki karşıt kutup oluşturuyordu; Püritenler tiyatroyu "şeytan işi" olarak

görürlerken, Püriten-olmayanlar "ölümsüz" olarak görerek, yüksek değer biçiyorlardı. Shakespeare döneminde tiyatro izleyicisi toplumun tüm kesimlerinden insanları aynı çatı altında topluyordu; soylular saraylılar ve meslekten kişiler yanısıra, (dükkân sahibi, tüccar, esnaf, zanaatkâr, ev kadını, vb. gibi) basit yurttaşlar da tiyatro İzleyicisi olarak yer alıyorlardı. Bu nedenle de Elizabeth dönemi drama sanatı bu çokkesimli, ayrı toplumsal katlardan gelen kişilere seslenmek durumundaydı; bunun için de, yüksek retorik, parlak koşuk, yüksek komedya yanısıra, fars, kılıç döğüşü, dilsiz oyun, doğaüstü yaratıklar, müzik, şarkı, dans ve kan dökme olayları gibi çekici sahneler de yer alıyordu. Kuşkusuz, halk tiyatrolarına halkın daha alt kesiminden İzleyici gelirken, özel tiyatrolara daha yüksek kesimden İzleyici geliyordu; bunun başlıca nedeni, özel tiyatroların giriş ücretinin daha yüksek olmasıydı; bu anlamda da, ister istemez, özel tiyatrolar daha kültürlü, daha seçkin ve saygın bir İzleyici'den oluşuyordu. Halk tiyatrolarında ise, alt kesimden gelen İzleyici'nin karmaşık yapısı gereği, daha "samimi" bir hava esiyordu: Orospuluk, yankesicilik, zina, ırlık çalma, bağırışma, kavga-döğüş yer alırken, üst balkonlarda pahalı ve kibar fahişelik yer alıyordu.

J

JAKOBYEN DÖNEMİ

James adının Latince karşılığı olarak Jacobus'tan türediği biçimiyle, Kral I. James dönemine (1603-25) verilen ad.

Elizabeth Dönemi'nden daha geniş kullanılan "Jakobyen Dönemi tragedyaları" (Ford ve Massinger gibi oyun yazarlarının da yer aldığı) Caroline Dönemi'ne de uzandırılır. Elizabeth Dönemi'yle kesin çizgilerle ayrılmamakla birlikte, gerek hükümdarın kendi kişiliğinden, gerekse hızlanan siyasal ve ekonomik değişimlerden gelen bir "hava" değişikliği gösterir.

I. JAMES (1566-1625)

İngiltere, İskoçya ve İrlanda Kralı. Lord Darnley ile İskoç Kraliçesi Mary'nin oğulları.

1567'de IV. James olarak İskoçya Kralı, 1603'te de İngiltere (ve İrlanda) Kralı oldu. Bilgili, ancak güçsüz ve yetersiz bir hükümdardı ("Avrupa'nın en akıllı aptalı"-Duc de Sully); iç siyasette, krallığın ve piskaposluğun kutsal haklarını öne çıkarırken, dış siyasette (müttefiki Protestanlar'ın kışkırtmalarına karşın) barışı korumaya çalışmıştır.

JAMY

V. Henry'de, bir İskoç komutan.

İskoçya Kralı VI. James'i gücendirmemek kaygısıyla 1600 tarihli basımda oyunda görünmez.

JAN DARK (JOAN LA PUCELLE)

VI. Henry'de (1. Bölüm), önde gelen bir kişi.

Veliaht'a mucize gücünü gösterir, Orleans kuşatmasını kaldırır, Burgundy'yi İngiliz davasından çevirir. İngilizlerce yakalandığında, soylu bir kan taşıdığını ve bakire olduğunu öne sürerse de, daha sonra yakılarak ölüme mahkum edildiğinde bir çocuk taşıdığını söyler. Shakespeare, Elizabeth döneminin bakışaçısı içinde, onu şeytanın bir aracı olarak çizer.

JAQUENETTA

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Costard ile Armado'nun aşık oldukları bir köylü kız.

JAQUES

Beğendiğiniz Gibi'de, sürgün Dükün filozof bir arkadaşı bey. Kendisinden "melankoli Jaques" diye söz edilir ve öbürlerinin delibozuk davranışlarının eleştirel bir yorumcusu olarak görünür. Oyunun sonunda, ormanı terk etmeyen tek kişi olarak kalır.

JAQUES (JAQUES DE BOYS, ya da DE BOIS)

Beğendiğiniz Gibi'de, Orlando'nun ağabeyi ve Sir Rowland de Boy'un ikinci oğlu.

JEAN D'ARC, bak. JAN DARK

JESSICA

Venedik Taciri'nde, Shylock'un kızı.

Babasının mücevher ve parasını alarak, Lorenzo'yla birlikte kaçar.

JIG

Elizabeth dönemi halk tiyatrolarında, ana oyundan sonra oynanan, dansın eşlik ettiği, kısa, genellikle farssal bir artoyun. Köy eğlentilerinde ve gezgin tiyatro gösterilerinde yer alan çeşitli şarkı ve dans biçimlerinin gelen *Jig*, kıta Avrupa'sındaki *Singspiel*'i de (şarkılı oyun) etkilemiştir. Globe Tiyatrosu'nda Shakespeare'in *Julius Caesar* oyunundan sonra bir *Jig*'in oynandığı kayıtlar arasında olduğu gibi; Dekker de, 1613'te, *Jig*'lerin "önemli bir tragedyanın bitiminden sonra izlendiğini" belirtmektedir. Böyle bir görenek, Elizabeth tiyatrosunun bir özelliği olarak yeterince değerlendirilmemiştir; oysa, klasik Yunan tiyatrosuyla bir karşılaştırma yapıldığında, tragedya üçlemesini hep komik bir *satyr* oyunun izlediği görülür.

JOHN, Don

Kuru Gürültü'de, Don Pedro'nun erkek kardeşi.

Claudio'nun Hero'nun temizliğinden kuşku duymasına neden olan kişi. Elinden gelen kötülüğü ardına bırakmayan bir kişi olarak, Iago'nun bir erken örneği sayılabilir.

JOHN, GAUNT, Lancaster Dükü

II. Richard'da, Bolingbroke'un babası ve Kral'ın amcası.

Ölüm döşeğinde ünlü konuşmasını yapar ve Richard'ı sorumsuz davranışlarından dolayı uyarır.

JOHN, Kral

Kral John'un başkişisi.

Tarihsel kişi olarak II. Henry'nin en genç oğludur ve I. Richard'ın ölümü üzerine tahtı ele geçirir. Shakespeare, kendisini Papalık 'a ve Fransa'ya karşı İngiltere'nin birliğini savunan kişi olarak koyar.

JOHN, Rahip

Romeo ve Juliet'te, Juliet'in yapay ölümünü Romeo'ya bildirmesi için Rahip Laurence tarafından gönderilen bir Fransisken rahip. Gidişi güvenlik görevlilerince vebaya yakalanma tehlikesi yüzünden önlenir. Bu yüzden de Romeo, Juliet'in sadece uyuduğunu anlayamaz ve Capulet'lerin mezarlığına geldiğinde Juliet'i ölü sanır.

JONSON, Ben (1573-1637)

İngiliz tiyatro oyuncusu, şair, oyun yazarı ve deneme yazarı, Horatius'un *Arts poetica*'sının çevirmeni; Marlowe ve Shakespeare'le birlikte Elizabeth tiyatrosunun üç büyük yazarından biri.

Shakespeare, Jonson'un en iyi komedyalarından biri sayılan *Every Man in His Humour*'da (1598, Herkes Huylu Huyunca) oynamıştır. Şair olarak, Shakespeare için *To the Memory of Mey Beloved Master, Mr. William Shakespeare, and What He Hath Left Us* (bas. 1623, Sevgili Ustam Bay Wiliam Shakespeare'in ve Bizlere Bıraktıklarının Anısına) başlıklı övgülüğü yazmıştır. Shakespeare'e şu sözlerle üstünlüklü bir değer biçer: "Yalnızca bir çağın değil, ama bütün zamanların" insanı.

JORDAIN, Margery

VI. Henry'de (2. Bölüm), Gloucester Düşesi için ruh çağıran bir büyücü.

JULIA

Veronalı Iki Centilmen'de, Proteus'u seven genç kadın.

JULIET

Kısasa Kısas'ta, Claudio'nun nişanlısı.

Claudio'nun kendisini elde etmesi yüzünden hamile kaldığının anlaşılması üzerine Claudio ölüme mahkum edilir. Daha sonra, Claudio'yla evlenirler.

JULİET

Romeo ve Juliet'in kadın kahramın.

Capulet'nin kızıdır ve Montague ailesinin oğulları olan Romeo'yu sever. Başta annesinin sözünü dinleyen uysal bir kızken, kocası için ölmeyi göze alan yürekli ve girişken bir kadın haline gelir. Ünlü balkon sahnesinde, Romeo'nun aşkını sınar ve verdiği sözleri zekice geri çevirir. Daha sonra göründüğünde, ölçülü genç kız hali gitmiştir, Romeo'dan haber almak için etekleri tutuşur. Aşkının yarısını bile sayamayacak kadar zengin olduğunu söyler. Mezarın başında, nasıl haraket etmesi gerektiğini kendine sorduğu gibi, Romeo'nun da aşkını sorgular. Romeo aklına düşünce de uyku hapını almakta duraksamaz, Romeo'yu yanında ölü olarak gördüğü zaman da kararını vermiş olarak haraket eder: Zehir, Romeo'nun zehirli dudaklarında öpücük haline gelince, ölüm de simgesel bir edim olarak aşka döner.

JULIUS CAESAR (JULIUS CAESAR TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tarihsel tragedyası. Yazılışı ve oynanışı,1599(21 (21 Eylül, Globe Tiyatrosu); basılışı, 1623.

Shakespeare, anakaynak olarak, Nash'ın Plutarkhos'un "Soylu Yunan ve Romalıların Yaşamları"ndan Marcus Brutus, Julius Caesar ve Marcus Antonius'un yaşamlarının çevirisini almış; bu kaynağa yer yer yakından bağlı kalmakla birlikte, yer yer de değişikliğe uğratmıştır. Dramatik etki sağlamak için, Shakespeare, Caesar'ın öldürüldüğü gün ile Antonius'un halkı harakete geçiren söylevi yaptığı günü aynı gün yapmıştır. Antonius'un oyundaki bu söylevleri Shakespeare'in kendi yaratımıdır. Shakespeare, Caesar'ı (Senato'ya sövgüleri ile Kleopatra'yla ilişkisinden söz etmeksizin), olduğundan daha soylu kılarken, fiziksel güçsüzlüğünü öne çıkarmış; Brutus'un yargıgücü eksikliğinin ve kendine karşı doğruluğunun altını çizerken, idealizminin de altını çizmiş; Casca'yı ise, kendisi olduğu gibi yaratmıştır. Oyunun kimi ayrıntıları daha başka kaynak-

lara da dayanıyor olabilir (örneğin, Appian'ın *Anncient Historie and exquisite Chronicle of The Romane Warres*, 1578, Roma Savaşlarının Eski Tarihi ve Yetkin Tarihsel Dökümü); bu arada, *Caesar's Revenge* (bas. 1607, Caesar'ın İntikamı) adlı anonim oyun ile Kyd'in Seneca'dan yaptığı *Cornelia* çevirisi de, kaynak olarak gösterilmektedir.

Öykü. İspanya'da kazandığı bir dizi askeri zaferden sonra Caesar'ın Roma'ya zaferlerle dolu (bu nedenle de bir diktatör) olarak dönüşü, kimi Romalı önderleri Caezar'ın büyüklük tutkusunun Roma'nın özgürlük geleneğini yıkacağı kaygısına götürür ve Caesar'ı öldürme planı hazırlığa konur. (Kıskançlık yüzünden olduğu kadar, özgürlük sevgisinden de hareket eden başsuikastçı) Cassius, Casca, Cinna, ve ötekiler, Caesar'ın yakın dostu (başta idealizmle hareket eden ve güçlü bir kişi olan, ama daha sonra hırçın bir kişi olup çıkar)Marcus Brutos'u da kendi saflarına katma çabası içinde Brutus'un evinde toplanarak, tasarılarını yola koyarlar. Gerek bir kâhinin kendisinin Mart'ın 15'inden sakınması için yaptığı uyarılara, gerekse karısı Calphurnia'nın gördüğü düşler yüzünden yaptığı uyarılara karşın Senato'ya giden Caesar, suikastçıların tasarladığı gibi, hançerlenerek öldürülür. Marcus Antonius, Caesar'ın cenaze töreninde yaptığı ateşli ve kurnazca bir konuşmayla, halkı suikatçılara karşı ayaklandırır; daha sonra da Octavius ve Lepidus'la birleşerek bir üçlü yönetim oluşturur. Suikastçılar Roma'yı terk ederek, Sardis'e sığınırlar. Orada, Antonius'un ordusu yaklaştığı sırada, Cassius ile Brutus kendi aralarında tartışmaktadırlar, ancak Brutus'un karısı Portia'nın canına kıymış olduğunu bildirmesiyle, tartışma kaparır. Suikastçılar, düşüncesiz bir askeri harekat sonunda Antonius'un ordusunu Phillippi düzlüğünde karşılarında bulurlar ve yenilgiye uğrarlar. Cassius ve Brutus onurlu bir biçimde ölüme giderler.

JUNO

Fırtına'da, Ferdinand ile Miranda'nın nişanını kutlamak için sunulan maskeli oyunda yer alan bir kişi.

JUPITER

Cymbeline'de, uyurken Posthumus'a görünen bir görüngü.

Jupiter bir kartala binmiş olarak, yıldırım ve gökgürültüleri arasına iner.

K

KADINLAR

Elizabeth dönemi tiyatrosunda genç kadın rolleri oğlan oyuncular tarafmdan oynanırken, erkek oyuncular daha yaşlı ya da kadın "karakter" rollerini oynuyorlardı. Yaşlarının olgunluk dönemini yaşayan kadınlara ise başlıca oyun kişilikleri içinde çok ender rastlanıyordu (örneğin, Kleopatra). Bunun başlıca bir nedeni, kadınların ya genç, çekici, evlenmemiş kişiler ya da evli, ama huysuz, geçimsiz kadınlardan seçilmiş olmalarıydı; ancak, Shakespeare, *Hırçın Kız*'da görüldüğü gibi, hem bekâr, hem huysuz bir kadın oyun kişisini, *Yanlışlıklar Komedyası*'nda görüldüğü gibi de, hem çok akıllı , hem de evli bir kadın oyun kişisini verir. Kadınlar, bu dönemde, cinsel yönden olduğu kadar, ekonomik yönden de erkeğe bağımlıydılar, giderek geç-ortaçağdan bile daha çok, denebilir; ancak, dul kadınların görece bir özgürlükleri vardı. Öte yandan, oyun yazarları, kadınları olduğundan daha özgür ruhlu ve özgür hareket edebilen kişiler olarak çiziyorlardı. Örneğin, Jakobyen döneminin başlıca tragedya yazarları öncelikle kadın kahramanlarla ilgilenirken, Shakespeare, *Aşkın Gayreti Güme Gitti* adlı gibi erken oyunlarından *Bir Kış Masalı* gibi tragikomedyalarına kadar, kadın kişiliklerini yalnızca erkeklerden daha duyarlı kişiler olarak koymakla kalmamış, ama oyunda eylemi biçimlendiren başlıca kişiler alarak da koymuştur.

KÂHİN

Antonius ve Kleopatra'da, Kharmian ile Iras'ın Kleopatra'dan daha çok yaşayacaklarını söyler.

KÂHİN

Cymbeline'de, Romalılar'ın zaferini bildirir ve Posthumus'un düşünü yorumlar.

KÂHİN

Julius Caesar'da, Caesar'a Mart'ın15'nden sakınmasını söyler.

KALKHAS

Troilos ve Kressida'da, kendi kentine hıyanet ederek Yunanlara katılan bir Troyalı rahip.

Troya'da bıraktığı kızı Kressida'nın Yunanların ellerinde tuttukları Troyalı bir tutsak olan Antenor'la değiş tokuş edilmesini ister. Kızını Diomedes'in kızını elde etmesine sesini çıkarmaz.

KAPICI

Macbeth'te, Macbteh Duncan'ı öldürdüğü sırada, Macduff ile Lennox'u şatoya alan sarhoş kapıcı.

Tragedyadaki tek komik kişidir.

KAPTAN

VII. Henry'de (2. Bölüm), Suffolk Dükü'nü tutsak alan kişi.

KARAKTER

Elizabeth döneminde, Karakter, kişinin bireysel psikolojisinin ya da "iç tabiat"ının bir anlatımı anlamına değil, ama belirli bir tipe karşılık verme anlamına geliyordu; nitekim, her insan evrensel olanın bir yansıması, ya da küçük evren biçimi olarak görülüyordu. Bu anlamda da tipleştirme ve tipler komedyası öne çıkıyordu. Shakespeare'de bireyselliğe çok daha önem verilmekle birlikte (örneğin, karakter komedyası), aynı zamanda tipler olarak kavranmadıkça Shakespeare'in en karmaşık karakterleri de tam olarak anlaşılamaz. Örneğin, Hamlet, bir *"malcontent"* olarak, ancak bir öc oyunu göreneği içinde tam olarak açıklığı kavuşturulabilir.

KARAKTERLENDİRME

Bir oyunda karakteri (oyun kişisini) sahip olduğu ya da gösterdiği nitelik ve özelliklere göre adlandırma. Shakespeare'de karakterlendirme'ye çokça rastlanır; örneğin Augecheek ("Sıtmayanak"), Belch ("Geğirti"), Malvolio ("Namemnun") -*Onikinci Gece*; Shallow ("Alık"), Silence("Suskun"), Feeble ("Halsiz"), Wart ("Siğil"), Mouldy ("Küflü"), Fang ("Kıskanç"), Share("Pusu"), Shadow ("Gölge")- *IV. Henry* 2; Pistol ("Piştov")- *Windsor'un Şen Kadınları*; Touchstone ("Denektaşı") -*Beğendiğiniz Gibi.*

KASSANDRA

Troilos ve Kressida'da, Troya Kralı Priamos'un kızı.

Troya'nın yıkımını ve Hektor'un ölümünü önceden bildirir.

KATHERINA

Hırçın Kız'daki "hırçın kız". Baptista'nın kızı, Petrouchio'yla evlenir ve gördüğü kaba eğitimle yola gelir. Oyunun sonunda, bütün kadınların kocalarına bütün bütüne uymalarını savunan bir konuşma yapar.

KATHERINE

V. Henry'de, "güzel Kate", Henry'nin yakınlık gösterdiği Fransa Kralı VI. Charles'ın kızı.

Henry, Fransa'yla yapılacak barışın bir parçası olarak kendisiyle evlenmekte diretir. Tarihsel kişi olarak Valois Prensesi Catherine (1401-37), VI. Henry'nin annesiydi, V. Henry'nin ölümünden sonra Owen Tudor'la evlendi; torunu VII. Henry oldu.

KATHERINE

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Aragon Prensesi Catherine Kral Henry'nin birinci karısı.

KATHERINE

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Fransa Prensesi'nin bir nedimesi. Dumain tarafından ilgi gösterilir.

KEMPE, William (1585-1603)

İngiliz tiyatro oyuncusu ve dansçı; Lord Chamberlain's Men'in ve Globe Tiyatrosu'nun ortaklarından, Shakespeare'in Birinci Toplu Basım'da (1623) adı geçen oyunlarının önde gelen oyuncularından biri. Başlıcalıkla soytarıyı oynayan Kempe için Shakespeare, *Romeo ve Juliet*'teki Peter ile *Kuru Gürültü*'deki Dogberry rollerini yazmıştır.

KAYNAKLAR

Shakespeare'in olayları bütün bütüne kendisinin yaratmış olduğu bir oyunu yok gibidir; *Aşkın Gayreti Güme Gitti, Bir Yaz Gecesi Rüyası*, ve *Fırtına*, Shakespeare'in herhangi bilinen bir kaynağa dayanmayan oyunlarıdır. Shakespeare'in Roma tarih oyunları (North'un çevirileri yoluyla) Plutarkhos'tan; İngiliz tarih oyunları ise, Hall ile Holinshed'in tarihlerinden kaynaklanırken, öbür oyunları *fabliaux* ve İtalyan *novelle*'lerinden (Cinthio, Boccaccio) ve çeşitli özgün klasik yazın yapıtlarından (Plautus, Chaucer) kaynaklanır. Shakespeare'in bu kaynaklardan

gerek dil, gerekse konu ve içerik olarak ne denli yararlandığı, ne denli kendi yaratımıyla yoğurduğu her zaman için inceleme konusu olmuşsa da, şurası kesindir ki, Shakespeare hiçbir zaman kaynakları olduğu gibi almamış, kendi doğrultusunda değişikliği uğratarak, eklemeler yapmış, yoğunlaştırdığı gibi, iç içe de örmüştür.

KENDİ KENDİNE KONUŞMA (İÇ KONUŞMA)

Bir oyun kişisinin sahnede izleyiciyi sırdaş alarak, kendi özel duygularını, iç düşüncelerini dile getirdiği konuşma.

Kendi Kendine Konuşma, yüksek retorik yüklü olabileceği gibi (örneğin, *Doctor Faustus, Marlowe*); Shakespeare'de görüldüğü gibi (örneğin, *Hamlet, Macbeth*), çok daha ayrışmış da olabilir. Kendi Kendine Konuşma'ya komedyada rastlandığı kadar, tragedyada en belirgin olarak da tarih oyunlarında rastlanır (örneğin, *IV. Henry- 1. Bölüm*'de, Prens Hal'ün Falstaff ile avenesine gerçek duygularını ve düşüncelerini açık ettiği an.)

KENT

Saray ile kır yanısıra, komedyanın başlıca geçtiği yer tiplerinden biri.

Kent komedyasında, "kent", her zaman için Londra Kenti'dir. Bu anlamda, Kent komedyası, burjuva komedyasının ortam olarak doğal karşılığı sayılmalıdır.

KENT KONTU

Kral Lear'da, dürüst ve sadık bir yardımcı.

Sürgüne gönderilmesine yol açmakla birlikte, Cordelia'yı babasına karşı savunduğu gibi, efendisine hizmet edebilmek için de ölümü göze alarak, Lear'a olan sevgisinden kılık değiştirerek geri döner. Çektiği açılar boyunca Lear'ın yanından ayrılmazsa da, kendisinden gereken yakınlığı görmez. Oyunun sonunda, ülkesinin bölünerek yönetilmesine karşı çıkarak, efendisinin peşinden gider.

KHARMIAN

Antonius ve Kleopatra'da, Kleopatra'nın en gözde nedimesi. Kleopatra'nın ölümünden sonra o da kendi canına kıyar.

KILIK DEĞİŞTİRME

Bir oyun kişisinin kendi kimliğini gizleme amacıyla yeni bir

kılığa bürünmesi.

Özellikle (oğlan oyuncular aracılığıyla gerçekleştirilen) kadın-erkek Kılık Değiştirme, dramatik eylem açısından çok uygulanan bir görenek haline gelmiştir Elizabeth tiyatrosunda. Kılık Değiştirme, bu anlamda, çok değişik amaçlarla uygulanıyordu; örneğin, Shakespeare oyunlarında, *Kısasa Kısas*'ta olduğu gibi, uzaktan gözlemeyi sağlamak için; *Venedik Taciri*'nde ve *Onikinci Gece*'de olduğu gibi, erkek kimliğinin güven ve yetke gücünü edinebilmek için; *Beğendiğiniz Gibi*'de olduğu gibi, cinsel kimliğin doğasını bulgulamak için; *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda olduğu gibi, doğaüstü yaratıkları katıştırmak ya da aşk dolantılarını güçlendirmek için; *Hırçın Kız*'da olduğu gibi, babalara karşı bir önlem olması için; ya da daha eski komedyalarda görüldüğü gibi, bir sevgilinin bağlılığını sınamak, ya da farklı toplumsal kattan gelen bir kişiyle yakınlık kurabilmek için, vb.

KING'S MEN, bak. **LORD CHAMBERLAIN'S MEN**

KISASA KISAS

Shakespeare'in bir komedyası.

Kısasa Kısas, George Whetstone'un *Promos and Cassandra* (1578, Promos ve Kassandra) adlı, daha önce yazılmış bir oyununa, bu oyun da bir İtalyan kaynağa, Geraldi Cinthio'nun *Hecatommithi* (1565 Bir Öykü) adlı yapıtına dayanır. Cinthio, aynı konu üstüne *Epitia* (1583) adlı bir de oyun yazmıştır. Shakespeare, hem Whetstone'un oyununu, hem de Cinthio'nun yapıtlarını biliyordu; *Promos and Cassandra*'dan öyküyü almış, ancak eylem örgüsünde önemli değişiklik yapmıştır. Oyunun başlığı ile merhametin üste çıktığı adet teması, Luka'ya göre *İncil*'den gelebilir (6:36-42). Genellikle bir "sorunlu oyun" olarak görülen *Kısasa Kısas*, bir tragedya olarak başlamış, ancak yazma süreci içinde birdenbire komedyaya dönmüştür. Nitekim, Dük'ün bir *deus ex machina* gibi ortaya çıkışıyla, oyun da mutsuz sona gitmekte kurtulmuştur. Öte yandan, (Mariana, Angelo, Isabella gibi) oyun kişilerinin de oyunun başındakinden farklı yoğrularak bir çizgi izledikleri görülür.

Öykü. Ahlâksızca davranışlara karşı uzun zamandır çıkarılamamış kimi yasaların gerçekleştirilmesinde doğrudan doğruya yer almak istemeyen Viyana Dükü Vincentio, sözde yoklu-

ğunda yürütmesi için bütün yönetsel yetkiyi vekili Angelo'ya bırakarak, rahip kılığında kentin içine karışır. Angelo, ilk iş olarak, Juliet'i aldatan Claudio'yu tutuklatarak ölüme mahkum eder. Claudio, manastıra girmek üzere olan kızkardeşi Isabella'yı acınma dilenmesi için Angelo'ya gönderir. Angelo, önce kararında diretirse de, Isabella'nın güzelliği karşısında düşüncesinden dönerek, kendisini vermesi koşuluyla kardeşini bağışlayabileceğini söyler. Isabella bu yakışıksız öneriyi sert bir dille geri çevirerek, durumu bildirmek üzere hapishaneye, kardeşinin yanına gider; ancak, Claudio, Angelo'nun önerisini yerine getirmesi için kızkardeşine yalvarır. Rahip kılığında konuşmayı dinlemiş olan Dük, Isabella'ya angelo'nun önerisini kabul eder görünmesini, ancak kendisinin yerine Angelo'nun bir zamanki nişanlısı Mariana'nın geçmesini söyler. Ancak, "Isabella"yla buluştuktan sonra, Angelo, sözünden cayarak, Claudio'nun öldürülmesi için buyruk verir. Ama, hapishane görevlisi, bu buyruğu yerine getirmeyerek, başka bir suçtan dolayı ölüme gitmeyi bekleyen bir mahpusu Claudio'nun yerine koyar. Sonunda, Dük, kendini açık ederek sorunları çözüme kavuşturur; (Claudio'nun öldüğünü sanan) Angelo ölüme mahkum edilirse de, Mariana'nın yalvarışıyla bağışlanarak, Mariana'yla evlenir; Dük, Isabella'yı alırken, Claudio da Juliet'i alır.

KISKAÇ

IV. Henry'de (2. Bölüm), Pusu'yla birlikte Falstaff'ı tutuklamaya kalkan bir görevli.

KIŞ MASALI

Shakespeare'in bir oyunu. Oynanışı 1611'ler; basılışı, 1623.

Oyunun anakaynağı, Robert Greene'nin *Pandosto* (1588) adlı halk romansıdır. Shakespeare, öyküyü birkaç yönden değiştirmiştir: Daha Yunan görünsün diye adları değiştirerek, kendi yarattığı komik oyun kişisine Autolykos adını vermiştir. Pandosto'nun (Leontes) kıskançlığını çeken Kraliçe (Hermoine) ile Egistus (Polixenes) arasındaki dostluğun gelişmesine değinmemiş, böylece, Hermoine'in bütün bütüne masumluğu ile Leontes'in kuruntusunun öne çıkmasını sağlamıştır. Greene'de, Leontes'in kızı Perdita bir kayığa konup denize salıverilirken, Shakespeare'in oyununda, kendi yarattığı bir oyun kişisi olan

Antigonus tarafından ıssız bir köşeye bırakılır. Shakespeare, oyunun sonunda, Hermoine'i kendi heykeli olarak, onaltı yıl sonra yeniden canlandırır; Greene'de ise, Kraliçe ölür ve öykü Pandosto'nun kızıyla barıştıktan sonra ani intiharı ile son bulur. Shakespeare, oyuna Antigonu Poulina, Autolykos ve Soytarı kişilerini de eklemiştir. Oyunda yaşlı çoban ve oğlu Soytarı örneğinde olduğu kadar, Leontes ve Mamillius ile Polixenes ve Florizel örneğinde de, yaşlı kuşak ile genç kuşak arasındaki karşıtlık ortaya konmaktadır. Shakespeare, Greene'deki genç iki aşık arasındaki ilişkinin niteliğini de değiştirmiş; aşıklar arasındaki sınıf farkı düşüncesini azaltarak, daha çekici kılmıştır. Oyunun bir yan kaynağı da, Francis Sabie'nin *The Fisherman's Tale* (1595, Balıkçının Öyküsü) adlı, Pandosto'ya dayalı, uyuksuz koşuklu şiirdir.

Öykü. Sicilya Kralı Leontes karısı Hermoine'i Sicilya Sarayı'nda konukları olan dostu Bohemya Kralı Polixenes'le aşk ilişkisine girmiş olmakla haksız yere suçlar. Leontes'in Polixenes'i zehirleme girişimi başarısızlıkla sonuçlanır ve Polixenes kaçarak kurtulur. Hermoine hapse atılır, kısa bir süre sonra da bir kız çocuğu dünyaya getirir. Hermoine'in duruşması sırasında, Leontes, Delphoi Tapınağı'nın tanıklığını tanımayarak, Hermoine'in suçsuz olduğunu reddeder; bebek yaştaki kızının da ıssız bir yere terk edilmesi için buyruk verir. Bu arada, Kral'ın oğlu Mamillus'un öldüğü haberi gelir; Paulina da Hermoine'in öldüğünü bildirir. Bebek, Perdita, "Bohemya deniz kıyısı"nda, yaşlı bir çoban tarafından kurtarılır ve genç kızlık yaşına kadar bu çoban tarafından büyütülür. Onaltı yıl sonra, Polixenes'in oğlu Florizel, Perdita'ya rastlar ve aşık olur, ancak babasının evlenmelerine karşı çıkması üzerine, Perdita'yla birlikte Sicilya'ya kaçar. Orada, Perdita'nın kimliği ortaya çıkınca, (karısını haksız yere suçlamış olmasının vicdan acısını çeken) Leontes kızını büyük bir sevinçle karşılar; oğlunun peşinden gelmiş olan Polixenes ise, eski dostu Leontes'le barışır, ancak (öldüğünü sandığı) karısı için üzüntü duyar; ama, Paulina, Hermoine'in heykelini kendisine gösterdiğinde, heykel canlanarak gerçek Hermoine haline gelir. Oyun, mutlu sonla, Florizel ile Perdita'nın nişanıyla biter.

KLEOPATRA

Antonius ve Kleopatra'da, kadın kahraman, çelişkili ve çekici bir oyun kişisi.

Sürekli huy değiştiren bir kadın olarak Antonius'u öfkeye boğmakla birlikte, kölesi de yapar. Oyunun önemli anlarında, örneğin ölürken bile davranışları belirsiz kalır. Kişiliği karşıtlıklar üstüne kuruludur; duyusal olmakla birlikte tinseldir, acıdan ve küçük görülmekten korkmakla birlikte, canına kıymayı göze alır; yarı kraliçe, yarı aşiftedir.

KORO

Shakespeare'in kimi oyunlarında bir Koro, yani oyunu izleyiciye sunarak gerekli bilgileri veren ve/ya da sahnede gösterilmeyen olayları anlatan bir kişi yer alır. *Romeo ve Juliet*'te, ilk iki perdede Koro vardır. Söylenti, bir çeşit Koro olarak, *IV. Henry*'yi (2. Bölüm) sunar; *VIII. Henry*, bir Koro ile açılır, *V. Henry*'de de her perdeyi bir kişi tanıtır. *Pericles*'te, Gower (Chaucer'ın çağdışı ve Shakespeare'in kendisinden olayları aldığı İngiliz yazar John Gower) her perdeyi tanıttığı gibi, kimi olayları da yorumlar. *Kış Masalı*'nda, Koro (Zaman), III. Perde ile IV. Perde arasında geçen onaltı yılı izleyiciye anlatır.

KORUYUCULUK

16. yüzyıl İngiltere'sinde, soylular, kendi imajlarını yükseltmek için yazarların ve tiyatroların koruyuculuğunu üstleniyorlardı. Shakespeare de bu görenekten yararlananlar arasındaydı. Bağlı olduğu tiyatro topluluğu önce Lord Chamberlain'ın, daha sonra da Kral James'in koruması altında olmuştur.

KÖK-HAMLET

Kimi kişilerce kayıp bir Shakespeare-öncesi oyuna verilen ad. Oyunun Kyd'in olduğu sanılmaktadır.

KRALİÇE

Cymbeline'de, Cymbeline'in karısı ve Clotan'ın daha önceki kocasından anesi.

Tahtı oğluna kazandırabilmek için Imogen'le evlendirmeye çalışır, daha sonra da Imogen, Cymbeline ve Pisanio'yu zehirlemeye kalkar. Aklını kaçırdıktan sonra, ölmeden önce, işlediği suçlarını açık eder.

KRALİÇE

II. Richard'da, tarihsel kişi olarak Richard'ın Kraliçesi, Fransa Prensesi Isabel.

KRALİÇE ELISABETH, bak. **GREY, Lady.**

KRAL JOHN, bak. **JOHN, Kral**

KRAL JOHN (KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ)

Shakespeare'in bir tarih oyunu.

Kral John'un *The Troublesome Raigne of John, King of England* (1591, İngiltere Kralı John'un Çetin Hükümdarlığı) adlı anonim oyunla ilişkisi karmaşık bir soru ola gelmiştir. *The Troublesome Raigne*, Holinshed'in *Chronicles*'ı ile Foxe'un *Actes and Monuments of Martyrs'ine* (Din Şehitlerinin İşleri ve Anıtları) dayanırken, Shakespeare, Kral John için Holinshed'den bağımsızca yararlanmış, ayrıca, Hall'ün *The Union of... Lancastre and Yorke*'u (1548, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) ile Radulph of Coggeshall'in *English Chronicles*'ından (İngiliz Tarihi) yararlanmıştır. Öte yandan, Shakespeare'in oyunu daha kısa ve doludur, daha az komedya içerir; Shakespeare, Kral John'un I. Richard'dan sonra yeğeni Arthur karşısında krallık hakkını daha farklı koyarken, isyancı baronlara da yakınlıkla bakar. Her iki oyun da Kral John'un bütün hükümdarlık yıllarını (1199-1216) kapsar, her ikisi de o dönemin bugün için en önemli olayı sayılan Magna Carta'nın imzalanışını öne çıkarmadan kalır. Shakespeare, Salisbury, Pembroke ve Bigot gibi başlıca isyancı baronları, kendi krallarına ve ülkelerine karşı isyan etmiş olmanın acısını çeken insanlar olarak koyar.

Öykü. John, Fransa Kralı Philip'in tahtı genç yeğeni Arthur'a bırakması isteğini geri çevirerek, Philip Faulconbridge (Soysuz Philip) komutasındaki bir orduyla Fransa'yı kuşatır. Angiers'deki savaştan sonra barış yapılır ve barış Fransa Veliahtı'nın John'un yeğeni Blanch'la evlenmesiyle pekiştirilir. Ancak, barış kısa ömürlü olur; Papalık vekili Pandulp, kendisini Canterbury Başpiskaposu seçmemesi yüzünden John'u afaroz ederek, Philip ile Veliaht'a yeniden savaşa dönmelerini söyler. Bu arada, Arthur, İngilizler tarafından yakalanır. John, Hubert de Burgh'a çocuk yaştaki Arthur'u öldürmesi için buy-

ruk verirse de, Hubert Arthur'e canını bağışlar, ancak (kaçarken ölen) Arthur ölü bulununca soylular bunun bir cinayet olduğundan kuşkulanırlar. Karşıt soylular, John'u terk ederek, İngiltere'yi kuşatmış olan Fransız ordusuna katılırlar. St. Edmundsbury Savaşı'nda, ölmek üzere olan bir Fransız lordu, Melun, İngiliz ordusunu terk edenlere Veliaht'ın John'un yenilgiye uğratıldıktan sonra kendilerini öldürmeyi tasarladığını söyleyince, soylular, John'a geri dönerler. Ancak, John, Swinstead Manastırı'daki bir keşiş tarafından zehirlenerek ölür. Sonunda onurlu bir barış yapılır ve İngilizler Kral III.Henry'nin çevresinde birleşirler.

KRAL LEAR (KRAL LEAR TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Yazılışı.

Kızlarını sevgi sınavına sokan ve kendisini en çok sevene kötü davranan kral öyküsüne Avrupa folklorunda çok çeşitli biçimlerde rastlanmaktadır. Lear öyküsü İngiltere'ye önce Geoffrey of Monmouth'un *Historia Regum Britanniae* (1135, Britanya Krallığı Tarihi) adlı yapıtıyla gelmiş ve Shakespeare büyük bir olasılıkla bu yapıtın Latince özgün basımından yararlanmıştır. Shakespeare, Cornwall ve Albany'yi Holinshed'in *Chronicles*'ından (1587, Tarih), Cordelia'yı ve ölümünü Spercer'in *The Faerie Queene*'inden (II. Kitap, X. Kanto) almıştır. *The True Chronicle Historie of King Leir and his three daughters* (bas. 1605, Kral Leir ve Üç Kızının Gerçek Tarihsel Öyküsü) ise başlıca kaynak olup, Shakespeare, çokça yararlandığı olayları değiştireek almış; oyunun sonunu değiştirerek Lear'ı Leir'den çok daha trajik kılmış, fırtına sahnesi ile Lear'ın aklını kaçırmasını eklemiştir. Shakespeare, Soytarı'yı kendisi yaratırken, Glouchester yan eylemini Sidney'in *Arcadia*'sındaki bir öyküden almış ve Lear'ınkinin karşısına koyarak her iki babayı koşut yazgı çizgisi içinde vermiştir. Bu arada, 1603'te geçen ve Lear'ın öyküsüyle tam bir benzerlik gösteren Sir Brian Annesley'in yaşanmış öyküsünden de söz etmek gerekir. Shakespeare, Edgar'ın aklını kaçırmasını, fırtına sahnesindeki kimi betimlemeleri, birçok deyişleri ve sözleri ise Samuel Harsnett'in *A Declaration of Egregians Popishe Impostures* (1603) adlı risalesinden doğrudan almıştır. Son olarak da, oyunun Montaigne'nin *Denemeler*'inden (1603) oldukça etkilen-

miş olduğunu belirtmek gerekir.

Öykü. Krallığını kızları arasında paylaştırmaya karar veren Lear, kızlarından kendisine sevgi göstermelerini bekler. Lear'ı gerçek bir evlât sevgisiyle seven Cordelia sevgisini yeterince gösteremeyince, Lear kendisini mirası dışında bırakır, destekçisi Kent'i sürer ve krallığını öbür iki kızı olan Goneril ve Regan ile kocaları Albany ve Cornwall arasında paylaştırır. Ancak, yanında kaldığı kızı Goneril'den gördüğü saygısızca davranış yüzünden Lear öbür kızı Regan'ın yanına giderse de bu kez Regan tarafından eve alınmaz. Kızlarının davranışları karşısında aklını kaçırma noktasına gelen Lear, yanında (kılık değiştirmiş halde Lear'ın yanına girmiş olan) Kent ile Soytarı olduğu halde, fırtınanın içine dalar. Açık arazide Gloucester Dükü 'nün oğlu Edgar'a rastlarlar; Edgar, Dük'ün evlilikdışı oğlu Edmund'un kendisini öldürmeyi tasarladığını inandırması yüzünden Dük tarafından kovulmuştur, ve kaçık Tom O'Bedlam kılığında dolaşmaktadır. Bu arada, Lear aklını iyice kaçırmış; Gloucester ise, Lear'a yardım ettiği için Cornwall tarafından kör edilmiştir. Lear, yanında Kent, Gloucester da yanında Edgar olduğu halde, Cordelia'yı bulmak üzere yola düşmüşlerdir; Cordelia, kocası Fransa Kralı'yla birlikte Lear'ı kurtarmaya gelmektedirler. Edgar babasının yaşamını kurtarırken, Cordelia da Lear'ı sevecenlikle karşılar. Bu arada, Regan ve Goneril, Edmund'a aşık olmuşlardır, ve kıskanç Goneril Regan'ı zehirler; Edmund, Edgar tarafından öldürülünce de kendi canına kıyar. Ancak, Edmund, Cordelia'nın öldürülmesini buyurmuştur; Lear, kızının ölü bedeni kucağında içeri girer. Ölmeden önce Cordelia'nın hâlâ yaşadığına inanan Lear üzüntüsünden ölür. Gloucester da Edgar'ın kimliğini öğrendikten sonra hem sevincinden, hem de üzüntüsünden ölür. Krallık Albany'ye kalır.

KRESSİDA

Troilos ve Kressida'da, Troyalı rahip Kalkhas'ın kızı.

Sadakatsizliği dolayısıyla adı kahpelikle eş anılır olmuştur. Shakespeare kendisini ne istediğini bilmeyen ve erkekleri etkilemekten hoşlanan bir genç kız olarak koyar. Nitekim, Odysseus, kendisini "fingirdek yosma" diye tanımlar.

KURU GÜRÜLTÜ

Shakespeare'in bir komedyası. Yazılışı, 1598 ya da 1599; oynanışı, 1598'ler; basılışı, 1600.

Hero ile Claudio'nun öyküsü gerilere, bir Yunan romansına kadar gider. Shakespeare, Ariosto'nun *Orlando Furiose* adlı epik şiirini Sir John Harrington'un çevirisinden (1591) bildiği gibi, bunun bir çeşitlemesi olarak da B. Bandello'nun *Novelle*'nin yirmiikincisini de biliyordu. E. Spencer ise, bu öykünün bir çeşitlemesini *The Faerie Queen*'de (1590, Kitap II, Kanto IV) verirken, A. Munday da *Fedele and Fortunio*'da (1585) benzer bir olayı işlemekteydi. Shakespeare, Bandello'dan Don Pedro ile Leonato'yu ve Messina ortamını almış, ancak Hero ile Claudio'nun konumlarını değiştirerek aynı sınıfsal düzeye, aldatma olayını da daha etkili kılacak biçimde değiştirmiştir. Öte yandan, Benedick ile Beatrice arasındaki aşk olayını ve neşeli kavgayı içeren yan eylemi Shakespeare kendisi yarattığı gibi, Dogberry ile Don John kişiliğini de yine kendisi yaratmıştır.

Öykü. Arragon Prensi Don Pedro'nun ordusunda subay olan Claudio ile Benedick, Messina Valisi Leonato'yu ziyaretinde kendisine eşlik etmektedirler. Claudio, Leonato'nun kızı Hero'ya aşık olur ve Prens'in evlilikdışı kardeşi kötü ruhlu Don John'a karşın, düğün hazırlıkları yapılır. Bu arada, Leonato'nun yeğeni Beatrice ile Benedick karşılıklı birbirlerine lâf yetiştirmeye çalışarak, aşk ve evlilik düşüncesine karşı çıkışlarını dile getirmelerine karşın, Pedro'nun kurdukları tuzağa düşerek, birbirlerine aşık olurlar; sözde birbirleri için hissettikleri, ama dile getirmekten kaçındıkları sözleri söylerken öbürü tarafından dinlenirler. Öte yandan, Don John, Borachio'nun aklını çelerek, Hero'nun hizmetçisi Margaret'in Hero'nun giysilerini giyip onun yerine geçmesini ve pencere önünde Claudio ile don Pedro'nun da izleyecekleri düzmece bir sahneyle Hero'nun sadakatsizliğini gözler önüne sermesini sağlar. Hainee plan tutar ve ertesi gün evlilik töreninde Claudio ile Don Petro Hero'yu reddederler; Hero yere düşüp bayılır, bunun üzerine, Hero'nun suçsuzluğuna inanan rahip Francis, Hero'nun babasına kızının öldüğünü bildirmesini söyler. Daha sonra, Beatrice ile Benedick'in aşkları gözler önüne seriler ve Beatrice Benedick'i kuzeni Hero'yu erdemsiz kıldığı için Claudio'yu öldür -

mekle görevlendirir. Öte yandan, Borachio işlediği suçu açık eder ve Dogberry ile Verges tarafından tutuklanır. Hero'nun öldüğüne inanan ve pişmanlık çeken Claudio, Leonato'nun yeğeniyle evlenmeyi kabul eder, ancak evlilik anı sonrasında peçesini kaldırdığında karşısındakinin Hero olduğunu görür. Benedick ile Beatrice de evlenirler. Don John'un ise, yakalandığı ve cezasını çekmek üzere getirildiği bildirilir.

KÜFLÜ, Ralph

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'ın askere aldığı, ama daha sonra para karşılığında serbet bıraktığı kişi.

KYD, Thomas (1558-94)

Elizabeth döneminde bir oyun yazarı.

The Spanish Tragedy (1589, İspanyol Tragedyası) adlı Seneca benzeri kan, hayalet ve öc dolu oyunuyla öc oyununu yerleştirerek, daha sonra *Hamlet* ve *Titus Andronicus* için önörnek oluşturmuştur.

L

LAERTES

Hamlet'te, Polonius'un oğlu ve Ophelia'nın ağabeyi.

Ophelio'yu, Hamlet'in aşkına karşı uyarır. Daha sonra babası Polonius'u öldüren ve Ophelia'nın ölümünden sorumlu gördüğü Hamlet'le düelloya girişir; ancak, Claudius'un kuyusuna düşerek, dövüştüğü ucu zehirli kılıçla ölür.

LAFEW (LAFEU)

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, basiretli bir yaşlı lord.

LANCASTER, John, Prens

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), Prens Hal'in kardeşi, IV. Henry'nin küçük oğlu. *IV. Henry-1. Bölüm*'de, Shrewbury Savaşı'nda yer alır ve Hal tarafından davranışı dolayısıyla övülür. *IV. Henry- 2. Bölüm*'de, asilere karşı bir orduyla yürür ve dağılmaları halinde kendilerini bağışlayacağı sözünü, vermesine karşın onursuzca davranarak, hepsini öldürtür. Soğuk ve renksizdir; ağabeyi Hal'in erdemleri kendisinde yoktur (Falstaff'a göre, "Adamı güldürmek mümkün değil... Şarap içmiyor çünkü". *V. Henry*'de, Bedford Dükü olarak görünür; *VI. Henry*'de (1. Bölüm) ise, Fransa Naibi olarak Orleans ile Rouen'i alır ve orada ölür.

LAUNCE

Veronalı Iki Centilmen'de, Proteus'un hizmetkârı, Crab ("Yengeç") adlı köpeğiyle konuşmasıyla öne çıkar.

LAURENCE, Rahip

Romeo ve Juliet'te, Franssisken bir rahip.

Romeo ve Juliet'in sırdaşı ve öğütçüsü. Odasında onları gizliçe evlendirir.

LAVATCH (LAVACHE)

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, bir soytarı.

LAVINIA

Titus Andronicus'ta, Titus'un kızı.

Tamora'nın oğulları, Demetrius ve Chiron tarafından kirletilir; daha sonra da, Titus tarafından öldürülür.

LEAR, Kral

Kral Lear'da, Britanya Kralı, oyunun başkişisi.

Kızlarının kendisine bağlılığını sınamaya kalkarak, kendisine gösterecekleri sevgi karşılığında krallığının üçte birini kendilerine vereceğini söyler. Buysa ailesinden kopmasına neden olur; önce Cordelia'yı evlâtlıktan kovarken, daha sonra kendisi krallığı ellerine geçiren Regan ile Goneril tarafından kovulur. Oyunun başında, kızlarından sevgi bekleyen bencil bir kişi olarak görünür; ancak, daha sonra, büyük kızlarının katı ve bencilce davranışları karşısında onların gerçek duygularını öğrendiğinde tanımsız acılar içinde kalır. Büyük kızlarının kendisini yadsıması trajik gerçeği karşısında kendini fırtınanın içine atar. Fırtınanın şiddeti yanısıra katlandığı fiziksel acılar zihinsel kaygılarıyla pekişerek aklını kaçırmasına neden olur. Ancak, bu delilik, tam karşıt biçimde, zihince sağlığına kavuşmasına, yani kendinin bilincine olduğu kadar, insanların da uğradıkları acıların ve haksızlıkların bilincine varmasına yol açar. Yeni bir alçakgönüllülüğe ve kızı Cordelia'ya kavuşur ve kendisinden bağışlanma dilenir. Ancak, Cordelia'nın ölümünden sonra, o da yaşlılıktan ve üzüntüden ölür.

LE BEAU

Beğendiğiniz Gibi'de, tahtı ele geçiren Dük Frederick'in saray adamlarından biri.

LENA, Popilius

Julius Caesar'da, bir senatör.

Suikast öncesi Caesar'la konuşması suikastçıları telâşlandırır.

LENNOX

Macbeth'de, bir İskoç beyi.

(Banque'nun öldürülmesinden sonra ve Macbeth'in şölendeki davranışları karşısında) Macbeth'in suçlu olduğuna inanç getirerek, Malcolm'un başı çektiği Macbeth karşıtı saflara katılır.

LEONARDO

Venedik Taciri'nde, Bassanio'nun hizmetkârı.

LEONATO

Kuru Gürültü'de, Messina Valisi; Beatrice'in amcası, Hero'nun babası.

LEONINE

Pericles'te, Dionyza'nın uşağı.

Marina'yı öldürmesi için tutulur. Buna hazırlandığı sırada korsanların saldırısına uğrar ve kaçar. Ancak, Dionyza'ya Marina'nın öldüğünü söyler, Dionyza da onu zehirler.

LEONTES

Kış Masalı'nda, Sicilya Kralı ve Hermoine'in kocası.

Kıskançlığı, Othello'ya benzemez olarak, istekli ve zorbaca bir kıskançlıktır.

LEPIDUS, M. Aemilius

Julius Caesar'da, tarihsel kişi olarak Marcus Aemilius Lepidus, Caeser'ın ölümünden sonra üçlü yönetimin başına geçenlerden biri olan Romalı bir önder.

Caesar'ın öldürülmesine tanık olur ve daha sonra çıkan içi karışıklıkta Octavius'a katılır. *Antonius ve Kleopatra*'da, Antonius ile Octavius'un arasını bulmaya çalışan kişi rolünü oynar.

LEWIS, Veliaht ("Dauphin")

V. Henry'de, Fransa Kralı VI. Charles'ın oğlu.

Fransa tacı istekleriyle alay etmek için Henry'ye tenis topları yollar. Agincourt Savaşı öncesi hazırlıklarda Fransız yiğitliğini göklere çıkarır.

LEWIS, Veliaht ("Dauhin")

Kral John'da, tarihsel kişi olarak VIII. Louis, Fransa Kralı II. Philip'in oğlu.

Fransa'yla barışı pekiştirmek için John'un yeğeni Kastilya Prensesi Blanche'le evliliği kararlaştırılır.

XI. LEWIS

VI. Henry'de (3. Bölüm), Fransa Kralı XI. Louis.

Margaret'e IV. Edward'a karşı savaşımında destek olmaya söz verir; ancak, Warwick, Edward'ı Lewis'in baldızı Lady

Bona'yla evlendirmeye kalkınca Margaret'e sırt çevirir.

LIGARIUS

Julius Caesar'da, Caesar'ın suikastçılarından.

Caesar'ın öldürülmesinde yer almaz.

LINCOLN PİSKAPOSU

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak John Longland.

Kral, kendisinden daha önce boşanma olayını savunmuş olduğunu kabul etmesini rica eder.

LODGE, Thomas (1588-1625)

Elizabeth dönemi İngiliz yazar.

Rosalynde (1590) adlı düzyazı romansı Shakespeare'in *Beğendiğiniz Gibi* adlı oyununun ana eylem örgüsünü oluşturur. Shakespeare, alaycı Touchstone ile melankolik Jacques'ı kendisi yaratmıştır; bu kişiler, olaylar üstünde yorumlarda bulundukları gibi, yapay pastoralizmi de alaya alırlar. Shakespeare, Rosalind oyun kişiliğinde, en hoş kadın kahramanlarından birini; zeki, içtenlikli, iyi kalpli, neşeli, girişken bir kadın kişiliğini de yaratmıştır.

LONDRA BELEDİYE BAŞKANI

VI. Henry'de (1. Bölüm), Winchester Piskaposu yanlıları ile Gloucester Dükü yanlıları arasındaki kavgaya son verir. *III. Richard*'da, Richard'ın tahtı ele geçirme isteğini destekler.

LONGAVILLE

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Navarre Kralı'na eşlik eden üç Lorddan biri.

Maria'ya aşık olur.

LORD ADMIRAL'S MEN (ADMIRAL'S MEN; 1585'e kadar, LORD HOWARD'S COMPANY; 1596'dan sonra, EARL OF NOTTINGHAM'S COMPANY ; 1603'ten sonra, PRINCE HENRY'S COMPANY; son olarak, PALSGRAVE'S COMPANY)

Elizabeth ve Jakobyen döneminin bir tiyatro topluluğu. Admiral's Men ile (Shakespeare'in topluluğu olan) Camberlain's Men, Elizabeth döneminin en önde gelen iki tiyatro topluluğuydu. Henslowe'un Diary'sinde ("Günce"), Admiral's Men'le ilgili geniş bilgiye rastlanır. Topluluğun ilk koruyucusu Charles Ho-

ward, 1585'te Donanma Bakanı (Lord High Admiral) olunca, topluluk da adını Lord Howard's Compnay'den Lord Admiral's Men'e değiştirmiştir. 1594'ten sonra Londra'da Henslowe topluluğun işletmecisi olmuştur. Topluluk Henslowe'un Rose tiyatrosu'nda gösterimlerini veriyordu. Edward Alleyn'in yönettiği topluluk, 1596'da yeni koruyucularının adıyla, Earl of Nothingham's Company (Nottingham Kontu'nun Topluluğu) olarak anılmaya başladı. I. James döneminde ise, Prince Henry's Company (Prens Henry'nin Topluluğu) adını, daha sonra da Elector Palatine's Company (Müntahip Palatine'in Topluluğu) adını aldı.

LORD BAŞYARGIÇ

IV. Henry'de (2.Bölüm), tarihsel kişi olarak Sir William Gascoigne, Falstaff'ı uyaran ve Bayan Quickly'ye ödemede bulunmasını buyuran yargıç.

Daha sonra, Kral olarak Prens Hal'in kendisine kin bağlayacağından korkar, çünkü bir zamanlar Prens Hal onun buyruğuyla hapse atılmıştır. Ancak, yeni Kral, yansız adaletini göstererek, Falstaff ile yandaşılarına karşı gereken cezayı vermesi için kendisine buyruk verir.

LORD CHAMBERLAIN

VIII. Henry'de, Wolsey'in şölenindeki ve Cranmen'in duruşmasındaki bir görevli; Veliaht Prenses Elizabeth'in vaftizinden sorumlu kişi.

LORD CHAMBERLAIN'S MEN (CHAMBERLAIN'S MEN; 1594'e kadar, STRANGE'S MEN ya da DERBY'S MEN; 1603'ten sonra, KING'S MEN)

Elizabeth döneminin bir tiyatro topluluğu. Lord Strange'in 1572'de Derby Kontu olmasından sonra topluluğun adı da Strange's Men'den Derby's Men'e dönmüştür. 1560'larda etkinliklerine başlayan bu topluluk önceleri gezginci oyunculardan oluşuyordu ve 1580'lerde sarayda gösterimler sunmaya başlamıştı. Jales ve Richard Burbage gibi kişilerin yer aldığı topluluk, 1594'te yeniden bir örgütlenme döneminden geçerek, 1585'te Lord Chamberlain olan Henry Carey'in koruması altına, 1597'de de H. Carey'in Lord Chamberlain olan oğlu George Carey'in koruması

altına girdi. 1594'lerde de Richard Burbage ile Shakespeare, hem ortak, hem de oyuncu olarak topluluğa girdiler. Bu tarihten sonra, Shakespeare, yalnızca bu topluluk için yazdı. 1599'da Globe Tiyatrosu inşa edilincye kadar The Theatre, Swan ve Curtain tiyatrolarında, 1594-1603'te de Sarayda gösterimlerini sundular. 1603'te ise King's Men (Kral'ın Adamları) adını aldılar; bu dönemde, Shakespeare'in *Veronalı Iki Centilmen*,*Yanlışlıklar Komedyası*, *Aşkın Gayreti Güme Gitti*, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, *Venedik Taciri*, *II. Richard*, *III. Richard*, *IV. Henry*, *Kral John*, *Titus Andronicus* ve *Romeo ve Juliet* oyunlarını oynadılar. 1609'da kışlık tiyatro olarak Blackfriars Tiyatrosu'na geçtiler. 1603-16'da, Saray'da her yıl yaklaşık 12 gösterim sundular. 1611'de Shakespeare'in *Macbeth*, *Cymbeline*, ve *Kış Masalı* oyunlarını oynadılar. Topluluk, 1642'de, tiyatroların kapandığı dönemde dağıldı.

LORD CHANCELLOR

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Sir Thomas Wriothesley; Cranmer'i yargılayan kurulun başkanı.

LORENZO

Venedik Taciri'nde, Jessica'ya aşık bir Venedikli bey. Shylock'un parasıyla birlikte kaçarlar.

LOVEL, Lord

III. Richard'da, Richard'ın bir adamı.
Hastingis'in başını vurur.

LOVELL, Sir Thomas

VIII. Henry'de, Kral Henry'nin güvenilir bir adamı.

LUCE

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Adriana'nın kadın hizmetçisi.

LUCENTIO

Hırçın Kız'da, Pisalı bir genç öğrenci, Bianca'nın aşığı.
Bianca'ya zekice yakınlaşması oyundaki yan eylemi oluşturur.

LUCETTA

Veronalı Iki Centilmen'de, Julia'nın hizmetinde bir kadın.

LUCIANO

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Adriana'nın kızkardeşi.

LUCIANO

Hamlet'te, Kral'ın önünde sunulan oyundaki bir oyun kişisi; uyuyan Gonzago'nun katili.

LUCILIUS

Julius Caesar'da, Brutus ile Cassius'un bir dostu. Brutus'un elçisi olarak kendisini Cassius'un nasıl soğuk karşıladığını anlatır.

LUCILIUS

Atinalı Timon'da, Timun'un bir uşağı.

Timon, evlenmek istediği kızı elde edebilmesi için kendisine para verir.

LUCIO

Kısasa Kısas'ta, Claudio'nun bir arkadaşı,.

Claudio adına arabuluculuk yapması için Isabella'yı kandırmaya çalışır. Rahip kılığı içindeki Dük'ü tanımayarak Dük'ü kötüler, sonra da bir rahibin Dük aleyhinde konuştuğunu ihbar eder. Dük, kirlettiği kadınla evlenmesi için kendisine buyruk verir.

LUCIUS

Julius Caesar'da, Brutus'un hizmetinde bir oğlan.

LUCIUS

Atinalı Timon'da, dalkavuk bir bey.

LUCIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un oğullarından biri.

Erkek kardeşleri öldürüldükten, kızkardeşi Lavinia kirletildikten ve babası sakat bırakıldıktan sonra kuşatmacı Gotlar'a katılır. İmparator Saturninus tahtan indirilir, Tamora ile Aaron öldürülürler, ve Lucius Roma'nın hakimi olur. Yine Lucius adlı bir oğlu vardır.

LUCIUS, Caius

Cymbeline'de, Britanya'yı kuşatan bir Romalı komutan.

Oğlan kılığına girmiş Imogen'i tanır; Imogen arkasından gider. Lucius ile Imogen, Britonlar tarafından yakalanınca, Cymbeline kızını tanır ve Lucius'u serbest bırakır.

LUCULLUS

Atinalı Timon'da, dalkavuk bir bey.

LUCY, Sir William

VI. Henry'de (1. Bölüm), York ile Somerste'ten Talbot'un cesedini isteyen bir önder.

LYCHORIDA

Pericles'te, Marina'nın dadısı.

LYLY, John (1554-1606)

Elisabeth dönemi bir oyun yazarı.

Eupheus -The Anatomy of Wit (1570, İnceliğin Anatomisi) adlı düzyazı romansı, "süslü uslup"la eşanlamlı olarak kullanıla gelmiştir. Shakespeare, *Aşkın Gayreti Güme Gitti*'de, bu süslü söz söyleme üslubunun bir parodisini yapar.

LYSANDER

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Hermia'ya aşık bir Atinalı genç.

Hermia'yla birlikte kaçar ve uyuduğu sırada yanlışlıkla Puck tarafından Demetrius yerine konur. Puck, gözüne büyülü iksirden damlatarak, Helena'ya aşık olmasını sağlar, böylece Hermia'yla arasında çekişme başlar. Oberon, Puck'a aşıkları eski hallerine döndürmeleri için buyruk verir, Theseus da Lysander'in Hermia'yla evlenmesini kutsar.

LYSIMACHUS

Pericles'te, Midilli Valisi.

M

MACBETH

Macbeth'te, oyunun başkişisi.

Yürekli ve iyi bir askerdir, ancak kör tutkularının ve kötü ruhlu karısının kandırmacalarının peşinden giderek Duncan'ı öldürür, bundan böyle de tragedya gelişir. İşlediği ilk cinayet kendisinde yeterince güven duygusu uyandırmadığından kendini güven altında almak için cinayet işlemeye devam eder. Duyarlı kişiliği cinayetlerle hunharlaşır, buysa onun tragedyasını oluşturur.

MACBETH, Lady

Macbeth'te, Macbeth'in karısı.

Kocasına benzemez olarak, her yönüyle son derece gerçekçi ve pratiktir. Macbeth'in yıkıma uğrama kaygılarına yakınlık duymaz. Macbeth, Duncan'ın odasından kanlı ellerle çıktığı zaman sakin bir sesle elindeki kanın yıkanınca çıkacağını söyler; ancak, insanlığını bu denli yitirişinin cezasını aynen çeker: Kendisini Duncan'ı öldürme suçunu işlemiş olmaktan bir türlü kurtaramaz ve sonunda canına kıyar.

MACBTEH (MACBETH TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Yazılışı, 1605 ya da 1606; oynanışı, 1610; basılışı, 1623.

Oyunda, Hekate sahneleri, Middleton'undur. Shakespeare'in anakaynağı Holinshed'in *Chronicles*'ı (Tarih) olmuştur; Holinshed'den yalnızca Macbeth'in yaşamını değil, ama King Duff'un Donwald tarafından öldürülmesini ve eski İskoç yaşam tarzının betimlenmesini de almış; ama, kimi yerlerde Holinshed'i değiştirmiş, örneğin, Macbeth'i daha kötücül koymuştur. Shakespeare'in İskoç tarihiyle ilgili daha başka kaynaklara, örneğin George Bucnanan'ın *Rerum Scoticarum Historia* (1582) adlı yapıtına başvurmuş olması da olasıdır; Shakespeare, *Macbeth*'in

oluşumuyla yakından ilgilenen James'in cadılarla ilgili ipuçları taşıyan *Daemonologie* (1597) adlı kitabını da okumuş olmalıdır. Öte yandan, Shakespeare, oyundaki diyalogları Senaca'nın tragedyalarından, Lady Macbeth kişiliğini de yine Senaca'nın *Medea* ya da *Agamemnon* adlı yapıtlarından almıştır, denebilir. Son olarak da, böyle bir yıkıma uğrama tragedyası için, Shakespeare, *İncil*'den çokça yararlanmıştır.

Öykü. İki İskoç komutan, Macbeth ve (Kral'ın yakını olan) Banque, başarılı bir askeri seferden dönerken yol üzerinde üç Cadı'ya rastlarlar ve Cadılar Macbeth'in Cawdor Beyi, sonra da Kral olacağını, Banque'nun ise Krala soyluk edeceğini söylerler. Nitekim, Cadıları'ın bu bilisi az sonra gerçekleşir ve İskoçya Kralı Duncan'ın Macbeth'i Cawdor Beyi yaptığı haberi gelir. Cadılar olayını öğrenen Lady Macbeth, krallık düşleri görmeye başlayan kocasını işleyerek, ziyaret için şatolarına geldiğinde Kral'ı öldürmesi için kandırmaya çalışır. Macbeth, Duncan'ı öldürür; Kral'ın öldürüldüğü haberi duyulunca Macbeth suçunu örtbas etmek için Kral'ın uşaklarını ölüme gönderir. Duncan'ın oğulları, Malcolm ile Donalbain, İskoçya'dan kaçarlar ve Macbeth Kral olur. Daha sonra da Banquo'yu ve oğlu Fleance'ı öldürmesi için adam tutar, ancak Fleance kaçmayı başarır. Macbeth'in verdiği bir şölende Banquo'nun hayaleti Macbeth'e görünür. Macbeth, yeniden Cadılar'a akıl danışmaya gider; Cadılar kendisine Macduff'tan sakınmasını, kadından olma kimsenin kendisine zarar veremeyeceğini, ve Birnam Ormanı Dulsinane Tepesi'ne yürümedikçe güvende olacağını söylerler. Banquo'nun soyunun ilerde kral olacağını da yinelerler. Bu arada, Macbeth'i öldürmek üzere Malcolm'la birlikte bir ordu toplamak için İngiltere'ye giden Macduff, karısının ve çocuklarının Macbeth'in buyruğuyla öldürüldüklerini öğrenir. Kuşatmacı orduyu karşılamak üzere yola çıkan Macbeth, Lady Macbeth'in kendini öldürdüğü haberini alır. Macduff'un ordusu ise Birnam Ormanı'ndan kestikleri ağaç dallarına gizlenerek ilerler, ve (anasının karnı yarılarak alınmış olan) Macduff Macbeth'i öldürür. Malcolm, İskoçya Kralı olarak taç giyer.

MACDUFF

Macbeth'te, Fife Beyi.

Duncan'ı öldürülmüş olarak görür ve Macbeth'ten ilk kez kuşkulanan kendisi olur. İngiltere'ye giderek Macbeth'e karşı savaşması için Malcolm'e yakanır ve orada karısının ve çocuklarının Macbeth'in buyruğuyla öldürüldüklerini öğrenir. "Anasının karnı yarılarak alınmış"olup, "kadından olma" değildir; buna göre de, Cadılar'ın bilisi uyarınca, Macbeth'i yıkıma uğratabilecek biricik kişidir, nitekim savaşta kendisini öldürür.

MACDUFF, Lady

Macbeth'de, Macduff'un karısı.

Macbeth'un buyruğuyla çocuklarıyla birlikte öldürülür.

MACMORRIS

V. Henry'de, İrlandalı bir komutan.

MAECENAS

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un bir dostu.

Triumvirleri uzlaştırmaya çalışır. Daha sonra, Antonius'a karşı Octavius'u destekler.

MALCOLM

Macbeth'te, Duncan'ın oğullarından biri.

Duncan öldürüldüğü zaman İngiltere'ye kaçar, orada Macduff kendisini bulur ve ülkesine geri dönerek taca sahip çıkmasını kendisine söyler. Macbeth'in yenilgiye uğratılması üzerine İskoçya Kralı olarak taç giyer.

III. MALCOLM (ö. 1093)

İskoçya Kralı (1054-93); I.Duncan'ın oğlu.

Tahtı ele geçiren Macbeth'in Northumbria Kontu Siward tarafından 27 Temmuz 1054'te yenilgiye uğratılmasından sonra tahta geçti, Macbeth'in öldürüldüğü Lumpanan'da (Aberdeenshire) zafer kazandı. Shakespeare, kendisini *Macbeth*'te verir.

MALVOLIO

Onikinci Gece'de, Olivia'nın kâhyası.

Kendini önemli kişi yerine koyan, kibirli, asıkyüzlü, ancak (özellikle Olivia'nın kendisine aşık olduğunu sandığı sahnede) komik durumlara düşen bir kişi. (Shakespeare, kendisine, olasılıkla, Püritenler'e karşı bir yergi olarak yer vermiştir).

MAMILLIUS

Kış Masalı'nda, genç Prens, Leontes ile Hermoine'in oğulları. Oyuna kendi adını verir ("Kış gecelerine uygun hazin bir masal". Daha sonra öldüğü haberi gelir.

MARCADE

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Fransa Kralı'nın ölüm haberini getiren haberci.

MARCELLUS

Hamlet'te, (Hamlet'in babası) Hayalet'i surlarda nöbetteyken gören bir subay.

5. MARCH KONTU, bak. MORTIMER, Edmund

MARCIUS (GENÇ MARCIUS)

Coriolanus'ta, Coriolanus'un genç oğlu.

MARCUS ANDRONICUS

Titus Andronicus'ta, bir halk temsilcisi ve Titus'un kardeşi. Oyunun öbür kişilerine benzemez olarak, kan dökücü ve intikamcı olmayıp, Titus'u yatıştırmaya ve Lavinia'ya yardımcı olmaya çalışır; kendisine kötülük edenleri açık edebilmesi için ağzına aldığı bir çubukla kuma adlarını nasıl yazacağını gösterir.

MARCUS ANTONIUS

Julius Caesar'da, Caesar'ın ölümünden sonra, Octavius ve Lepidus'la birlikte üçlü yöneticilerden biri.

Brutus kendisini olduğundan daha küçük görerek, Capitol'deki cenaze töreninde Caesar'ın ölü bedeni başında bir söylev vermesine izin verir. Önce suikastçıları över gibi konuşuyor gözükürken sözünden kurnazca dönerek, halkı suikastçılara karşı kışkırtışıyla fırsat düşkünü bir kişi olduğunu da gösterir. Octavius'la birlikte daha sonra Philippi Savaşı'nda Brutus ile Cassius'u yenilgiye uğratır. Yaşamının son yıllarının geçtiği *Antonius ve Kleopatra*'da, oyunun kahramanı olarak görünür. *Julius Caesar*'daki Antonius'dan daha güçsüz, ama daha çekici biridir; Kleopatra'nın albenisine kapılarak, kör tutkuları içinde oyuncak haline gelir. Ancak, daha sonra, Octavius'un yakınlığını sağlamak için siyasal bir manevra olarak kız kardeşi Octavia'yla evlenir, daha sonra da Mısır'a Kleopatra'ya döner. Bunun üzerine, Octavius'la aralarında savaş patlak verir. Actium'da donanması yenilgiye uğrar, Kleopatra'nın yan-

lış ölüm haberi üzerine kendi canına kıyar.

MARDIAN

Antonius ve Kleopatra'da, Kleopatra'nın bir adamı.

Öldüğü söylemesi için Kleopatra tarafından Antonius'a gönderilir.

MARGARELON

Troilos ve Kressida'da, Troya Kralı Priamos'un evlilikdışı bir oğlu.

MARGARET

VI. Henry'de (1., 2. ve 3. Bölüm) ve *III. Richard*'da, tarihsel kişi olarak Margaret Anjou, Yorklara karşı başkişilerden.

Önce, Reigner'in kızı, saf bir genç kız olarak görünür; IV. Henry'yle evlendikten sonra ise, York ve Gloucester'in kararlı bir düşmanı haline gelir ve Suffolk'a aşık olur. *VI. Henry*'de (3. Bölüm), acımasız, ama tahtı oğluna vermek için savaşan, siyasi yönden haklı bir kadın olarak yer alır. Son olarak da, *III. Richard*'da Richard'a karşı Kraliçe Elisabeth ile York Düşesi'nin başına geçen, yaşlanmış bir kadın olarak görünür. Bu son görünüşü tarihte yer almaz; Shakespeare, kendisini Richard'ın vicdanının bir çeşit dışavuruşu, hayaletsi bir kişilik olarak koyar.

MARGARET

Kuru Gürültü'de, Hero'nun yanında hizmet eden bir kadın.

Borachio'yla anlaşmalı biçimde, Hero kılığına girer.

MARIA

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Fransa Prensesi'nin bir nedimesi olan lady.

Longaville tarafından kendisine yakınlık gösterilir.

MARIA

Onikinci Gece'de, Olivia'nın zeki oda hizmetçisi.

Olivia'nın elinderimiş gibi bir mektup yazarak Malvolio'nun aklının başından uçup gitmesine neden olan oyunu oynar.

MARIANA

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Floransalı bir kız.

MARIANA

Kısasa Kısas'ta, Angelo'nun sözlüsü.

Angelo tarafınan yüzüstü bırakılır. Angelo'yla buluşmak

üzere Isabella'nın yerine geçer; daha sonra da, Dük, Angelo'nun kendisiyle evlenmesi için buyruk verir.

MARINA

Pericles'te, Pericles ile Thaisa'nın olağanüstü erdemli ve güzel kızları.

Dionyza'nın canice kıskaçlığından korsanlar yoluyla kurtulur ve Midilli'de bir genelev işleticisine satılır, ancak erdemini korumayı başarır. Sonunda, Pericles'e kavuşur ve Midilli Valisi Lysimachus'la evlenir.

MARLOWE, Christopher (1564-1593)

İngiliz şair ve oyun yazarı.

1587'de Lord Admiral's Men'e oyun yazarı olarak bağlandı. Elizabeth dönemi tiyatrosunun başlıca bir adamı olarak tragedyaya öncülük etti (*The Tragical History of Dr Faustus*, 1589, Dr Faustus'un Trajik Öyküsü; *Tamburlaine*, 1587, Timurlenk) Shakespeare'in tarih oyunu olarak *VI. Henry*'si Marlowe'un II. Edward'ına öncelik ederken, Marlowe'un *The Jew of Malta* (1589, Malta Yahudisi) adlı oyunu Shakespeare'in *Venedik Taciri*'ne öncelik eder. Marlowe, başlıcalıkla, eylem örgüsü, dramatik konuşma ve trajik duygu yönüyle *II. Edward*'la öne çıktığı dönemde, Shakespeare, *Titus Andronicus* yanısıra, *VI. Henry* üçlemesini, *III. Richard*'ı ve *Yanlışlıklar Komedyası* ile *Veronalı Iki Centilmen* ve *Hırçın Kız* gibi komedyalarını yazmış bulunuyordu.

MARTEXT, Sir Oliver

Beğendiğiniz Gibi'de, bir köy papazı.

MARTIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un dört oğlundan biri.

MARULLUS

Julius Caesar'da, bir tribün.

Flavius'la birlikte Caesar'ın gittikçe artan gücünden kaygı duymaya başlayarak, kendisi için verilecek bir kutlamayı önlemeye çalışır.

MASKELİ OYUN

Tudor ve Elizabeth döneminde dramatik bir gösteri; bir şölene ya da büyük bir çağrıya katılan seçkin konukların maskeli olarak çağrıya katılışlarıyla başlayıp, maskeli kişilerle orada-

kiler tarafından yapılan bir dansla sona eren bir çeşit dramatik eğlence.

Müzik, dans ve şarkının küçük bir dramatik eylemle bütünleştiği Maskeli Oyun, Elizabeth döneminin saray gösterilerine beşiklik eder. Şiirsel ve simgesel bir biçim taşıyan Maskeli Oyunlar, hiçbir zaman tam dramatik ve gerçekçi bir özellik göstermemiş; düşünceler, eğretilmeler içinde, gizli bir biçimde, daha çok da Kraliçe'ye övgülü anıştırmalar olarak verilmiştir. Lyly ve Jonson, bu terimi, Fransızcadaki *"masque"*dan alarak 'mask" olarak kullanmışlardır. İlk önceleri İtalya'da, Lorenzo de Medici Sarayı'nda başlayan Maskeli Oyunlar, İngiltere'de özellikle I.James döneminde gelişme göstermiş; Elizabeth döneminin mimsel Maskeli Oyunları, Jonson'un elinde diyaloglu oyunlar haline gelmiştir. Shakespeare, Maskeli Oyun öğelerini ve tekniklerini *Aşkın Gayreti Güme Gitti, Romeo ve Juliet*, ve *Kuru Gürültü* gibi oyunlarında, saray gösteri ve eğlencelerini vermek ve eğlendirici olmak amacıyla kullanmıştır. *Windsor'un Şen Kadınları*'nda, Falstaff, Maskeli Oyun biçiminde, "periler ile cinler" tarafından oyuna getirilir; *Atinalı Timon*'da, bir Maskeli Oyun içinde kişilerin zenginlik ve gösterişini sergilenir. *VIII. Henry*'de de kısa bir maskeli Oyun görüntüsü yer alır. Maskeli Oyun öğelerini içeren *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ile *Fırtına*, uzatılmış Maskeli Oyun niteliği gösterirler; burada, Maskeli Oyun kavramını, dramatik olmayan Maskeli Eğlence ya da Maskeli Gösteri kavramlarından ayırmak gerekir.

MELUN

Kral John'da, Fransa Veliahtı'nın yenilgiye uğrattıktan sonra Fransa'nın yanına geçen İngiliz soylularını öldüreceğini söylediğini bildirerek kendilerini uyaran bir Fransız lordu.

MENAS

Antonius ve Kleopatra'da, Pompey'e triumvirlerin üstüne yürümeyi öneren bir korsan.

MENECRATES

Antonius ve Kleopatra'da, Pompey'e bağlı bir korsan.

MENELAOS

Troilos ve Kressida'da, Helen'in kocası.

MENENIUS AGRIPPA

Coriolanus'ta, Coriolanus'un çenesi düşük, kimi zaman şakacı bir dostu.

Plepler ile tribünleri yatıştırmak için onlara öykü anlatır; daha sonra da Coriolanus'u kendini tutması ve halka daha alçakgönüllü seslenmesi için uyarıda bulunur.

MENTEITH

Macbeth'te, bir İskoç beyi.

MERCUTIO

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun bir arkadaşı.

Tybalt'la karşılaşması sonunda yaşamını yitirir. Gözüpek, aceleci, gösteriş seven, hafif bir gençtir.

MERMAID MEYHANESİ

Elizabeth döneminde, Londra'da yazarların bir buluşma yeri.

Sir Walter Raleigh, Ben Jonson, Francis Beaumont, John Fletcher ve olasılıkla William Shakespeare, burayı sık sık ziyaret eden önemli kişiler arasında yer alıyorlardı.

MESSALA

Julius Caesar'da, Brutus ile Cassius'un bir dostu.

MICHAEL

IV. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'in bir izdaşı.

MICHAEL,Sir

IV. Henry'de (1. Bölüm), York Başpiskaposu'nun buyruğunda ve kendisi tarafından bir mektupla asilere gönderilen bir rahip ya da şövalye.

MIRANDA

Fırtına'da, Prospero'nun kızı.

Ferdinand tarafından sevilir. Toplumun yoz etkisinden uzakta yetişmiş, iyi aileden gelen, masum ve sevimli genç kızı temsil eder.

MIRROR FOR MAGISTRATES (YÖNETİCİLER İÇİN AYNA)

İngiliz tarihinden koşuklu monologlar halinde yapılmış kişi çizimleri demeti (1559).

Shakespeare, *III. Richard* ve *VIII. Henry*'de bu yapıttan yarar-

lanmıştır.

MİLANO DÜKÜ

Veronalı İki Centilmen'de, Silvia'nın babası.

MONTAGUE

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun ailesinin adı.

Montague, Romeo'nun babası ve Capulet'in başdüşmanıdır. Montague ve Capulet aileleri arasındaki bu çekişme, Romeo ve Juliet'in sonu tragédyayla biten ayrılmalarında önemli bir rol oynar. Ancak, Romeo ve Juliet'in ölümlerinden sonra, Montogue Capulet'yle barışarak, Juliet'in bir heykelini dikmeye söz verir.

MONTAGUE, Lady

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun annesi.

MONTAGUE MARKİSİ

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Montague Markisi, John Neville.

Önce Yorkların bir destekçisiyken, daha sonra, VI. Henry önderliğindeki Lancasterlere katılır ve Barnet Savaşı'nda ölür.

MONTAIGE, Michel Eyquem de (1533-92)

Fransız deneme yazarı.

Kendi türettiği bir sözcük olarak *Denemeler*'in (1580 1. Kitap 1588, 2. ve 3. Kitap) yazarı. İngilizceye 1603'te I. Florio tarafından çevrildi. Shakespeare, Montaigne'in hoşgörü ve akılcı yargı düşüncesinden etkelinmeştir. *Hamlet*, *Kral Lear* ve *Fırtına* gibi yapıtları Montaigne'nin düşüncelerinin izlerini taşır.

MONTANO

Othello'da, Kıbrıs Valisi

MONTGOMERY, Sir John

VI. Henry'de (3. Bölüm), March Kontu, Edward'ın destekçisi. Edward'ı tahtı ele geçirmesi için döğüşmeye zorlar.

MONTJOY

V. Henry'de, Agincourt'ta Fransız Ordusu'yla savaşa girişmeden önce fidye ödemek isteyip istemediğini Henry'yeden öğrenmeye gelen, daha sonra da Fransızların yenilgiye uğradıklarını bildiren Fransız görevli.

MOPSA

Kış Masalı'nda, bir çoban kızı.

MORGAN

Cymbeline'de, Belarius'un takındığı ad.

MORTIMER, Edmund

IV. Henry'de (1. Bölüm), kızıyla evlendiği Owen Glendower'in bir tutsağı.

Kız kardeşi, Hotspur'un karısı olup; Glendower'la birlikte, IV. Henry'ye karşı Hotspur'la birleşirler. (Shakespeare, tarihsel kişi olarak Sir Edmund'u, yeğeni 5. March Kontu Edmund'la karıştırmıştır).

MORTIMER, Edmund (5. MARCH KONTU)

VI. Henry'de (1. Bölüm), yaşlı bir soylu kişi. Richard'a tahtın gerçek sahibi kendisi, mirasçısı da Richard olduğu için Lancasterler tarafından hapse atıldığını söyler. (Shakespeare, görüldüğü kadarıyla, tarihteki Kontu amcası Sir Edmund Mortimer'le karıştırmıştır).

MORTIMER, Lady

IV. Henry'de (1. Bölüm), Owen Glendower'in kızı ve Edmund Mortimer'in karısı. Yalnızca Gal diliyle konuşur. Hotspur, Mortimer'in Gal diliyle konuşmasının taklidini yapar.

MORTIMER, Sir John ve Sir Hugh

VI. Henry'de (3. Bölüm), Roger Mortimer'in evlilikdışı oğulları ve York Dükü Richard'ın amcaları.

MORTON

IV. Henry'de (2. Bölüm), Northumberland'a Hotspur'un öldüğü haberini getiren kişi.

MORTON, John

III. Richard'da, Ely Piskaposu.

Richard'ı terk ettikten sonra Richmond'a katılır. Tarihsel kişi olarak Moron; VII. Henry'nin Krallığı döneminde Canterbury Başpiskaposu olmuş ve Sir Thomas More evinde kalmıştır. (Shakespeare, *III. Richard* için *History of King Richard III* / Kral III. Richard'ın Öyküsü adlı yapıtından yararlanmıştır).

MOWBRAY

IV. Henry'de (2. Bölüm), Henry'ye karşı lordlardan biri.

MOWBRAY, Thomas

II. Richard'da, Norfolk Dükü.

Bolingbroke, Richard'ın önünde, kendisini hainlikle suçlar, Mowbray de onurunu korumak için Bolingbroke'u teke tek döğüşmeye çağırır. Son anda, Richard karşılaşmayı kaldırır ve Bolingbroke'u on yıl, Mowbray'i de yaşamboyu sürgüne gönderir.

MOWBRAY, Thomas (NOTTINGHAM KONTU, 12. MOWBRAY BARONU, 1. NORFOLK DÜKÜ)

İngiliz bir soylu.

1383'te Nottingham Kontu oldu. 1387'de Kral'a karşı gelmekle birlikte, daha sonra Kral'a katıldı. 1387'de Norfolk Dükü oldu. 1398'de Hereford Kontu (daha sonra VI. Henry) Henry Bolingbroke tarafından hainlikle suçlandı, kendisini teke tek döğüşmeye çağırdı, ancak II. Richard karşılaşmayı kaldırdı; Norfolk'u yaşam boyu, Hereford'u da on yıl sürgünle cezalandırdı. Shakespeare, kendisini *II. Richard*'da sahneye çıkarır.

MUHABBET TELLÂLI

Pericles'te, Midilli'de Boult'un Marina'yı getirdiği genelevin sahibi.

Marina'nın geneleve gelen müşterileri yaptıklarından vazgeçirmeye başlaması karşısında, işinden olma durumuna düşer.

MUTIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un en genç oğlu.

Lavinia'yı korumaya çalışırken babası tarafından öldürülür.

MYRMİDONLAR

Troilos ve Kressida'da, Akhilleus'un askerleri.

MÜZİK

Tudor ve Elizabeth dönemleri, İngiltere'de büyük müzik dönemleridir de. Shakespeare'de Müzik'e çokça gönderme yer alır. Müziksel uyum, bu dönemde, dünyada düzen ve düzenin derecesinin doğal bir simgesiydi. Öte yandan, Shakespeare, müziği (örneğin, *Beğendiğiniz Gibi*'de, av sahnelerinde, ya da soytarıların, hizmetkârların, uşakların söyledikleri şarkılar ile içki şarkılarında olduğu gibi) sırf eğlendirme ve çeşitlik katma amacıyla kullandığı gibi, sahnenin havasını ya da coşkusunu değiştirmek için de kullanmıştır. Bu anlamda, Shakespeare,

müziği, *Venedik Taciri*'nde Jessica ile Lorenzo'nun romantik aşklarını, *Onikinci Gece*'de Sir Tony Belch ile arkadaşlarının içki alemini, *Antonius ve Kleopatra*'da da Pompey'in gemisindeki toplantıyı verecek coşkusal bir araç olarak kullanırken; *Kış Masalı*'nda, Paulina'nın Leontes'e yanlış yaşanmış bir yaşamı anımsatmasında, ya da *Yeter ki Sonu Iyi Bitsin*'de, Helena'nın Kralı iyileştirmek için Tanrıdan yardım istemesinde olduğu gibi, Tanrıyla ya da doğaüstü dünyayla ilintiyi anımsatmak için kullanmış; öte yandan, aklı yitirmenin acısını yükseltmek (Ophelia) ya da Desdemona'nın son gecesinde yatağa gitmeye hazırlanırkenki buruk duygulanımı arttırmak için kullanırken, aklı başına geldikten ve haksız davrandığı kızı Cordelia'ya yeniden kavuştuktan sonra Lear'ın delilik sonrası dinginleşme ve iyileşme halini vermek için de kullanmıştır.

N

NAPOLİ KRALI, bak. **ALONSO**

NATHANIEL

Hırçın Kız'da, Petruchio'nun hizmetkârlarından biri.

NATHANIEL, Sir

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, bir rahip.

NAVARRE KRALI, bak. **FERDİNAND**

NERISSA

Venedik Taciri'nde, Portia'nın kurnaz oda hizmetçisi kız. Portia hukukçu kılığına girdiğinde, Nerissa da yazman olur.

NESTOR

Troiles ve Kressida'da , bir Yunan komutan.

Yaşlı ve deneyimli komutan olarak öbür savaşçılarca saygınlık görür.

NEVILLE

İngiliz tarihinde önde gelen bir ailenin adı.

Neville ailesinden kimi kişiler Shakespeare oyunlarında görünürler: Anne Neville, *III. Richard*'da Lady Anne; John Neville, *VI. Henry*'de (3. Bölüm) Montague Markisi; bir Ralph Neville, *IV. Henry* (1. ve 2. Bölüm) ile *VI. Henry*'de (3. Bölüm) Westmoreland Kontu; aynı ad ve unvanda bir başka Ralph Neville, *VI. Henry*'de (3. Bölüm) görünür; bir Richard Neville, *VI. Henry*'de (2. Bölüm) Salisbury Kontu; bir başka Richard Neville de, *VI. Henry*'de (2. ve 3. Bölüm) Warwick Kontu'dur.

NICANOR

Coriolanus'ta, Volsiyalıyla gevezelik ederken Coriolanus'un sürgüne gönderildiğini söyleyen Romalı.

NORFOLK DÜKÜ

VI. Henry'de (3. Bölüm), York saflarını destekleyen bir kişi.

1. NORFOLK DÜKÜ

III. Richard'da, tarihsel kişi olarak John Howard, Kral'ı destekleyenlerden biri.

Bosworth'ta öldürülür.

1. NORFOLK DÜKÜ

II. Richard'da, bak. **MOWBRAY, Thomas**

2. NORFOLK DÜKÜ

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Thomas Howard, Wolsey'in karşıtlarından biri.

III. Richard'da, 1. Norfolk Dükü'nün oğlu Surrey Kontu olarak görünür.

NORTH, Sir Thomas (1535-1601)

İngiliz yazar ve çevirmen.

Plutarkhos'un "Soylu Yunan ve Romalıların Yaşamları" adlı yapıtını Fransızcasından çevirdi. Shakespeare için büyük bir kaynak oluşturan bu yapıt, bütün Roma oyunlarına olduğu kadar, *Atinalı Timon*'a da kaynaklık etmiştir. North'un yetkin İngiliz düzyazı dilini Shakespeare, *Julius Caesar* ve *Antonius ve Kleopatra*'da yer yer uyaksız koşuk diline çevirmiştir.

NORTHUMBERLAND KONTU

Macbeth'te, bak. **SIWARD**

I. NORTHUMBERLAND KONTU

II. Richard'da, büyük Henry Percy.

İngiltere'ye döndüğünde Bolingbroke'a katılır; daha sonra, Richard'ı Pomfred'e, Kraliçe'yi Fransa'ya gönderir. *IV. Henry*'de (1. Bölüm), savaşta IV. Henry'yle (Bolingbroke) karış karşıya gelmemek için hasta olduğunu öne sürerek, oğlu Hotspur'un öldürüldüğü Salisbury savaşında yer almaz.

3. NORTHUMBERLAND KONTU

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Henry Percy, Hotspur'un torunu, Kral'ın ve Lancaster saflarının bir destekçisi. Towdon'da öldürülür.

NORTHUMBERLAND, Lady

IV. Henry'de (2. Bölüm), 1. Northumberland Kontu'nun karısı. Kocasına İskoçya'ya kaçması için uyarıda bulunur.

NOVELLA (çoğ. NOVELLE)

Kısa düzyazı anlatıları belirten bir İtalyan yazın terimi.

Başlıcalıkla konularının (olaylarının) özgünlüğü ya da yenilgiyle öne çıkan *Novella*, 14. yüzyılda gelişmeye başlamış; Sachetti, Boccaccio ve Bandello elinde yetkin örneklerine kavuşmuştur (bak. BOCCACCIO; BANDELLO). *Novella*, İngiltere'de gelişme göstermemiş olmakla birlikte, W. Painter'ın *Palace of Pleasure* (1565, Zevk Sarayı) adlı derlemesiyle Elizabeth dönemi tiyatrosu için önemli bir konu kaynağı olmuştur (bak PAINTER; PALACE OF PLEASURE).

O-Ö

OBERON

Bir Yaz Gecesi Rüyası'da, karısı Titania'yla kavga eden Periler Kralı.

Titania'nın gözüne büyülü iksirden damlatarak, uyandığında karşısına çıkacak ilk yaratığa aşık almasını sağlar.

OCTAVIA

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un daha çok göreneklere bağlı karısı.

Antonius'la Octavius'u barıştırmak için Antonius'la evlenmeye razı olursa da, Antonius kendisini Kleopatra için terk eder.

OCTAVIUS CAESAR

Julius Caesar'da, Caeasr'ın ölümünden sonra üçlü yönetiden ve Cassius ve Brutus'a karış yürütülen iç savaştan zaferle çıkan komutanlardan biri.

Shakespeare'in *Antonius ve Kleopatra*'sında, kızkardeşi Octavia'yı Antonius'la evlendirir, Lepidus'tan kendini özgür kılar, Antonius'un Octavia'yı terk ederek Mısır'a gitmesinden sonra Kleopatra ile Antonius'a karşı savaş açar. Antonius'u Actium'da yenilgiye uğrattıktan sonra Mısır'ı ele geçirir, Antonius ve Kleopatra'nın canlarına kıymalarından sonra da Roma İmparatorluğu'nu egemenliği altına alır. Tarihsel kişi olarak Octavius (İ. Ö. 63- İ.S. 14), Caesar'ın yeğeniydi ve İ. Ö. 27'de Roma imparatoru oldu.

ODYSSEUS

Troilos ve Kressida'da, Yunan komutanlardan biri.

Yunanlara çekidüzen vermek için konuşur. Akhilleus'u döğüştürmek için Aias'ın kıskandırmaya çalışır. Troilos'la birlikte Kressida'yı görmeye gider ve Troilos, Kressida'yı Diomedes'le görünce, kendisini avutmaya çalışır.

OLIVER

Beğendiğiniz Gibi'de, Orlando'nun ağabeyi.

Orlando'yu öldürmeyi tasarlaması üzerine, Orlando ormana kaçar. Daha sonra Oliver bir arslanın elinden kurtulur ve nedamet getirerek Celia'yla evlenir.

OLIVIA

Onikinci Gece'de, oyunun başkişilerinden.

Orsina gibi, kendi içine kapalıdır ve kendini düşünür; ancak, kılık değiştirmiş Viola'ya tutulması, kendisine yeni bir yaşam anlayışı kazandırır.

ONİKİNCİ GECE (NE İSTERSENİZ)

Shakespeare'in bir komedyası. Oynanışı,1602; basılışı, 1623.

Shakespeare, uşak kılığındaki bir kızın sevdiği adam ile sevgilisi arasında ulak olarak gidip gelişini daha önce *Veronalı İki Centilmen*'de kullanmıştır. Nitekim, *Onikinci Gece*, Shakespeare'in daha önceki öbür oyunlarından kişileri ve araçları alır: Birbiriyle karıştırılan eş ikizler *Yanlışlıklar Komedyası*'ndan, sadık dost Antonio *Venedik Taciri*'nden, kulak kabartma olayı *Kuru Gürültü*'den, sevdiği erkekçe tanınmamak için oğlan kılığına girmiş kız ise *Beğendiğiniz Gibi*'den gelir. Ancak, daha önemli dışkaynaklar da vardır. (Plautus'un *İkizler*'inden kaynaklanan) eş ikizler olayını sevgilisine uşak kılığında hizmet eden gençkız olayıyla birleştiren birçok oyun Shakespeare'in elinin altındaydı. *Gl'Ingannati* (1537, Aldatılmış Kadın) adlı İtalyan oyununun eylem örgüsü Shakespeare'inkine çok yakındır. C. Gonzaga'nın *Gl'Inganni* (1597, Aldatanlar) adlı oyunu ile N. Secchi'nin *Gl'Inganni* (1562) ve *L'Intresse* (1581) adlı oyunları da benzer öyküleri içerirler. Bandello'nun *Novelle*'i (1554) ile Belleforest'in *Histoires Tragiques* (1579, Trajik Öyküler) adlı yapıtları da aynı öykünün çeşitlelerini sunarlar; ancak, bunlar arasında en güçlü öykü, B. Rich'in *A Farewell to the Military Profession*'ındadır (1581, Askerlik Mesleğine Elveda). Sir Toby Belch, Sir Andrew Aguecheek, ve Maria'yı kapsayan yan eylem ise Shakespeare'in kendi yaratısıdır.

Öykü. Illyria Dükü Orsino, uşağı Cesario aracılığıyla, aslında çok güzel bir kız olan, erkek kılığına girmiş Viola aracılığıyla, zengin Kontes Olivia'ya yakınlık göstermektedir. (Viola, Illyria kıyılarında bir deniz kazası geçirerek, ikiz erkek kardeşi

Sebastian'dan ayrı düşmüştür). Olivia, Orsino'nun yakınlaşmalarını geri çevirerek, aslında Orsino'yu seven Cesario'ya (Viola) aşık olur. Olivia'nın evine yerleşmiş olan içkici Sir Toby Belch ("Geğirti"), Sir Adrew Aguecheek ("Sıtmayanak"), soytarı Feste ("Şenlik"), Fabian, ve Maria, asık yüzlü, melankolik Malvolio'ya ("Namemnum") bir oyun oynayarak, Olivia'yı kendisine aşık sanmasına neden olurlar. Maria'nın kaleminden çıkan, Olivia'nın yazmış olduğu bir mektubun eline geçmesini sağlarlar; Malvolio'nun aşıkane duygularını yükselten bu mektupla söylenenlere uyan Malvolio, Olivia'nın kalbini kazanmak için sarı çorap ve çapraz dizbağlarıyla, sürekli gülümseyerek dolaşır. Bu tuhaf davranışların dolayı da kaçık yerine konur ve Feste'nin sürekli eğlence konusu olur, sonunda kendisini bu durumdan Olivia kurtarır. Bu arada, Sebastian Illhlyria'ya gelir, ve onu Cesario sanan Olivia, Sebastian'a kendisiyle evlenmesini önerir. İkiz kardeşlerin karıştırılmasına çıkan bir sürü karışıklıktan sonra, Orsino, (o zamana kadar erkek sandığı) Viola'yı sevdiğini anlar ve kendisiyle evlenmeye karar verir.

OPHELIA

Hamlet'te, Polonius'un kızı.

Ürkek ve söz dinler bir kız olarak babasının dediklerine uyarak Hamlet'in yakınlaşmalarını geri çevirir, bu da Hamlet'i yalnızlığa ve geri çevrilme duygusuna daha çok iter. Daha sonra, Hamlet'in kendisine sert davranışları ile babasının ölümü, aklını kaçırmasına ve suda boğularak canına kıymasına neden olur.

ORLANDO

Beğendiğiniz Gibi'de, Oliver'in kardeşi ve Rosalind'in sevgilisi.

ORLEANS DÜKÜ

V. Henry'de, tarihsel kişi olarak Charles d'Orléans, Veliaht'ın kuzeni ve yakın dostu.

Fransızların üstünlüğüyle övünürse de, Agincourt'ta tutsak düşer.

ORLEANS DÜKÜ (SOYSUZ ORLEANSLI)

VI. Henry'de (1. Bölüm), tarihsel kişi olarak Jean Dunois; Orleans Dükü Louis'nin evlilikdışı oğlu.

Jan Dark'ın Fransa'yı İngilizler'in elinden kurtaracağı inan-

cıyla, Jan Dark ile Veliaht'ın buluşmasını sağlar.

ORLEANS TOPÇUBAŞISI

VI. Henry'de (1. Bölüm), ikincil bir oyun kişisi.

ORSINO

Onikinci Gece'de, Illyria Dükü.

Kendine dönük biri olarak kendi coşkularıyla ve Olivia'ya olan karşılıksız aşkıyla ilgilidir. Sonunda, aslında sevdiği kişinin Viola olduğunu anlar.

OSRIC

Hamlet'te, bir dalkavuk.

OSWALD

Kral Lear'da, Goneril'in kâhyası.

Yüksekten bakan, aşağılayıcı tavrıyla Lear'ın öfkesini çeker ve tokadı yer. Kendisini "uşak ruhlu herif" olarak niteleyen Edgar tarafından öldürülür.

OTHELLO

Othello'daki tragedya kahramanı.

Askerliğiyle ünlenmiş soylu ruhlu ve ülkücü bir adamdır. Bütün yaşamı deneyimini askerlik dünyasında kazandığından, evlendiği zaman, kadınlar ile sivil yaşamdan oldukça habersiz kalır. Deneyimli Iago'nun kötülüklerinin kolayca kurbanı haline gelerek, karısına güvenini olduğu kadar, kendine güvenini de bütün bütüne yitirir. Oyuna gelerek kendisini seven masum karısını öldürdüğünü anladığı anda, kendi yargısını kendisi vererek canına kıyar.

OTHELLO (VENEDİKLİ ZENCİ, OTHELLO TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Yazılışı, 1602; oynanışı, 1604; basılışı, 1622.

Oyunun anakaynağı G. Cinthio'nun *Gli Hecatommithi* (1565, 3. Bölüm, 7. Öykü) adlı yapıtıdır. Shakespeare, gerek öyküde, gerek kişileştirmelerde değişiklikler yapmıştır; (örneğin, özgün yapıtta, Iago Desdemona'ya olan karşılıksız aşkıyla hareket eder; Othello, Desdemona'nın ölümünden sonra aklını yarı yarıya kaçırır, vb.). Shakespeare, Bellefrost'un *Histories Tragiques*'inden (Trajik Öyküler) yararlanmış olabileceği gibi; Venedik-

Osmanlı savaşının arkaplanı için de, R. Knolles'in *History of the Turks* (1603, Türklerin Tarihi), W. Thomas'ın *History of Italy* (1549, İtalya Tarihi) ile Sir L. Lewkoner'ın *The Commonwealth and Goverment of Venice* adlı çevirisinden (1599) de yararlanmış olabilir.

Öykü. Venedik'in hizmetinde zenci bir komutan olan Othello, Venedikli güzel Desdemona'yla gizlice evlenmiştir. Desdemona'nın babası Brabantio ile Senato'ya Desdemona'ya olan sevgisini anlatmaya çalıştığı bir sırada Kıbrıs'ta savaşın patlak verdiği haberinin gelmesi üzerine Venedik'ten ayrılmak zorunda kalır. Desdemona, yanında Othello'nun teğmeni Iago olduğu halde peşinden gider; Iago, kendisi yerine Cassio'nun yükseltilmiş olmasından ötürü Othello'ya öfkelidir. Iago, Cassio'nun sarhoş olmasını sağlayarak, yakışıksız davranışı yüzünden rütbesini yitirmesine neden olduğu gibi, Othello'nun kendisini bağışlaması için Desdemona'ya başvurmasını da söyler; bu arada, Othello'ya da Desdemona ile Cassio arasında bir ilişki olduğunu anıştırır. Daha sonra da Desdemona'nın düşürdüğü ve karısı Emilia'nın bulduğu mendili Cassio'nun sevgilisi Bianca'ya verirken, Othello'nun tanıdığı işlemeli mendili görmesini sağlar. Böylece, Othello, Desdemona'nın kendisini Cassio'yla aldattığına kanaat getirir. Amansız bir öçalıcı kimliğine bürünen Othello, bundan böyle Desdemona'nın başkalarıyla kendisini aldatmasını önlemeyi kendine görev bilir. Iago'dan Cassio'yu öldürmesi ister; ancak Iago'nun adamı Roderigo bu girişimde başarışızlığa uğrayınca, Iago kendisini ele verebileceği kaygısıyla Roderigo'yu öldürür. Othello da Desdemona'yı yatağında boğar. Ancak, kocasını sorgulayan Emilia, gerçeği kavrar. Iago, Emilia'yı öldürürken, kendisi de tutuklanır. Othello, kendini bıçaklayarak Desdemona'nın yanıbaşında ölür. Casio, yönetimi ele alır.

OVERDONE, Bayan ("Madam Dudu")

Kısasa Kısas'ta, hapisaneye gönderilen bir muhabbet tellâlı kadın.

OVIDIUS (İ.Ö. 43-İ.S. 18)

Romalı bir şair, Augustus döneminin en önde gelen yazarlarından.

Söylence ve tarihten kişilerin "değişime uğramaları"yla ilgili *Değişimler* adlı 15 kitaplık öyküleri, 1567'de W. F. Golding

tarafından İngilizceye çevrilmiş ve dönemin çeşitli yazınsal ve dramatik etkinliklerine olduğu kadar, Shakespeare'e de en sevdiği başvuru kitabı olarak kaynaklık etmiştir.

OXFORD KONTU

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak John de Vere, Margaret ile Lancasterler'in bir destekçisi.

Tewkesbury Savaşı'nda tutuklu düşer. *III. Richard*'da, Richmond'a katılarak Bosworth'te savaşır.

OYUNCULAR

Hamlet'te, Saray'da oyun oynamaya gelen oyuncu topluluğu.

Kentte iş bulamadıkları için, gezginci topluluk olarak etkinliklerini sürdürmektedirler. "Gonzago'nun Öldürülmesi" adlı oyunu sunarlar; oyuna Hamlet kendi yazdığı kimi yerleri ekler. Hamlet'in oyunculara oyunculuk üstüne yaptığı konuşma, belgesel önemdi bir nitelik taşır; burada, Hamlet, Elizabeth döneminin abartılı oyunculuğuna karşı, yalın ve doğal oyunculuk biçimini önerir.

OYUNCULAR

Hırçın Kız'ın Giriş'inde, oyunu kendileri için oynamaya hazırlanan oyuncu topluluğu.

OYUNCULUK

Meslek olarak Oyunculuk, Kraliçe Elisabeth döneminde (1558-1603) örgütleşmiştir. Drama sanatı, ikiyüz yıldır, (York, Chester, Coventry, vb. gibi) kimi kentlerde loncaların amatör dinsel oyun etkinlikleriyle gelişe gelmişti. Gezginci oyuncular zamanla soylu kişilerin koruyuculuğu altında etkinliklerini sürdürebiliyorlardı. Özellikle Londra kenti yetkilileri, karışıklık çıkarmaya yatkın kitleleri başına topladığı gerekçesiyle tiyatro gösterimlerine karşı tavır almaktaydı. 1574'te, Londra Kenti yetkilileri, tiyatro etkinliklerini denetim altına alma amacıyla bir takım kurallar getirmiş ve (çocuklar, hizmetçiler, vb. gibi) kimi kişilerin tiyatro izlemelerini yasaklamış olmakla birlikte, oyunculuk mesleği kısa zamanda kendi içinde örgütlenerek yerleşikleşmişti. 1574'te, Leicester Kontu Topluluğu'na, 1597'de de Lord Chamberlain'e tiyatro etkinlikleri gerçekleştirmeleri için Kraliyetçe izin ve yetki verilmişti.

Elisabeth döneminde Oyunculuk ilkeleri ne olduğu kesinlikle belirtilememekle birlikte, melodramatik, söylev çekici ve "ağır" olduğu söylenebilir. Açık havada, sahne ve ışıklama desteğinden yoksun, geniş bir kitleye oynamak zorunda olan oyuncular, oyun kişiliklerini yorumlayıcı eylemlerini daha çok mim, devinim ve davranı teknikleriyle gerçekleştiriyorlardı, bu yüzden de kişileştirmeye çokça gerek kalmıyordu. Hamlet, onun için, oyuncuları abartılmış bir oyunculuktan vazgeçip, doğal bir oyunculuğu önerir. Bu anlamda da, iki temel oyunculuk biçiminden söz edilmektedir: Abartılı, ve doğal. Ancak, şunlar da gözönünde tutulmalıdır: 1) Her çağda başlıca oyuncuların bağlandıkları birkaç çeşit yalın oyunculuk biçimine rastlanmaktadır; 2) Büyük oyuncular her zaman için kendi oyunculuk biçemlerini de birlikte getirmektedirler; 3) Kadın rollerinin oğlan oyuncular tarafından gerçekleştirilmesi (Örneğin, *Beğendiğiniz Gibi*, *Onikinci Gece*, vb.) kadın rollerinde ister istemez bir çeşit biçemselleştirmeye ve uzaklık koymaya yol açıyordu; 4) Elizabeth döneminde bir oyuncunun çok iyi yetişmiş, gövdesel anlatıma olduğa kadar, konuşma sanatına da egemen olması; bu anlamda da, iyi bir eskrimci, şarkıcı, dansçı olması gerekiyordu.

Oyunculuk eğitimi, bu anlamda büyük önem taşıyordu. Bir gencin bir oyunculuk topluluğuna girebilmesi için sıkı bir eğitimden geçmesi, hazırlık okullarında eğitim görmesi sözkonusuydu. Bunun için de iyi örgütlenmiş bir çıraklık sistemi vardı. Her genç (10-13), belli bir usta oyuncunun yanında yetişiyordu; bu anlamda da, oyunculuk biçemi usta-çırak ilişkisiyle devrediyordu.

Tiyatro ve oyunculuk biçemi arasında da bütüncül bir etkileşim ve teknik etkilenme vardır. Bunlar şöylece gösterilebilir: 1) (Globe, Fortune, vb. gibi) tiyatrolar, oyuncuları "geniş" oynamaya götürüyordu; 2) Sahnenin izleyiciyle hem çevrelenmiş hem de karşı karşıya oluşu, "boyutlu" oyunculuğu gerektiriyordu; 3) Balkonların varlığı "dikey" oyunculuğu da istiyordu; 4) Öte yandan, zemin izleyicisinin de varlığı, oyuncuları hem izleyiciyle çok yakından, hem de uzaktan iletişim kurmaya götürdüğü için, oyuncular geniş ve yakın, uzantılı ve sınırlı, dı-

şadönük ve içedönük oyunculuk arasında bir ritm bulmak zorundaydılar; bu da, örneğin, bir yanda kendi kendine konuşma tekniğinin, ama öte yanda geniş hareket ve yüksek konuşmaya dayalı tekniklerin birarada işlenmesini istiyordu.

Shakespeare dönemiin başlıca oyuncuları ise şöyle sıralanabilir: Burbage yanısıra, dönemin en büyük oyuncusu sayılan ve Henslowe'un damadı ve Admiral's Men'in yöneticisi olan (ancak hiçbir Shakespeare oyununda oynamadığı belirtilen) *Edward ALLEYN* (1566-1626); Shakespeare'in en ilginç dostlarından biri olan ve Feste, Touchstone ve Lear'ın Soytarısı gibi rollerindeki başarısıyla Shakespeare'in basit soytarı tiplerini geliştirerek, karmaşık ve derinlikli soytarı kişilerini yaratın *Robert ARNIM* (1568-1615); Shakespeare oyunlarının başlıca bir oyuncusu ve Lord Chamberlain's Company'nin üyesi olan *George BRYAN* (1586-1613); Elisabeth döneminin ilk tiyatro yapısı ve profesyonel tiyatrosu olarak The Theatre'ı kuran ve Richard Burbage'ın babası olan *James BURBAGE* (1530-1597); Shakespeare'in *Hamlet, Othello,* ve *Lear*'ı kendisi için yazdığı belirtilen, Lord Chamberlian's Men/King's Men'in başoyuncusu *Richard BURBAGE* (1568-1619); Shakespeare oyunlarının Birinci Toplu Basımı'nı hazırlayan, Globe Tiyatrosu'nun ortaklarından *Henry CONDELL* (ö. 1627); Shakespeare'in yakın dostlarından ve başlıca oyuncularından olan *Alexander COOKE* (ö. 1614); King's Company'nin üski üyelerinden ve Shakespeare komedya oyuncusu olan *Richard COWLEY* (ö. 1619); Shakespeare'in komik kadın rollerine (Maria, Bayan Quickly, vb.) çıkan ve 26 en iyi Shakespeare oyuncusundan biri sayılan *Samuel CROSSE* (ö. 1605); Shakespeare'in yakın dostlarından, Shakespeare oyunlarının başlıca oyuncularından ve Globe Tiyatrosu ile Blackfriars Tiyatrosu'nun ortaklarından olan ve H. Condell'le birlikte Shakespeare oyunlarının Birinci Toplu Basımı'nı yapışıyla ölümsüzlük kazanan *John HEMINGES* (1556-1630); Shakespeare oyunlarının başlıca bir oyuncusu olan ve başlıcalıkla soytarı çizgisinde rollere çıkan (*Kuru Gürültü*'de Dogberry rolüne kendi adı yazılan) ve Globe Tiyatrosu'nun ortaklarından olan *William KEMPE* (ö. 1608); 1603'te King's Men'e katılan, Globe Tiyatrosu'nun sahiplerinden olan ve iri yapısıyla Falstaff rolüne

çıkan *John LOWIN* (1576-1653); Lord Chamberlain's Company'nin önde gelen oyuncularından olup vasiyetinde (Shakespeare de dahil) paylaştırılmak üzere arkadaşlarına 5 pound bırakan *Augustine PHILIPS* (ö. 1605); Chamberlain's Company'nin kurucularından ve Shakespeare oyunlarında yüksek komik rollere çıkan *Thomas POPE* (ö. 1603); Chamberlain's Company'nin bir üyesi ve (Tybalt, Hotspur, Laertes Macduff, Edmund gibi) çokyönlü rollerin oyuncusu olan *William SLY* (ö. 1608); Kraliçe Elizabeth'in beğendiği komik oyuncu olan ve olasılıkla Shakespeare'in *Hamlet*'te Yorick için kendisini kaynak olarak aldığı *Richard TARLTON* (ö. 1566); R. Brubage'ın ardılı ve özgün Iago olan, Shakespeare'in kendisi tarafından Hamlet rolü için eğitilen *Joseph TAYLOR* (Ö. 1652); Shakespeare oyunlarında başlıca rollere çıkan *Nicholas TOOLEY* (1575-1623); Globe Tiyatrosu'na ortak ve başlıca bir Shakespeare oyuncusu olan *John UNDERWOOD* (ö. 1624).

OYUNCU TOPLULUKLARI

15. ve 16. yüzyıllarda Oyuncu Toplulukları, gezginci oyuncular olarak, başlıcalıkla taşrada, panayırlarda, vb. gösterimler veriyorlardı, bir anlamda gönüllü eğlendiricilerdi; ancak, bu dönemde "dünyanın en kötü ve tehlikeli kişileri" olarak görülen oyuncular ve Oyuncu Toplulukları, kent yaşamı törelerini ve ahlâk ölçülerini çoğu azman çiğnedikleri ya da çiğnenmesine neden oldukları için 1572'de yasaklama getirilerek bu tür gezginci topluluklar ile seyirlik gösteri sunanların etkinlikleri sınırlanmış, 1598'deki bir kararla da Oyuncu Toplulukları soylu kişilerin korumasına verilerek denetim altına alınmaya çalışılmıştı. Böylece, profesyonel Oyuncu Toplulukları örgütlenebildiği gibi, güvence altına da girebilmişlerdi. 1576'da ilk tiyatro yapılarının inşasıyla birlikte Oyuncu Toplulukları kendi mekânlarına da kavuşma olanağı elde ederek, yerleşik topluluklar haline gelmişlerdi. Bu bağlamda, başlıcalıkla, 1583'te Elizabeth'in koruması altında Queen's Men, 1594'te de (Shakespeare ve R. Burbage'in üyelikleriyle) Lord Chamberlain's Men kurulmuştu. Bu dönem (1500-1620) için 24 Oyunculuk Topluluğu'nun adı sayılmaktadır (Başlıcaları: Leicester Kontu Topluluğu, Kraliçe Elizabeth'in Topluluğu, Pembroke Kontu Toplulu-

ğu, Lord Chamberlain Topluluğu/Kral'ın Topluluğu, Lord Admiral Topluluğu, vb.). Öte yandan, çocuk ve genç yaşta oyuncularca gerçekleştirilen Çocuk Tiyatroları da (örneğin, Children of Paul's, Children of the Chapel, Leicester Kontu Çocukları, vb.) etkinliklerini sürdürüyorlardı; bu tür Oyunculuk Toplulukları, daha çok eğitimli bir izleyiciye, kültürlü oyunlar sunuyorlarda ve kendi tiyatrolarında oynuyorlardı.

Oyunculuk Toplulukları ile tiyatroların örgütlenimi ayrılıklar gösteriyordu; örneğin, Henslowe gibi tiyatro sahibi kişilerin söz sahibi olduğu tiyatrolarda kesin egemenlik bu kişideyken; Shakespeare gibi, topluluk üyelerinin aynı zamanda tiyatroya ortak, pay sahibi olduğu topluluklar daha "demokratik" bir yönetime sahiplerdi. Oyuncular, paralarını sahne giysilerine, donatımlıklara, vb. yatırıyorlar, kârdan sorumlu ortak olarak çalışıyorlardı. Bir kişi "işletmeci" olarak görev alıyor ve gişe gelirlerinden sansüre, sahne yönetiminden tiyatronun tüm yönetim işlerine kadar çok çeşitli işleri üstleniyordu.

Elizabeth dönemi tiyatrolarında repertuar sistemi geçerliydi. 200-250.000 nüfuslu Londra kentinin yüzde 13'ü haftada bir tiyatroya gidiyordu, bunun için de hemen hergün ayrı bir oyun oynanıyordu (örneğin, Henslowe'un Admiral's Men topluluğu altı ayda 30 oyun, 150 gösterim sunmuş; Alleyn, üç yıl içinde 70 değişik role çıkmıştı). En iyi Oyuncu Toplulukları, zaman zaman Saray'da, özellikle şenliklerde ve yabancı konuklar geldiğinde gösterimler sunuyorlardı. Londra'da yarleşik bu gibi Oyuncu Toplulukları'nın 8-12 kişilik bir çekirdek oyuncu kadrosu yanısıra, sahne çalışanları ile müzikçi ve kostümcüleri de vardı, gerektiğinde oyucu da kiralıyabiliyorlardı. Bir sezon boyunca da haftada altı gün gösterim veriliyordu.

Oyun yazarları da Oyunculuk Toplulukları'yla birlikte çalışıyorlar ve (Shakespeare ile Lord Chamberlain's Men örneğinde görüldüğü gibi) yalnızca belli bir topluluğa bağlı olarak da yazıyorlardı. 1590'larda oyun başına 6 pound ödeniyordu, Saray'daki gösterimlerden ise, 15-30 pound alınıyordu. Telif hakkı yoktu ve oyun bir kez bir tiyatroya satıldıktan sonra, yazarın yapıtı olmaktan çıkıyordu. Repertuar sistemi dolayısıyla da, birden çok (kimi zaman 4-5) oyun yazarının birlikte çalıştı-

ğı ve ürettiği oluyordu.

Oyuncu Toplulukları ülke içi gezilerine de çıkarak gösterimler veriyorlardı; bu anlamda da, Stratford, Leicester, Shrewsbury başlıca Londra dışı tiyatro uğraklarıydı.

OYUNLAR

Shakespeare'in toplam 37 oyunu olduğu kabul edilmektedir ("Shakespeare İçtihadı": 1. *Folio*'daki 36 oyun ve *Pericles*). Bu arada, *The Two Noble Kinsmen* gibi oyunlar ise (J. Fletcher'le) eşyazarlık ürünü sayılmaktadır (bak. OYUNLAR, YAKIŞTIRMACA; EŞYAZARLIK) Gerek oyunların kayda geçmemesi, gerek kimilerinin yeniden gözden geçirilip ele alınmış olması, gerekse kimi tanıklıkların kalkması, Shakespeare'in oyunlarını kesin tarihlendirmeyi olanaksız kılmaktadır. Burada şu noktalar da etmen olmuştur: 1) Shakespeare de, öbür yazar arkadaşları gibi, yazdıklarının tarihine kendisi de önem vermiyordu; 2) Oyunlar geçici bir önem taşıdığından, oyunların şu ya da bu çeşitlemesinin yeniden yazılma biçiminin ne zaman kaleme alındığıyla ilgilenilmiyordu; 3) Yayın koşullarının kendisi böyle bir koşulu gereksindirmiyordu; 4) 1. *Folio*'da da, yapıtların kesin yazılış tarihleri verilmiyordu. Ancak, Shakespeare'in Oyunlar'ı, yazılış sırasına göre şöyle tarihlendirilebilmektedir:

1588-94
Titus Andronicus, IV. Henry-1. Bölüm, Yanlışlıklar Komedyası, Veronalı İki Centilmen, VI. Henry-2. Bölüm, VI. Henry-3. Bölüm, Kral John, Aşkın Gayreti Güme Gitti, III. Richard, Hırçın Kız
1594-96
Romeo ve Juliet, II. Richard, Bir Yaz Gecesi Rüyası, IV. Henry-1. Bölüm, IV. Henry-2. Bölüm
1596-98
Windsor'un Şen Kadınları, Venedik Taciri, V. Henry, Kuru Gürültü
1599-1601
Beğendiğiniz Gibi, Onikinci Gece, Julius Caesar, Hamlet

1602-06
Yeter ki Sonu İyi Bitsin, Troilos ve Kressida, Kısasa Kısas, Othello, Kral Lear, Macbeth
1607-10
AtinalıTimon, Antonius ve Kleopatra, Coriolanus, Pericles, Cymbeline
1611-13
Bir Kış Masalı, Fırtına, VIII. Henry

OYUNLAR (Yakıştırmaca)

Kimi gizli, saklı kalmış oyunlar Shakespeare'e yakıştırılmış, Shakespeare tarafından kaleme alındığı düşünülmüştür. Bunlar şöyle gösterilebilir: (Artık Shakespeare'in olduğu kabul edilen) *Pericles, The London Prodigal* (Londralı Hovarda), *Sir John Oldcastle, A Yorkshire Tragedy* (Bir Yorkshire Tragedyası), *The Puritan* (Püriten), *Locrine, Lord Cromwell.* Daha önce *Quarto* basımlar olarak yer alan bu oyunlar 1663'teki 3. *Folio*'da yer alırlar. Daha sonra, 17. ve 18. yüzyıllarda da Shakespeare'e yorulan oyunlar olmuştur (örneğin, *The Merry Devil of Edmonton*/Edmonton'un Sevimli Şeytanı; *Arden of Feversham*, Fevershamlı Arden); bu tür Yakıştırmaca Oyunlar'ın sayısı elliyi bulmaktadır. Başlıcalıkla, *The Two Noble Kinsmen* (1634, I. Fletcher'le-?, İki Soylu Akraba), ve *Sir Thomas More* gibi, Shakespeare'in başka yazarlarla işbirliği içinde birlikte yazmış oldukları oyunlardan da çokça söz edilmektedir (örneğin, *VII. Henry*, I. Fletcher'la; *VI. Henry*, Greene ya da Nash'le).

OYUN PLANI (İng. *Plot*)

Elizabeth dönemi tiyatrosunda, bir oyunun sahne sahne eylem akışını içeren çizelge.

Sahne metninden sorumlu oyun tutanakçısı ya da defterdisi tarafından gösterim metninden hazırlanan Oyun Planı, her sahnede yer alan oyun kişilerini olduğu kadar, sahnede nerede ve nasıl (hangi donantımlıklarla) yer aldıklarını ve ne gibi etmenlerini gereksinim olduğunu da gösteriyordu. Oyunculara ve sahne elemanlarına bir uyarı olması için de sahne-arkasında bir tahtaya asılıyordu.

ÖÇ OYUNU

Elizabeth tiyatrosunun başlıcalıkla ilk dönemlerinde yer verilen bir tragedya tipi; öç alma tragedyası.

Burada, yaşamda kalan baba, oğul, ya da sevgili onur güdüsüyle olduğu kadar, aşk ya da aile dürtüsüyle bir cinayetin öcünü alır. Fransa, özellikle de İspanya'da Öç Oyunları öne çıkmakla birlikte, İngiltere'de Öç Oyunları, Seneca'ya dayanır. Elizabeth dönemi tiyatrosunda Öç Oyunu geleneği Kyd'in *The Spanish Tragedy*'si (1587) ile özgün örneğine kavuşmuştur; burada, bir hayalet öç alınmasını ister, öç alacak kişi deli rolü yapar ya da kılık değiştirir, sonunda beklenen kanlı sonuç bir maskeli oyun ya da dilsiz gösteri altında alınır. Bu bağlamda, Shakespeare'in *Hamlet*'i, aynı zamanda Öç Oyunu'na iyi bir örnek oluşturur.

ÖRÜMCEK AĞI

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda , bir peri.

ÖZEL TİYATROLAR

Özel Tiyatrolar'ın halk tiyatrolarından ayrımı, halk tiyatrolarının üstlerinin açık olması, Özel Tiyatrolar'ın ise kapalı olmasıdır; bu nedenle de yapay ışıklamayı gerektiriyorlardı, bu da sahnenin havasını, görsel etmenleri ve oyunculuk biçemini etkiliyordu. Özel Tiyatrolar, ilk başta, Çocuk Tiyatroları'ydı, daha sonra King's Men gibi toplulukların 1609'da Blackfriars'a geçmesiyle birlikte, öbür tiyatrolar da kapalı tiyatrolara geçmeye başlamışlardı. Özel Tiyatrolar'ın halk tiyatrolarından başka bir ayrımı da izleyiciydi; Özel Tiyatrolar'ın seçkin, üst kesimden gelen bir izleyicisi vardı; ancak, bu olgu, giriş ücretlerinin daha yüksek olmasından kaynaklanıyordu daha çok (yan balkonlar, 6 penny; koltuk, ayrıca, 1 şiling; sahneüstü ise, 2 şiling 6 penny idi). Yapı olarak örneklendirmek gerekirse, Özel Tiyatro olarak Blackfriars Tiyatrosu, yaklaşık 20m. x 15m. idi; sahne dikdörtkendi ve sahne genişliği, 12 m. idi.

P

PAGE

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Bayan Page'in kocası.

PAGE, Anne

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Page'lerin kızı.

Fenton tarafından yakınlık gösterilir ve sonunda elde edilir. Ana babasının seçimi olan Slender ile Dr. Caius'u geri çevirir.

PAGE, Bayan

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Falstaff'ın aşk ilân ettiği evli kadınlardan biri.

Aşkına karşılık veriyor gibi görünerek, Falstaff'a oyun oynar.

PAGE, William

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Anne Page'in genç kardeşi.

PAINTER, William (1540-1594)

The Palace of Pleasure (1560, Zevk Sarayı) adlı, 1. Cildi 60, 2. Cildi 40 kadar öyküyü bir araya getiren yapıtın yayımcısı.

Boccaccio, Bandello ve Cinthio gibi Rönesans yazarlarının öykülerinin çevirisini içeren bu yapıttan, Shakespeare, kendi kimi oyunları için yararlanmıştır (örneğin, *Yeter ki Sonu Iyi Bitsin, Romeo ve Juliet, Atinalı Timon*).

PALACE OF PLEASURE, THE (ZEVK SARAYI)

William Painter tarafından 1566-67'de yayımlanan öyküler demeti.

Livius, Cinthio, Boccaccio, Bandello ve Navarreli Margaret'in öykülerinin çevirilerini içeren bu iki ciltlik kitap, Elizabeth dönemi drama sanatının anakaynaklarından biri olmuştur.

PANDARUS

Traolos ve Kressida'da, Kressida'nın amcası. Yaşlı ve yoz ahlâklı bir kişi olarak, Kressida'nın işine çanak tutmaktan

büyük bir zevk alır.Oyunun sonunda kendi ölüm yargısını kendisi verir.

PANDULPH, Kardinal

Kral John'da, Fransız Kralı'nın John'la yaptığı barışı bozmaya zorlayan Papalık delegesi.

Fransız Veliahtı'nı İngiltere'yi kuşatması için ikna ederse de, daha sonra John'un Papa'nın (ve Pandulp'un) Canterbury Başpiskaposu adayını kabul etmesi üzerine bu düşüncesinden geri çevirmek için boş yere uğraşır.

PANTHINO

Veronalı Iki Centilmen'de, Antonio'un uşağı.

PARIS

Romeo ve Juliet'te, Juliet'nin isteğine karşın, Capulet'nin kızını nişanladığı genç soylu kişi.

PARIS

Troilos ve Kressida'da, Priamos'un oğullarından ve Helen'in sevgilisi.

Hektor'un Helen'in Yunanlara geri verilmesi önerisine doğallıkla karşı çıkarak, Helen'in eski kocası Menelaos'a karşı dövüşür.

PAROLLES

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, korkaklığıyla gülünç düşen bir palavracı.

Shakespeare'in iyi komik oyun kişisi rollerinden biri olan Parolles, Falstaff'la karşılaştırılmakla birlikte, Parolles'in atıp tutması Falstaff'ı geride bırakır. Piştov gibi, azametli olup, gülmece duyusundan yoksundur.

PASTORAL

"Çobanıl" anlamında, Pastoral, edebiyatta, idealleştirilmiş kırsal yaşamı oluşturma anlamına gelir; doğal ortamda yaşanan yalın yaşamı, sadelik ve masumluğu, idealleştirilmiş kır yaşamını, erdem dolu sevgilileri temsil eden bir zamanki Akdeniz (özellikle de Yunan ve Sicilya) çobanıl yaşamını dile getirir. Klasik yazında; ikincil bir yazın türü olarak Pastoral, başlıcalıkla Virgilius'un elinde gelişmiştir. Elizabeth dönemi yazarları da Pastoral idealini, Tanrı'nın dünya yüzünde kurmak istediği doğal

düzen ve uyumun simgesi olarak görümüşlerdir. Shakespeare de Pastoral düşüncesine yapıtlarında yer vermekle birlikte, eleştirel bir yaklaşımla bunu gerçekleştirmeye çalışmış, (*Beğendiğiniz Gibi*'de olduğu gibi) Pastoral'in geçerliğini sorgulamıştır. *Kış Masalı*'nda, Perdita ekseninde yalın erdemlilik sunulurken, Pastoral Bohemya ile Leontes'in Sicilya 'daki kıskançlık, kuşku ve ölüm dolu Krallık Sarayı arasındaki karşıtlık da ortaya konur. Kral'ın yitik oğullarının doğanın yalınlığı içinde yetiştikleri Gal tepeleriyle, *Cymbeline* de, önemli Pastoral öğeler taşır; tıpkı *Fırtına* ve *Veronalı İki Centilmen* gibi. Shakespeare, *VI. Henry* ve *II. Richard* gibi tarih oyunlarında da, Pastoral düşüncesi doğrultusunda, kralların sarayın sorumlulukları, baskı ve korkularından uzakta, Pastoral yalınlık ve erdemliliğe duydukları özlemi dile getirmeyi dener.

PATROKLOS

Troilos ve Kressida'da, bir Yunan komutan.

Dostu Akhilleus'a somurtmayı bırakıp savaşa katılmasını söyler, ama Akhilleus'un eyleme geçmesi için kendisinin Troyalıların elinde ölmesi gerekecektir.

PATIENCE

VIII. Henry'de, Kraliçe Katherine'in soylu bir nedimesi.

PATRONİÇE

Pericles'te, Midilli'de bir genelev işleten Pander'in karısı.

PAULINA

Kış Masalı'nda, Antigonus'un karısı ve Hermoine'in savunucusu.

Leontes'e genç Perdita'yı getirir ve Hermoine'in ölümünü bildirir. Yıllar sonra Hermoine'i Leontes'in karşısına çıkarır. Antigonus öldükten sonra, Leontes, Paulina'nın Camillo'yla evlenmesini ister.

PEDRO, Don

Kuru Gürültü'de, Arragon Prensi.

Claudio ile Hero'nun evlenmesini sağlarsa da, evlilikdışı kardeşi Don John'un çevirdiği düzen sonunda, Hero'nun Claudio'yu aldattığına inanır. Daha sonra, gerçek ortaya çıktığı zaman yanlışını düzeltmeye çalışır. Ayrıca, Benedick'in Beatrice'in kendisine aşık olduğunu dile getiren sözlerini dinlemesini sağladığı gibi, aynı şeyi Beatrice için de yapar.

PEMBROKE KONTU

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak William Herbert, IV. Edward'ın Kral Henry'ye karşı adam toplaması için buyruk verdiği bir York yanlısı.

1. PEMBROKE KONTU

Kral John'da, tarihsel kişi olarak William Marshal, 1. Pembroke ve Striguil Kontu.

Papa'ya boyun eğmeyi geri çevirir; daha sonra da, Arthur'un öldürüldüğünü sanıp Fransızlardan yana geçen İngiliz lordlarına katılır. Fransızların John'u yenilgiye uğrattıktan sonra İngiliz lordlarını öldüreceklerini öğrendikten sonra John'un yanına geçer.

PENTOPOLİS KRALI, bak. **SIMONIDES**

PERCY, Henry

Tarih oyunlarında, tarihsel kişiliklere dayalı üç oyun kişisi Hery Percy adıyla yer almaktadır: *II. Richard* ve *IV. Henry*'de (1. ve 2. Bölüm), Hotspur'un babası, 1. Northumberland Kontu; *IV Henry*'de (1. Bölüm), Hotspur; ve *VI. Henry*'de (3. Bölüm), Hotspur'un torunu, 3. Northumberland Kontu.

PERCY, Sir Henry (HOTSPUR, 1364-1403)

1. Northumberland Kontu Henry Percy'in (1342-1408) oğlu.

1402'de babasıyla birlikte Homildon Hill'de savaştı ve Douglas Kontu'nu tutsak aldı. IV. Henry'nin tutsağı olan kayınbiraderi Edmund Mortimer'le Douglas Kontu'nu değişme önerisini IV. Henry'nin reddetmesi üzerine öfkelenerek, Kral'a karşı Owen Glendower'le birleşti. Shrewbury Savaşı'nda öldürüldü. Shakespeare, *IV. Henry*'de (1. Bölüm), kendisini (Holinshed'e dayanarak), neşeli, şakacı, ateşli bir asker olarak koyar.

PERCY, Lady

IV. Henry'de (1. Bölüm), Hotspur'un karısı ve Mortimer'in kızkardeşi.

Hotspur'dan tasarladıklarını öğrenmek isterse de, Hotspur, Kral'a karşı ayaklanmayı ona açıklamaz; Hotspur Mortimer ve Glendower'la birleşmek üzere Galler'e gittiği zaman, peşini izler. *IV. Henry*'de (2. Bölüm), kocasından övgüyle söz eder. Northumberland'ı oğlunun ölümünün öcünü alması için zorlar.

PERDITA

Kış Masalı'nda, Leontes ile Hermoine'in kızları.

Leontes ıssız bir yere terk edilmesi için buyruk verir, ancak bir çoban tarafından bulunarak yetiştirilir. Florizel kendisine aşık olur, sonunda da annesine ve nadim olan babasına kavuşur.

PERİCLES (PERICLES, SUR PRENSİ)

Shakespeare'in bir oyunu. Yazılışı, 1067-08; oynanışı, Ocak 1606-Kasım 1608; basılışı, 1609.

Bugünkü bir genel kabule göre, Shakespeare oyunun tümünü yazmamış; başka bir yazardan ilk iki perdeyi almış ve kendisi üç perde daha eklemiştir. Oyunun anakaynakları, John Gower'in *Confessio Amantis*'inin VIII. Kitap'ından "Surlu Apollonius" öyküsü ile Laurence Turine'nin *The Patterne of Painful Adventures* (1594'ler, (Acılı Serüvenler) adlı, *Gesta Romanorum* (Romalıların İşleri) başlıklı ortaçağ Latin öykü demetinin 153. öyküsünün bir çeşitlemesi olan romanstır. Gower ile Turine'nin yapıtlarından alınan malzeme oyunda içiçe geçmiştir. Shakespeare'in Pericles adının ise, Sidney'in *Arcadia*'sındaki (1590) Pyrodes'ten geldiği sanılmaktadır. *Pericles*'in kendi anakaynaklarıyla olan bağı, George Wilkins'in *The PainfulAdventures of Pericles*, Prince of Tyre (1608, Sur Prensi Pericles'in Acılı Serüvenleri) adlı, oyundan bir yıl önce yayımlanan romanın varlığıyla daha daha karmaşıklık kazanmıştır. Shakespeare'in *Pericles*'inin Gower ile Turine 'den ayrıldığı bir yer de, koro ya da sunucu olarak yer alan Gower kişiliğinin oyuna eklenmesidir. *Pericles*'in kaynaklarından Shakespeare'in ne denli yararlandığı genelleştirmek zordur; Shakespeare'in bu oyuna katkısı açıklık ve belirlenmişlik kazanamamış olduğu gibi, oyun metni de kötü bir kopyaya dayanmaktadır.

Öykü. Pericles, Antakyalı Antiochus'un kızıyla yakınlık kurduğu ilk sıralarda, baba kızın bir romans yaşadıklarını fark ederek yaşamının tehlikede olduğunu sezer. Bakanı Helicanus'a, Sur'un yönetimini bırakarak, gemiyle Tarsus'a ayrılır, ancak Pentapolis kıyılarında geçirdiği deniz kazası sonunda kıyıya çıkan tek insan da o olur. Pentopolis Kralı Simonides'in kızı Thaisa'yı elde etmek için düzenlenen karşılaşmaya katılarak başarı kazanması sonunda Thaisa'yla evlenir. (Buraya kadarını Shakespeare'in yazmadığı sa-

nılmaktadır). Helinacus'tan Antiochus'un öldüğü öğrenen Pericles, bir çocuk bekleyen karısıyla birlikte Sur'a doğru yola çıkar. Şiddetli bir fırtınadana ürken Thaisa yolda bir kız çocuğu dünyaya getirir, az sonra da öldü sanılacak bir halde kendinden geçer. Nitekim, kendisini öldü sanan Pericles, bir sandığa koyarak denize bırakır. Thaisa, dalgalarla sürüklenerek Efes kıyılarına çıkar ve Cerimon sayesinde kendine gelir. Kocasının öldüğüne kanaat getirerek Artemis Tapınağı'na girer. Bu arada, Pericles, kızı Marina'yı, Tarsus'ta Cleon'la karısı Dionyza'ya bırakır. Onaltı yıl sonra, Marina'nın kendi kızı Philoten'den çok daha güzel bir kız haline gelmesini kıskanan Dionyza, hizmeçisine Marina'yı öldürmesi için buyruk verir. Ancak, Dionyza'nın hizmetçisi, korsanların eline düşer ve Marina Midilli'deki bir geneleve götürülür. Ama, genelevin müşterileri, güzelliği ve erdemliliği karşısında Marana'ya dokunmaya kıyamazlar, ve kentin valisi, Lysimachus, Maria'nın özgürlüğünü satın alır. Bu arada, Pericles, düşünde Marina'nın mezarını görür ve kendisini ziyaret etmeye karar verir; ancak, Midilli kıyılarına düşer ve orada kızına kavuşur. Gördüğü bir başka düşle de Marina'yla birlikte Efes'e gider ve orada Thaisa'yla karşılaşır. Daha sonra, Marina Lysimachus'la evlenir; Dionyza ile Cleon'un ise Atinalılarca öldürüldüğü haberi gelir.

PERİLER KRALI, bak. **OBERON**

PERİLER KRALİÇESİ, bak. **TITANIA**

PETER

Kısasa Kısas'ta, Viyana Dükü Vincentio'nun bir sırdaşı.

PETER

Romeo ve Juliet'te, Juliet'in dadısının hizmetçisi.

PETO

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), Falstaff'ın bir yakını.

PETRUCHIO

Hırçın Kız'da, "hırçın kız" Katherina'yla evlenerek onu yola getirmeye karar veren Veronalı bir bey.

Katherina üstünde sıkı yöntemlerle (düğüne eski giysilerle ve geç gelerek, düğün yemeğine kalmasına izin vermeyerek, önünden yemeğini, elinden giysilerini alarak, güneşe ay dedirterek) egemenlik kurması sonunda, uysal ve kocasının sözünü

dinleyen bir kadın haline getirir.

PHEBE

Beğendiğiniz Gibi'de, Silvius'un sevdiği bir çoban kızı.

Kılık değiştirmiş Rosalind'e aşık olursa da, sonunda Silvius'la evlenir.

PHILARIO

Cymbeline'de, İtalyan bir bey, Posthumus ile Iachimo'nun bahse tutşmalarını önlemeye çalışan bir arkadaşları.

PHILEMON

Pericles'te, Cerimon'un bir hizmetçisi.

PHILIP, Fransa Kralı

Kral John'da, tarihsel kişi olarak, Arthur'un İngiliz tahtı üstündeki iddiasını destekleyen II. Philip.

PHILO

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un bir dostu.

PHILOSTRATE

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Theseus'un şenlikçibaşısı.

PHILOTEN

Pericles'te, Cleon ile Dionyza'nın kızları.

Marina kendisinden daha güzel diye ana babası Marina'yı öldürmeyi tasarlarlar.

PHILOTUS

Atinalı Timon'da, Timon'un alacaklılarından birinin uşağı.

PHRYNIA

Atinalı Timon'da, Alcibiades'in bir kadını.

PINCH

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Efesli Antipholus ile Dromio'nun kaçık olduklarına kanaat getirerek, gözaltına alınmalarını isteyen bir öğretmen.

PINDARUS

Julius Caesar'da, Cassius'un bir hizmetkârı.

Cassius, Phillip Savaşı'nın yitirdiklerini anladığında Pindarus'a kendisini bıçaklatarak öldürtür.

PISANIO

Cymbeline'de, Posthumus'un uşağı.

Efendisinden Imogen'i öldürmesini buyuran mektubu aldığında, Imogen'i oğlan kılığına sokarak, Roma ordusuna katılmasını söyler.

PİŞTOV

Windsor'un Şen Kadınları'nda, *IV. Henry*'de (2. Bölüm) ve *V. Henry*'de, Falstaff'm otlakçılarından kurusıkı bir kabadayı.

İtalyan halk güldürüsündeki "korkak palavracı" tipinin bir çeşitlemesidir. *V. Henry*'de, Quickly'yle evlenir, öldükten sonra da arabulucu olmaya karar verir. (Shakespeare, rakip topluluk olan Lord Admiral's Men'in başı, ünlü Elizabeth dönemi tragedya oyuncusu Edward Alleyn'in oynayış biçimiyle alay etmek için kendisini kullanmış olabilir.)

PLANTAGENET, Lady Margaret

III. Richard'da, Clarence'in genç kızı.

PLANTAGENET, Richard, bak. **3. YORK DÜKÜ**

PLAUTUS, Titus Maccius (İ. Ö. 250'ler- 184)

Romalı oyun yazarı.

Menandros'a ve Roma farsına dayanan komedyaları, dolantılara, gizli aşk ilişkilerine, kimlik yanılgılarına, aile bireylerinin daha sonra birbirlerine kavuşmak üzere ayrı düşmelerine, vb. dayanan bir eylem örgüsü yanısıra, palavracı asker, kurnaz hizmetçiler, cimri, genç sevgililer ve akıl hocası gibi güldürü tiplerini içerir. Shakespeare'in daha öğrencilik yıllarından tanımış olduğu düşünülen Plautus'a oyunlarında çokça başvurduğu gibi, özellikle ilk komedyalarında eylem örgüsü ve oyun kişileri bakımından da kendisinden çokça yararlanır. *Yanlışlıklar Komedyası*, başlıcalıkla *Ikizler*'e (Menaechmi) dayanırken, *Amphitruo*'dan da bir öyküyü alır. *Venedik Taciri*'nde Jessica'nın evden kaçışı, *Altın Çömlek*'teki (*Aulularia*) cimri adamın kızının evden kaçışıyla benzerlik taşımaktadır. *Aşkın Gayreti Güme Gitti*'de, Berowne, oyundaki (Roma komedyasından gelen) güldürü tiplerini sıralar. Plautus'un *Casina*'da erkek kılığına girmiş kadın kişileri ise, Shakespeare tarafından çokça kullanılmıştır. (örneğin, Julia, Portia, Rosalind, Viola, Imogen).

PLUTARKHOS (45-130)

Yunan yazar.

Elli kadar ünlü Yunan ve romalının yaşam öyküsünü içeren "Koşut Yaşamlar" adlı yapıtı, değerli bir tarihsel kaynak olarak yer alır. Jacques Amyot tarafından Fransızcaya, Fransızcasından da Thomas North tarafından İngilizceye çevrilmiştir (1579, *The Lives of the Noble Grecians and Romans*, Soylu Yunan ve Romalıların Yaşamları). Bu önemli yapıt, Shakespeare'in *Julius Caesar*, *Antonius ve Kleopatra*, *Coriolanus*, ve *Atinalı Timon* gibi yapıtlarına kaynaklık etmiştir.

POINS

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), Prens Henry ile Falstaff'ın düşük ahlâklı dostlarından biri.

POLIXENES

Kış Masalı'nda, Bohemya Kralı, Florizel'in babası.

POLONIUS

Hamlet'te, Ophelia'nın babası, Kral'ın mabeyncisi.

Çocuklarının hareketlerini geriden izleyecek kadar her işe burnunu sokan ve Hamlet'i tuzağa düşürmek için Ophelia'yı yem olarak kullanmaktan çekinmeyecek kadar da vicdansız biri. Nitekim, başkalarını perde arkasından dinlemesi yüzünden Gertrude'un odasında gizlendiği sırada, Hamlet tarafından öldürülür.

POLYDORE

Cymbeline'de (asıl adı Belarius olan) Guiderius'u Morgan bu ad altında yetiştirir.

POMFRETLİ PETER

Kral John'da, John'un Miraç Günü'nden önce tacını bırakacağını bildiren, bu nedenle de öldürülen bir yalvaç.

POMPEY (SEXTUS POMPEIUS)

Antonius ve Kleopatra'da, üçlü yönetime karşı başkaldıran bir önder.

Antonius'un Mısır'dan döndükten sonra kendisiyle ve Octavius'la barışarak gemisinde onlar için eğlence düzenler. Antonius ile Octavius'un savaşında Antonius'un yanında yer alır. Tarihte, Büyük Pompey'in oğlu olarak geçer.

POMPEY ("POMPEİUS POTUR")

Kısasa Kısas'ta, Bayan Overdone'ın (Madam Dudu'nun) yamağı.

PORTIA

Julius Caesar'da, Marcus Brutus'un karısı.

Kocasına duyduğu kaygıdan aklını yitirir; ateş yutarak öldüğü bildirilir.

PORTIA

Venedik Taciri'nde, Bassanio'ya aşık bir genç hanım. Bassanio'nun arkadaşı Antonio'nun gövdesinden bir parça et koparmak isteyen Shylock'a karşı yaptığı savunmayla anılır. (Hukukçu Balthasar kılığında) hukuka harfi harfine bağlı olarak yaptığı savunmada, Shylock'u kendi oyununa getirerek yıkımına yol açar.

POSTHUMUS LEONATUS

Cymbeline'de, Imogen'in kocası.

Imogen'in erdemliliği üstüne bahse girişmesi oyunun düğümlerinden birini oluşturur.

PRİAMOS

Troilos ve Kressida'da, Troya Kralı.

Oğullarıyla Helen'i Yunanlara geri vermeyi tartışır, daha sonra da Hektor'a Akhilleus'la döğüşmesi için yakarır.

PROCULEIUS

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un bir dostu.

Oyunun sonunda Kleopatra'yı tutsak getirmesi için görevlendirilir, ancak Kleopatra'nın kendini öldürmesiyle görevi yarıda kalır.

PROSPERO

Fırtına'da, gerçek Milano Dükü.

Kızı Miranda'yla birlikte, bir adada sürgün yaşayan bilge bir kişi ve iyilikçi bir büyücü olarak tanıtılır. Deniz kazası sonunda adaya çıkan Ferdinand'ı yaptığı büyü sonunda kızı Miranda'ya aşık eder. Daha sonra yine büyü gücünü kullanarak, Caliban, Stephano ve Trinculo'nun kendisini öldürme girişimlerini bozar. Yine deniz kazası sonunda adaya çıkan Napoli Kralı Alonso, kardeşi ve Milano Dukalığını elinde tutan Anto-

Antonio ile Sebastian'ın da suçlarını kabul edip nedamet getirmeleri üzerine onları bağışlar; daha sonra da büyü sanatına son verir.

PROTEUS

Veronalı Iki Centilmen'de, "iki centilmen"den biri.

Nişanlısı Julia'ya sadık kalmadığı gibi, dostu Valentine'i de aldatır, ancak sonunda nadim olur ve Julia'yla mutlu bir biçimde evlenir.

PUBLIUS

Julius Caesar'da, bir senatör.

PUCK (ROBIN GOODFELLOW)

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Oberon'un hizmetkârı.

Bottom'un başını eşek başına çevirmeye varıncaya kadar birçok cinlikler yapar. İngiliz folklorunda hınzır bir cin olarak yer alır; Shakespeare, genellikle Robin Goodfellow adı verilmiş olan bu cini, oyunda neşeli, şakacı bir peri yapmıştır.

PUSU

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'ı Bayan Quickly'nin odasında yakalamak üzere gönderilen görevlilerden biri.

Q

QUARTO

Bir tabaka matbaa kâğıdının dörde katlanmasıyla elde edilen sekiz sayfalık, dört yapraklı, "çeyrek" (1/4) boyutlu kitap (Tabaka boyutları değişmekle birlikte, genellikle, 22.8 cmx 17.7 cm.dir). "Shakespeare Quartoları", 1623'teki Birinci Toplu Basımı oluşturan *Folio* yayınlarından önceki basımlar olup, Shakespeare'in ondokuz oyununu kapsar. Oyuncuların anımsamalarına, notlandırmalara, vb. dayanması yüzünden eksik ve karışmış basımlar olması dolayısıyla, bu tür *Quarto* basımlara "Kötü Quarto" adı verilmiştir.

QUEEN ELISABETH'S MEN

Kraliçe Elizabeth döneminde Şenlikçibaşı Edmund Tilney tarafından kurulan bir tiyatro topluluğu. 1583-90 yıllarında Londra'nın en önemli topluluğu olarak ünlenmiştir.

QUICKLY, Bayan

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Dr. Caius'un evsahibesi.

Anne Page'in isteklilerine yardımcı olur, daha sonra da Periler Kraliçesi'ni oynar. Kimi eleştirmenler, kendisinin tarih oyunlarındaki gerçek Bayan Quickly'yle aynı kişi olmadığını öne sürmektedirler. *IV. Henry* (1. ve 2. Bölüm) ile *V. Henry*'de, Falstaff ile arkadaşlarının gittikleri Boar's Head'deki basit kafalı, çenesi düşük hancı kadın. *IV. Henry*'de (2. Bölüm), Falstaff'ın kendisiyle evlenmek istediğini ve kendisine 100 pound borçlu olduğunu söyler. Daha sonra, Doll Çarşafyırtan'la birlikte, adam dövmekten hapse girer. *V. Henry*'de, Piştov'la evlendiği anlaşılır. Falstaff'ın ölümünü dokunaklı bir dille anlatır.

QUINCE, Peter

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, bir marongoz.

Araoyunda sahne yöneticsi olup, prologu söyler.

QUINTUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un oğullarından biri.

R

RAMBURES

V. Henry'de, Agincourt Savaşı'ndan önce Fransızların gücünü yücelten Fransız lordlarından biri.

RATCLIFF, Sir Richard

III. Richard'da, Richard'ın bir yandaşı, Richard'ın kimi suçlarının işlenmesini sağlayan kişi.

Bosworth'te Richard'la birlikte öldürülenler arasında yer alır.

REGAN

Kral Lear'da, Lear'ın ikinci kızı.

Kız kardeşi Genoril gibi, o da Lear'dan toprak kopartabilmek için Lear'ın yüzüne güler, ancak daha sonra Lear'a duyduğu gerçek kötücül duyguları açığa çıkar. Gloucester'e karşı acımasızca davrandığı gibi, kocası Cornwall'ı da Gloucester'ın gözünü kör etmeye zorlar. Sonunda, Goneril'le birlikte Edmund'a aşık olur ve kızkardeşinin hazırladığı zehirle ölür.

REIGNIER, Anjou Dükü

VI. Henry'de (1. Bölüm), Veliaht'ı ve Jan Dark'ı destekleyenlerden biri.

Kızı Margaret'in Maine ve Anjou toprakları karşılığında Henry'yle evlenmesine razı olur.

REYNALDO

Hamlet'te, Polonius'un bir hizmetkârı.

RICHARD, Gloucester Dükü, bak. **GLOUCESTER DÜKÜ, Richard**

RICHARD, York Dükü, bak. **YORK DÜKÜ, Richard.**

II. RİCHARD

II. Richard'da, İngiltere Kralı; şair ruhlu ve çekici bir kişi, ancak güçsüz bir hükümdar.

Kesin bir eylem çizgisi izlemekten yoksunluk içinde, krallık görevlerini yerine getiremez. Ölümünden önce, krallık görevlerini yerine getirmemiş olduğunu anlamaya başlar.

II. RICHARD (KRAL II. RICHARD TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tarih oyun. Yazılışı, 1595; yayınlanışı, 1597; Globe'da özel oynanışı, 1601.

Shakespeare, oyun için birçok kaynaklara başvurmuş olmakla birlikte, anakaynak olarak Holinshed'in *Chronicles*'ına (1587, Tarih) başvurarak, oyundaki çoğu olayları ve kişileri buradan almış; ancak kimi değişiklikler yaptığı gibi, dramatik etkiyi çoğaltmak için de yeni düzenlemelere gitmiştir. Shakespeare, E. Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adlı tarih yapıtından da oyunun çıkış noktası olarak yararlanmıştır. Öte yandan, Shakespeare'in 1382-1399 yıllarında geçen olayları, özellikle de II. Richard'ın amcası, Gloucester Kontu, Thomas Woodstock'un yaşamına ilişkin *Woodstock* adlı anonim oyunu da bildiği düşünülmektedir. Shakespeare, II. Richard'ı çizen *Mirrour for Magistrates*'i de (1599, Yöneticiler İçin Ayna) biliyordu. Shakespeare'in kendi başına yararlanmış olabileceği iki başka kaynak yapıt da, *Chronique de la Traison et Mort de Richard Deux Roy Dengleterre* (İngiltere Kralı İkinci Richard'ın İhaneti ve Ölümü Tarihi) ile Jean Créton'un *Historie du roy d'Angleterre Richard II* (İngiltere Kralı II. Richard'ın Öyküsü) adlı Fransız tarihleridir. Shakespeare, Samuel Daniel'in *The First Fovre Bookes of the Civile Wars* (1595, İç Savaşların İlk Dört Kitabı) adlı yapıtından olasılıkla yararlanmıştır. Son alarak da, bir kaynak olmamakla birlikte, Marlowe'un II. Edward'ı, güçsüz bir hükümdarın düşmesini ele alışıyla Shakespeare için bir esin olabilir.

Öykü. Kral'ın önünde, Bolingbroke, Mowbray'i Gloucester Dükü'nu öldürmekle suçlar. İkisinin de onurlarını korumak için karşı karşıya gelmelerine karar verilirse de, tam karşılaşma öncesinde, Kral, her ikisini de sürdüğünü bildirir. Kısa bir süre sonra, (Bolingbroke'un babası) John Gaunt'un öldüğü haberi gelir; Richard, İrlanda'ya karşı bir seferi başlatabilmek için John Gaunt'un topraklarına el koyar. Richard'ın soyluların haklarını görmezlikten gelmesi üzerine öfkelenen York Dükü ve Northumberland Kontu, (sürgüne mahkum olmasına karşın, Dukalığını geri almak için geri dönmüş olan) Bolingbroke'a katılırlar. Richard, İrlanda'dan döndüğünde, ordusunun dağıldığını ve Bushy ve Green gibi yakınlarının Bolingbroke tarafından öldürüldüklerini öğrenir. Flint Kalesi'ne

kaçar, topraklarını geri istemek üzere onu orada yakalayan Bolingbroke'un isteklerine uyarak, tutsak olarak Londra'ya döner. Parlamento önünde devlete karşı işlediği suçları itiraf etmesi istenir, ve Carlisle Piskaposu'nun karşı durmasına karşın, tacı, kendini çoktan kral yerine koymuş olan Bolingbroke'a devreder. York'un oğlu Aumerle Dükü, yeni hükümdara karşı pusu kurar. York bu olayı öğrendiğinde Bolingbroke'a haberi ulaştırır, ancak karısının, Aumerle'nin annesinin yakarıları üzerine Aumerle bağışlanır. Richard, Pomfred Kalesi'ne hapsedilir ve orada (Bolingbroke'un Richard'ın öldürülmesini istediği düşüncesiyle) Sir Pierce Exton tarafından öldürülür. Ancak, Bolingbroke, ölümü üzüntüyle karşılar ve vicdanını yatıştırmak için askeri sefere çıkar. (Oyun, teması yla, İngiltere'yi yarım yüzyıl sonra ikiye bölecek bir konuya, bir Kral'ın Tanrı'nın inayetiyle tacını elinde tutma hakkına parmak basmaktadır. Bu olgu, burada, kralın kötü bir yönetici ama çekici bir insan, tacı ele geçiren kişinin ise taht için yeterli yetenekleri olan, ama tahta çıkışıyla İngiltere'ye huzursuzluk, korku, kaygı ve başkaldırının da gelmesine neden olabilecek bir kişinin yer aldığı bir olay içinde konmaktadır. Richard'ın da öne sürdüğü gibi, kendisi tacından vazgeçmekle tahta ihanet ederken, Bolingbroke tacı üstlenmekle kendi sınırlarını aşmaktadır.)

III. RICHARD, bak. **GLOUCESTER DÜKÜ, Richard**

III. RİCHARD (KRAL III. RICHARD TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tarih oyunu. Yazılışı,1592-93; basılışı, 1597.

Shakespeare'in iki anakaynağı, Holinshed'in *Chronicles*'ı (1587, Tarih) ile E. Hall'ün *The Union of the Two Noble and Illustre Famelies of Lancastre and Yorke* (1548, İki Soylu ve Şanlı Ailenin, Lancaster ve York'ların Birleşmesi) adlı tarihçesi olmuş; öbür tarih oyunlarında olduğu gibi, Shakespeare, buradan aldığı malzemeyi (olay ve kişileri) kendi dramatik yapılandırması içinde yeniden seçip düzenlemiştir. Öte yandan, Shakespeare, savaştan önce Richard'a yatağı başında görünen kurbanları sahnesini *Mirrour for Magistrates*'ten (1559, Yöneticiler İçin Ayna) alırken, öbür oyunlarından daha çok önemde yer verdiği kadın kişilerini de Thomas Legge'nin *Richardus Tertius* (1579) adlı Latince tragedyasından almıştır. Legge'nin *Hercules Furens* gibi oyunlarından yararlandığı Senaca'nın oyunlarına Shakespeare'in kendisinin de başvurmuş olacağı düşünül-

melidir. Shakespeare'in III. Richard'ı ile *The True Tragedy of Richard III* (yay. 1594 III. Richard'ın Gerçek Tragedyası) adlı anonim oyun arasındaki ilinti ise belirgin değildir; her iki oyun da Senaca benzeri öç oyununu İngiliz tarih oyunuyla birleştirişi bakımından ortak yönler taşımaktadırlar, ancak yayınlanma ve yazılma tarihleri bakımından hangi oyunun öbürüne borçlu olduğu kestirilememektedir.

Öykü. Tahtı mutlaka ele geçirmek isteyen Gloucester Dükü Richard, önüne çıkan her türlü engeli kaldırmaya kararlıdır. Ağabeyi Clarence Dükü'nün ölmek üzere olan IV. Edward'ın yanısıra hapsedilmesini başardıktan sonra Londra Kulesi'nde öldürülmesi için buyruk verir. VI. Henry'nin cenaze töreni geçtikten sonra, Henry'nin oğlunun dul eşi Lady Anne'a evlenme önerir ve bu önerisi kendisine lânet etmekle birlikte Lady Anne tarafından kabul edilir.VI.Henry'nin dul eşi Margaret, ölen IV. Edward'ın dul eşi Elizabeth ile Edward, Clarence ve Richard'ın anneleri York Düşesi, bütün bu kişiler, Richard'a lânet yağdırarak, sevdiklerinin yasını çekmektedirler. Richard, (kardeşiyle birlikte Londra Kulesi'ne kapattığı) genç Edward'ı tahta çıkarmaya hazırlanıyor maskesi ardında, Elizabeth ile oğlunu destekleyen Hastings, Rivers Grey ve Vaughan'ı öldürtür. Richard'ı destekleyen Buckingham ise, yurttaşların Richard'ın tahta çıkmasını desteklemeleri için çalışır. Richard, tahta çıktığında, Londra Kulesi'nde tutuklu prensler de dahil, kendisine karşı çıkabilecek kim varsı herkesi ortadan kaldırmaya çalışır. Ancak, yardakçısı Buckingham, Prensleri öldürmeye razı olmayarak, Richmond'a katılmak üzere kaçarsa da, yolda öldürülür. Bu arada, adaletin savunucusu Richmond, Londra'ya doğru yürümektedir, ve Bosworth Alanı'nda iki ordu karşılaşırlar. Savaş öncesi gecesi Richard'a öldürdüğü kişilerin hayaletleri görünür, ertesi sabah da Richard, Richmond tarafından öldürülür. Richmond, ilk Tudor Kralı, VII. Henry olarak tahta geçer.

RICHMOND KONTU, Henry Tudor

VI. Henry'de (3. Bölüm), Henry'nin ilerde bir gün Kral olacağını söylediği genç çocuk.

III. Richard'da, zorba Richard'ı tahttan indirmek üzere ordusuyla birlikte İngiltere'ye çıkar. Richard'ı Bosworth'ta yenilgiye uğratır ve VII. Henry olarak tahta geçer. Hükümdarlığı, İngiltere'ye barış getirir. Tudor Hanedanın ilk hükümdarı VII. Henry

olarak, IV. Edward'ın kızı Elizabeth'le evlenerek, Lancasterler ile Yorkları birleştirir.

RINALDO

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Rossillon Kontesi'nin kâhyası.

RIVERS, Kont

VI. Henry'de (3. Bölüm), Elizabeth'in, daha sonra IV. Edward'ın Kraliçesi olan Lady Grey'in erkek kardeşi.

III. Richard'da, genç prens Edward'ın tahta çıkmasını desteklediği için Richard'ın buyruğuyla öldürülür.

ROBIN

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Falstaff'ın kapı çuhadarı.

IV. Henry'de (2. Bölüm) Falstaff'la, *V. Henry*'de de Bardolph, Nym ve Piştov'la gözüken aynı uşak olabilir.

ROBIN GOODFELLOW, bak. **PUCK**

RODERIGO

Othello'da, Desdemona'ya aşık akılsız bir bey.

Bir çatışma sırasında Cassio'yu öldürmesi için Iago tarafından kullanılır, ancak başaramayınca Iago tarafından öldürülür.

ROGERO

Bir Kış Masalı'nda, Sicilyalı bir bey.

ROMANS (Fr. ***romanice***: Romans dilinde)

Latince yerine yerli dili (Fransızca, İtlayanca ve İspanyolca gibi Latin ülke dillerini) kullanan yapıtları gösteren terim. Özgün bir yazın tarzı olarak, Romans, şövalye ve saray aşkı temalarını işleyen anlatılardır. Klasik ve ortaçağ söylencelerini, kahramanlık ve aşk öykülerini başta koşuk, daha sonra düzyazı diliyle işleyen Romans nitelikli ürünlere, Elizabeth dönemi tiyatrosunda ve Shekespeare'in tarjikomedyaları ile son oyunlarında da rastlanır (örneğin, *Kış Masalı*, *Fırtına*, vb.).

ROMANTİK

"Romanssal" anlamına gelen Romantik, Elizabeth dönemi drama sanatında "aşkın zaferiyle biten" komedyalar için kullanılan bir terim olarak yer aldığı gibi; "klasik" terimi karşısında, kurallara karşı, "özgür" yazılmış ürünleri gösteren bir terim olarak da yer almaktadır.

ROMEO

Romeo ve Juliet'in kahramanı.

İlkbaşlarda huysuz görünümlüdür; daha sonra, Benvolio'ya Rosaline'e duyduğu özlemi açar. Juliet'i gördüğünde neşesini bulur, ancak Mercutio'yu öldürdükten sonra Tybalt'la döğüşmek zorunda kalmasıyla, mutluluğu yıkıma uğrar. Rahip Laurence'in odasında sinirleri gevşer, canına kıymakla gözdağı vermeye çalışır; ancak, bunun Juliet'e hıyanet olacağını düşünür. Prens'in kararı uyarınca kentten sürülmeye boyun eğer. Yeniden Juliet'i görme umudunu taşırsa da, öldüğü haberini alınca kendi ölümü de kaçınılmaz olur.

ROMEO VE JULIET (ROMEO VE JULIET TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir romantik tragedyası. Yazılışı, 1594-96; basılışı, 1597; oynanışı, 1597.

Shakespeare'in bu oyun için anakaynağı Arthur Brooke'un *The Tragical Historye of Romeus and Juliet* (1562, Romeus ve Juliet'in Trajik Öyküsü) adlı anlatısal koşuğu olmuştur (Brooke'un yapıtı ise, M. Bandello'nnun bir *novella*'sının Fransızca çevirisine dayanır). "Romeo ve Juliet öyküsü", Rönesans İtalya'sında çeşitli biçimler altında yakından biliniyordu: Masuccio'nun *Il Novellino* (1476) ve Luigi da Porto'nun *Istoria novellamente ritrovata di due Nobili Amanti* (1530 İki Soylu Aşığın Öyküsü) adlı yapıtları. Shakespeare, Brooke'un yapıtını yakından izlemiş, kimi değiştirmeler dışında, oyunun temel öğelerini, eylem ve kişilerini bu yapıttan almıştır; öte yandan, Brook, öyküde ahlâki yönü öne çıkarırken, Shakespeare, Romeo ve Juliet'in özverili tutkularını öne çıkarmıştır.

Öykü. Verona'da iki düşman aile, Montague'ler ile Capulet'ler yaşamaktadırlar. Montague'lerin oğlu Romeo, Capulet'lerin yeğeni güzel Rosaline'e tutkundur. Capulet'lerde verilen bir baloya çağrılı olduğunu öğrenince, Romeo da baloya maskeli giysi içinde katılır, ancak orada Capulet'lerin kızı Juliet'le karşılaşarak aşık olur. Akşam, Capulet'lerin bahçesinden içeri girerek, Juliet'in balkonu altında, onun aşkını ilân edişini dinler; bunun üzerine Romeo da aşkını açık eder ve iki genç gizlice evlenmeye karar verirler. Romeo, Rahip Laurence'i evliliklerini kıymaya razı eder ve Juliet'in dadısının da yardımıyla ertesi gün

Rahip Laurence'in odasında evlenirler. Aynı gün öğleden sonra, Romeo, Capulet'lerden Tybalt'la karşılaşır, ancak Tybalt'ın Juliet'in kuzeni olduğunu bildiği için kendisiyle dövüşmekten kaçınır. Ama, Romeo'nun arkadaşı Mercutio, Tybalt'la dövüşmeyi kabul eder ve dövüşte ölür, bu kez Romeo, Tybalt'ı dövüşte öldürerek Mercutio'nun öcünü alır. Dövüşmek yasadışı olduğundan Romeo Prens'in buyruğuyla Verona'dan sürülür ve Juliet'le bir gece geçirdikten sonra, Mantua'ya gider; Rahip Laurence her şeyin yoluna gireceğini söyler. Bu arada, Juliet'in anababası, Juliet'in Prens'in bir yakını olan Paris'le evleneceğini bildirirler. Juliet'in ana babası evliliği ertelemeye yanaşmazlarken, Juliet'in dadısı Verona'da oturan yakışıklı ve soylu ikinci bir kocanın Mantua'da sürgün yaşayan birinci kocadan daha uygun olduğunu söyler. Karşılaştığı sorunun üstesinden gelmek için Rahip Laurence'e başvuran Juliet'e Rahip Laurence kendisini kırkiki saat için ölü gibi gösterecek bir uyku hapı verir; bu arada Romeo'ya haber gönderilecek, o da gelip Juliet'i mezarından çıkaracaktır. Ancak, Romeo'ya haber götüren Rahip John, veba salgını yüzünden yolda görevlilerce bekletilince Romeo gerçeği öğrenemeden kalır, yalnızca Juliet'in öldüğünü öğrenir. Verona'ya dönerek, Juliet'in mezarı başında yas çeken Paris'i öldürür, daha sonra kendisi de zehir içerek Juliet'in yanına mezara girer. Bu sırada, Juliet uyanır ve oraya gelen Rahip Laurece'le karşılaşır. Romeo'yu yanıbaşında ölü olarak gören Juliet, mezardan ayrılmayı geri çevirerek, kendisini Romeo'nun zehiriyle zehirlemeye kalkışır, daha sonra da kendini bıçaklar. Paris'in uşağının haber vermesi üzerine gelen görevli, Romeo ve Juliet'in cesetleriyle karşılaşır ve Rahip Laurence'e el koyar, o da Romeo ve Juliet'le ilgili gerçekleri söyler. Montague ve Capulet'ler bu targedya üzerine düşmanlıklarına son verirler.

ROSALIND

Beğendiğniz Gibi'de, sürgündeki Dük'ün Orlando'ya aşık kızı, oyunun kadın kahramanı.

Oyunun romantik eylem akışına yön veren ve oyunun sonundaki evlilikleri ve birleşmeleri sağlayan akıllı ve becerikli bir kişidir; öte yandan, iyice tutkun bir kadındır. Shakespeare, Rosalind'in romantik aşkla alay etmesine izin verirken, romantik aşkın kurbanı haline getirir.

ROSALINE

Aşkın Gayreti Güme Gitti'de, Fransa Prensesi'nin bir nedimesi. Berowne kendisine aşık olur.

ROSALINE

Romeo ve Juliet'te, Romeo'nun oyunun başında aşık olduğu bir Capulet. (Sahnede görünmez.)

ROSE, The

1587'de, Philip Henslowe tarafından inşa ettirilmiş bir Elizabeth dönemi tiyatro yapısı.

Shakespeare, Admiral's Men'le birlikte ilk günlerde burada oynamış olabilir. 1989'da kazılar, Rose Tiyatrosu'nun çokkenar yapılı, zemini sahneye doğru eğimli bir bina olduğunu ortaya koymaktadır.

ROSENCRANTZ

Hamlet'te, Hamlet'in eski bir okul arkadaşı.

Guildenstern'le birlikte Kral tarafından Hamlet'i casuslamakla görevlendirilir.

ROSS

Macbeth'te, Macduff'a karısı ve çocuklarının Macbeth'in buyruğuyla öldürüldüklerini söylemesi gereken bir İskoç beyi.

ROSS, Lord

II. Richard'da, topraklarını geri almak için İngiltere'ye dönen Bolingbroke'a katılan bir soylu kişi.

ROSSILLON KONTESİ

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Bertram'ın annesi ve Helena'nın koruyucusu; Helena'yı terk eden Bertram'ı geri döndürmeye çalışır.

ROTHERHAM, Thomas

III. Richard'da, York Başpiskaposu.

Rivers ve Grey'in hapse atıldıklarını öğrendiğinde görevinden çekilir.

RUGBY, John

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Dr. Caius'un bir hizmetkârı.

RUTLAND KONTU, Edmund

VI. Henry'de (3. Bölüm), York Dükü'nün oğullarından biri, babasının öcünü almak isteyen Clifford tarafından öldürülür.

S-Ş

SAHNE

Elizabeth dönemi tiyatrolarında Sahne, tiyatro yapılarına göre kimi değişiklikler göstermekle birlikte, temel ortak özellikler taşıyordu. Bu anlamda, Shakespeare tiyatrosuna "örnek" alınabilecek Globe Tiyatrosu için Sahne şöyle gösterilebilir: Sahne, tiyatronun orta alan boşluğunda yer alıyordu ve dörtköşe biçimli olup, izleyicilerin olduğu avluya bir önsahne biçiminde uzanıyordu. İzleyiciler, Sahne'nin üç yanından izleyebiliyorlardı. Sahne yüksekliği izleyicilerin baş yüksekliği kadardı ve sütunlarla Sahne-tavanı'na ("Gökyüzü", "Cennet") bağlanıyordu. Sahne-tavanı'nın üstünde ise, Sahne'ye çeşitli donanımlıkların indirilmesi ve yukarı kaldırılmasında kullanılan Sahne makineleri odası olarak "kulübe" yer alıyordu. Tüm bu yapının üstünde ise, oyunların başlamasını bildiren bayrak kulesi vardı. Sahne'den aşağıya açılan bir kapakla Sahne-altı'na ("Cehennem") iniliyordu; burası, mezar sahnelerinin yer aldığı, hayaletlerin göründüğü yerdi. Sahne-arkası bir perdeyle Sahne-arkası-alan'dan ayrılıyordu. Sahne-arkası-alan, izleyici balkonlarının bir devamı olarak üç kattı. Sahne-arkası'nın hemen üstünde, müzikçilerin yer aldığı balkon ve giysi odaları ile donanım odaları yer alıyordu.

Elizabeth dönemi tiyatrolarının Sahne yapısı, drama sanatının özellikleriyle karşılıklı uygunluk da gösteriyordu. Bu özellikler şöyle gösterilebilir: 1) Sahne, yalın yapısıyla, yansız bir özellikteydi; başka bir deyişle, Sahne, zaman ve mekânı gerçekçi bir biçimde imlemiyor, herhangi bir yer ya da zamanı anıştırmıyordu (Bu anlamda, örneğin, Sahne'nin bir köşesinde, *Othello*'da, Cassio ile Bianca tartışırken, öbür köşesinde Iago ile Othello onlara görünmeden yer alabiliyor, ya da *III. Richard*'da karşı kampların çadırları eşzamanlı olarak sahne-üstünde yer alabiliyordu); 2) Dolayısıyla, yer ve zaman, imgeleme gücünün gereklerine göre

genişliyordu. Güncelliğin yanılsaması sahne üstünde yaratılmayacağı için, oyun yazarı kendisini zaman ve mekânla sınırlamak zorunda kalmıyordu; istediği kadar sahne kullanabiliyor, zaman ve mekânla istediği gibi ileri geri oynayabiliyor, bir yerden bir yere, bir zamandan başka bir zamana gidip gelebiliyordu; 3) Bu nedenle de asıl önem söz gücüne düşüyordu; görsel tiyatrodan çok, sözel tiyatro kimliği öne çıkıyordu.

Sahne düzeni, Sahne'nin dramatik ve teatral özelliklerine bağlı olarak, yalın bir düzeni gerektiriyordu; bunun için de sözel ağırlıklı tiyatro olarak, Sahne'de havanın yaratılması, örneğin*Hamlet*'in başındaki gece sahnesi, oyunculara kalıyordu. Sahne donanımının (dekor) ve ışıklamanın olmaması, ortamın ve havanın ancak oyuncularca ve sözgücüyle yaratılmasına dayanıyordu. Nitekim, perdenin ya da kararmanın olmaması, sahne ve oyun bitimlerini izleyiciye belirtmede sözel bir imlemeyi de gerektiriyordu. Sahne düzeni gereği, renkli ve pahalı sahne giysileriyle sahneye görsel bir çekicilik kazandırılmaya çalışılıyordu.

SAHNE GİYSİSİ

Elizabeth dönemi tiyatrosunda, oyuncular çağdaş (Elizabeth/Jakobyen dönemi) giysiler giyiyorlardı. Sahnedeki Shakespeare, çağdaş giysilerle Shakespeare'di. Ancak, Sahne Giysisi, sahne düzeninin (dekorun) ve sahnenin boşluğu ve yalınlığı dolayısıyla, karşıtlık ve çekicilik sağlamak amacıyla, zengin ve renkliydi. Öte yandan, oyunlarda tarihsel gerçekçilik aranmadığından, klasik ve antik dönemden oyun kişileri ile (zenci, Türk, vb. gibi) yabancı oyun kişilerinin giysileri tarihsel ayrıntıları vermekten çok, genel imlemiyi veren giysilerdi; küçük bir tarihsel ve toplumsal imleme yeterliydi. Bu anlamda da, Sahne Giysisi, amblem nitelikliydi. Elizabeth dönemi oyuncuları, oyun kişilerini tıpatıp gerçekleştirme amacıyla giyinmiyorlardı. Öte yandan, ölen soyluların giysileri, tiyatrolara yardım olması için, soyluların hizmetkârları tarafından oyuncuları satıldığı gibi, saraydaki gösterimlerden sonra da armağan olarak veriliyordu. Sahne Giysileri'yle ilgili tarihsel belge niteliğinde bilgiler, Henslowe'un *Günce*'sinde ödenen fiyatlarıyla, liste halinde yer almaktadır.

SALISBURY KONTU

VI. Henry'de (2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Richard Neville. Sürgüne gönderdiği Suffolk ile ölümüne tanıklık ettiği Kardinal Beaufort'un düşmanıdır. York Dükü'ne katılarak, St. Albans'ta savaşır. *VI. Henry*'de (3. Bölüm), Warwick, Salisbury'nin Wakefield'de ölümüne Yorkçuların neden olduğunu söyler.

3. SALISBURY KONTU

Kral John'da, tarihsel kişi olarak William de Longespée (ya da Longsword), II. Henry'nin evlilikdışı oğlu.

John'un ikinci tac giymesine karşı çıktığı kadar, kendisini Arthur'un ölümünden de sorumlu tuttuğu için, Fransa Veliahtı'nın ordusuna katılmaya karar verir, ancak Fransızlar'ın hıyanetini öğrendikten sonra John'a geri döner.

3. SALISBURY KONTU

II. Richard'da, tarihsel kişi olarak John de Montecute (ya da Montagu), Richard'ın sadık bir destekçisi.

Richard'ın Gal birliklerini düzene sokmaya çalışır, daha sonra da IV. Henry'ye karşı savaşır, ancak yakalanarak öldülür.

4. SALISBURY KONTU

V. Henry'de, tarihsel kişi olarak Thomas de Montacute (ya da Montagu). Agincourt'ta yer alır. *VI. Henry*'de (1. Bölüm), bir top güllesiyle ölür.

SAMPSON

Romeo ve Juliet'te, Capulet'lerin bir hizmetkârı.

SANDYS, Lord

VIII. Henry'de, bir saraylı.

SANSÜR

Elizabeth yönetiminin erken döneminde, 1559'da, yerel görevlilere (Belediye Başkanları, yargıçlar) din ve devlet işlerinde tartışma yaratacak ve genel huzuru bozacak oyunları denetleme yetkisi verilmişti. 1581'de, İngiltere'de oynanan bütün oyunları her biçimde denetleme (onaylama, değişiklik yapma, oynatma ve gösterimden kaldırma) yetkisi bir saray görevlisi olan Şenlikçibaşı'na verilmişti (Böylece, Londra Belediye Başkanlığı atlanarak, tiyatrolara karşı olan Kent Yönetimi tiyatroları destekleyen Saray tarafından etkisiz kılınmıştı). Oyunlar, onay alınmak

üzere Şenlikçibaşı'na veriliyordu. 1606'da konan bir kararnameyle ise, kitap olarak basılacak oyunların da denetimi aynı kişiye bırakılıyordu. Shakespeare'in Tudor yönetimi ve hanedanının bir destekçisi olarak, Sansür'le bir sorunu olmadığı anlaşılmaktadır; ancak, *II. Richard*'daki tahttan indirme sahnesi, 1601'deki Essex isyanıyla arasında koşutluklar görüldüğü için, oyunun ilk üç toplu basımına konmamış, ancak, 1608'de Dördüncü Toplu Basım'da yer almıştır.

SATURNINUS

Titus Andronicus'da, son Roma İmparatoru'nun oğlu.

Titus seçimlerden çekilince, Saturninus İmparator seçilir. Gotlar Kraliçesi Tamora'yla evlenir. Kardeşi Bassianus'un cesediyle karşılaşınca, cinayetten sorumlu tuttuğu Titus'un oğullarının öldürülmesi için buyruk verir. Titus'u öldürür, ve Lucius tarafından öldürülür.

SAY, Lord

VI. Henry'de (2. Bölüm), Hazine Bakanı.

Cade kendisini yakalar ve halka karşı çeşitli suçlardan suçlar. Kafası kesilir ve bir sırığın ucuna takılır.

SCALES, Lord

VI. Henry'de (2. Bölüm), Londra Kulesi'nin komutanı.

Cade isyanı sırasında kendisinden yardım istenir. *VI. Henry*'de (2. Bölüm), bir haberci kendisinin Patay'da yakalandığını bildirir.

SCROOP, Lord

V. Henry'de, Kral'ı öldürmek için Cambridge ve Grey'le birlikte tuzak hazırlayan bir hain.

Yakalanır ve ölüm emri verilir. Henry'nin en güvendiği danışmanlarındandır.

SCROOP, Richard

VI. Henry'de (1. ve 2. Bölüm), tarihsel kişi olarak, York Başpiskaposu Richardle Scrohpe.

IV Henry'de (1. Bölüm), Hotspur'un isyanına katılır, ancak kesin savaşta yer almaz. *IV. Henry*'de (2. Bölüm), savaşkes yapıp ordusunu dağıtması için oyuna getirilir, bu yüzden de tutuklanır. Prens John'a karşın, başkaldırma hakkını destekler.

SCROOP, Sir Stephen

II. Richard'da, Richard'ı destekleyenlerden.

Bushy ile Green'in ölümünü bildirir.

SEACOLE

Kuru Gürültü'te, Borachio ile Conrade'i tutuklayan ikinci koruyucu.

SEBASTIAN

Fırtına'da, Napoli Kralı'nın kardeşi.

İktidara geçmek için Alonso'yu öldürmeye hazırdır, ancak Ariel kendisini önler. Oyunun sonunda hiçbir nedamet işareti göstermez.

SEBASTIAN

Onikinci Gece'de, Viola'nın ikiz kardeşi.

SELEUCUS

Antonius ve Kleopatra'da, Kleopatra'nın haznedarı.

SEMPRONIUS

Titus Andronicus'ta, Titus'un bir yakını.

SENECA, Lucius Annaeus (İ. Ö. 4- İ. S. 56)

Romalı oyun yazarı.

Sahnede oynanmak için yazılmadıkları düşünülen dokuz tragedyasından (örneğin, *Hercules Furens, Thyestes, Phaedra, Oidipus, Agamemnon,* vb.) üçü 1560'larda, gerisi de 1581'de İngilizceye çevrilmiştir. Elizabeth döneminde Yunan tragedyası bilinmediğinden, Seneca, başlıcalıkla akademik drama tarafından örnek alınmış, dönemin drama sanatı üstündeki tek klasik etki kaynağı olarak *Gorboduc*'tan Kyd'in *The Spanish Tragedy*'si (1587) ile Shakespeare'in kimi oyunlarına kadar (kan dökme ve şiddet sahneleri yanısıra, retorik öğeleriyle) özellikle öç oyununun (öç alma tragedyasının) gelişmesi üstünde etkili olmuştur. Shakespeare'in *Titus Andronicus*'u yanısıra, *III. Richard* da içinde olmak üzere, erken tarih oyunları, öç temalarıyla ve hayalet sahneleriyle, Seneca'nın etkilerini taşırlar. *Hamlet,* hayalet sahnesiyle bütünleşen temel bir Seneca öç alma eylem örgüsünü işlerken; *Macbeth,* yine cinayet, hayalet, ve öç alma sahneleriyle tipik bir Seneca oyunu özelliği gösterir. Ancak, Shakespeare, Seneca'yı taklit etmediği gibi; Shakespeare'in bu özellikteki oyunları, ya-

şamsal doğallıkları, gülmece ve insancıllıklarıyla öne çıkarırlar.

SERVILIUS

Atinalı Timon'da, Timon'un hizmetkârlarından biri.

SEYTON

Macbeth'te, Macbeth'in eşlikçisi bir subay.
Lady Macbeth'in öldüğünü bildirir.

SHAKESPEARE, William (23 Nisan 1564- 23 Nisan 1616)

Stratford-upon-Avon'da (Warwickshire) doğdu. Babası, John Shakespeare, Stratford'un varlıklı bir vatandaşı; annesi, Mary Arden, Stratfordlu (Wilmcote) bir çiftçinin kızıydı. Stratford'da VI. Edward Grammer School'a gitti; öğrenimi bitirmeden okulu yarıda bırakarak, mali güçlüğü düşen babasına yardım olması için çıraklık yaparak çalışmaya başladı. 18 yaşındayken, kendisinden sekiz yaş daha büyük ve Shotteryli varlıklı bir çiftçinin kızı olan Anne Hathaway'le evlendi; altı ay sonra ilk çocukları Susannah, daha sonra da Hamnet ve Judith adlı ikizleri doğdu (1585). Daha sonra, 1592'de Londra 'da oyuncu ve oyunyazarı olarak yaşamaya başladığı saptandı (R. Green, *A Groatsworth of Wit:* "Kanatlarımız altında palazlanan acemi çaylak"). 1594'te Lord Chamberlain's Men adlı tiyatro topluluğuna katıldı. Burada, yalnızca oyuncu olarak değil, ama ortak olarak da, yani topluluğun kârdan pay alan bir pay sahibi olarak da yer alıyordu; daha sonra da tiyatronun sahiplerinden oldu. Topluluk, 1598'de kendi binası olarak Globe Tiyatrosu'nu kurarak gösterimlerini orada sunmaya başladı. 1603'te Kraliçe Elizabeth'in ölümünden sonra, Lord Chammerlain's Men, Kral I. James'in koruması altına girerek King's Men adını aldı; 1608'de de üstü kapalı bir özel tiyatro olan Blackfriars Tiyatrosu'nu kiraladı. Shakespeare, gelirini dört yerden sağlıyordu: Topluluk için yazdığı oyunlardan, topluluktaki oyunculuğundan, ortak olarak topluluğun karından ve tiyatro sahiplerinden biri olarak onda bir kira gelirinden. Elizabeth kadar tiyatronunu koruyucusu olan I. James döneminde, Shakespeare topluluğu, Saray'da 177 gösterim sundu (1603-13). Shakespeare, oyuncu olarak şu rollerde yer aldı: *Beğendiğiniz Gibi*'de Adam, *Hamlet*'te Hayalet, *Venedik Taciri*'nde ve *Othello*'da

Dük, *Romeo ve Juliet*'te Escalus. Shakespeare, 40 yaşından sonra oyunculuğu bütün bütüne bırakarak, yalnızca oyun yazarlığını sürdürdü. İlk dönemlerinde tarih oyunları, daha sonra hafif komedyalar, sonra olgun komedyalar, daha sonra büyük tragedyalar, son alarak da tragikomedyalar kaleme aldı (bak. Oyunlar). Kendisine yeterli gelir mali olanağı sağladıktan sonra, 1612 baharında Stratford'a çekildi; yaşamının bundansonrasını New Place'de geçirdi.

SHYLOCK

Venedik Taciri'nde, başlıca oyun kişilerinden bir Yahudi.

Bassanio'ya 3.000 duka borç verir; eğer Bassanio zamanında bu parayı geri ödeyemezse dostu ve kefili Antonio'nun gövdesinden bir parça et koparmaya hakkı olacaktır. Nitekim, bu alacağında da diretir; ancak, Portia, kan dökmeden gövdeden et koparmanın olanaksız olduğunu söyleyerek, böyle bir edimin canâ kast etme olacağını kanıtlar.

SICINIUS VELETUS

Coriolanus'ta, bir halk temsilcisi.

SİCİLYA KRALI, bak. **LEONTES**

SILIUS

Antonius ve Kleopatra'da, Ventidius'un yanında bir subay.

SILVIA

Veronalı Iki Centilmen'de, Milano Dükü'nün kızı, Valentin tarafından sevilir.

SILVIUS

Beğendiğiniz Gibi'de, Phebe'ye aşık bir çoban.

SIMONIDES

Pericles'te, Pentopolis Kralı ve Thaisa'nın babası.

Thaisa'yla evlendirmeden önce kendisini sınamak için Pericles'i hainlikle suçlar.

SIMPCOX, Saunder

VI. Henry'de (2. Bölüm), kırbacı yiyip de ayaklanıncaya kadar topal olduğunu söyleyen bir sahtekâr.

SIMPLE

Windsor'un Şen Kadınları'nda, Slender'in bir uşağı.

SINKLO

VI. Henry'de (3. Bölüm), bekçilerden biri. (Bu ad, *1. Folio*'da belirtildiği üzere, Shakespeare döneminde bu rolü oynamış olan John Sicler'den gelmektedir.)

SIWARD (NORTHUMBERLAND KONTU, ö. 1055)

İngiltere'de yaşamış bir Danimarkalı komutan. *Macbeth*'te oyun kişisi olarak yer alır; burada, Edward'ın yolladığı 10.000 kişilik bir İngiliz ordusuna komutanlık eder. Oğlu, Genç Siward, Macbeth'le dövüşte ölür.

SİĞİL, Thomas

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'ın askere aldıklarından.

SLENDER

Windsor'un Şen Kadınları'nda bir adam. Alık'ın amcaoğlu; Anne Page'in isteklilerinden biri, Anne'in babasının adayı.

SLY, Christopher

Hırçın Kız'ın Giriş'inde, bir lehimci.

İçkiliyken uyur kalır, bir soylu kişi tarafından bulunur ve evine götürülür; ayıldığı zaman, bir soylu olduğunu ve onbeş yıl sonra belleğine yeniden kavuştuğu söylenir; *"Hırçın Kız"* oyunu kendisini eğlendirmek üzere oynanır.

SMITH, Dokumacı

VI. Henry'de (2. Bölüm), Jack Cade'in bir izdaşı.

SNOUT, Tom

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, araoyunda Pyramus'un babası rolünü olan bir tenekeci. (Ancak, sonunda, Duvar rolünü oynar.)

SNUG

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, araoyunda Aslan rolüne çıkan bir doğramacı.

SOLANIO VE SALERIO

Venedik Taciri'nde iki ikincil rol.

Lorenzo ve Antonio'yla ilgili geçen olayda rol alırlar.

SOLINUS

Yanlışlıklar Komedyası'nda, Efes Dükü.

2. SOMERSET DÜKÜ

VI. Henry'de (2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Edmund Beaufort, John Beaufort'un kardeşi.

Kardeşinin York Dükü'yle başlattığı kavgayı sürdürür. Fransa Kral Naibi yapılır, ancak İngiliz topraklarını kaybettiğini bildirir. St. Albans'da öldürülür.

4. SOMERSET DÜKÜ

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Edmund Beaufort, 2. Somerset Dükü'nün oğlu.

IV. Edward'a karşı Warwick'le birleşir, Richmond'u güvenlik için Bretanya'ya gönderir, Tewkesbury Savaşı'nda tutsak düşer ve öldürülür.

SOMERSET DÜKÜ

VI. Henry'de (1. Bölüm), daha sonra Dük olan John Beaufort.

Gloucester ile Winchester Piskaposu'nu barıştırmaya çalışır, ancak York Dükü'yle çatışır.

SOMERVILE, Sir John

VI. Henry'de (3. Bölüm), Yorkçuları destekleyen biri.

3. SOUTHAMPTON KONTU (1573-1624)

İngiliz siyaset adamı ve komutan, William Shakespeare'in bir dostu ve koruyucusu.

Shakespeare, *Venus and Adonis* (Venüs ve Adonis) ile *The Rape of Lucrece* (Lucrece'in Kaçırılışı) koşuk yapıtlarını kendisine adamıştır. Shakespeare'in *II. Richard* oyunun gösterimine de destek sağlamıştır; burada, istenmeyen bir rastlantı olarak, Essex Ayaklanması (1601) sırasında, yetersiz bir kralın elinden tahtın alınışı verilmekteydi.

SOUTHWELL, John

VI. Henry'de (2. Bölüm), Gloucester Düşesi için ruh çağıran bir rahip.

SORUNLU OYUNLAR

Shakespeare'in *Hamlet, Yeter ki Sonu İyi Bitsin, Troilos ve Kressida* ve *Kısasa Kısas* gibi oyunları için (yüzyılın başından sonra) kullanılan bir terim.

Burada, *Troilos ve Kressida*, ne bir komedya, ne tragedya, ne de tarih oyunu olarak hiçbir tür içinde sınıflandırılamayışıyla Sorunlu Oyun kavramı içine alınırken, *Yeter ki Sonu İyi Bitsin* ve *Kısasa Kısas*, ciddi ve önemli ahlâk sorunlarını bir romantik komedya içinde işleyişleriyle, Sorunlu Oyun kavramı içine alınmaktadır.

SOYLULUK

İngiltere'de yüksek toplumsal kattan gelenleri gösteren bir genel terim.

İngiliz Soyluluk'u beşti: Dük, Marki, Kont, Vikont ve Baron (Şövalye). Shakespeare'in yapıtları Soyluluk'a göndermelerle yüklüdür (G. Taylor'ın yaptığı bir döküme göre, Shakespeare, oyunlarında, 3296 kez "lord", 1830 kez "kral", 843 kez "soylu", 672 kez "prens", 495 kez "kraliçe", 219 kez de "şövalye" sözcüğü geçmektedir).

SOYTARI

Shakespeare çeviri yazınında, hem "*clown*" sözcüğü, hem de "*fool*" sözcüğü, hatta, *jester*, "soytarı" karşılığında kullanıldığından, bu iki benzer anlamlı, ama aynı olmayan terimleri iki ayrı madde içinde vereceğiz)

1. (*Clown*) Aptal uşak ya da kafasız köylü Soytarı tipleri olarak, bilinçsiz gülmece sahibi kişilerdir; bu nedenle de, zekâ ve espri güçleriyle yaşayan Soytarı tiplerinden ayrılırlar; örneğin, Costard, Launce, Launcelot, Gobbo, Dogberry gibi Soytarılar, bu anlamda, Touchestone, Feste ve Lavatch ile Lear'ın Soytarısı'ndan farklıdırlar; birinciler kır-kent kökenliyken, ikinciler saraydan yetişmedir. Tiyatro sahnesinde de bu ayrım sürer; birinciler, ev işi dokuma giyerlerken, ikinciler alacalı ve damalı işlemeli kendilerine özgü giysiyi (*Motley*) giyerler. "Gerzek" şaşkın, cahil uşak Soytarı tipleri yanısıra, ikiz Dromiolar, Tranio ve Grumio gibi keskin zekâlı uşak Soytarılar da vardır.

2. (*Fool*) Kral sarayları ile soyluların malikânelerinde soy-

tarılığı meslek olarak uygulayan kişiler; örneğin, *Beğendiğiniz Gibi*'de sevimli ve alaycı Touchstone, *Onikinci Gece*'de neşeli şarkıcı Feste. *Kral Lear*'da, Lear'ın Soytarısı, efendisinin budalalıkları üstüne yorumda bulunma ve uyarma işlevini üstlenmiş başlıca Soytarı tipidir; Kral ile benzersiz bir ilişki içindedir.

SÖYLENTİ

IV. Henry'de (2. Bölüm), Giriş'te, yer alan sunucu.

Northumberland'a Hotspur'un Shrewsbury'de zafer kazandığı biçiminde yanlış haber getirir.

SPEED

Veronalı İki Centilmen'de, Calentine'in soytarı uşağı.

SPENCER, Edmund (1552-1599)

Elizabeth döneminin en büyük, dramatik olmayan yazarı; Chaucer ile Milton arasındaki, epik ve romans geleneklerini birbirine bağlayan en büyük şair (*The Faerie Queene*) Shakespeare'in geç romansları, Spencer'in havasını taşır. *Kış Masalı*, *The Faerie Queene*'e (VI. Kitap) bağlı bir oyundur; *Pericles* ve *Cymbeline* Spencer'vari romans özellikleri gösterirken, genç romansların simgesel oyun kişileri ile gevşek "romans, yapıları, oyunda zamanın mekândan ve kişileştirmelerden daha çok önem kazanması, bütün bunlar, Spencer özelliklerini gösterirler. Öte yandan, *Kuru Gürültü*'nün yan eylemi kadar, *Onikinci Gece*, *Kral Lear* ve *Cymbeline*'deki kimi öğeler de Spencer özelliktedir. ("Spencer oyun yazsaydı eğer, Shakespeare'in geç romansları gibi yazardı", P. Bayley).

STAFFORD, Lord

VI. Henry'de (3. Bölüm), Yorkçuları destekleyen biri.

STAFFORD, Sir Humphrey ve William

VI. Henry'de (2. Bölüm), isyancı Jack Cade ile adamlarını durdurmaya çalışan silahlı bir birliğin üyesi iki kardeş.

Her iki Stafford da öldürülürler.

STANLEY, Lord

III. Richard'da, Richard'a eşlik eden bir Lord.

Karısının (Henry Tudor yoluyla) Richmond'un annesi olması nedeniyle Richard kendisine güvenmez. Richard, Stan-

ley'in oğlu George'u Richmond İngiltere'ye çıkınca rehin olarak alıkoyar, ve Bosworth Savaşı arifesinde, Stanley, Richmond'a yardım edemeyeceğini söyler. Ancak, Richard'a da yardım etmeyi geri çevirir.

STANLEY, Sir John

VI. Henry'de (2. Böl üm), sürgüne gittiği zaman Gloucester Düşesi'ne eşlik eder.

STANLEY, Sir William

VI. Henry'de (3. Bölüm), Yorkçulardan yana bir kişi.

STARVELING, Robin

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, araoyunda anne rolünü oynayacak olan terzi.

Söyleyecek repliği olmadığı için Ayışığı'nı oynar.

STEPHANO

Venedik Taciri'nde bir haberci.

STEPHANO

Fırtına'da, Caliban'la birlikte Prospero'yu öldürmeyi tasarlayan sarhoş bir kilercibaşı.

STRATFORD-ON-AVON (STRATFORT-UPON-AVON, STRATFORD)

William Shakespeare'in doğum yeri; Warwickshire'da, Avon nehri kısıyında bir kasaba.

Shakespeare'in mezarının yer aldığı Holy Trinity Kilisesi, Shakespeare'in doğduğu ev ve 1597'de Shakespeare'in satın alarak yerleştiği New Place buradadır. Shakespeare'in doğum yeri, bugün için ulusal kültür varlığı olup, onarılmış bulunmaktadır. Ev, Shakespeare Müzesi haline getirilmiştir. Shakespeare Memorial Building (1879) ise, her yıl Shakespeare Şenliği'nin yer aldığı bir tiyatro yanısıra, bir galeri ve kütüphaneyi içermektedir.

1. SUFFOLK DÜKÜ

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Charles Brandon.

Anne'ın tac giymesi, Cranmer'in duruşması, ve Prenses Elizabeth'in vaftizi gibi sahnelerde görünür.

4. SUFFOLK DÜKÜ

VI. Henry'de (1. Bölüm), tarihsel kişi olark William de la Pole.

Lancasterlerin bir destekçisi olup, Margaret'i Angiers'de tutsak alır. Henry'yle evlenmesini sağlar ve sevgilisi olur. *VI. Henry*'de (2. Bölüm), 1. Suffolk Dükü olarak daha çok güç kazanır; Gloucester'i hapse gönderirken, Gloucester Düşesi'ni de sürgüne gönderir. Daha sonra kendisi sürülür ve Walter Whitmore tarafından öldürülür.

1. SURREY DÜKÜ

II. Richard'da, tarihsel kişi olarak Thomas Holland, 3. Kent Kontu.

Aumerle'yi hıyanet suçlamalarına karşı savunur, IV. Henry'ye karşı ayaklanmaya katılır, yakalanır ve öldürülür. Oyunda Kent olarak da geçer.

SURREY KONTU

IV. Henry'de (2. Bölüm), tarihsel kişi olarak Thomas Fitzalan, Kral'ı destekleyenlerden.

SURREY KONTU

VIII. Henry'de, tarihsel kişi olarak Thomas Howard, saraylı bir bey.

Wolsey'e karşı çıkar ve Buckingham'ın ölümünün öcünü alır.

SURREY KONTU

III. Richard'da, tarihsel kişi olarak Thomas Howard, daha sonra 2. Norfolk Dükü, Richard'ın bir destekçisi.

SWAN, the

1594'te Londra'da Bankside'da inşa edilmiş bir tiyatro binası.

1596'da Johannes de Witt adlı bir Hollandalı öğrencinin yaptığı çizim, Swan Tiyatrosu'nu, Elizabeth tiyatro yapılarının içini gösteren özgün bir örneği olarak koyar; burada, çokkenar yapı, yapının çevrelendiği üstüste izleyici baklonları, orta avlu boşluğunun yarısına kadar uzanan yükselti sahne, geride iki sahne çıkışı, sahnenin yanlardan iki sütunla yükseldiği bir tavan ("Gökyüzü", "Cennet") ve onun üzerinde yer alan bayrak asılı kulübe görülmektedir. Swan Tiyatrosu kurulduktan dört

yıl sonra, yanına Globe Tiyatrosu kurulmuştur.

SYCORAX

Fırtına'da, bir cadı, Caliban'ın anası. (Oyunda görünmez).

ŞARKILAR

Shakespeare'in oyunlarında (*Veronalı İki Centilmen, Aşkın Gayreti Güme Gitti, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Venedik Taciri, Kuru Gürültü, Beğendiğiniz Gibi, Onikinci Gece, Kısasa Kısas, Cymbeline, Bir Kış Masalı, Fırtına, VIII. Henry*) yer alan Şarkılar'ın çoğu kendisinindir. Shakespeare'in erken yapıtlarında, Şarkılar yalnızca komedyalar içinken, daha sonra tragedyalarda dramatik etkiyi arttırma amacıyla yer verilmiştir. Örneğin, *Hamlet*'te Ophelia'nın, *Kral Lear*'da Soytarı'nın ve *Othello*'da Desdemona'nın Şarkıları'ı günün tutulan Şarkıları olup, dramatik havayı, coşkulanımı ve etkiyi arttırmak için kullanılmıştır; *Onikinci Gece*'de Feste'nin, *Kısasa Kısas*'ta Mariana'nın Şarkıları da dokunaklı şarkılar olup, halk balladlarından ezgiler taşırlar. Kimi Şarkılar için Thomas Morley, Robert Johnson, Robert Jones, Thomas Ford, John Hilton ve John Wilson tarafından müzik yapılmıştır; ancak, Şarkılar için mi müzik, müzik için mi Şarkılar yapıldığı kesinlik kazanamamıştır.

T

TALBOT, John

VI. Henry'de (1. Bölüm), Lord Talbot'un oğlu.

TALBOT, Lord

VI. Henry'de (1. Bölüm), İngiliz Ordusu'nun komutanı.

Patay'da Fastolfe'nin korkaklığı yüzünden tutsak düşer, Auvergne Kontesi'nin elinden kaçar, oğluyla birlikte çevrilir ve Bordeaux yakınlarında öldürülür.

TAMORA

Titus Andronicus'ta, Gotlar Kraliçesi.

Üç oğluyla birlikte Titus tarafından tutsak olarak alınır; sevgilisi Aaron'la birlikte, büyük oğlunun kurban verilişinin öcünü almaya çalışır. Buna karşılık, Titus da, oğullarının öldürülmesinin, kızının kirletilmesinin ve bir elini kaybetmesinin öcünü alır: Tamora'ya oğullarını pasta yapıp yedirdikten sonra, öldürür.

TARİH OYUNLARI

İngiltere tarihindeki olayları ele alan ve Shakespeare'in daha sonra kendi Tarih Oyunları'nda geliştirdiği Tarih Oyunları'nın varlığından söz edilmekteyse de, günümüzde hiçbirinin varlığına tanık olunmadığı gibi, Marlowe'un *II. Edward*'ının bile Shakespeare'in Birinci Dörtlemesi'nden etkilenmiş olduğu sanılmaktadır. Bu anlamda, Tarih Oyunları, Shakespeare'le başlamıştır denebilir (bak. Birince Dörtleme; İkinci Dörtleme).

TAURUS

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un Actium'daki komutanı

TEĞMEN

Coriolanus'ta, Aufidius'un ordusunda bir subay.

Coriolanus için söylediği övgülü sözler, Aufidius'un kıskançlığını çeker.

TEĞMEN

VI. Henry'de (3. Bölüm), kendisini hapis tuttuğu için Kral Henry'den özür dileyen Londra Kulesi teğmeni.

TERENTIUS (İ. Ö. 195-159)

Romalı oyun yazarı.

Menandros'un Yeni Komedyası'ndan kökenlenen komedyaları, dolantı, aldatma, yanlaşlık, kimlik karıştırma, vb. gibi komik durumlar yanısıra, palavracı asker, kurnaz uşak, genç sevgililer, veb. gibi komik tipleri de içerir. Elizabeth döneminde (okullarda, üniversitelerde, Saray'da) yakından tanınan Terentius, 16. yüzyılda yerel komedyanın gelişmesinde etkili olmuş; Shakespeare, doğrudan kaynak olarak yararlanmamakla birlikte, Trentius'un komedya tarzı, eylem örgüsü ve oyun kişileri bakımdan etkisi altına kalmıştır.

THAISA

Pericles'te, Simanides'in kızı ve Pericles'in karısı.

THAILARD

Pericles'te, Antakyalı bir Lord.

THEATRE, The

Londra'nın ilk tiyatro yapısı.

1576-77'de, James Burbage tarafından ahşap bir yapı olarak inşa edildi. 1598'de yıkıldı, kalıntı malzemeyle Globe Tiyatrosu kuruldu.

THESEUS

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Hippolyta'yla evlenecek olan Atina Dükü.

THOMAS

Kısasa Kısas'ta, bir keşiş.

Viyana Dükü'nün Angelo'yı gözlemleyebilmesi için rahip kılığına girmesine izin verir.

THUMP, Peter

VI. Henry'de (2. Bölüm), zırh yapımcısı Horner'in çırağı.

Ustasını hıyanetle suçlar ve kum torbasıyla döğüşte kendisini öldürür. Kral, bu olayı Tanrı'nın gücü ve adaleti olarak kabul eder.

THURIO

Veronalı Iki Centilmen'de, Silvia'nın isteklilerinden biri; budala ve korkak biridir.

Proteus, Valentine sürgüne gönderildikten sonra, onun yerine Silvia'ya kur yapar. Son perdede, Thurio Silvia'yı isterse de, Valentine'in meydan okuması üzerine vazgeçer.

THYREUS

Antonius ve Kleopatra'da, Octavius'un Antonius'u terk etmesi için Kleopatra'ya gönderdiği bir adamı.

TIMANDRA

Atinalı Timon'da, Alcibiades'in bir kadını.

TİMON

Atinalı Timon'da, oyunun kahramanı, soylu bir Atinalı.

Başta, sıcakkanlı, güvenir bir kişiyken, (servetini yitirmesi üzerine) dostlarının vefasızlıkları karşısında insanları sevmeyen bir kişi olup çıkar, ancak zaman zaman eski iyi haline döner. Yalnızlık içinde, küskün ve acılı bir insan olarak ölür. Tarihsel kişi olarak Timon, İ. Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır.

TITANIA

Bir Yaz Gecesi Rüyası'nda, Periler Kraliçesi.

TITINIUS

Julius Caesar'da, Brutus ile Cassius'un dostları.

Philippi'de Brutus'un birlikleriyle buluşur, ancak Cassius tutsak alındığını sanır ve kendi canına kıyar. Cassius'un cesediyle karşılaşan Titunius da kendini bıçaklayarak öldürür.

TITUS

Atinalı Timon'da, Timon'un alacaklılarından birinin uşağı.

TITUS ANDRONICUS

Titus Andronicus'un kahramanı.

Oyunun başında, öfke anında oğullarından birinin canına kıyan acımasız ve ateşli bir yaşlı babadır. Kızını kirleten ve oğullarının ikisi öldüren kötü ruhlu Tamora ve sevgilisi Aaron ile oğularmın kurbanı olur. Çıldırır ve Tamora'dan korkunç bir öc alır, daha sonra da kendi kızını öldürür, sonra da kendi canına kıyar.

TITUS ANDRONICUS (TITUS ANDRONICUS TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Oynanışı, 1593-94; basılışı, 1623.

Oyunun kaynağının *The History of Titus Andronicus* (Titus Andronicus Öyküsü) adlı anonim bir düzyazı masal olduğu sanılmaktadır. Masal tarihsel olgularla ilintili olmakla birlikte çoğunlukla kurgusaldır; özellikle de, Shakespeare, Titus'un Roma idealleri ile İmparator Saturninus'un çöküşmüşlüğü arasındaki karşıtlığı vurgulamaktadır. Titus kişiliği, Plutarkhos'un *"Yaşamlar"* adlı yapıtında yer alan iki Romalı komutanın, Scipio Africanus ile Coriolanus'un çizimlerinden gelebilir. Oyundaki kimi adlar da Plutarkhos'tan gelmektedir. Seneca'nın *Thyestes* adlı tragedyası da, bir başka önemli kaynak olarak yer almaktadır. Lavinia'nın dilinin kesilmesi ise, Ovidius'un *Değişimler*'inden gelmektedir.

Öykü. Zafer kazanmış Romalı komutan Titus, Gotlar Kraliçesi Tamora ile üç oğlunu tutsakları olarak evine getirir; en büyük oğlu Alarbus, Titus'un oğulları tarafından kurban edilir. Yeni İmparator Saturninus da, kardeşi Bassianus da, Titus'un kızı Lavinia'yla evlenmek isterler, ancak Saturninus Lavinia'dan vazgeçerek Tamora'yla evlenir. Tamora ise, sevgilisi Aaron'la birlikte oğlunun öldürülmesinin öcünü almak istemektedir. Yaşamda kalan öbür iki oğlu, Demetrius ile Chiron, Bassianus ve Lavinia'yla ormanda karşılarşırlar. Bassianus'u öldürüp cesedini bir çukura atarlar, Lavinia'yı elde ederek, ellerini ve dilini keserler. Titus'un oğulları Quintus ile Martius, Bassianus'u öldürmekle suçlanırlar. Aaron, bir elini kesip gönderirse, bağışlanacağını Titus'a bildirir. Ancak, Aaron, eli, Titus'un iki oğlununun başıyla birlikte geri getirir. Çılgına dönen Titus, Demetrius ile Chiron'u öldürerek, yemek yapıp Tamora'nın önüne koyar. Daha sonra Lavinia'yı (ablasını korumaya çalışan en genç oğlu) Mutius'u, sonra da Tamora'yı öldürür, kendisi de Saturninus tarafından öldürülür; Lucius, yaşamda kalan tek oğlu da, Saturninus'u öldürür. Bu arada, Aaron, yakalanır ve yeni İmparator olan Lucius tarafından açlıktan ölene değin göğsüne kadar toprağa gömülmeye mahkum edilir.

TITUS LARTIUS

Coriolanus'ta, Volsiyalılara karşı koyan bir Romalı komutan.

TİYATRO SAHİBİ

Bir oyuncu topluluğunun pay sahibi ortaklarından farklı olarak, bir tiyatro yapısının kâr sahiplerinden.

Globe Tiyatrosu'nun sahipleri (1599), yüzde 25'le Burbage Kardeşler ile geri kalan yüzde 50'yi bölüşen Shakespeare, ve Heminge ile üç oyuncu idi. Topluluk, Blackfriars'a geçtiğinde (1608), Burbage'ler, Shakespeare, Heminge, Condell ve iki oyuncu eşit paylarla Tiyatro Sahipleri olarak yer alıyorlardı. Bu kişiler, aynı zaman, topluluğun da pay sahipleriydiler; bu da oldukça olağandışı bir durumdu, çünkü rakip topluluğun tek sahibi vardı, Philip Henslowe.

TİYATRO YAPILARI

Elizabeth döneminde İngiltere'de, Londra'da ilk Tiyatro Yapısı James Burbage tarafından 1576'da inşa edilen The Theatre olmuştur. Londra Kent Yönetimi, tiyatrolara düşman olduğundan, The Theatre da, bir yıl sonra inşa edilen Fortune Tiyatrosu da, kent sınırları dışındaydı. Shakespeare döneminde başlıca Tiyatro Yapıları (halk tiyatroları) şunlardı: The Theatre (1576), The Curtain (1576), The Rose (1587), The Swan (1594), The Globe (1599), The Fortune (1599-60), The Red Bull (1606), The Hope (1614). Elizabeth dönemi Tiyatro Yapıları'nın mimari olarak nereden kökenlendiği tartışma konusu olmakla birlikte, genel kam, han avlusu tiyatrolardan kökenlendiğidir (bak. HAN AVLUSU TİYATROLAR). Buna göre, Tiyatro Yapıları çokkenarlı ya da çember biçimliydi; ahşap-sıvadan yapılmaydı. Orta boşluğu, avlu alanını üç kat balkonla çevreliyordu. Sahne, avlunun ortasına kadar uzanıyordu ve sahne kapıları ile sahne arkası alana geçiliyordu. Balkonların bir bütünleşiği olan sahne arkası alanının katlarındaki bölümler giysi odaları ile bekleme odalarından oluşuyordu. Sahne, iki sütunla bir tavana bağlanıyordu; burası ("Gökyüzü"), sahneyi yağmurdan koruduğu gibi, sahneye araç gereç indirilmesine de olanak sağlıyordu. Sahne ile "Gökyüzü" arasındaki sahne arkası katı, (Juliet'in balkonu, Kleopatra'nın anıtı, Richard'ın otağı, Prospero'nun mağarası, vb. gibi) çeşitli sahneler için kullanılıyordu. "Gökyüzü"nü üstünde ise sahne

makinelerinin durduğu ve sahne etmenlerinin gerçekleştirildiği kulübe ve bayraklı kule vardı (bak. HALK TİYATROLARI). Henslowe'un yaptırdığı Fortune Tiyatrosu'nun boyutları kesinlikle bilinmektedir. Buna göre, Tiyatro Yapısı kareydi: Dıştan 24.4 m, içten 16.8 m; kazık ve tuğlalardan yapılma, ahşap-sıva bir yapıydı. Sahne, 13.3 mx8.4 m.ydi ve dikdörtgendi. İzleyici yeri üç katlı balkondan oluşuyordu: Birinci katın yüksekliği 3.7 m, ikinci katın 3.3 m., üçüncü kadın da 2.8 m.ydi ve 4. m genişliğindeydi; genel olarak da Globe Tiyatrosu örnek alınarak inşa edilmiştil. (bak. SAHNE). Özel tiyatrolar olarak, Tiyatro Yapıları kapalı yapılardı; malikâne salonlarının yapısını taşıyan özel tiyatrolarda, sahne en uçta, duvar bitişiğindeydi; arka ve yan balkonların yer aldığı tiyatronun sahnesi genel ilkeleriyle halk tiyatrolarınınki gibiydi, ancak daha dar ve küçüktü. Shakespeare'in topluluğu King's Men, 1608'den sonra, hem halk tiyatrosu olarak Globe Tiyatrosu'nu, hem de özel tiyatro olarak Blacfriars Tiyatrosu'nu kullanıyordu (bak. ÖZEL TİYATROLAR).

TOUCHSTONE ("Denek Taşı")

Beğendiğiniz Gibi'de meslekten soytarı.

Bilgece davranışları öbür oyun kişilerinin romantik duyguları ve gösterişli tavırlarıyla karşıtlık oluşturur.

TRANIO

Hırçın Kız'da, Lucentio'nun bir uşağı.

TRAVERS

VI. Henry'de (2. B ölüm), Northumberland'ın bir adamı, Hotspur'un yenilgiye uğradığı haberini kendisine getirir.

TREBONIUS

Julius Caesar'da, Antonius'un öldürülmesine Brutus'la birlikte karşı çıkan bir suikastçı.

TRESSEL

III. Richard'da, Lady Anne'in hizmetinde bir adam.

TRINCULO

Fırtına'da, Stephano ve Caliban'la birlikte Prospero'yu öldürmeyi tasarlayan bir soytarı.

TROİLOS

Troilos ve Kressida'da, Priamos'un genç oğlu ve Kressida'nın sevgilisi.

Sadık, açıksözlü ve yiğit bir kişidir, Kressida'nın kendisini aldatmasına tanık olduğunda gönlü kırılır ve Diomedes'i öldürmeye ant içer.

TROİLOS VE KRESSİDA (TROİLOS VE KRESSİDA TRAGEDYASI)

Shakespeare'in bir tragedyası. Yazılışı, 1598-1601; yayınlanışı, 1609.

Troilos ve Kressida'nın aşk örgüsü, Chaucer'in *Troilus and Criseyde* adlı anlatısal şiirine dayanır; Shakespeare, kişileştirmeler farklı olmakla birlikte, buradaki başlıca olayları izlediği gibi, kimi ayrıntıları da almıştır. Ancak, Shakespeare, Robert Henryson'un *The Testament of Cresseid* (Cresseid'in Vasiyeti) adlı yapıtından da, özellikle Kressida kişiliğinin oluşturulmasında yararlanmıştır. Oyundaki savaş örgüsü, daha başka kaynaklardan, J. Lydgate'in *The Hystorye Sege and Dystruccyon of Troye* (1513, Troya'nın Tarihi, Kuşatılması ve Yıkılması), Caxton'un *Recuyell of the Historyes of Troye* (1474, Troya Tarihlerinin Bir Derlemesi), ve George Chapman'ın Homeros çevirisi, *The Seaven Bookes of the Iliades*'den (1598, İlyada'nın Yedi Kitabı) gelmektedir. Odysseus'un ünlü konuşması ise, yine Homeros kaynaklıdır (*Ilyada*, 2. Kitap).

Öykü. Troya Savaşı sırasında, Troya'da, Kral Priamos'un en genç oğlu Troilos, Kressida'ya derinden tutulmuştur. Kressida'nın amcası, Pandarus, buluşmalarını sağladığı gibi, aşklarını da destekler. Bu orada, Troya'yı terk ederek Yunanların safına geçmiş olan Kressida'nın babası, Kalkhas, Kressida'nın tutsaklardan biriyle değiş tokuş edilmesini Yunan komutanlardan rica eder. Kressida, istemeye istemeye sevgilisinden ayrılırsa da bir kenarda kalmaz; Yunan komutanlarla gönül eğlendirdiği gibi, Troilos'un ayrılırlarken kendisine armağan ettiği yüzüğü de Diomedes'e verir. Troilos, Yunan karagâhında Odysseus'un gözetimi altında Kressida'nın aşkalarına ihanet edişine gözleriyle tanık olur ve içinden yıkılır. Diomedes'i öldürmeye karar verir, ancak oyunun sonunda yer alan bu döğüş, kimin kazandığı beli olma-

dan sona erer. Öte yandan, Yunanlar, kenti ele geçirmek için güçlerini arttırmanın yollarını aramaktadırlar. Odysseus, yorgun ve isteksiz komutanları alevlendirmeye çalışır; bu arada, Troyalı savaşçı Hektor'dan teke tek döğüşmek için çağrı gelir ve Odysseus bu görevi çadırında somurtkan oturan Akhilleus yerine Aias'a verir. Hektor ile Aias arasındaki dövüş yengisiz biter. Ancak, ertesi gün, dövüş sürer ve Hektor, Patroklos'u öldürür; bunun üzerine Akhilleus harekete gelir ve arkadaşının öcünü alır: Zırhsız Hektor'u haince öldürür. Gün, Troyalıları'ın yenilgisiyle son bulur.

TUBAL

Venedik Taciri'nde, Shylock'un Yahudi bir arkadaşı.

Hırçın Kız'da, Katherina'ya giyimlikler getiren bir kız.

TUHAFİYECİ

Hırçın Kız'da, Katherina'ya giyimlikler getiren bir kişi.

TYBALT

Romeo ve Juliet'te, Lady Capulet'nin yeğeni.

Kavgacı bir gençtir, Romeo'nun Capulet'lerin balosuna geldiğini öğrendikten sonra sokakta karşılaştığında kendisiyle dövüşmeye kalkar. Tybalt'ın Juliet'in yeğeni olduğunu bilen Romeo dövüşmeye yanaşmaz, bunun üzerine Mercutio Tybalt'ın dövüş çağrısına uyar. Romeo, dövüş sırasında araya girer ve Mercutio ölümcül bir yara alır. Bunun üzerine, Romeo Tybalt'ın üzerine gider ve öldürür, bu yüzden de Verona'dan sürülür.

TYRREL, Sir James

III. Richard'da, Richard'ı destekleyenlerden.

Londra Kulesi'ndeki Prenses'i öldürme buyruğu alır, ancak bu işi yerine getirmeleri için iki katil kiralar.

U-Ü

URSULA

Kuru Gürültü'de, Hero'nun yardımcılarından.

URSWICK

III. Richard'da, Richmond'a bir iletiyle gönderilen bir rahip.

UYAKSIZ KOŞUK

Elizabeth dönemi oyunlarının başlıca bir koşuk ölçüsü (genel olarak, iambik beşli).

Marlowe ile Üniversiteli Yazarlar, Uyaksız Koşuk'un kendine özgü bir dramatik araç haline gelmesini sağlamışlardır. Shakespeare'in yapıtlarında, Uyaksız Koşuk'un gittikçe esnek bir biçimde ve çeşitli teknikler içinde kullanıldığı görülür.

ÜNİVERSİTELİ YAZARLAR (İng. *University Wits*)

1580-90'lardaki üniversite (Cambridge ve Oxford) çıkışlı oyun yazarlarını göstermek için kullanılan bir terim.

Üniversiteli Yazarlar, eski drama geleneğinden (*interlude:* kısa araoyunlar) kurtularak, Elizabeth drama sanatının ayırdedici türlerine ve yazın yapısına geçişe önemli katkılarda bulunmuşlardır. Nashe ve Greene, Elizabeth komedyasının gelişmesinde pay sahibi olmuşlar; Marlowe ile Peele, drama dili olarak uyaksız koşuğu yerleştirmişler; Lyly, süslü üslubu yaratmış; Lodge, (Shakespeare'in *Beğendiğiniz Gibi*'ye aldığı düzyazı romansı getirmiştir.)

V

VALENTINE
Titus Andronicus'ta, Titus'un bir adamı.

VALENTINE
Onikinci Gece'de, Dük Orsino'nun eşlikçisi bir soylu.

VALENTINE
Veronalı Iki Centilmen'de, "iki centilmen"den biri. Silvia'nın sevgilisi.

VALERIA
Coriolanus'ta, Virgillia'nın bir arkadaşı.

VARRIUS
Antonius ve Kleopatra'da, Pompey'in bir dostu.

VARRIUS
Kısasa Kısas'ta, Dük'ün bir dostu.

VARRO
Julius Caesar'da, Brutus'un bir hizmetkârı.

VARRO
Atinalı Timon'da, Timon'un alacaklılarından birinin uşakları. Her ikisi de (sahnede yer almayan) efendilerinin adıyla anılırlar.

VAUGHAN, Sir Thomas
III. Richard'da, Richard'ın bir düşmanı,;Rivers ve Grey'le birlikte öldürülür.

VAUX, Sir Nicholas
VIII. Henry'de, Buckingham tutuklandığı zaman sorumluluğu altına verilen bir saraylı.

VAUX, Sir William
VI. Henry'de (2. Bölüm), Kardinal Beaufort'un ölmekte olduğu haberini getiren bir kişi.

VENEDİK DÜKÜ

Venedik Taciri'nde, Antonio'nun duruşmasını yürüten yargıç. Antonio'nun önerdiği koşullarla Shylock'u bağışlar.

VENEDİK DÜKÜ

Othello'da, Venedik'in yöneticisi.

Brabantio'ya Othello'yu damatlığa kabul etmesi için çalışır, ve Othello'yu Kıbrıs seferine komutan olarak atar.

VENEDİK TACİRİ

Shakespeare'in bir komedyası. Yazılışı, 1596-97; basılışı, 1600.

Shakespeare oyunu kurarken, folklorda uzun bir geleneği olan "Et koparma" ve "Sandık seçme" öykülerini bir araya getirmiştir. "Et koparma" öyküsü, *Mahamharata*'dan (İ. Ö. 500-200) kökenlenmekle birlikte, Shakespeare, kaynak olarak, Ser giovanni Fiorentino'nun *II Pecorone* (1558) adlı düzyazı romansları ile *Gesta Romanorum*'daki (Romalıların İşleri) öykülere başvurmuş olmalıdır. Shakespeare'in "Et koparma" ve "Sandık" öykülerini alabileceği bir başka kaynak da A. Munday'ın *Zelauto*'sudur (1580). "Sandık" öyküsünün örgüsü açıkça *Gesta Romanorum*'dan gelmektedir. Jessica-Shylock-Lorenzo öyküsü ise, Zelauto'dan gelebileceği gibi, Marlowe'un *The Jew of Malta* (Maltalı Yahudi) adlı oyunundan gelebilir; Jessica'nın evden kaçış öyküsü, 15. yüzyılın bir öyküsünden, Masuccio'nun *II Novellino*'sundan da kaynaklanabilir.

Öykü. Bassanio, Portia'ya ilgisini sürdürebilmek için Venedikli tüccar arkadaşı Antonio'dan borç para ister. Parasını henüz seferden dönmemiş gemilerine bağlamış olan Antonio, Yahudi tefeci Shylock'tan 3.000 duka alır; ancak, Shylock kararlaştırılan günde borcunu ödememesi halinde Antonio'nun gövdesinden bir parça et koparmayı kendisine kabul ettirir. Öte yandan, ölen babasının vasiyetine uyan Portia, Belmont'ta kendisiyle evlenmek isteyenleri sınavdan geçirmektedir; bunlardan Fas Prensi ile Arragon Prensi, içinde Portia'nın resmi bulunan altın, gümüş ve kurşun sandıklardan doğrusunu seçmek olan sınavı geçemezler. Bassanio ise, doğru sandığı (kurşun olanını) seçer. Portia ile Bassanio evlilik hazırlıklarına başlamak üzereyken, Antonio'nun Shylock'a olan borcunu ödeyemediği haberi gelir. Çabuk bir evlilikten sonra, Bassanio Venedik'e döner; Bassanio ayrıldaktan sonra, Portia da,

sonra, Portia da, (Bassanio'nun arkadaşı Gratino'yla evlenen hizmetkârı Nerissa'yla birlikte, hukukçu kılığına girerek Venedik'e doğru yola çıkar. Mahkemede, Portia, önce Shylock'tan bağışlanma diler, Shylock'un savının yasallığını kabul ediyor görünür; ancak, daha sonra, gövdeden et koparmanın kan dökme anlamına geleceğini, bunun da cana kastetme olduğunu, Venedikli bir yurttaşın canına kast etmenin cezasınınsa ölüm olduğunu kanıtlar. Venedik Dükü, Shylock'u ölüm cezasından bağışlar, ancak servetinin Antonio ile devlet arasında bölüştürülmesine karar verir. Antonio da, bir Hıristiyan olan Lorenzo'ya kaçtığı için mirastan ettiği kızına miras bırakmak ve Hıristiyan olmak koşuluyla, kendine düşen payı Shylock'a geri verir. Portia ile Nerissa ise, Bassanio ile Gratino'nun karılarının kendilerine vermiş oldukları yüzükleri avukatlık ücretleri olarak kabul ederler. Belmont'a döndükerinde, hanımlar, yüzüksüz gezen kocalarına çıkıştıktan sonra gerçeği söylerler; Antonio'nun gemilerinin de dönmesiyle, her şey mutlu sonla biter.

VENTIDIUS

Antonius ve Kleopatra'da, Antonius'un komutanlarından biri.

VENTIDIUS

Atinalı Timon'da, Timon'un sahte dostlarından biri.

VERGES

Kuru Gürültü'de, muhtar.

VERNON

VI. Henry'de (1. Bölüm), York Dükü'nün bir yandaşı.

Lancaster saflarını tutan Basset'le atışır, ancak karşılıklı döğüşme istekleri geri çevrilir.

VERNON, Sir Richard

IV. Henry'de (1. Bölüm), isyancılardan biri.

VERONALI İKİ CENTİLMEN

Shakespeare'in bir komedyası. Yazılışı, 1594-95; basılışı, 1623.

Burada, Julia öyküsünün anakaynağı, Jorge de Montemayor'un *Diana Enamorada* (1559) adlı romansıdır. Shakespeare, sadakatsiz dost temasını ise Lyly'nin Euphues: *The Anatomy of Wit*'inde (1579) rastlamış olabilir; Lyly'in *Endimion* adlı yapıtı çeşitli konusal öğeleriyle olduğu kadar, sözel üslubuyla da burada

etkili olmuştur. Çok tutulan bir Rönesans teması olarak aşk ile arkadaşlık arasındaki çatışma temasına, Shakespeare, Boccaccio (*La Teseide; Decameron*, X.8) ile Chaucer'da (*The Knight's Tale*) rastlamış olabilir.

Öykü. Veronalı iki centilmenden biri olan Valentine, Milano Sarayı'na gittiğinde Dük'ün kızı Silvia'ya aşık olur. Arkadaşı, Veronalı öbür centilmen, Proteus da Milano'ya yola çıkmadan önce sevgilisi Julia'ya bağlılık antları verirse de, Milano'ya geldiğinde o da Silvia'ya aşık olur. Silvia'yı almaya kararlı olan Proteus, arkadaşının güvenine ihanet ederek, Dük'e Valentine'in kızıyla birlikte kaçacaklarını bildirir. Bunun üzerine Valentine Milano'dan sürülür ve haydutlara karışır. Proteus, Silvia'ya yakınlık göstermeye devam ederse de, Silvia, hem kendisini, hem de babasının kendisi için seçtiği aptal Thurio'yu geri çevirir. Bu arada, Julia, uşak kılığında gelir ve Proteus'un hizmetine girer. Silvia, Valentine'i bulmak için babasının sarayından kaçtığındda, Proteus ile "uşağı" peşinden giderler ve haydutların elinden kendisini kurtarırlar. Proteus, Silvia'ya sahip çıkmak istediği anda karşısında Valentine'i bulunca nadim olur ve Silvia'yı Valentine'e bırakır, ancak bu anda da "uşağı" düşüp bayılır ve Proteus onun Julia olduğunu görür, asil sevgilisinin de Julia olduğuğu anlar. Bu sırada, Dük ile Thurio gelirler, ancak Thurio'da Silvia için Valentine'le döğüşecek yürek olmadığından, Dük Silvia'yı "Veronalı centilmen"e verir.

VINCENTO

Hırçın Kız'da, Lucentio'nun babası, Pisalı yaşlı bir bey.

VINCENTIO, Viyana Dükü

Kısasa Kısas'ta, hükümdar Dük.

VIOLA

Onikinci Gece'de, başlıca bir kadın oyun kişisi, Sebastian'in ikiz kız kardeşi.

Illyria'ya çıktığı zaman uşak kılığına girerek Cesario adını takınır. İçine düştüğü talihsiz durumda elinden gelini yapmaya çalışan kararlı ve becerikli biridir. Uşak kılığında, Orsino adına Olivia'ya yakınlık gösterir, ancak kendisi Orsino'ya aşık olur. Orsino, sonunda, bağlılığını ve sevgisini anlayarak onunla evlenmeye karar verir

VIOLENTA

Yeter ki Sonu Iyi Bitsin'de, Dul Kadın'ın bir arkadaşı, Floransalı bir kadın.

VIRGILIA

Coriolanus'ta, Coriolanus'un karısı.

Oğlu ve Volumnia'yla birlikte Coriolanus'a Roma'yı esirgemesi için yakarırlar.

VOLTEMAND

Hamlet'te, bir saraylı.

VOLUMNIA

Coriolanus'ta, Coriolanus'un annesi.

Oğlu üstünde etkisi olan güçlü bir kadındır. Roma'ya saldırma tasarısından Coriolanus'u döndürür; böylece, "Roma'ya mutlu bir zafer" kazandırır, ancak Volsiyalılarca öldürülen oğlunu yitirir.

VOLUMNIUS

Julius Caesar'da, Brutus'un bir çocukluk arkadaşı; Brutus'un kendisini öldürmesi için yardımda bulunmayı geri çevirir.

W

WART, Thomas

IV. Henry'de (2. Bölüm), Falstaff'ın orduya aldıklarından.

WARWICK KONTU

IV. Henry (2. Bölüm), *V. Henry* ve *VI. Henry*'de (1. Bölüm), tarihsel kişi olarak Richard de Beauchamp; *IV. Henry*'de (2. Bölüm), Kral'ın danışmanlarından biri; *V. Henry*'de, Fransa'daki İngiliz birliklerinin başı.

VI. Henry'de (1. Bölüm), Richard Plantagenet'ten yana olduğunu göstermek için kırmızı bir gül koparır.

WARWICK KONTU

VI. Henry'de (2. ve 3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Richard Neville, Yorkçu saflarda biri.

VI. Henry'de (2. Bölüm), Gloucester'in öldürüldüğü inancıyla Suffolk'u suçlar, daha sonra da St. Albans Savaşı'nda kazanan yanda savaşır. *VI. Henry*'de (3. Bölüm), önce Edward'ı destekler, ancak Edward'ın Lady Bona yerine Lady Grey'le evlendiği öğrenince, Lancasterler'e katılır, Edward'ı tutsak alır ve VI. Henry'yi tahtına döndürür. Barnet'te öldürülür.

WARWICK KONTU, Edward

III. Richard'da, Clarence Dükü'nün genç bir oğlu; Richard tarafından hapse atılır.

WESTMINSTER RAHİBİ

II. Richard'da, Bolingbroke'a karşı Aumerle'yle birlikte kumpas kuranlardan.

1. WESTMORELAND KONTU

IV. Henry'de (1. ve 2. Bölüm) ve *V. Henry*'de, tarihsel kişi olarak Ralph Neville (1365-1425), 1. Westmoreland Kontu, Kral'ın sadık bir yandaşı.

IV. Henry'de isyancılara, *V. Henry*'de de Fransızlara karşı Kral'ın birlikleriin başında yer alır.

WESTMORELAND KONTU

VI. Henry'de (3. Bölüm), tarihsel kişi olarak Ralph Neville (1404-84); Lancaster saflarının bir üyesi.

WHITMORE, Walter

VI. Henry'de (2. Bölüm), deniz savaşında yitirdiği gözünün öcünü almak için yanında tutsak olan Suffolk'un başını uçurur.

WILLIAMS, Michael

V. Henry'de, Agincourt Savaşı öncesinde kılık değiştirmiş olarak askerin arasında gezen Kral Henry'yle karşılaşan bir asker. Orduya bağlılık konusu yüzünden (bilmeden) Kral'ı döğüşe çağırır.

WILLOUGHBY, Lord

II. Richard'da, Kral'ı terk edenlerden, daha sonra Bolingbroke'un saflarına katılır.

WINCHESTER PİSKAPOSU

VI. Henry'de (1. Bölüm), tarihsel kişi olarak Henry Beaufort, John Gaunt'u oğullarından biri ve VI. Henry'nin büyükamcası.

Kendisin, V. Henry'yi öldürmekle suçlayan Gloucester'la kavga eder. VI. Henry'ye Paris'te tac giydirir, daha sonra da Kardinal olarak gözükür.*VI. Henry*'de (2. Bölüm), York, Suffolk ve öbürlerine katılarak, Gloucester'i yaptığı yanlış işlerden dolayı suçlar. Verdiği buyruk üzerine Gloucester öldürülür, ancak ölüm döşeğindeyken bu yüzden pişmanlık çeker.

WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI

Shakespeare'in bir komedyası. Oynanışı, 1600; basılışı, 1623.

Oyunun Shakespeare tarafından Kraliçe Elizabeth Falstaff'ı aşık olarak görme isteği üzerine kaleme alındığı söylenmektedir. Oyunun herhangi başlıca bir kaynağı olmadığı, çeşitli etkilenmeler taşıdığı belirtilmektedir. Bayan Page ile Bayan Ford, olasılıkla, Ser Giovanni Fiorentino'nun *Il Pecorone* (1558) adlı *novelle*'i ile G. F. Straparola'nın *Le Piacevoli* adlı *novelle*'inden gelmektedir. Bu konuda, Shakespeare, Barnaby Rich'in *A Farewell to the Militarie Profession*'ından da (1581, Askerlik Mesleğine Elveda) yararlanmış olabilir. Anne Page'in durumu ise, Plautus'un *Casina* adlı komedyasıyla benzer yanlar taşımaktadır. Falstaff'ın Windsor Parkı'ndaki sahnesi ise, Ovidius'un *Değişimler*'indeki

Actaeon öyküsüne benzemektedir.

Öykü. Sir John Falstaff, "Windsor'un şen kadınları" olan bayan Page ile Bayan Ford'a yanaşmaya karar verir; bu arada (kocalarının para keselerini de ellerinde tuttukları için) kendilerinden para koparmayı da ummaktadır. Falstaff, her ikisine de aynı mektupları gönderir; onlar da Falstaff'a yüz veriyor görünerek kendisine oyun oynamaya karar verirler. Bu arada, Falstaff'ın eski avanesinden Nym ile Piştov, kocalara Falstaff'ın niyetini açık ederler. Ancak, Ford'un kendisi de karısının bağlılığından emin değildir; kılık değiştirerek, karısının bir başka isteklesiymiş gibi, Falstaff'tan aracı olmasını ister. Her şeyin farkında olan Bayan Ford, Ford'un eve döneceği bir zaman için Falstaff'la buluşma ayarlar; Ford gelince kirli çamaşır sepetine gizlenen Falstaff, sepetle birlikte çamurlu hendeği boylar. İkinci buluşmada, Ford yine eve döner, bu kez Falstaff kadın kılığında evden kaçarsa da, büyücü kadın yerine konup, Ford tarafından pataklanır. Öte yandan, Bayan Page'in kızı Anne Page'in üç isteklisi vardır: Babasının önerdiği Slender, annesinin önerdiği Dr. Caius, ve kendi sevdiği Fenton. Dr. Caius'un hizmetçisi Bayan Quickly, her üçünden de Anne'e mesajlar taşır ve her üçüne de cesaret verir. Sonunda herkes Windsor Ormanı'nda biraraya gelir: Bayan Ford'la buluşmak üzere avcı Herne kılığında Falstaff; kaçmak üzere Slender, Dr. Caius ve Fenton. Fenton, Anne'ı götürürken, Slender ile Caius (Anne yerine koydukları) peri kılığına girmiş oğlan çocuklarla kaçtıklarını anlarlar; Falstaff ise, şen kadınların başına sardıkları "gulyabaniler"le uğraşmak zorunda kalır.

WOLSEY, Thomas, Kardinal

VIII. Henry'de başlıca kişilerden.

WOODVILE

VI. Henry'de (1. Bölüm), Londra Kulesi'nde bir teğmen.

WORCESTER KONTU, Thomas Percy

IV. Henry'de (1. Bölüm), Northumberland'ın genç kardeşi; Kral'a duyduğu kuşku yüzünden Hotspur'a Kral'ın isyancıları bağışlamak istediğini söylemez.

Y

YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI

Shakespeare'in bir komedyası. Oynanışı, 1594; yazılışı, 1592-93.

Oyunun ana olayı Plautus'un *Ikizler* adlı komedyasından alınmıştır. Shakespeare, bu oyunu Plautus'un *Amphitruo* adlı bir başka komedyasından aldığı malzemeyle genişletmiştir. Shakespeare, bu arada, ikiz köle olayını da ekleyerek, olaylar dizisinin çok daha karmaşık olasılıklar içinde gelişmesini hazırlamış; kimi kişileştirmeleri değiştirmiş; bu arada, kendince öyküler ve yerler eklemiştir.

Öykü. Siraküzalı bir tüccar olan Egeon, karısı Emilia, Antipholus adlı ikiz oğulları ve Dromio adlı ikiz uşaklarıyla birlikte deniz kazasına uğrar. Her iki ikizlerden biri Egeon'la kalırken, öbür iki ikizler Emilia'yla giderler. Onsekizine geldiğinde, ikizlerden biri olan Siraküzalı Antipholus'u babası kayıp ikiz kardeşini arayıp bulmakla görevlendirir. Beş yıl içinde geri gönmeyecek olursa babası kendisini aramaya çıkacaktır. Oyun başladığında, Efes ile Siraküza arasındaki çekişme yüzünden Egeon Efes'te tutuklanarak ölüme mahkum edilmiştir. Ancak, Egeon başından geçenleri anlatınca, Efes Dükü yumuşar ve kendisine geceyarısına kadar fidyeyi bulması için izin verir. Bu arada, Siraküzalı Antipholus, kardeşi ve kardeşinin karısı Adriana ile uşakları Dromio'nun kaldıkları Efes'e bilmeden gelir. Bundan sonra da karışıklıklar birbirini izler; hem başkaları, hem de ikizlerin kendileri, birbirlerini karıştırırlar. Siraküzalı Antipholus, Efesli Dromio'yu kendisini eve yemeğe götürmek istediği için döver; Efesli Antipholus, yanlışlıkla Siraküzalı Antipholus'a verilen bir altın zinciri ödemediğ için tutuklanır. Herkes karşısındakini kaçık sanır. Egeon'un ölüm cezası gerçekleştirileceği sırada, Efesli ikizler Dük'ten adalet istemek için

gelirler ve Egeon'u tanımazlar. Daha sonra yanlışlıklar çözülür, bağışlanan Egeon da karısına kavuşur.

YAŞLI ADAM

Kral Lear'da, Gloucester'ın adamlarından biri; kör Kont'a kılavuzluk eder.

YAŞLI ADAM

Macbeth'te, ikincil bir kişilik.

YAŞLI KADIN

VIII. Henry'de, Anne Bullen'in bir nedimesi.

YAŞLI ÇOBAN

Kış Masalı'nda, Perdita'yı bulup yanında büyüten adam.

Polixenes tarafından Florizel'in Perdita'ya tutulmasına izin verdiği için ölüme mahkum edilir ve genç aşıklarla birlikte Sicilya'ya kaçar.

YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN

Shakespeare'in bir komedyası. Oynanışı, 1596; yazılışı, 1593; basılışı, 1623.

Oyunun anakaynağı, Boccaccio'nun *Decameron*'undaki Narbonelu Giletta öyküsüdür (3. Gün, 9. Öykü).

Öykü. Gerard de Narbon adlı ünlü bir hekimin kızı, Helena, Fransız Kralı'nın anlaşılamayan hastalığını iyi eder; buna karşılık Kral'dan kendisini Rousillion kontu Bertram'la evlendirmesini ister. Bertram, Helena'yı kendinden aşağı gördüğü için bu öneriyi istemeyerek kabul eder ve Parolles'in aklına uyarak, savaşa katılmak üzere oradan ayrılır. Helena'ya da bir mektup göndererek, ancak parmağından çıkmayan yüzüğü çıkarıp alabilirse ve babasının kendisi olduğu bir çocuk doğurulursa kendisini koca olarak görebileceğini bildirir. Yolu Floransa'ya düşen Helena, Bertram'ın, kaldığı evin sahibesinin kızı Diana'yla ilişki kurmuş olduğunu görür. Bunun üzerine, Bertram'ın kendisinin öldüğü haberini almasını sağladığı gibi, akşam yatağa da Diana'nın yerine kendisi girer. Helena o akşam Bertram'dan çocuk sahibi olduğu gibi, (Kral'ın kendisine vermiş olduğu) yüzüğünü de Bertram'ınkiyle değişir. Bertram memleketine döndüğünde, Kral, kendi yüzüğünü tanır; Helena'yı öldürmesini bağışlar. Ancak, Helena tam zamanında

yetişir ve her şeyi açıklayarak, mektubundaki koşulları yerine getirmiş olduğu için Bertram'ın kendisini artık karılığa kabul edebileceğini anlatır.

YORICK

Hamlet'te, kafatası mezarcılar tarafından bulunan ve Hamlet tarafından tanınan saray soytarısı.

YORK BELEDİYE BAŞKANI

VI. Henry'de (3. Bölüm), IV. Edward'ı istemeye istemeye kente kabul eden Thomas Beverly.

1. YORK DÜKÜ

II. Richard'da, Edmund of Langley (tarihsel kişi olarak Edmund de Langlye).

Başta, Richard'ın bir destekçisidir ve Richard İrlanda'daya giderken Kral Naibi olarak kendisini yerine bırakır. Ancak, Bolingbroke gücünü ortaya koyar koymaz, ona yanaşır, daha sonra da oğlu Aumerle'nin Bolingbroke'a karşı düzenlenen kumpasta yer aldığını bildirir.

2. YORK DÜKÜ

V. Henry'de, Kral'ın bir kuzeni.

Agincourt'ta öldürülür. *II. Richard*'da, York Dükü'nün oğlu Aumerle Dükü'dür.

3. YORK DÜKÜ

VI. Henry'de (1. Bölüm), tarihsel kişi olarak Richard Plantagenet, York hanedanının başı.

Temple Garden'da beyaz gülü koparark Lancaster hanedanına karşı olduğunu gösterir. Fransa'da Kral Naibi olarak, Talbot'a yardımı gerçekleştirmez ve Jan Dark'ı ölüme mahkum eder. *VI. Henry*'de (2. Bölüm), tahtta hakkı olduğunu öne sürer; Warwick ve Salisbury'nin desteğiyle St. Albans Savaşı'nı kazanır ve orada Clifford'u öldürür. *VI. Henry*'de (3.Bölüm), Kral'ın ölümünden sonra tahta çıkma sözünü alması üzerine barış yapar. Gloucester verdiği anttan dönmesini sağlar ve Wakefield'de Lancasterlerce öldürülür.

5. YORK DÜKÜ, Richard

III. Richard'da, IV. Edward'ın oğlu genç bir çocuk, Londra Kulesi'nde Richard tarafından öldürülür.

YORK DÜŞESİ

II. Richard'da, York'un karısı ve Aumerle'nin annesi. Oğlunun hıyanetini bağışlaması için Henry'ye yakarır.

YORK DÜŞESİ

III. Richard'da, IV. Edward ile Clarence'in anneleri. Richard'dan nefret eden kadınlar arasına katılarak, Margaret ve Kraliçe Elizabeth'le birlikte yas tutar.

YORK PİSKAPOSU, bak. ROTHERHAM, Thomas (III. Richard), ve SCROOP, Richard (*IV. Henry*-1. ve 2. Bölüm)

Z

ZAMAN

Kış Masalı'nda, Zaman, koro olarak yer alır ve II. Perde ile IV. Perde'nin arasında geçen onaltı yılı doldurur.

MitosBOYUT Yayınları Tiyatro/Kültür Dizisi içinde sözlük kitapları olarak yer alan *Tiyatro Kavramları Sözlüğü*, *Tiyatro Adamları Sözlüğü*, *Tiyatro Oyunları Sözlüğü-1* yanısıra yayınlanan *Shakespeare Sözlüğü*, Türkiye'de bu nitelikte yayınlanan ilk çalışmadır.

Tiyatro kavramıyla eşanlamlı anılan Shakespeare, başlı başına bir bilgi ve tiyatro okulu alanını oluşturduğu gibi, tiyatro tarihinde en çok oynanmış ve yayınlanmış yazar olarak en çok başvurulan, en "klasik" ve en "çağdaş" tiyatro adamıdır da. İşte, *Shakespeare Sözlüğü*, bu alanı karşılamak için hazırlanmış bir "Shakespeare Tiyatrosu Sözlüğü"dür.

Shakespeare Sözlüğü'nün tüm tiyatroseverlerin kitaplığını bütünleyecek önemli bir başvuru kitabı olduğuna inanıyoruz.

Aziz ÇALIŞLAR